

วารสารวิชาการ มนุษย์และสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
319 ถนนไทยพันทนา ต.โพธิ์ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ 33000
โทรศัพท์: 097-040-4357 โทรสาร 0-4564-3607
<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

JOURNAL OF HUMAN AND SOCIETY, SISA KET RAJABHAT UNIVERSITY
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, SISA KET RAJABHAT UNIVERSITY
319, THAI PANTA ROAD, PHO SUB-DISTRICT, MUEANG SI SA KET DISTRICT,
SI SA KET, 33000
TELEPHONE NUMBER: 097-040-4357 FAX NUMBER: 0-4564-3607
<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

วารสารวิชาการ

มนุษย์และสังคม

ISSN 3027-7736 (Print)

ISSN 3027-7744 (Online)

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
JOURNAL OF HUMAN AND SOCIETY,
SISA KET RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1
(มกราคม - มิถุนายน 2567)
VOL.8 NO.1
JANUARY - JUNE 2024

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

ISSN 3027-7736 (Print)

ISSN 3027-7744 (Online)

วารสารวิชาการ

มนุษยและสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

JOURNAL OF HUMAN AND SOCIETY, SISAKET RAJABHAT UNIVERSITY

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

ISSN 3027-7736 (Print) / ISSN 3027-7744 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานและทัศนะทางวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นแหล่งในการนำเสนอผลงานวิจัยบทความวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

รศ. ดร. ประภาศิต อานุภาพแสนยากกร   อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน วรรณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ศิลปกรรม เศรษฐศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กำหนดการออกเผยแพร่

วารสารเผยแพร่ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

มกราคม – มิถุนายน

กรกฎาคม – ธันวาคม

ตีพิมพ์ทั้งรูปแบบรูปเล่มและระบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน โดยใช้วิธีการประเมินแบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อของแต่ละฝ่าย (Double Blinded Review)

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 พ.ศ. 2564-2567

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ถนนไทยพันทนา ตำบลโพธิ์

อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 33000

โทรศัพท์: 09-7040-4357

โทรสาร 0-4564-3607

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสสนภูวา

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

รองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ศักดิ์ พวงอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา จันทร์เทาว์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.นัยนา อรรถจนาทร

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย นิ่มน้อย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตหทัย ปุยะติ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา ดำรงวัฒนะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา ชินนาค

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ดร.สุธิกิติ์ ฝอดสูงเนิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.สุรีย์ฉาย สุคันธรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.อุษา กลมพันธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อาจารย์สุชาลักษณ์ ธรรมดวงศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคม

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุจิตต์ เพียรชอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.วรวิฑูมิ โรมรัตน์พันธ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์สุวิทย์ ธีรศาสด์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์ ดร.เมฆม เมธจิรนนท์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ภาณุรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองศาสตราจารย์สมหมาย ชินนาค

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ กำคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวารสารวิชาการมนุษย์และสังคม

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุลศล	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์จำเริญ อุ้นแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันท์ ทาปทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ อานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ เวชกามา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์
อาจารย์ ดร.ฐิติรัตน์ เวทย์ศิริยานนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้พิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อินทิรา ศักดิ์เมียนแก้ว
อาจารย์กวิณวัฒน์ หิรัญบุรณะ
อาจารย์วศณ มังชาดา
อาจารย์ธัญทิพ บุญเยี่ยม

ผู้พิจารณาตรวจสอบภาษาไทย

อาจารย์นลินี อำพันศรี
อาจารย์ปิ่นอนงค์ จำปาเงิน
อาจารย์พรชนก แสนทวีสุข สีดาบุตร

ฝ่ายประสานงานวารสาร

อาจารย์จันทกานต์ พันเลียว	นางนิลวรรณ จันทา
อาจารย์ชลิตา ภูรินินนาท	นางสาวนงนุช แสงพฤกษ์
อาจารย์พรชนก แสนทวีสุข สีดาบุตร	นางสาวปวีศา แดงงาม

ออกแบบรูปเล่ม

อาจารย์รัตต์ัญญา สีลาบุตร	อาจารย์โพธิ์พงศ์ ฉัตรนันทภรณ์
---------------------------	-------------------------------

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษฉบับนี้ เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ในช่วงเดือนมกราคม – มิถุนายน 2567 โดยมุ่งเน้นการทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางวิชาการสำหรับคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้ที่สนใจได้ใช้เป็นเวทีในการนำเสนอผลงานในการศึกษาค้นคว้าด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาประเทศชาติด้วยการใช้องค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยและบทความวิชาการเป็นฐาน ในฉบับนี้ได้นำเสนอบทความที่น่าสนใจทั้งสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา รวมทั้งสิ้น 12 บทความ แบ่งเป็นบทความวิชาการ 1 บทความ ได้แก่ 1) “ผีปอบ” ภาพสะท้อนความเชื่อเรื่องผีในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน และบทความวิจัย 11 บทความ ได้แก่ 1) ความท้าทายของการฝึกปฏิบัติการสอนที่วิทยาลัยครูราชธานีพนมเปญ ประเทศกัมพูชา 2) การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์และโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์ 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายเสวผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ 4) ผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น 5) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย 6) กระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีและออกแบบฉลากบนบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขาย 7) การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด อำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 8) การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ (D-HOPE) แบบบูรณาการในอุตสาหกรรมการค้าและบริการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตาก 9) ผลการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียนโรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา 10) การพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด และ 11) สมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ได้ผ่านการตรวจสอบการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์ ซึ่งถือเป็นมาตรฐานทางวิชาการที่ทางกองบรรณาธิการให้ความสำคัญอย่างมาก อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจเพื่อใช้ในการศึกษา ค้นคว้า และอ้างอิง รวมถึงนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานทางวิชาการด้านต่างๆ ต่อไป และท่านสามารถอ่านทุกบทความในวารสารบนฐานข้อมูล เว็บไซต์ <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/index> หากนักวิชาการท่านใดที่มีความประสงค์ที่จะเผยแพร่ผลงานการศึกษาค้นคว้าของตนเองสู่วงวิชาการในวารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ยินดีเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าร่วมพิจารณาผลงานทางวิชาการ และขอบคุณนักวิชาการที่ให้ความเชื่อมั่นในคุณภาพของวารสารนี้ โดยส่งบทความลงตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางวารสารมุ่งมั่นในการพัฒนามาตรฐานของวารสารให้มีคุณภาพ เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอร์ แสนภูวา

บรรณาธิการ

Journal of Human and Society,

Sisaket Rajabhat University

Vol. 8 No. 1, January – June 2024

ISSN 3027-7736 (Print) / ISSN 3027-7744 (Online)

Objectives

1. To encourage and publicize the academic writings and to present the academic point of view on Humanities and Social Sciences
2. To be the source of presentation in research writings on Humanities and Social Sciences

Advisor

Assoc. Prof. Dr.Prakhasit Arnupharbsaenyakorn

President of Sisaket Rajabhat University

Scope and Content

Research articles and academic articles on Humanities and Social Sciences, including Languages and Linguistics, History, Community Development, Literature, Sociology, Anthropology, Mass Communications, Library and Information Sciences, Fine and Applied Arts, Religion and Philosophy, Psychology, Law, Political Science, Political and Administrative Science and other related fields.

Publication

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University publish in every 6 months (2 issues per year)

January – June

July – December

It is published in both hard copy and electronic journal system. Every published article has been reviewed by at least 3 experts using a double blinded review method.

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University, has been certified the TCI Tier 2 journal ranking in 2021-2024.

Faculty of Humanities and Social Sciences

**Sisaket Rajabhat University, 319, Thai Pantha Road, Pho Sub-District,
Mueang Si Sa Ket District, Si Sa Ket, 33000**

Telephone number: 09-7040-4357

Fax number: 0-4564-3607

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

Editor

Assoc. Prof. Dr.Emon Saenphuwa   Sisaket Rajabhat University

Deputy Editor

Asst. Prof. Dr.Anansak Phuangok   Sisaket Rajabhat University

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr.Rattana Chanthao	Khon Kaen University
Assoc. Prof. Dr.Naiyana Ajanatorn	Loei Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Ruethai Nimnoi	Maharakham University
Asst. Prof. Dr.Chidhathai Puyati	Ubon Ratchathani University
Asst. Prof. Dr..Jittima Damrongwattana	Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
Asst. Prof. Kanjana Chinnak	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof.Dichitchai Mettarikanon	Walailak University
Lecturer Dr.Suteekit Fordsoongnuarn	Buriram Rajabhat University
Lecturer Dr.Sureechai Sukantararat	Surin Rajabhat University
Lecturer Dr.Usa Klompun	Surin Rajabhat University
Lecturer Suchalak Thamduengsri	Maharakham Rajabhat University

Peer Reviewers

Prof. (Emeritus) Dr.Sucharit Pienchob	Chulalongkorn University
Prof. Dr.Worawut Romrattanapan	Thammasat University
Prof. Dr.Kulthida Tuamsuk	Khon Kaen University
Prof.Suwit Theerasasawat	Khon Kaen University
Prof. Dr.Metcha Metjiranont	Ubon Ratchathani University
Assoc. Prof. Dr.Somsak Srisontisuk	Khon Kaen University
Assoc. Prof. Dr.Achara Phanurat	Surin Rajabhat University
Assoc. Prof.Sommai Chinnak	Ubon Ratchathani University

Peer Reviewers

Assoc. Prof. Dr.Soonthorn Panyapong	Chaiyaphum Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr.Akkarapon Nuemaihom	Buriram Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr.Paitoon Mikusol	Independent Scholar
Assoc. Prof.Jamroen Unkaew	Sisaket Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Anan Tabta	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Sakul Wongkalasin	Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Nonglak Arnee	Phetchabun Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Sombat Wetchakama	Uttaradit Rajabhat University
Lecturer Dr.Thitirat Wetsiriyanan	Roi Et Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Awae Masae	National Institute of Development Administration

English Proofreading

Asst. Prof.Intira Sakmiankaew
Lecturer Kawinwat Hiranburana
Lecturer Vasana Mangchada
Lecturer Thanyathip Boonyiam

Coordination Staff

Lecturer Juntakan Panleow
Lecturer Chalida Purininnat
Lecturer Ponchanok Saenthaweek
Seedabut

Journal Design

Lecturer Rattanyoo Silabut

Thai Proofreading

Lecturer Nalinee Amphin
Lecturer Pinanong Champa-ngeon
Lecturer Ponchanok Saenthaweek
Seedabut

Mrs.Ninlawan Chantha
Miss Nongnut Sangpung
Miss Pawarisa Daengngam

Lecturer Popong Chatnuntaphorn

Editorial

The Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University, Volume 8, Issue 1 (January - June 2024) aims to serve as an academic platform for faculties, researchers, academics, students, and anyone interested in using it to present research studies in humanities and social sciences fields which will lead to social creation and national development based on research studies and academic articles. This issue consists of 12 interesting articles in society, economy, and education. The 1 academic articles is 1) “Ogre” Reflection of Belief about Ghosts in Thai Lue Ethnic and Isan Ethnic. And then the 11 research articles are 1) Challenges of teaching practicum at Phnom Penh Teacher Education College, Cambodia. 2) Developing Thai Reading and Writing Skills through Thai Language Conservation Camp Activities for Students in Lower Secondary Schools, Satuek School in Buri Ram Province, and Nadee Witthaya School in Surin Province. 3) Creative Design Based on the Identity of Embroidery In Sisaket Province. 4) Effects of Mental Health Literacy Promoting Program with Social Support for Stress Management among Caregivers of Long-Term Care in the Khon Kaen Municipality. 5) The Creation of Thai Folk Dance: Rum Tone Nonthai. 6) Group of coffee farmer’s development process in Ubon Ratchathani Province and Design Packaging to Promote Sales. 7) The Package Designing to Promote *Ventilago denticulata Willd* (Rang Daeng) Product of Baicha Koh Kret Community Enterprise in Koh Kret District of Nonthaburi Province. 8) The Potential Development and Promotion of Entrepreneurship (D-HOPE) based on an integrated approach in Trade and Service Industry in Mueang District, Tak Province. 9) The Effects

of Health Education Using Traditional Herbs of Students Health Care, Ban Kok Chang School, Phangnga Province. 10) Development of an Evaluation Model of Pracharath School in Southern Border Provinces: An Application of Multiple Evaluation Approaches, and 11) Digital Literacy Competencies for Librarians at Rajabhat University Libraries.

The articles published in this journal have been reviewed and assessed by the specific field experts which are considered an academic standard that the editorial team emphasizes. Furthermore, it will be beneficial for those who are interested in using these articles for studies, research, and references, including a database for creating and developing academic works in various fields. Every article can be searched on the website <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/index>. We welcome you to publish your research article in the Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University.

Finally, the editorial team of the Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University would like to express our deep gratitude to all qualified persons for taking the valuable time to consider academic works. In addition, we would like to thank academics for their confidence in the quality of this journal and continual submission of articles for publication. We will commit to developing the quality of the journal as a part of social and national development in the future.

Assoc. Prof. Dr. Emon Saenphuwa

Editor

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 8 No. 1 (January – June 2024)

สารบัญ

Table of Contents

บทความวิชาการ (Academic Article)	
“ผีปอบ” ภาพสะท้อนความเชื่อเรื่องผีในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน Ethnic วีระชาติ ดวงมาลา/ กนกพร นุ่มทอง Veerachat Duangmala/ Kanokporn Numtong	1-21
บทความวิจัย (Research Article)	
ความท้าทายของการฝึกปฏิบัติการสอนที่วิทยาลัยครูพนมเปญ ประเทศกัมพูชา Challenges of teaching practicum at Phnom Penh Teacher Education College, Cambodia ซารอน สุข Saran Sok	22-51

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 8 No. 1 (January – June 2024)

บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทย
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
และโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์

Developing Thai Reading and Writing Skills through Thai Language
Conservation Camp Activities for Students in Lower Secondary Schools,
Satuek School in Buri Ram Province, and Nadee Witthaya School in Surin
Province

วิภาวณีย์ สารทรัพย์/ สิริลักษณ์ บุ่งทอง/ ศุภชัย ภักดี/ จันจิรา เชียงฉิน/
อธิพร ประเทืองเศรษฐ์/ นิตยา เรืองสุวรรณ/ ศิริประภา สันตะวงษ์

Wipawan Sarasup/ Siriluck Boongthong/ Supachai Pagdee/
Janjira Siangchin/ Athiporn Prathuangset/ Nittaya Rueangsuwan/ Siraprapa
Santawong

การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายเสวผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ
กมลวรรณ พงษ์กุล

Kamonwan Pongkul

ผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม
เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง
ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

Effects of Mental Health Literacy Promoting Program with Social Support
for Stress Management among Caregivers of Long-Term Care
in the Khon Kaen Municipality

ปราณี เนาวนิตย์/ นาฏนาภา ทีบแก้ว ปัดชาสุวรรณ/ กฤตภาส สีหะวงษ์

Pranee Naowanit/ Natnapa Heebkaew Padchasuwan/ Krittapart Sihawong

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 8 No. 1 (January – June 2024)

บทความวิจัย (Research Article)

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย 119-136

The Creation of Thai Folk Dance: Rum Tone Nonthai

สกุลรัตน์ อ่อนสันเทียะ

Sakulrat Onsuntia

กระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี 137-154

และออกแบบฉลากบนบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขาย

Group of Coffee Farmer's Development Process in Ubon Ratchathani

Province and Design Packaging to Promote Sales

เจษฎา สายสุข/ ประทักษ์ คุณทอง/ ฐาชาดา โคตรมงคล

Jessada Saisook/ Pratak Koonthong/ Thachada Kotmongkon

การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดง ของวิสาหกิจชุมชน 155-176

ใบชาเกาะเกร็ด อำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

The Package Designing to Promote *Ventilago denticulata Willd*

(Rang Daeng) Product of Baicha Koh Kret Community Enterprise in

Koh Kret District of Nonthaburi Province

ศิริรัตน์ แจ้จรัสกุล/ พรทิพย์ ตันติวิเศษศักดิ์

Sirat Jangruxsakul/ Pornthip Tantisetsak

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 8 No. 1 (January – June 2024)

บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ (D-HOPE) 177-191

แบบบูรณาการในอุตสาหกรรมการค้าและบริการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตาก

The Potential Development and Promotion of Entrepreneurship (D-HOPE)

Based on an Integrated Approach in Trade and Service Industry in

Mueang District, Tak Province

ดุซสดี มุกดาอ่อน/ แคทรียา พร้อมเพรียง/ ณัชชียา โมฟู/ สุวิจันกานดา พูลเอียด/
ศิริศักดิ์ ศักดิ์ศิริคุณ/ เอมอร พิพัฒน์วัฒนะโยธิน

Dutsadee Mukda-on/ Kattareeya Prompreing/ Natchiya Mofu/ Sirisak

Saksirikun/ Suwatchanakanda Phuniat/ Aim-orn Pipatvattanayothin

ผลการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน 192-209

โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา

The Effects of Health Education Using Traditional Herbs of Students

Health Care, Ban Kok Chang School, Phangnga Province

กัญญากัด นันทชัย/ ชุตาภรณ์ ทองจุน/ วิลาวณิชย์ ประสมกิจ

Kanyapak Nantachai / Chudabhorn thongjun / Wilawan Prasomkit

การพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ : 210-227

การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด

Development of an Evaluation Model of Pracharath School in Southern

Border Provinces: An Application of Multiple Evaluation Approaches

ณัชนานญา โกมนตรี/ ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ/ จิระวัฒน์ ต้นสกุล/ ธีระยุทธ รัชชะ

Natchaya Komontree/ Narongsak Rorbkorb/ Jirawat Tansakul/

Teerayout Rascha

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 8 No. 1 (January – June 2024)

บทความวิจัย (Research Article)

สมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

228-249

Digital Literacy Competencies for Librarians at Rajabhat University

Libraries

ลำพึง บัวจันอัฐ

Lampeung Boujanaut

“ผีปอบ” ภาพสะท้อนความเชื่อเรื่องผีในชาติพันธุ์ไทลื้อ และชาติพันธุ์ไทยอีสาน

“Ogre” Reflection of Belief about Ghosts in Thai Lue Ethnic and Isan Ethnic

วีระชาติ ดวงมาลา^{1*}/ กนกพร นุ่มทอง²

Veerachat Duangmala/ Kanokporn Numtong

¹สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sisaket Rajabhat University

²ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 27 มิถุนายน 2566

ปรับปรุงแก้ไข : 7 มิถุนายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนความเชื่อเรื่องผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผีปอบในประเทศไทยและประเทศจีน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ ความเชื่อเรื่องการทำเนตของผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน กระบวนการทำให้เป็นปอบและการขับไล่ผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและไทยอีสาน และการตีความที่เปลี่ยนไปของความเชื่อเรื่องผีปอบในปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า 1. ความเชื่อเรื่องการกำเนิดของผีปอบ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ประเด็นตำนานการกำเนิดผีปอบ 2) ประเด็นกระบวนการกลายเป็นผีปอบ 3) ประเด็นการรับรู้ถึงการมีอยู่ของผีปอบ 2. กระบวนการทำให้เป็นปอบและการขับไล่ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) การตีตราให้กลายเป็นปอบ 2) พิธีกรรมในการยืนยันตัวตนและการขับไล่ผีปอบ 3) การลงโทษทางสังคม 3. การตีความที่เปลี่ยนไปของความเชื่อเรื่องผีปอบในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ 1) การประกอบสร้างความหมายที่เปลี่ยนไปของความเชื่อเรื่องผีปอบผ่านภาพยนตร์ โดยการทำให้กลายเป็นเรื่องตลก ฆมมาย 2) การตีความผีปอบที่เปลี่ยนไปผ่านโรค

คำสำคัญ : ความเชื่อ, ผีปอบ, ภาพสะท้อน, ชาตินิยม, ชาติพันธุ์ไทยอีสาน

Abstract

This study aims to compare reflections on ogres in Thai Lue ethnic and Isan ethnic by studying documents and research related to ghosts in Thailand and China. The study is divided into 3 points, including belief about the origin of Ogres in Thai Lue ethnic and Isan ethnic, the process of becoming an Ogre and driving them out Ogres in Thai Lue ethnic and Isan ethnic, and the interpretation of changes in beliefs about Ogres in modern society.

The result of the study found that the belief about the origin of Ogres can be divided into three categories as follows: 1) the history of Ogre, 2) the process of becoming an Ogre, and 3) the cognition of being an Ogre. Furthermore, the process of becoming an Ogre follows 3 distinct stages: Firstly, a person is identified as an Ogre, then a ritual is performed to confirm

and banish the Ogre. Finally, the person receives punishment from the society. Two factors were found to contribute to the changing beliefs about Ogres in contemporary society. The utilization of humorous or fantastical films has significantly changed the beliefs about Ogres. Also, diseases have contributed to the change of ancient beliefs about Ogres in modern society.

Keywords: Belief, Ogre, Reflection, Thai Lue Ethnic Xishuangbanna, Isan Ethnic

บทนำ

หากกล่าวถึงผีที่มีความร้ายในสังคมอีสาน ทุกคนในสังคมไทยคงจะรู้จักกันดี ในนาม “ผีปอบ” เนื่องจากเป็นผีที่มีการเล่าสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และมีการแปลความหมายในรูปแบบต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอภาพลักษณ์ของผีปอบในสื่อต่าง ๆ เช่น รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น ทำให้คนทั่วไปเห็นภาพและตีความหมายของผีปอบว่าเป็นสิ่งไม่ดี น่ารังเกียจ น่ากลัวและเป็นตัวนำความโชคร้ายมาให้ นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีความเชื่อว่าผีปอบเป็นผีที่มีตัวตนอยู่จริง มีฤทธิ์เดชสามารถสิงสู่ในร่างของคนธรรมดาหรือสัตว์ และทำร้ายผู้คนและสัตว์ด้วยการกินตับ ไต ไข่ พุง รวมไปถึงการสิงร่างผู้คนและสัตว์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำร้ายสิ่งอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ เมื่อสังคมทราบว่าผู้ใดเป็นปอบ หรือเป็นเจ้าของปอบ จะถูกกระแสด้านของคนในทางสังคม โดยการกีดกัน ผลักดัน ขับไล่ออกจากสังคมนั้น ๆ และถูกจัดเป็นสิ่งชั่วร้ายของคนในสังคม เพื่อรักษาซึ่งความปลอดภัยในทรัพย์สิน บุคคล ครัวเรือน และดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม (กมลเทศ โปธิกนิษฐ, 2555)

เมื่อพิจารณาภาพลักษณ์และความหมายของผีปอบในสังคมอีสานข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับ “ผีผากุ่ย” (琵琶鬼) หรือ “พีปัว” (披拨) ในชาติพันธุ์ไทลื้อในเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา ซึ่งตั้งอยู่ทางใต้สุด

ของมณฑลยูนนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยผู้คนในชาติพันธุ์ไทลื้อ เชื่อว่า “ผีผากู่ย” เป็นผีร้าย มีความสามารถในการเข้าสิงร่างคน และบุคคลที่ถูกสิงร่างจะกลายเป็นผีชนิดนี้ไป เมื่อพบว่ามีคนเป็นผีผากู่ยในชุมชน ผู้คนในชุมชนจะเชิญหมอผีมาเพื่อทำพิธี ขับไล่ให้พ้นจากชุมชน แต่ภายหลังมีกฎหมายห้ามมีการขับไล่ “ผีผากู่ย” รวมถึงการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “หม่วหย่าไต” (摩雅泰) เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ให้กับผู้คนในสังคม ดังนั้นความเชื่อเรื่อง “ผีผากู่ย” จึงค่อย ๆ จางหายไป (Zhao Wei, 2008)

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนาและชาติพันธุ์ไทยอีสานมีความเชื่อเรื่อง “ผีปอบ” และ “ผีผากู่ย” ที่คล้ายคลึงกัน ทั้งในด้านการกำเนิดของผีปอบ การสร้างความหวาดกลัว กระบวนการตีตรา เป็นต้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าทั้งสองชาติพันธุ์ในอดีตมีรากวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้น งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาข้อมูลความเชื่อ ภาพสะท้อนความเชื่อ การกำเนิดของผีปอบ การรับรู้ถึงการมีอยู่ การสร้างความหวาดกลัว กระบวนการตีตรา กระบวนการลบล้างความเชื่อเดิม และเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างและความสัมพันธ์กันที่ปรากฏในความเชื่อเรื่องผีปอบของชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนาและชาติพันธุ์ไทยอีสาน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาภาพสะท้อนความเชื่อเรื่องผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นความเชื่อเรื่องกำเนิดของผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน ประเด็นกระบวนการตีตราและการกีดกันทางสังคมในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน และประเด็นความเชื่อเรื่องผีปอบที่เปลี่ยนแปลงไปในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน ดังนี้

ความเชื่อเรื่องการกำเนิดของผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน

ในการศึกษาความเชื่อเรื่องการกำเนิดของผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษา พบว่า ความเชื่อเรื่องผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสานมีความแตกต่างกันเพียงตำนานการเกิดผีปอบเนื่องจากไม่พบตำนานหรือเรื่องเล่าต้นกำเนิดผีปอบในชาติพันธุ์ไทยอีสาน แต่พบประวัติตำนาน เรื่องเล่าของผีปอบของชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในงานวิจัยของ Ya Wenbian และ Yan Wenle อ้างอิงใน Zhao Wei (2008: 8-10) กล่าวถึงประวัติ ตำนาน เรื่องเล่าของผีปอบของชาติพันธุ์ไทลื้อโดยสรุปได้ว่า

...กษัตริย์แห่งเมืองเหมิงปาลาน่าลี (勐巴拉纳西) มีพระโอรสอยู่สองพระองค์ พระโอรสพระองค์โตมีพระนามว่า จวินเป่า (军宝) และพระโอรสพระองค์เล็กมีพระนามว่า จวินเซียง (军香) เมื่อพระบิดามีความประสงค์ให้พระโอรสทั้งสองพระองค์มีสรรพวิชาความรู้เก่งกาจในทุกด้าน จึงส่งทั้งสองพระองค์ไปศึกษาวิชาความรู้ที่สำนักลือชื่อเป็นระยะเวลาสามปี เมื่อครบสามปีหากพระโอรสพระองค์ใดมีความรู้ความสามารถมากที่สุด จะเป็นผู้มีสิทธิ์ในการสืบพระราชบัลลังก์ต่อจากพระบิดา

สามปีต่อมา เมื่อพระโอรสทั้งสองพระองค์ได้ร่ำเรียนสรรพวิชาสรรพความรู้ต่าง ๆ จนสำเร็จ จึงกราบลาเพื่อเดินทางกลับไปยังบ้านเมืองของตน ในระหว่างที่เดินทางกลับบ้านเมืองทั้งสองพระองค์ได้พบกับร่างของกวางตัวหนึ่งที่นอนตายอยู่ในป่า จวินเป่าจึงได้กล่าวกับจวินเซียงว่า เราลองใช้วิชาที่ร่ำเรียนมาถอดร่างเปลี่ยนดวงจิตของเราเข้าไปอยู่ในร่างของกวางตัวนั้น ใ้มันได้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้งดีไหม จวินเซียงตอบตกลงทันที จวินเป่าจึงขอทดสอบวิชาก่อน โดยก่อนจะถอดร่างได้กล่าวกับจวินเซียงว่า หากที่ถอดดวงจิตเข้าไปในตัวของกวางตัวนั้น หากกวางตัวนั้นฟื้นคืนชีพพร้อมจะวิ่งหนี เจ้าจงเรียกที่ดัง ๆ มิเช่นนั้นที่ต่อกลายเป็นเจ้ากวางตัวนั้นตลอดไป จวินเซียงรับปากกับที่เมื่อจวินเป่าถอดร่างเป็นกวาง ทันใดนั้นกวางได้ฟื้นคืนชีพพร้อมจะวิ่งหนี จวินเซียงจึงพูดขึ้นมาดัง ๆ ว่า เสียดใจที่สุดก่อน เมื่อจวินเป่าได้ยินจึงกลับเข้าร่างของตนดั้งเดิม ต่อมาจวินเซียงจึงได้ถอดจิตของตนเข้าไปอยู่ร่างของนกกระจิบตัวน้อยที่ได้ลั่นลมหายใจไปแล้ว

โดยก่อนเข้าไปในร่างของเจ้านกน้อย ได้กล่าวกับพี่ของตนว่า อย่าลืมตะโกนเรียกตนเมื่อเห็นเจ้านกน้อยตัวนี้ฟื้นคืนชีพขึ้นมา โดยคิดไม่ถึงว่าพี่ของตนจะมีจิตคิดทำร้ายต่อตนเพียงเพราะกลัวตนกลับเมืองไปพบเสด็จพ่อ และแย่งชิงบัลลังก์

หลังจากจวินเชียงเข้าสิงในร่างของนกกระजิบ จวินเป่าไม่เพียงไม่เรียกให้น้องชายของตนฟื้นคืนกลับร่างมนุษย์ แต่เดินทางกลับบ้านเมืองพร้อมบอกกับพระบิดาและชายาของจวินเชียงว่าเขาได้สิ้นชีวิตในป่าในระหว่างเดินทางกลับแล้ว หลังจากที่เสด็จพ่อและชายาทราบข่าวการสวรรคตของจวินเชียง และหายจากความโศกเศร้าได้ไม่นาน จวินเป่าก็ได้ครอบครองชายาของจวินเชียง และได้สืบบัลลังก์ต่อจากพระราชบิดา ต่อมาหลังจากที่จวินเชียงกลายเป็นนกกระจิบน้อย แต่ก็ลืมเรื่องราวในช่วงที่เป็นมนุษย์ทั้งหมด และใช้ชีวิตโฉบโฉบไปมาในป่า อยู่มาวันหนึ่งเมื่อนกกระจิบบินไปบินมาจนเหนื่อย ได้หยุดพักและก้มลงดื่มน้ำในแม่น้ำ ทันใดนั้นเองนกกระจิบก็ได้เห็นเงาตัวเองในน้ำ จึงได้สติขึ้นมาและเร่งบินไปตามหาเสด็จพ่อของตน แต่กับพบเพียงเรือนร่างของตนที่ถูกกลับเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่เนาเปื่อย เมื่อรู้ว่าตนไม่สามารถกลับกลายเป็นคนได้อีก จึงรู้สึกโศกเศร้าเสียใจ เพราะคิดถึงพระบิดาและชายาเป็นอันมาก จากนั้นจวินเชียงจึงพยายามบินกลับไปยังบ้านเมืองของตน

เมื่อเจ้านกกระจิบบินจนมาถึงเขตพระราชวัง ด้วยรู้ว่าตนเป็นเพียงนกไม่สามารถก้าวล้ำเข้าไปในพระตำหนักได้โดยตรง จึงทำได้เพียงส่งเสียงเรียกพระบิดาและชายาของตน โดยที่ตนเองก็คาดไม่ถึงว่าผู้ที่ได้ยินเสียงร้องกับเป็นที่ชายผู้ที่ปลิดชีวิตตน และตอนนั้นเองจวินเชียงจึงตัดสินใจที่จะล้างแค้น ตกเย็นวันหนึ่งจวินเชียงได้เข้าสิงร่าง จวินเป่า และทำให้จวินเป่ากลายเป็นคนบ้า ด้วยพฤติกรรมเดี๋ยวหัวเราะ เดี่ยวร้องไห้ พุดจาแก้วซั่วเดินระเห่ร่อนไปทั่วเมือง จากนั้นจวินเป่าได้วิ่งออกไปนอกพระราชวัง เข้าไปในวัดแห่งหนึ่ง และได้บอกกับพระเณรในวัดว่า “ข้าเป็นบอบ ข้าต้องการเลือดคน ต้องการกินไก่ดิบ หัวใจคนดิบ ๆ ช่างกลัวไฟ ช่างกลัวเขี้ยวหมาใน” จากนั้นก็จับไก่กิน ทำร้ายผู้คนจนชาวเมืองหวาดกลัวไปทั่ว เมื่อเรื่องผีบอบถึงหูของพระบิดา พระบิดาจึงตัดสิทธิ์การสืบบัลลังก์ของจวินเป่า และเมื่อชาวเมืองเห็นพฤติกรรมที่เสียสติของจวินเป่าต่างก็รู้สึกเกลียด

ซึ่งและหวาดกลัว พยายามขับไล่เขาออกจากเมือง รวมทั้งเอาเชื้อมาในมาตี้มแห่ง
เอาไฟเผา ซึ่งทำให้จวินเป่ารู้สึกกลัวเป็นอย่างมาก จึงวิ่งหนีเข้าไปในป่า หลังจากนั้น
ก็ไม่มีใครพบเจอฝีปอบจวินเป่าอีกเลย

จากข้อความข้างต้น ตำนานความเชื่อเรื่องฝีปอบของชาติพันธุ์ไทลื้อมีการเล่า
สืบต่อกันมานาน ซึ่งความคล้ายคลึงกันของความเชื่อเรื่องการกำเนิดของฝีปอบคือ
ทั้งสองชาติพันธุ์ต่างมีความเชื่อเรื่องฝีปอบ แต่ไม่สามารถระบุเป็นที่แน่ชัดได้ว่า “ฝีปอบ”
มีมาตั้งแต่ยุคใด ดังนั้น ในการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องฝีปอบของทั้งสองชาติพันธุ์
บทความนี้จะวิเคราะห์ในด้านกระบวนการกลายเป็นฝีปอบ และการรับรู้ถึงการมีอยู่ของ
ฝีปอบ ดังนี้

กระบวนการกลายเป็นฝีปอบ

การกำเนิดและการมีอยู่ของฝีปอบในสองชาติพันธุ์มีความคล้ายคลึงกัน
กล่าวคือ สามารถแยกฝีปอบออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ปอบเชื้อ ปอบเกิดใหม่ และปอบ
ที่เกิดจากการกล่าวหา ดังนี้

1) ฝีปอบเชื้อ

ฝีปอบเชื้อ หมายถึง ฝีปอบที่เกิดจากการสืบทอดกันมาในวงศ์ตระกูลจาก
รุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง โดยความเชื่อเรื่องฝีปอบเชื้อของทั้งสองชาติพันธุ์มีความเหมือนกัน
ในด้านของการสืบทอดเชื้อฝีปอบในวงศ์ตระกูล กล่าวคือ เมื่อพ่อแม่ปู่ย่าตายายหรือ
คนใดคนหนึ่งในตระกูลมีเชื้อของฝีปอบ เมื่อตัวเองแก่ชราลงจำเป็นต้องส่งต่อเชื้อฝีปอบ
ที่เป็นดั้งมรดกให้กับลูกหลานต่อไป ดังเช่น

การถ่ายทอดทายาทฝีปอบส่วนใหญ่จะถ่ายทอดให้กับลูกสาวคนโตหรือลูกสาว
คนเดียวของตระกูล แต่มีบางคนกล่าวว่าขอแค่เป็นลูกในตระกูลก็จะได้รับการถ่ายทอดให้
แต่ในกรณีที่ตระกูลใดไม่มีลูก ก็ต้องหาตัวแทนโดยการมอบของล้ำค่าให้ หรือไม่ก็เอาของ
ไปทิ้งไว้ข้างทาง หากใครเก็บได้ก็จะกลายเป็นฝีปอบ (Zhao Wei, 2008: 21)

กชกร โพธิ์กล้า (2555: 79) ให้ความหมายของ “ปอบเชื้อ” ว่าเป็นปอบที่ถ่ายทอด
สืบเนื่องต่อ ๆ กันมา เช่น พ่อหรือแม่เป็นฝีปอบก็จะให้ลูกหลานรับมรดกเป็นปอบรุ่น

ต่อไป หากลูกหลานไม่ยอมรับ พ่อแม่ที่เป็นปอบก็อาจจะไม่ตายเสียที แม้จะแก่ชราเพียงใด หรือเจ็บป่วยอาการหนักเพียงใด จนกระทั่งมีคนรับเป็นปอบถึงจะสิ้นใจ”

จากข้อความข้างต้น ความคล้ายคลึงกันของสองชาติพันธุ์ คือจะต้องถ่ายทอดให้กับคนในตระกูลตนเอง หากคนในตระกูลไม่มีใครรับหรือยอมเลี้ยงผีปอบต่อไป ผู้ที่เป็นปอบก็อาจจะไม่สามารถตายได้ ซึ่งต้องหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้มีคนมารับเชื้อผีปอบนี้ไป เช่น การหาคนมารับเชื้อผีปอบนี้ไปโดยการให้ของล้ำค่าตอบแทน หรือเอาของที่เชื่อว่าเป็นเชื้อผีปอบไปซ่อน หรือทิ้งไว้ในที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่ต้นไม้ใหญ่หรือที่ลับตาคน เพื่อรอให้มีคนมาหยิบและรับเชื้อผีปอบนั้นไป

นอกจากนี้ ในชาติพันธุ์ไทลื้อยังมีความเชื่อเรื่องการถ่ายทอดการเป็นผีปอบที่แตกต่างจากสังคมในชาติพันธุ์ไทยอีสาน ในลักษณะกีดกันทางสังคม กล่าวคือ ชาติพันธุ์ไทลื้อมีความเชื่อว่า หากผู้ใดไม่มีเชื้อสายเกี่ยวข้องกับตระกูลที่มีการสืบทอดการเป็นผีปอบ แต่มีความสนิทชิดเชื้อกับตระกูลผีปอบนี้มากเกินไป อาจได้รับเชื้อผีปอบได้ ดังนั้น ลูกหลานที่เกิดในตระกูลที่มีเชื้อผีปอบก็มักจะโดนดูถูก เสมือนเป็นสัญลักษณ์แห่งความหวาดกลัวของคนในสังคมชาติพันธุ์ไทลื้อ

2) ปอบเกิดใหม่

ในชาติพันธุ์ไทลื้อไม่มีความเชื่อเรื่องผีปอบเกิดใหม่ แต่จะพบในความเชื่อของชาติพันธุ์ไทยอีสาน ซึ่งปอบเกิดใหม่ในชาติพันธุ์ไทยอีสาน หมายถึง บุคคลที่กลายเป็นผีปอบที่เกิดจากการเรียนคาถาอาคม การถือครองของคลัง ของศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ แต่ไม่สามารถทำตามข้อห้ามหรือข้อบังคับของครูบาอาจารย์ได้ หรือที่เรียกกันว่า “ผิดครู” ซึ่งเป็นเหตุให้คาถาอาคม พลังศักดิ์สิทธิ์ที่นับว่าเป็นของดีที่ตนถือครองไว้ได้เข้าตัว กลายเป็นสิ่งชั่วร้าย ทำร้ายตนเองและผู้อื่น

3) ปอบที่เกิดจากการกล่าวหา

ความเหมือนกันของสองชาติพันธุ์คือ ฝิปอบที่เกิดจากถูกสร้างด้วยกระบวนการสร้างความเป็นอื่นจากสังคม ซึ่งมักเกิดขึ้นกับคนในสังคมที่มีความคิด พฤติกรรม การใช้ชีวิต รวมถึงรูปลักษณ์ภายนอก สถานะทางการเงิน เป็นต้น ที่มีความผิดแผกไปจากวิถี ครรลอง หรือประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น ทำให้เกิดกระแสพิพากษาจากสังคมผ่านการกล่าวหา ตีตราให้กลายเป็น “ฝิปอบ” ซึ่งเสมือนเป็นสิ่งชั่วร้ายที่อยู่ในสังคม

จากการศึกษาข้อมูลผู้ที่ถูกกล่าวหาให้เป็นฝิปอบจากสังคม ในชาติพันธุ์ไทลื้อ และชาติพันธุ์ไทยอีสานมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นคนที่มีความสามารถ สวย หล่อ รวย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือการกำเนิดฝิปอบของทั้งสองวัฒนธรรม แต่อาจจะเกิดจากความอิจฉาของคนในสังคม นำมาสู่การไม่ยอมรับและทำให้เป็นอื่น

2. มีความสัมพันธ์ไม่ดีกับบุคคลอื่น ซึ่งความสัมพันธ์ไม่ดีอาจจะเกิดจากระยะทางของบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ห่างกัน เกิดการทะเลาะวิวาทกันอยู่บ่อยครั้ง หรือเกิดจากผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์ไม่ดีที่เกิดจากสาเหตุที่กล่าวมานี้อาจจะถูกหาโอกาสเพื่อทำให้อีกฝ่ายเป็นฝิปอบ

3. เกิดอาการเจ็บป่วยหรือเสียชีวิตหลังจากพบเจอหรือสัมผัสกัน ซึ่งอาจจะเกิดจากการบังเอิญพบเจอกัน มีการสัมผัสร่างกายกันเกิดขึ้น แต่หลังจากมีการพบเจอกันอีกฝ่ายมีอาการเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต ทำให้ผู้คนในสังคมหรือชุมชนนั้นกล่าวหาว่าอีกฝ่ายเป็นฝิปอบ

4. เกิดจากผู้มีอิทธิพล พ่อมด หมอผี หรือผู้ที่ผู้คนในท้องถิ่นให้ความนับถือ ซึ่งผู้ที่ถูกกล่าวหาไปขัดผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพล ทำให้ผู้มีอิทธิพลใช้ความเชื่อ ความศรัทธาของผู้คนในท้องถิ่นจำกัด กีดกัน และแบ่งแยกบุคคลนั้นออกจากสังคม หรืออาจจะทำให้บุคคลนั้นไม่มีที่ยืนในสังคม

การรับรู้ถึงการมีอยู่ของผีปอบ

สำหรับการรับรู้ถึงการมีอยู่ของผีในในสองวัฒนธรรมจะมีความคล้ายคลึงกัน เช่น ในวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทลื้อที่กล่าวถึงการมีอยู่ของผีไว้ ดังนี้

หากมีสัตว์ป่า เช่น เบ็ดป่า กวาง กวางแดงแตกตื่นเข้ามาในหมู่บ้าน ผู้คนจะคิดว่า จะมีเคราะห์ร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมไปถึงหากมีเหตุการณ์ที่ยากจะเกิดขึ้นได้เกิดขึ้น เช่น ควายเขาหัก หมูคลอดลูกตัวเดียว ไก่ตัวเมียชนกลางคืน งูเข้าบ้าน นกเขาลายเข้าบ้าน เป็นต้น จะคิดว่าเป็นลางบอกเหตุร้าย คนในหมู่บ้านจะเรียไรเงิน ข้าวสาร เพื่อเซ่นไหว้บูชาเทพให้ช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายเหล่านี้ (Yunnan Provincial Institute of History, 1979)

ส่วนในวัฒนธรรมอีสานเมื่อรับรู้ถึงลางบอกเหตุร้ายเหล่านี้ จะมีการเชิญหมอปราหมณ์มาทำพิธีสะเดาะเคราะห์ที่บ้าน รวมถึงการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญที่บ้าน เพื่อปัดเป่าสิ่งอัปมงคล

สำหรับการรับรู้ถึงการมีอยู่ของผีปอบในชุมชนของทั้งสองชาติพันธุ์ สามารถแบ่งการรับรู้ออกเป็น 6 ประการ ดังนี้

1. ผันเห็นหรือเห็นสัตว์ป่าในชุมชน หากมีผู้เป็นหมอผีหรือผู้อาวุโสที่ผู้คนในชุมชนให้ความเลื่อมใสศรัทธาฝันถึงสัตว์ อันได้แก่ สุนัข ลิง เป็นต้น จากนั้นในหมู่บ้านมีเหตุการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้น เช่น สัตว์เลี้ยงป่วยตาย คนในหมู่บ้านตาย จะเชื่อว่าเป็นการกระทำหรือพลังอำนาจของผีปอบ

2. มีสัตว์เลี้ยงล้มตายเป็นจำนวนมาก หากในหมู่บ้านมีสัตว์เลี้ยงล้มตาย ซึ่งเป็นการตายที่ผิดปกติไป กล่าวคือมีเปิดไก่ตายยกเล้า ตายติดต่อกันหลายวัน ชาวบ้านจะเชื่อว่าเป็นสัญญาณเตือนว่าขณะนี้ในหมู่บ้านมีผีปอบเกิดอาศัยอยู่ และกำลังออกอาละวาดกัดกินสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านเป็นอาหาร

3. ผู้คนในชุมชนเสียชีวิตติดต่อกันหลายคน แม้การเสียชีวิตจะเป็นเรื่องปกติของปุถุชน แต่ในสังคมอีสานหากมีผู้คนในชุมชนเกิดเหตุการณ์เจ็บป่วยล้มตายติดต่อกัน ซึ่งชาวบ้านจะเชื่อว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดจากการกระทำของปอบ

4. คนในชุมชนถูกผีปอบเข้าสิง เมื่อเกิดเหตุการณ์ผีเข้าสิง ชาวบ้านจะเชื่อ หมอผีหรือผู้เชี่ยวชาญด้านอาคมมาทำพิธีตรวจดูประเภทของผี หลังจากมีการทำพิธีผีที่เข้าสิงร่างจะถูกบังคับให้เอ่ยปากบอกชื่อของตัวเองชื่ออะไร หรือเป็นผีของใคร เมื่อมีการยืนยันว่ามีปอบเข้าสิงร่างชาวบ้านก็จะเชื่อว่าในหมู่บ้านของตนมีคนเป็นปอบหรือมีปอบอาศัยอยู่แน่นอน

5. คนในชุมชนเจ็บป่วยเป็นจำนวนมากโดยไม่ทราบสาเหตุ เมื่อคนที่เจ็บป่วยไปรักษาตามแบบแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ยังไม่พบอาการป่วยหรือไม่หายจากอาการเจ็บป่วยอีกทั้งหากคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยพร้อมกันโดยไม่ทราบสาเหตุ ยิ่งหากมีใครมีอาการผิดปกติไปจากปกติ เช่น มีอาการเข้าข่ายผีเข้า ยิ่งทำให้คนในหมู่บ้านเชื่อว่าการเจ็บป่วยเหล่านั้นเกิดจากการกระทำของผีปอบหรือผีอื่น ๆ

6. เห็นแสงไฟประหลาดในพื้นที่ชุมชน ในวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยอีสาน มีความเชื่อถึงแสงไฟประหลาดในยามค่ำคืน หากมีผู้คนในชุมชนพบเจอแสงไฟประหลาดในยามค่ำในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ กลางป่า บ้านเรือน เป็นต้น จะเชื่อว่าแสงไฟที่พบเห็นเป็นแสงไฟของผีปอบที่กำลังออกหากิน ซึ่งเมื่อผู้พบเห็นเห็นแสงไฟในสถานที่ใด หากรู้ว่าใครเป็นเจ้าของสถานที่แห่งนั้น ผู้นั้นอาจจะถูกเพ่งเล็งจากคนในชุมชนว่าเป็นผีปอบหรือเป็นเจ้าของผีปอบ

กระบวนการทำให้เป็นปอบและการขับไล่ในชาติพันธุ์ไทลื้อและไทยอีสาน

เมื่อรับรู้ถึงการมีอยู่ของผีปอบในชุมชน จากเหตุการณ์ผิดปกติต่าง ๆ รวมถึงมีการเพ่งเล็งไปยังผู้ที่มีความแตกต่างจากผู้คนในชุมชน ซึ่งความเหมือนกันของสองชาติพันธุ์คือมักจะหาวิธีการในรูปแบบต่าง ๆ มาสร้างความแน่ชัด ก่อนที่จะกำหนดหรือยืนยันให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผีปอบ โดยมีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

การตีตราให้กลายเป็นผีปอบ

ในชาติพันธุ์ไทลื้อและชาติพันธุ์ไทยอีสาน หากมีการสงสัยหรือรับรู้ว่ามีใครเป็นปอบ ผู้คนในชุมชนจะแสดงปฏิกิริยาเชิงสัญลักษณ์ เสมือนเป็นการลงโทษผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น

ฝึบด้วยวิธีการต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า ทั้งสองชาติพันธุ์กลุ่มคนที่ถูกสงสัยและจะถูกตีตราให้เป็นฝึบเป็นกลุ่มคนแรกคือ กลุ่มคนหรือตระกูลที่คนในสังคมเชื่อว่ามีกการเลี้ยงฝึหรือฝึบติดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และหากเป็นสังคมไทยอีสานบุคคลที่จะมีการตีตราลงมาก็คือบุคคลที่ผู้คนในสังคมต่างทราบกันดีว่าบุคคลผู้นั้นมีการร่ำเรียนวิชาทางไสยศาสตร์ ซึ่งบุคคลผู้นั้นอาจจะมืพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นถึงการทำผิตครู หรือการนำวิชาทางไสยศาสตร์ไปใช้ในทางไม่ถูกไม่ควร จนทำให้คนในสังคมเชื่อว่าเป็นฝึบ

เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการตีตราบุคคลให้เป็นฝึบของทั้งสองชาติพันธุ์จะเห็นได้ว่ามีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการตีตราของอภิมุข สดมพฤกษ์ (2558) สามารถสรุปกระบวนการตีตราออกเป็น 7 กระบวน ได้แก่ 1. สังคมลดความสัมพันธ์ลง 2. มีการจับตามอง 3. มีการกล่าวหาหรือกล่าวโทษ 4. ถูกสั่งคว่ำบาตร 5. ทำร้ายร่างกาย 6. ทำลายทรัพย์สิน 7. ขับไล่ออกไปจากสังคม

พิธีกรรมในการยืนยันตัวตนและการขับไล่ฝึบ

ในบันทึกวัฒนธรรมไทลื้อ กล่าวถึงพฤติกรรมและอาการของคนทีเชื่อว่าถูกฝึบเข้าสิง และมีการทำพิธีต่าง ๆ ในการขับไล่ กำจัดฝึบไว้ดังนี้

“ในประวัติศาสตร์ไทลื้อในสิบสองปันนา หากมีผู้ทีเป็นไข้สูง โดยทีในช่วงระยะเวลาทีเป็นไข้มีพฤติกรรมทีแปลกประหลาด เช่น มีพลังกำลังมากขึ้น โดยคนอื่นไม่สามารถทีควบคุมได้ จะเชื่อว่าเป็นการกระทำของฝึบ หากไม่กำจัดฝึบออกไป ผู้คนในหมู่บ้านจะต้องติดเชือบไปด้วย และทำให้หมู่บ้านไม่สงบ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้โรคชนิดนี้แพร่กระจายไปสู่คนในครอบครัว ต้องเชือให้หมอฝึมาทำพิธี เพือบับังคับให้ฝึบทีอยู่ในตัวของฝึเจ็บป่วยพูดชื่อของตัวเองออกมา เมื่อฝึป่วยพูดชื่อออกมา โดยไม่รู้ตัว เจ้าของชื่อนั้นก็จะกลายเป็นชื่อของฝึเป็นฝึบ ซึ่งคนทีเป็นฝึบต้องถูกไล่ออกจากหมู่บ้าน อีกทั้งต้องถูกเผาบ้านทิ้งทันที ซึ่งบางหมู่บ้านอาจเผาตัวฝึบไปด้วย ในอดีตมีบางหมู่บ้านใช้แห่ปลาครอบตัวฝึป่วยทียังไม่ได้สติเอาไว้ รอจนกว่าจะพูดชื่อของฝึบออกมา ซึ่งการลงโทษผู้ทีถูกกล่าวหาว่าเป็นฝึบ หากเป็นการลงโทษที

บาทที่สุดคือการไล่ออกจากหมู่บ้าน ส่วนการลงโทษที่หนักที่สุดคือการถูกเขียนตีด้วยแส้จนตาย”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในอดีตชาติพันธุ์ไทยลื้อจะมีความเชื่อเรื่องการกำจัดผีของหมอผี ด้วยวิธีการพิสูจนความเป็นผีปอบเหมือนกันกับชาติพันธุ์ไทยอีสาน จะเห็นได้จากการพยายามทำพิธีของหมอผี โดยการใช้ไม้เขียนตีหรือใช้วิธีการหว่านแหลงอาคมครอบตัวผู้ป่วยเพื่อไม่ให้ผีปอบออกไปจากตัวผู้ป่วย จากนั้นหมอผีจะทำการซักถามจนกว่าผู้ป่วยจะเอ่ยชื่อผีปอบหรือเจ้าของผีปอบออกมา

ความแตกต่างกันของสองชาติพันธุ์ คือ ในชาติพันธุ์อีสานจะมีพิธีกรรมในการยืนยันตัวของผีปอบ การค้นหาผีปอบโดยใช้วิธีการเชิงช้อง นิยมใช้เสียงทนายเหตุกรรมที่มนุษย์ไม่สามารถทราบได้ เช่น เสียงทนายหาสิ่งของที่หายไป ทำนายเกี่ยวกับการทำมาหากิน รวมถึงเสียงทนายหาผี วิญญาณ หรือสิ่งชั่วร้ายที่เป็นส่วนในการรบกวนความสงบสุขของผู้คนในสังคม

การลงโทษทางสังคม

หลังจากมีการเชิญให้หมอผีมาทำพิธีเพื่อยืนยันตัวตนของผู้เป็นผีปอบหรือเจ้าของผีปอบ เสมือนเป็นการชี้เป้าให้กับคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดการเพ่งเล็ง ตีตราตามกระบวนการตีตรา และทำให้ตัวบุคคลที่ถูกตีตรากลายเป็นผีปอบ หากการตีตราและการลงโทษทางสังคมไม่รุนแรงมาก ผู้ที่ถูกตีตราอาจจะถูกผู้คนที่อยู่ในสังคมกระแสหลักลงโทษด้วยการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น เช่น ถูกตัดสิทธิ์จากผลประโยชน์ทางสังคม แสดงอาการเหยียดหยาม ต่ำท้อ รังเกียจ ไม่พบปะพูดคุยด้วย

แต่จากการศึกษาการลงโทษทางสังคมในอดีตยังพบร่องรอยของความรุนแรงซึ่งทั้งสองสังคมมีความเหมือนกันคือ หลังจากตีสังคมยึดเอาชุดความจริงที่ถูกต้องที่สุดเพียงชุดเดียวจากการชี้เป้าของหมอผี และในขณะที่เดียวกันสังคมก็จะผลึกความเป็นต่างให้กับผู้ที่ถูกตีตราว่าเป็นผีปอบ โดยใช้การลงโทษที่รุนแรงจากสังคมโดยการกำจัด กีดกัน ทำให้ไม่มีที่ยืนในสังคม และสุดท้ายก็ต้องถูกเบียดให้ออกไปจากสังคม นอกจากนี้

ความรุนแรงที่สุดเห็นได้จากบันทึกของชาติพันธุ์ไทลื้อในอดีตคือ การเขียนตีผู้ที่ถูกตีตราว่าเป็นผู้บอบจนถึงแก่ความตาย

ส่วนร่องรอยการลงโทษทางสังคมจากอดีตที่สามารถมองเห็นและจับต้องในปัจจุบัน เป็นเหมือนสถานที่บันทึกความเชื่อในเรื่องผีบอบของสองชาติพันธุ์ ถูกเรียกขานกันในนาม “หมู่บ้านผีบอบ” ได้แก่ หมู่บ้านมันก้วย (曼桂寨) ตั้งอยู่ในเขตปกครองตนเองชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนา (Liu Fang, 2013) และบ้านนาสาวนาน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร (สมชาย นิลอาธิ, 2555) ทั้งสองหมู่บ้านมีจุดที่เหมือนกันคือ ต่างเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นมาใหม่ จากผู้คนที่ถูกตีตราว่าเป็นผีบอบที่ค่อย ๆ ทอยย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยกันจนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ จากนั้นมีการสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชน นอกจากนี้ ด้วยทุกคนที่ย้ายเข้ามาถูกสังคมเดิมบีบบังคับขับไล่ให้ออกมา ดังนั้นการมาอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านใหม่จำเป็นต้องสร้างกฎเกณฑ์ที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน เช่น หากผู้ใดมีความประสงค์จะย้ายมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่หมู่บ้านนาสาวนาน จะต้องมีการซักถามสอบประวัติจากกลุ่มผู้นำชุมชนก่อน ซึ่งต้องเปิดเผยความจริงทุกอย่างให้กับผู้นำชุมชนฟัง เช่น เพราะเหตุใดจึงถูกบังคับให้ออกจากหมู่บ้านเดิม มีเครื่องรางของขลังอะไร เรียนมนต์คาถา วิชาอาคมด้านไหนมา เป็นต้น เมื่อเปิดเผยความจริงทั้งหมดกับผู้นำชุมชน ต้องนำเครื่องรางของขลังทั้งหมดมอบให้กับผู้นำชุมชนไปทำพิธีชำระล้าง รวมทั้งทั้งคาถาอาคมทั้งหมดที่เรียนมาด้วย

ส่วนในชาติพันธุ์ไทลื้อแม้คนที่ถูกสังคมตีตราว่าเป็นผีบอบจะย้ายไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อื่น แต่ในสายตาของคนในสังคม ความเป็นผีบอบยังถูกฝังไว้เสมือนเป็นเงาติดตามตัวคนทุกคนในตระกูลนั้นไป เมื่อลูกหลานของคนในตระกูลเติบโตขึ้นมาในช่วงวัยหนุ่มสาวหรือวัยแต่งงาน ก็ยังคงถูกสังคมตราหน้า เหยียดหยาม โดยสังคมหรือตระกูลอื่นจะห้ามไม่ให้ลูกหลานในตระกูลตนไปคบหา แต่งานกับคนในตระกูลผีบอบ เพราะเกรงว่าจะถูกถ่ายทอดความเป็นผีบอบ

การตีความที่เปลี่ยนไปของความเชื่อเรื่องปอบในสังคมปัจจุบัน

ในปัจจุบันมุมมองความเชื่อเรื่องผีปอบ การตีตราบุคคล วิธีการลงโทษทางสังคม รวมทั้งเนื้อหา ภาพลักษณ์ การสร้างภาพความหวาดกลัวของผีปอบที่นำเสนอผ่านสื่อบันเทิงมีมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งการถูกตีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของความเชื่อเรื่องผีปอบมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

การประกอบสร้างความหมายที่เปลี่ยนไปของความเชื่อเรื่องผีปอบผ่านภาพยนตร์

ภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับผีปอบ เป็นตัวบทหนึ่งที่น่าสนใจในการศึกษาความหมายที่แปลงเปลี่ยนจากความหมายเดิม อาจกล่าวได้ว่า ด้วยความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้ความเชื่อเรื่องผีถูกพยายามทำให้กลายเป็นเรื่องทิ้งมลายไ้ไร้เหตุผล ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อพบเพียง 1 เรื่อง คือ ภาพยนตร์เรื่องหมอยาไต (摩雅傣) ส่วนภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับผีปอบในชาติพันธุ์ไทยอีสานพบว่ามีจำนวนมาก ดังนี้

ผีปอบที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทลื้อ

ภาพยนตร์เรื่อง หมอยาไตสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2503 เป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนความเชื่อเรื่องผีปอบในชาติพันธุ์ไทลื้อ มีเรื่องย่อดังนี้

หมี่ฮั่นเป็นหญิงชาวไทลื้อ เนื่องจากขัดขืนการลวนลามของเหล่าปาผู้เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน จึงถูกสังคมกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ และถูกเผาจนตายทั้งเป็น 18 ปีต่อมา ฮีโหลฮั่นผู้เป็นลูกสาวของเธอได้เติบโตขึ้นมา และได้คบหากับชายหนุ่มผู้พยายามพลิกตัวเองออกจากการเป็นชวานาที่ชื่อว่าเหยียนเวิน เมื่อเหล่าปาทราบเรื่องจึงพยายามใช้แผนเดิมในการกล่าวหาว่าเธอเป็นผีปอบ จนทำให้เธอกับพ่อต้องหนีออกจากหมู่บ้าน ทำให้พ่อของเธอเสียชีวิตระหว่างทาง ขณะนั้นฮีโหลฮั่นเสียใจกับการจากไปของพ่อเป็นอย่างมาก จึงตัดสินใจกลับไปยังบ้านเกิด แต่กับเจอแม่ของเหยียนเวินกำลังจัดการชุดแต่งงานให้เหยียนเวิน ในตอนนั้นเธอคิดว่าแฟนหนุ่มจะเปลี่ยนใจไปมีคนอื่น จนทำให้เธอตัดสินใจกระโดดน้ำตาย แต่โชคดีที่ได้รับการช่วยเหลือจากกองทัพปลดปล่อยประชาชน

ต่อมาเธอได้รับโอกาสในการเรียนวิชาแพทย์ในกองทัพจนกลายเป็นหมอชาวไทลื้อ และได้เดินทางกลับมาเป็นหมอที่บ้านเกิด ได้ใช้ความรู้ในด้านการแพทย์รักษาผู้คนในท้องถิ่น ที่สำคัญเธอได้ใช้ความเป็นวิทยาศาสตร์ทำลายความเชื่อเรื่องผีปอบของท้องถิ่นไปในขณะเดียวกันเหยียนเวินได้ขึ้นรับตำแหน่งรองผู้ว่าการเขต ครั้งหนึ่งที่เหยียนเวินไปปฏิบัติราชการแต่โดนเหล่าปาซุ่มยิง อีไหลฮั่นเข้าทำการรักษาอาการบาดเจ็บของเหยียน หลังจากอาการของเหยียนเวินหายดี ทั้งสองจึงได้ปรับความเข้าใจกัน สุดท้ายทั้งสองก็ได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ส่วนเหล่าปาที่ทำชั่วไว้มากมายก็ถูกกฎหมายลงโทษอย่างสาสม

จากเนื้อเรื่อง หากมองในมุมมองของอำนาจจะเห็นได้ว่า ผีปอบที่เกิดขึ้นในสังคมชาติพันธุ์ไทลื้อในอดีตเป็นเสมือนอาวุธร้ายของผู้มีอำนาจ ซึ่งใช้อำนาจจากการมีผู้คนในสังคมให้ความนับถือมากล่าวหา ตีตราบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จากชุดความจริงที่ตนสร้างขึ้นมา ส่วนเนื้อหาในภาพยนตร์พยายามทำให้ความเชื่อเรื่องผีปอบในวัฒนธรรมไทลื้อมีความหมายที่เปลี่ยนแปลง ด้วยการใช้สื่อภาพยนตร์สร้างองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ ความรู้ที่ได้จากวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่มาใช้ในการรักษาโรค โดยใช้วิธีการทำให้อาการและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเป็นอาการโดนผีปอบเข้าสิงให้กลายเป็นโรคชนิดหนึ่ง ทำให้ความเชื่อเรื่องผีปอบที่ฝังรากในวัฒนธรรมของไทลื้อมาช้านานค่อย ๆ จางหายไป

นอกจากนี้ยังพบว่า เนื้อเรื่องในภาพยนตร์ยังพยายามเชื่อมโยงกับกองทัพปลดปล่อยประชาชนที่เป็นเสมือนภาพแทนอุดมการณ์ในการปกครองประเทศในรูปแบบใหม่ ซึ่งพยายามนำเทคโนโลยีหรือวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ในรูปแบบใหม่เข้ามาลบล้างความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผีของชาติพันธุ์ไทลื้อ อีกทั้งยังพยายามสร้างภาพเชิงสัญลักษณ์ว่ากองทัพปลดปล่อยประชาชนเป็นเสมือนฮีโร่ผู้เข้ามาชี้นำ ช่วยเหลือประชาชน และเป็นกองทัพที่เกิดขึ้นในรูปแบบของการปกครองสมัยใหม่อีกด้วย

ผีปอบที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยอีสาน

ผีปอบที่อยู่ในความเชื่อของชาติพันธุ์ไทยอีสาน ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ไทยจำนวนมาก เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “บ้านผีปอบ” ซึ่งเป็นภาพยนตร์ประเภทหนังผีผสม

ความตกลงขบขัน เริ่มสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532-2554 ปัจจุบันภาพยนตร์เรื่องบ้านผีปอบ มีการสร้างถึง 14 ภาค นอกจากนี้ยังมีภาพยนตร์เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผีปอบ เช่น หลวงพี่กะอีปอบ ปอบหวีดสยอง ปอบหน้าปลวก กระสือพัดปอบ ปอบผีเจ้า ปอบผีฟ้า รวมกว่า 20 เรื่อง

จากตัวอย่างภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับผีปอบในประเทศไทย ภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับ ผีปอบในแต่ละเรื่องมีการนำเสนอภาพลักษณ์ของผีปอบที่แตกต่างกันออกไป แต่สิ่งที่ยัง คงไว้เหมือนกันคือ การตีความผีปอบใหม่โดยการลดความหวาดกลัวของผีปอบตาม ความเชื่อของชาติพันธุ์ไทยอีสานออกไป แต่นำลักษณะหลวม ๆ ของบุคคลในสังคม ออกมาประกอบสร้างเป็นตัวละครใหม่ เช่น ผีปอบมักจะเป็นหญิงแก่ ท่าทางลึกลับ แต่งตัวโหด ๆ ผมงอก มีลักษณะนิสัยหลวม ๆ ลึม ๆ เป็นต้น โดยสร้างภาพลักษณ์ผีปอบ ให้ออกมาเป็นเรื่องตลก เฮฮา ด้วยการวิ่งไล่จับกัน

เมื่อนำวิธีการประกอบสร้างความหมายใหม่ของภาพยนตร์ที่ปรากฏทั้งสอง ชาติพันธุ์มาเปรียบเทียบกัน พบว่า วิธีการที่เหมือนกันของทั้งสองชาติพันธุ์ คือ มีความพยายาม ให้ความเชื่อเรื่องผีปอบมีความหมายที่เปลี่ยนไปเป็นเพียงเรื่องมกมาย ชาติเหตุผล และ เป็นเพียงเรื่องตลก และวิธีการที่แตกต่างกันคือ ในชาติพันธุ์ไทลื้อมีการสร้างความเชื่อ เรื่องให้ผีปอบให้เป็นเพียงโรคชนิดหนึ่ง และเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ควบคุม กีดกัน ขับไล่ บุคคลของผู้มีอำนาจเท่านั้น

การตีความผีปอบที่เปลี่ยนไปให้เป็นโรค

การตีความผีปอบเป็นโรคของชาติพันธุ์ไทลื้อ จากการศึกษา พบว่า เขตที่ตั้งของ ชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนาเป็นเขตพื้นที่ที่มีสภาพภูมิอากาศแบบป่าฝนเขตร้อน มีฝน ตกชุก ดังนั้นโรคที่มักพบเจอได้แก่ โรคคอหอยคอกโรค กาฬโรค ไข้ฝีดาษ มาลาเรีย เป็นต้น ซึ่งโรคเหล่านี้ล้วนเป็นโรคติดต่อ ในช่วงราชวงศ์หมิงชิง ซึ่งยูนนานเป็นเขตพื้นที่ที่แพร่ระบาดของ โรคมาลาเรียที่รุนแรงที่สุด นอกจากนี้ เมืองสิบสองปันนา หยวนเจียง และซือเหมา เป็นพื้นที่ที่มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากจนถูกเรียกว่าเป็นเขตพื้นที่มาลาเรีย

ต่อมาได้มีการนำสถานการณ์โรคมาลาเรียระบาดหนักไปแต่งเป็นบทเพลงพื้นเมือง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในตอนนั้น โดยมีเนื้อเพลงท่อนหนึ่งกล่าวว่า

“ลึบคนไปเมืองล้า เก้าคนยากที่จะกลับเคหา หากจะไปเซอฝัวหนาน ต้องซื้อโลงศพไว้ก่อนถึงการ หากจะไปก่านหล่านป่า ต้องให้ภรรยาแต่งงาน”

จากประโยคข้างต้นกล่าวถึงเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคมาลาเรียในสิบสองปันนา ได้แก่ “เมืองล้า” (勐腊县) “เซอฝัวหนาน” (车佛南) ปัจจุบันหมายถึงเมือง 3 เมือง คือ “เซอ” (车) ปัจจุบันคือเมืองเชียงรุ่ง “ฝัว” (佛) ปัจจุบันคือเมืองฮาย “หนาน” (南) ปัจจุบันคือเมืองแซ่ และ “ก่านหล่านป่า” (橄榄坝) ซึ่งการกล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าสถานที่เหล่านี้ในอดีตเป็นสถานที่อันตราย หากใครเข้าไปในเมืองล้าก็อาจจะเสียชีวิตก่อนที่จะเดินทางถึงบ้าน หรือใครที่จะเดินทางไปเซอฝัวหนานก็ต้องซื้อโลงศพไว้ให้ตัวเองก่อน หรือใครที่จะเดินทางไปก่านหล่านป่า ก็ควรจะให้เมียตนเองแต่งงานกับชายอื่นไปก่อน ดังนั้น การเดินทางเข้าไปในสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ก็เสมือนเป็นการเอาชีวิตเข้าไปทิ้ง

นอกจากนี้ท่อนสุดท้ายของเพลงพื้นเมืองยังกล่าวถึง “ก่านหล่านป่า” ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของหมู่บ้านฝีบอบหรือที่เรียกว่า “หมู่บ้านมันก๊วย” ที่ปรากฏในร่องรอยการลงโทษทางสังคมจากความเชื่อเรื่องฝีบอบของชาติพันธุ์ไทลื้อ นั้นหมายความว่าอาการถูกฝีบอบเข้าในความเชื่อของคนในชาติพันธุ์ไทลื้อมีความสัมพันธ์กันกับอาการของโรคมาลาเรียที่กล่าวถึงในเนื้อเพลง

เมื่อนำอาการข้างเคียงของการป่วยโรคไข้มาลาเรียที่พบมาเปรียบเทียบกับความเชื่อเรื่องอาการถูกฝีบอบเข้าสิงร่าง พบว่า อาการไข้หนาวสั่น ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามตัวและกล้ามเนื้อ คลื่นไส้ เบื่ออาหาร เหงื่อออกมาก รวมไปถึงอาการอ่อนเพลีย เป็นต้น มีความคล้ายคลึงกับอาการโดนฝีบอบเข้าสิง ซึ่งอาจเป็นปัจจัยให้คนในชุมชนใช้ความเชื่อของตนมาทำการรักษา และทำให้ “ฝีบอบ” เป็นเสมือนแพะรับบาปของคนในสังคม

การตีความผีปอบเป็นโรคของชาติพันธุ์ไทยอีสาน

ในประเทศไทยมีงานวิจัยที่กล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีปอบเป็นโรคชนิดหนึ่งเพียงเรื่องเดียวคือ สงัน สุวรรณเลิศ (2529) ได้ศึกษาผีปอบ ผีเข้าในวรรณคดีของจิตแพทย์พบว่า ในปัจจุบันนี้มีนักมานุษยวิทยา จิตแพทย์ รวมทั้งนักจิตวิทยาชาวตะวันตกให้ความสนใจในการศึกษาความเชื่อเรื่องผีเข้าในแง่มุมการเจ็บป่วยทางจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิตเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งศึกษาลักษณะผีเข้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของผู้ป่วย เป็นต้น

จากตัวอย่างข้างต้นสามารถกล่าวสรุปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไปของความเชื่อเรื่องผีปอบได้ว่า ด้วยปัจจุบันนี้มีเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ทันสมัยขึ้นสามารถเข้าถึงข้อมูลที่แท้จริงได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งมีการนำเสนอภาพลักษณ์ของผีปอบและการนำข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีปอบในสื่อต่าง ๆ ผนวกกับการออกกฎหมายบังคับห้ามมีการกล่าวหา ตีตราบุคคลใดว่าเป็นผีปอบ ทำให้ความเชื่อเรื่องผีปอบในสองชาติพันธุ์ค่อย ๆ จางหายไปจากสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กชกร โพธิ์กล้า. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- กมลเลิศ โพธิ์เกษม. (2555). การทำให้เป็น “ผีปอบ” และการกีดกันทางสังคมในมุมมองของการบริหารความขัดแย้ง. *วารสารสถาบัน*, 10(2), 3-10.
- สงัน สุวรรณเลิศ. (2529). *ผีปอบผีเข้าในวรรณคดีทางจิตเวชศาสตร์*. บพิธการพิมพ์.
- สมชาย นิลอาธิ. (2555). หมู่บ้านผีปอบ บ้านรักษาผีปอบ กรณีบ้านนาสาวนาน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 3(2), 1-16.
- อภิมุข สดมพฤษ. (2558). *การศึกษากระบวนการตีตราทางสังคมที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผีปอบ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อภิรักษ์ สงเคราะห์. (2556). *เรื่องผีในอีสาน : ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร ล่วย และเวียดนาม ที่อาศัยอยู่ในบริเวณอีสานใต้ของประเทศไทย*. อุบลราชธานี: งานส่งเสริมการวิจัยและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

Zhao, W. (2008). *“Pipa Ghost” and the Imagination of Others: A Case Study of the Dai Nationality in Xishuangbanna* (琵琶鬼与他者想象——以西双版纳傣族为例). MA Dissertation. Minzu University of China.

Liu, F. (2013). Manguì’s Previous and Current Lives: the self-construction of a Dai “Pipa Ghost Village” (曼桂的前世和今生：一个傣族“琵琶鬼寨”的自我建构). *Journal of Pu’er University*, 29(1), 66-69.

Yunnan Provincial Institute of History. (1979). *Investigation Materials on Theravada Buddhism and Primitive Religion of the Dai Nationality in Xishuangbanna* (西双版纳傣族小乘佛教及原始宗教的调查材料). Kunming.

Zhao, S. & Wu, Q. (1997). *Dai Culture* (傣族文化志). Yunnan Nationalities Publishing House.

Zhou, Q. (2007). A Preliminary Study on the Miasma Environment in Yunnan during the Qing Dynasty (云南清代瘴气环境初论). *Journal of Southwest University*, 33(3), 44-52.

Authors

Mr.Veerachat Duangmala

Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Sisaket Rajabhat University. 319 Thai Panta Road, Pho Sub-district,

Mueang Si Sa Ket District, Si Sa Ket Province 33000

Tel: 09-4529-5238 Email: veerachat.d@sskru.ac.th

Assoc. Prof. Dr.Kanokporn Numtong

Department of Eastern Languages, Kasetsart University

50 Ngamwongwan Rd, Chatuchak Bangkok Thailand 10900.

Tel: 02-579-5566-8, 4360 Email: kanokporn.n@ku.th

ความท้าทายของการฝึกปฏิบัติการสอนที่วิทยาลัยครูพนมเปญ
ประเทศกัมพูชา
Challenges of teaching practicum at Phnom Penh
Teacher Education College, Cambodia

ซารอน สุก^{1*}

Saran Sok

¹วิทยาลัยครูราชธานีพนมเปญ

Phnom Penh Teacher Education College

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 26 กันยายน 2566

ปรับปรุงแก้ไข : 7 มิถุนายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 10 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความท้าทายของการฝึกปฏิบัติการสอนในประเทศกัมพูชาโดยใช้กรณีของวิทยาลัยครูราชธานีพนมเปญ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างมีทั้งหมด 29 คน ประกอบด้วยรองผู้อำนวยการ (P-TEC) เจ้าหน้าที่กรมการฝึกหัดครู นักศึกษาครู ครูที่ปรึกษา ครูนิเทศก์ของวิทยาลัย ผู้ประสานงานตามโรงเรียน ผู้ประสานงานที่วิทยาลัยเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยใช้กรอบแนวคิด Creswell ในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลของการศึกษาพบว่าในระหว่างการสอนนักศึกษาครูที่ฝึกปฏิบัติการสอนต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ได้แก่ การสังเกตและการสะท้อนกลับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่เพียงพอ การปฏิบัติในชั้นเรียนจริงมีจำกัด การจัดทำแผนการสอนและกระบวนการประเมินผลการฝึกปฏิบัติการสอน ในขณะเดียวกันนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

บางรายก็ได้เผชิญกับความท้าทายบางประการเช่นกัน การฝึกอบรมไม่เพียงพอสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการปฏิบัติหน้าที่สำคัญของตน ขาดความร่วมมือระหว่างผู้ที่ทำหน้าที่หลัก โดยเฉพาะระหว่าง TEC กับโรงเรียนฝึกปฏิบัติและภาระงาน

คำสำคัญ : การปฏิบัติการสอน, นักศึกษาครู, ความท้าทาย, วิทยาลัยครุราชธานีพนมเปญ

Abstract

The purpose of the research was to explore the challenges of teaching practicum in Cambodia using the case of Phnom Penh Teacher Education College. Participants for this qualitative research were 29, there are deputy director (P-TEC), TTD's staff, student teachers, mentor teachers, college supervisors, school-based coordinators and college-based coordinators. Using interview questions and Creswell framework for qualitative data analysis and interpretation.

The finding was as follows: During teaching practicum student teachers faced several challenges: insufficient observation and feedback from stakeholders, learners view on student teachers, limited number of practices in the real class, preparation of lesson plans, and the teaching practicum assessment process. Meanwhile, some stakeholders also faced some challenges: insufficient training for the stakeholders to undertake their essential roles, lack of cooperation among the key players, especially between TEC and practicum schools, and workload.

Keywords: Teaching Practicum, Student Teacher, Challenge, Phnom Penh Teacher Education College

Introduction

Since the second decade of the 2000s the Ministry of Education, Youth and Sport (Moyes) has modernized policies and programs with the goal to improve the quality of the education system. The current education set of policies and national plans establishes a pre-service training 12+4 or bachelor+1 for pre-primary school, primary school, and lower secondary school, on the other hand, it establishes pre-service training from bachelor+1 to master's degree+1 for higher education teachers will change. In the country only two training centers implement the 12+4 curricula, Battambang and Phnom Penh Teacher Training Centers (B/P-TEC). The ESP also extends training to in-service teachers with the overall goal to have all teachers already deployed in schools with a 12+2 equivalent by 2018. Within this framework. The teaching practicum has been considered a key component of pre-service teacher education and an essential part of the curriculum of future teacher to develop professional competencies (MoEYS, 2016). The direct working experience with students in schools is expected to provide student teachers with an understanding on how to put in practise what they learn theoretically. It is also part of the student teachers' personal assessment of their skills and a way to address challenges they may face when deployed.

Starting with the Education Strategic Plan (ESP) 2014-2018 (MoEYS, 2014), the ministry has acknowledged the key role of the education of all education services, which, along with other six priorities, was included in the priorities of the plan (MoEYS, 2014: 14). Specifically, the ESP lists as the priority the improvement of the “quality and efficiency of all education

---

services” (MoEYS, 2014: 14). Moreover, from 2020, all new teachers will be required to have at least a bachelor’s degree (MoEYS, 2014, MoEYS, 2015). The importance of the education services was reiterated in the subsequent policy Teacher Policy Action Plan (TPAP) 2015-2020, which, laying the foundation for a significant change in the curricula the teachers, was promulgated to establish training for teachers through Teacher Training Centers.

In 2016, the practicum guidelines were revised to reinforces the link between the Teacher Training Centers and the public schools where the student teachers are deployed. The teaching practicum has been considered a key component of pre-service teacher education and an essential part of the curriculum of future teacher to develop professional competencies (MoEYS, 2016). The direct working experience with students in schools is expected to provide student teachers with an understanding on how to put in practice what they learn theoretically. It is also part of the student teachers’ personal assessment of their skills and a way to address challenges they may face when deployed. Currently there are six teacher training institution for lower secondary teachers, including the Phnom Penh Teacher Education College (P-TEC).

A few studies have looked at the implementation of the practicum and found that the student teachers face a variety of challenges, ranging from not being able to draft lesson plans and teaching material and manage students in the classroom to not being assisted or followed up by mentor teachers and college supervisors (Research Phnom Penh Teacher Education College, 2017; Pich, 2016; Practice and Challenges of Teaching Practicum at

---

Phnom Penh Teacher Education College, Cambodia, 2019). As a result of these gaps of the practicum, new teachers are likely to be deployed with little to no skills which will eventually factor into students' poor education achievements. The studies though do not explore the relationships between the P-TEC supervisors and the student teachers as well as the cooperation among all key actors of the practicum, namely supervisors, mentors, student teachers and other school staff members and the challenges arise from that or lack thereof.

Objectives

The objectives of the research were to explore the implementation and challenges of teaching practicum in Cambodia.

Research Methodology

The P-TEC has been selected as research site because, despite a recent report showed the challenges of teaching practicum, there is no research on teaching practicum for lower secondary school teachers at P-TEC. P-TEC is one of the two training centers that was upgraded from 12+2 to 12+4 formula in 2018, therefore the understanding the current practice and implementation of teaching practicum may provide insights for other upgraded colleges.

The researcher generated data using semi-structured interviews, which have played a key role in delineating weaknesses and strengths of the school-based experience. Supplementary data were drawn from desk

research including documents such as government guidelines, and published research on teaching practicum.

The sample consisted of ten student teachers who fit the following criteria (1) student teachers must have finished teaching practice in June 2018, (2) must have conducted practicum in different schools. Each subject was represented by two students. The other participants of the study were six college supervisors, seven mentor teachers, two school-based coordinators, and one college-based coordinator. In order to get additional information related to teaching practicum, the study also included one deputy director of the Phnom Penh Teacher Education College and two members of staff from the Teacher Training Department. Random sampling selection of participants was utilized along with open-ended questions and semi-structured interviews. The same set of questions was asked to each interviewee to enable comparison and triangulation of the findings (Yin, 2018). The student teachers were selected from the student list of the Centre according to the criteria set for the study. The other participants of the studies, namely college supervisors, mentors and coordinators were selected as they were part of the practicum committee, which is created by the academic officer before the onset of the practicum.

Before the field work, pilot research was conducted to assess the feasibility and process of conducting classroom observation and interviews. Ten student teachers, two teacher educators -including one deputy director- and one mentor participated in the pilot study. A list of questions for use in the design of the interviews in the main study were asked to understand various issues related to the teaching practicum. The field pilot allowed for

---

checking respondents' understanding of questions as well as their reactions to the interview. Based on the results of piloting, some interview questions were reworded, especially in the Khmer translation, because they were vague or proved difficult. After the pilot process, the researcher categorized the interviews according to the target participants: (1) interviews for student teachers, (2) interviews for college supervisors and mentor teachers, (3) interviews for school-based coordinators and college-based coordinators. The researcher translated each interview from Khmer to English and organized the material by categories and types of information. This enabled to identify general data and distinctive information. I then utilized a coding system to group words, sentences or sections of the interviews. This process slowly helped to define areas of investigation. The analysis started with the examination of the translation to identify themes, which were then given a code.

In this research, the researcher created a different type of tables for each participant involved in the teaching practicum. Specifically, there was one table for CBC, one table for SBCs, one table for CSs, one table for MTs, and another table for STs. The researcher judged a point to be YES, NO or PARTLY based on the respondents' reaction to the question that sought to understand whether they followed teaching practicum guidelines or not. The researcher eventually summarized the findings in a table. As the researcher is also a teacher in the P-TEC the dynamics of the power relationships were also considered. As a result, the study accepted only volunteers to participate to the research. Additionally, to avoid conflict of interest with my previous role, the researcher imposed on her practice a

rigorous research protocol for objective use of data. Additionally, to minimize the bias, the researcher utilized random sampling selection, open-ended questions, and semi-structured interviews with all participants.

Finally, the research focuses on one training center only and limits the number of participants to specific criteria and sampling due to tight deadlines and limited resources. Therefore, it does not intend to represent the overall complexity of practicum and the challenges that its implementation implies depending on training centers as well as the schools of the practicum.

Research Findings

The results of the study found that There are two challenges of teaching practicum at Phnom Penh Teacher Education College: the challenge of teacher students and the challenge of college supervisors and mentor teachers. As will be mentioned as follows.

1. Challenges faced by student teachers

The findings of the study indicate that teaching practicum at P-TEC faced numerous problems. The study participants identified that the major challenges encountered during the implementation of practicum program included 1) supervision of the college and mentor teachers, 2) limited number of classroom teaching, 3) students' view of student teachers, 4) preparation of lesson plans, 5) lack of cooperation among practicum stakeholders, 6) a large number of student teachers assigned to one mentor teacher. As the following details.

1.1 Insufficient observation and feedback by college supervisors

The supervision from college supervisors is important for student teachers when they face some challenges during their practice in the classroom. Before going to a practicum school, student teachers need to complete lesson plan. Thus, students need support from their college supervisors in terms of guidance, feedback, and comment to improve their lesson plan before sending it to mentor teachers for checking. “...I went to observe each of my student teachers teaching one time for the whole period of teaching practice because I was busy with another work, I didn't have time to observe every lesson” (CS2). And “... I attend the workshop at the province, so I observed the student teacher only one time” (CS3). In contrast, the answers provided by other student teachers, “My supervisors never came to observe me during my teaching time, event first subject, because they joined the workshop in the province” (ST1). However, some college supervisors make appointments with student teachers outside the practicum school to offer advice after the student teachers explain their activities. “...When student teachers have a problem at practicum school such a lesson plan or difficulty in managing the classroom, they call me to meet at school” (CS5).

It is thus evident than when the college supervisors are busy, they try to find an alternative way to meet the student teachers. Some of the college supervisors observe their student teachers in the classroom, but they do not visit according to the schedule that they received from student teachers. This is consistent with Pich's (2016) study findings on quality of

---

the practicum at Provincial Teacher Training Center (P-TTC) that observes student teachers received insufficient feedback from their supervisors.

1.2 Insufficient observation and feedback by mentor teachers

Interviews with nine student teachers of five subjects and five different practicum schools showed that mentor teachers should teach them teaching strategies, classroom management, ways to motivate students, and tactics for dealing with unexpected situations. They should also assist in developing teaching methodology and writing the lesson plan as shown in the following interview extracts.

“My mentor teachers came to see me all the time of my teaching of second subject (minor subject), but during my first subject [he] never came (main subject)” (ST3). However, there are mentor teachers who can be busy with another task in their school, thus they conduct class only once per each student teacher, “...I observed student teacher one time each only because I was busy in the office” (MT1).

The above description clearly indicates that during teaching practicum the student teachers do not get proper support from college supervisors and mentor teachers. The study by Yunus et al., (2010) revealed student teachers’ lack support from their mentor teachers and college supervisors during teaching practicum. The study also mentions that student teachers rarely had the opportunity to speak with their mentor teachers, because they were busy with their main tasks at school. On the other hand, the researcher found that some mentor teachers did not meet the student teachers before and after classes. Yunus, et al., (2010) and Rasheed (2017)

reported similar findings as student teachers lacked support from their mentor teachers and college supervisors during the teaching practicum.

In conclusion, not all the mentor teachers and college supervisors assist the student teachers despite their expected roles and responsibilities. Findings from the interviews also showed that mentor teachers were more active than college supervisors in terms of frequency of observation and feedback. The respondents indicate that mentor teachers were supportive and always willing to help.

1.3 Students' view on student teachers

The majority of participants acknowledged that classroom management is a major area of concern, especially at the beginning of the teaching practicum. The student teachers were mostly concerned about dealing with students' noise in the classroom. This study reveals that student teachers experience difficulties related to classroom management. It also reveals that learners think that student teachers are not their real teachers. The extracts below reveal some of these difficulties. "It is difficult to teach when the learners make a noise. They will not be listening. They think I am not their teacher. I just come here to practice. I am a student like them ...not real teachers to listen to and to respect" (ST1). "... Some students do not pay attention to. Students do not cooperate, and some lessons have many activities, and the teaching does not follow the time set up. On the other hand, some respondents from one school (one class) said that learners were well behaved and that they actively participated in the class activities: "Students respect us as teachers, though there are some who think that we are student teachers. Some students also asked me, "Teacher (Lok Krau) if

you want to get the high score, we will help you. I knew you came here for practice then get the score from my teachers here after you finish” (ST5).

One mentor teacher also noted that student teachers faced challenges during the teaching practicum because their knowledge and experience were limited. “Student teachers have little experience, because they are first-year students at the training center, thus some student teachers have limited understanding in their lesson when they taught” (MT2).

Class size is also a reason that might affect the practicum experience as student teachers may have a class with 35 to more than 60 students. Mustafa, et al., (2014) showed that large numbers of students in one classroom are an impediment to classroom management in general, and classroom discipline specifically. Larger classes are louder and crowded to the extent that the classroom discipline is negatively affected. One teacher cannot handle such situations in the classroom alone. Teachers lose lesson time in such conditions because they spend most of the lesson time trying to control the learners.

“I teach from grade 7 and 8 and there are about 62 students in each class. The classes are just too big, and this poses problems in class management. With 25 to 35 students, it can be easy to manage, and this can ensure effective teaching because I can control the class” (ST1) and another student teacher said, “there were 40 to 50 students in my class” (ST3).

This is also ascertained by Ebrahim, et al., (2007) and Al-Momani (2016) who showed that a large number of learners in the class affects the

outcomes of the practicum, as student teachers cannot use theoretical knowledge learned in the college. Marais and Meier (2004) found that respondents experienced a decline of moral values in schools and neglect of discipline. Most of the student teachers desperately wanted to improve their classroom management skills and realized quite early that they needed to be more assertive with the learners.

Classroom management is a cause of stress for different stakeholders. Many research studies confirm that maintaining appropriate classroom management is a difficult component of practicum causing stress (Murray-Harvey et al., 2000 and Merc, 2011). They also show that student teachers are highly concerned with their abilities in managing the time and managing the class. This study suggests that classroom management as a factor causing stress is confirmed by some mentor teachers and college supervisors. They pointed out that student teachers have difficulty in controlling the classroom because student teachers are not considered real teachers.

1.4 Limited number of classroom teaching during teaching practicum

The duration of the teaching practice was explored to determine whether it was perceived as a challenge. Ten student teachers indicated that the duration of teaching practice was six weeks, including two weeks for classroom observation for both main and minor subjects. The first week of teaching practice was usually for settling, including lesson plans, lesson notes, and teaching timetables. The vast majority of the student teachers indicated that the duration spent for the teaching practice was good for

them, but their very little classroom teaching was not sufficient. Here are examples of interview excerpts given by respondents: “If I thought that about six weeks would be long, but in reality, I taught only one time during the whole period of the teaching practicum. Information Communication Technology subject the timetable of the practicum school has one day a week so we need to shift in the group to have one time each” (ST4), “I think six weeks is not enough for student-teacher practice” (ST1), Other student teachers also mention, “I think it is not enough for me because I taught three hours for both subjects, so I think the amount of teaching did not help me to improve yet” (ST6). Likewise, college-based coordinator explained that “In fact, according to the information I received from student teachers they taught one or two times during the teaching practicum, especially for the second subject, because during that time student took semester examination and a lot of holidays as well. I understand this difficulty, but I am also struggling because the schedule I received from school only allow our student teachers in grades 7 and 8” (CBC).

1.5 Preparation of lesson plan

According to this study during teaching practicum student teachers prepare many lessons before classes start. Moreover, they send to supervisors and school mentors check and provided feedback. Most of student teacher said that it is very hard for them to plan many lessons particularly to write the aim of the lesson. For example, “...My difficulty in preparing the lesson plan is to determine the aim of the lesson” (ST9), or “...I did not clear about the aim of the lesson, so I feel difficult to write the

---

lesson plan.” (ST8) and “...they used the format of lesson plan differed from what I have learned from school” (ST5).

There were several complaints by student teachers who felt that their mentors exploited them by asking them to write multiple or extra lesson plans. According to the college-based coordinator, “Student teachers told me some mentor teachers asked them to write quite a lot of the lesson plans, even though they need two or three lesson plans for their practice during the practicum. Mentor teachers give them the score, so they feel they need to write for their mentor teacher, because they are afraid to get low score” (CBC).

1.6 Assessment of student teachers in the practicum period

The assessment form provided by the Teacher Education College, then handed to the mentor teachers from the school, is all for the summative purpose. At the beginning of the teaching practicum, mentor teachers and college supervisors are given a set of the practicum evaluation form of student teachers. The mentor teachers and college supervisors need to fill in at least three different forms: the observation form, the evaluation form for the semi-practice stage, and the final evaluation report form of student teachers' practice:

Moreover, to make an assessment report, mentor teachers and college supervisors conduct classroom observation and follow up of student teachers based on the schedule that they received from practicum school or student teachers. According to the practicum guidelines (MoEYS, 2016), to assess the student teachers, college supervisors conduct class observation and follow up student teachers at least three times. This study

showed that a large percentage of student teachers from P-TEC did not have feedback on their work from the mentor teachers and college supervisors. Additionally, majority of the student teachers from P-TEC felt that the assessment from mentor teachers and college supervisors was short.

The interview data from student teachers revealed that some college supervisors did not come to observe their teaching sessions, thus they assessed according to mentor teachers' report. "The mentor teachers are a key assessor (nak vay damlay). Some of them did not come to observe us during the teaching, thus when mentor teachers gave the score they just accepted and follow their ideas" (ST5). Regarding the evaluation of the teaching practice, another student teacher said "College supervisors should come all the time that student teachers have teaching classes, and they should evaluate correctly without bias. Because some college supervisors give the score to student teachers without observing us" (ST7).

2. Challenges faced by college supervisors and mentor teachers

2.1 Insufficient training

This study showed that college supervisors and mentor teachers did not have the documents such as the practicum handbook or roles of stakeholders. For instance, "...Yes, I attended meetings at P-TEC, they taught us how to use evaluation form/format, when the teaching practicum starts and ends, they told us what we need to do with student teacher for that period but did not specify what we needed to do. It is fine for us because we have experience with teaching practicum for many years, but for teachers who never or have little experience with teaching practicum it is

hard for them” (MT2). “...It was not the meeting or orientation, because when P-TEC invited some mentor teachers to attend the meeting they did not come. It may be because our meeting did not provide transportation for them” (CBC).

2.2 Lack of cooperation

This study showed that there was little communication between P-TEC and practicum schools in accomplishing the major activities of the teaching practicum. In addition, the majority of the school mentors and college supervisors indicated that the partnership was weak. One Coordinator recalled that, “I feel that the placement schools do not see for practicum as their duties” (CBC).

“I agree we did not often communicate to the school principal (practicum committee at school level) according to the schedule, I contact and meet them when student teachers have a problem at practicum school” (CBC).

“...There was not cooperation because most college supervisors did not go to observe student teachers at practicum school. They went to meet mentor teachers when they gave the grade or score to student teachers because they rely on the mentor teacher notes or observations” (MT1). “I met college supervisors when they attended the opening ceremony (Beuk Mondul) and gave the score to student teachers at the closing ceremony (Bit Mondul)” (MT2).

2.3 A large number of student teachers and workload

During the teaching practicum, P-TEC assigned teacher trainers to supervise the student teachers as well as mentor teachers assigned by

practicum school. During the practicum, student teachers can merge theory and practice by facing a real classroom. However, most of the mentor teachers and college supervisors feel teaching practicum loads their work, as they must supervise and write the report to the practicum committee. “Honestly, I did not have enough time to check all student teachers’ lesson plan. I think too many student teachers were leading by me, 11 student teachers. Moreover, I had to write the report on each of them at the end of the teaching practice” (MT5).

It is clear that during teaching practicum mentor teachers supervised many student teachers of the same subjects. These findings are in line with Almomani’s 2016 study on the challenges of the practicum at college of education, which found that mentors and supervisors have responsibility over many students teaching during teaching practicum. Thus, their work increases while they already have the regular work at school.

“I have no experience leading the teaching practice, it makes it hard for me to guide them on the lesson plans...” (MT4). In addition, the mentor teachers who lead student teachers during teachers are volunteers. As in Greenberg, Pomerance and Walsh’s study (2011), the selection of mentor teachers is largely determined by practicum school without any considerations given to compatibility among student teachers, subject matter, and mentor teachers. Moreover, as in Uusimaki (2013), most of the mentor teachers feel that they are inadequately prepared in their roles to supervise student teachers. “... I supervised student teachers then I needed to teach at the school, sometimes the schedule overlaps, so I needed to

quit one. Moreover, at the end of the practicum I also wrote the report/reflection then submitted to the committee” (CS4).

2.4 Limited financial support

Mentor teachers, college supervisors, and college base coordinators reported the inadequate financial support for stakeholders involved in the practicum. College supervisors must go to the practicum site, but P-TEC does not refund the cost of transportation because it does not have a budget for that. Consequently, most of the stakeholders expressed their dissatisfaction with the costs they incur during the teaching practicum. The following quotes reflect this view: “...We spent a lot of time with student teachers during teaching practicum, but we did not receive any reimbursement for our work” (MT3).

In conclusion, it is important to note that most of the challenges faced by student teachers relate to mentor teachers/college supervisors are not necessarily linked to their performance in school. In fact, mentor teachers/college supervisors do not have enough time to supervise. Student teachers limited number of the classroom teaching (sometimes only one hour), difficulties in preparation of lesson plan, and learners’ behavior in the classroom.

The partnership among stakeholders (college supervisors, mentor teachers, student teachers, college, and the practicum school as well as POE) also lacks close communication. Some stakeholders perceived as insufficient the training in the practicum while the vast majority agreed that they were busy with their work. Mentor teachers, for example, were loaded with work as they supervised many student teachers in the same major

while teaching regular classes. Insufficient budget, too, is a constraint as there is inadequate funding to cover costs of transportation to/from schools and or extra hours for tasks connected to student teachers' practicum.

Discussion

Challenges faced by student teachers

Insufficient observation and feedback by college supervisors

The supervision needed by student teachers during the practice should come not only the supervisors but also from mentors. Student teachers expected that the supervisors have enough time to provide the feedback when they send the lesson plan to check before practice in the class and after class. The result also showed that even if supervisors were busy with another training they organized another meeting with student teachers to list down all problems encountered in the class and look for the solution. "My supervisor helped me more than my mentor teacher because the practicum placement is located inside P-TEC, so I always met her and told her about the problem and asked them to help me find a solution. The supervisor did not come to observe me all the time, but I could ask them and meet at P-TEC" (ST3).

Insufficient observation and feedback by mentor teachers

Mentor teachers play a critical role in providing professional guidance and support to student teachers during teaching practicum (Darling-Hammond, 2005). In theory, college supervisors and mentor teachers are expected to provide a term of reference to student teachers regarding professionalism, appearance, attendance, and conduct. They

provide appropriate information about students, give feedback, and help student teachers during teaching practicum. They are thus crucial in developing student teachers for their careers and providing feedback to improve their teaching. Mentor teachers, especially those who observe student teachers teaching sessions in the classroom, are in the key position that can influence the direction of the student teachers' careers.

There are few mentor teachers, including those who are busy, very active, and able to assist their student teachers during practicum. Most student teachers also stated that mentor teachers came to observe them according to their schedule. Seven out of ten student teachers stated that mentor teachers helped them during teaching practicum. With respect to support, interview data suggested that the most emphasized theme is the fact that mentor teachers care about student teachers' problems. Caring mentor teachers show a willingness to help students find solutions to the problems they face during teaching practicum. For example, some mentor teachers share their telephone numbers with student teachers, who can contact them anytime they have a question. The researcher found that some mentor teachers were very helpful during teaching practicum. “I observed student teachers in all the class/hours that they taught, and I also met with them before the class started - around 5 minutes- and sometimes I gave feedback to them after teaching if they made mistakes during teaching. Moreover, I always sit in the classroom with student teachers because I know they are new” (MT3).

Students' view on teachers

Lack of respect for student teachers' ability to offer students quality

---

instruction hampers their achievements. Learners showed no cooperation in classroom activities, were noisy and did not do their homework. This emerged from student teachers' accounts which stressed that, despite the in-depth teacher planning, they found that it was not simple to teach since the learners were not cooperative, did not do exercised/homework, and they were noisy were not effectively included in classroom activities. Language, with the use of local expressions, was a matter of disrespect "Student teachers come from the rural and remote area then they used their local word, so the students in a class laugh when student teachers speak" (MT7). According Alendag and Simsek (2017) classroom management is difficult for most student teachers because they are a new teacher. Similarly, Heeralal and Bayaga (2011: 102) found "a major concern for student teachers was learners' behavior in the classroom".

Limited number of classroom teaching during teaching practicum

Number of teachings of the practicum depends on school schedule. Student teachers discuss in group how to prepare the classes of teaching. Some student teachers taught only one time so he/her could not get enough experience. Most of the student teachers suggested that teaching practicum should have four to five of practice/teaching per student "... College supervisors should come to see us at least four to five times" (ST8). In fact, it was noticed that more hours in the practicum would be important for student teachers to gain more experience as it would help them improve teaching skills. Similarly, a study by Manzar-Abbas and Lu (2013) analyzing student training at 10 Chinese universities, showed that the duration of

---

teaching practicum was very short, and the timing was not a good to send the student teachers for the practicum. In contrast, some student teachers noted that “I think it is enough for me because in my subject there were many hours of teaching class than other placement” (ST1) and another one “...I taught six to seven hours the first subject (main subject) and six hours second subject (minor subject)” (ST2).

Preparation of lesson plan

Writing the lesson plane for each lesson is very difficult and time consuming for student teachers. In certain cases, the mentors’ assistance with lesson preparation was minimal while in other cases the mentor teachers and college supervisors provided ongoing assistance. As in Zanting et al., (2001) and Maphosa et al., (2007), student teachers found it difficult to develop their own initiative for lesson preparation and other teaching duties. In this study, sometimes mentor teachers did not have time to meet student teachers to check their lesson plans. “... My mentor teachers did not check the lesson before I taught. They just sign on my lesson plan after class, which I have sent to my college supervisor to check one or two days before I teach” (ST10). This finding is consistent with Maphosa et al., (2007) who noted that student teachers felt that mentor teachers perceived them as ‘relief teachers’ to make their workload lighter. In addition, student teachers feel that mentor teachers are evading their teaching responsibility when they (student teachers) are requested to check a lesson plan before their (student teachers) teaching.

Assessment of student teachers in the practicum period

It is, therefore, not surprising that the students at the P-TEC report that they do not have many problems in terms of passing their courses during their first year since everyone always passes. Performance in Year 2 is, however, more important because it is closely linked with the posting process. In this respect, students with the highest scores get to choose the teaching post that they want and those with lower marks are left with the least desirable posts (often in remote districts with poor living conditions). At the end of Year 2, there is a final exam to assess the prospective lower secondary school teachers. Student teachers are required to pass an exam in each of the two subjects of their specialization, general culture, and pedagogy. The practicum score is also included at the end of the training course. Yet, the assessment process is sometimes marred by unethical practices in which instructors just give marks to their student teachers because they do not want the student teachers to be upset (Khlach Kaun Sis Arn Chit). In addition, student teachers also noted that the college supervisor focused on giving marks rather than teaching content.

Challenges faced by college supervisors and mentor teachers

Insufficient training

Before the teaching practicum starts, P-TEC or Municipal committee level provides orientation about the practicum regulation. Nevertheless, the orientation does not detail the stakeholders' role. They may also conduct a briefing or an orientation prior to the starting of the practicum training so that the stakeholders, especially student teachers, mentor teachers, and college supervisors who work together, can be briefed about the

organization, protocols, and other operational concerns. According to the report made by P-TEC about the orientation, the explanations focus on administration process, length of the practicum, and stakeholders in charge of the teaching practicum. Moreover, they used evaluation form and other forms during the teaching practicum process.

Lack of cooperation

Lack of cooperation between college supervisors and mentor teachers exists during teaching practicum. On the one hand, due to timetable constraints, mentor teachers are often not available to discuss the pedagogical needs of the student teachers with the college supervisors after class. The college supervisors, on the other hand, cannot meet mentor teachers because they are busy with other academic obligations. The words of one school coordinator also confirms this “...I agree we do not communicate much, because we are busy at school. We communicate when student teachers or mentor teachers have a problem during teaching practicum” (SBC1). This also generate lack of cooperation among coordinators. In fact, they contact each other when student teachers face issues at practicum schools, which means that cooperation and coordination were critical to successful outcomes of the practicum.

Many student teachers and workload

During the teaching practicum, P-TEC assigned teacher trainers to supervise the student teachers as well as mentor teachers chosen by practicum school. Most of the mentor teachers and college supervisors feel loads their work, as they must supervise and write the report to the practicum committee. “Honestly, I did not have enough time to check all

student teachers' lesson plan. I think too many student teachers were leading by me, 11 student teachers. Moreover, I had to write the report on each of them at the end of the teaching practice” (MT5).

Limited financial support

Stakeholders clearly have sense of discomfort with no-reimbursement practice during the teaching practicum period. In Walle’s (2011) study too there was insufficient budget for the stakeholders in the practicum program.

“During teaching practicum, we went to the practicum school to observe student teachers using our own transportation, thus MoEYS should be allocated the budget for the practicum” CS2). Another college supervisor suggested that “MoEYS should provide the transportation for teachers when they go to observe student teachers during teaching practicum” (CS4). Adequate funding for stakeholders during teaching practicum would be appropriate.

Conclusion

The teaching practicum guidelines at P-TEC give clear direction to the key players as they detail what stakeholders must do in their role and they outline responsibilities during the stage of the practice and the evaluation. The findings of the study showed that there were several challenges in implementation the practicum. The student teachers did not get adequate support and guidance from their college supervisors and some mentor teachers. Additionally, some student teachers are not respected by learners during their teaching. Most participants, also, faced other challenges

such as limited number of practices, difficulty in the preparation of the lesson plan, and assessment practices that affect future posting. Finally, it was found out that other challenges include lack of coordination and cooperation among key players, especially between Teacher Education College and practicum schools, insufficient training for stakeholders, particularly mentor teachers and college supervisors, to undertake their essential roles, large number of student teachers to be supervised by mentor teachers and college supervisors.

Recommendation

The study has identified weak areas in the practicum that can affect the performance of future teachers. Therefore, it offers recommendations in line with the findings and within the theoretical framework of the literature. Before the teaching practicum courses, P-TEC should provide training or workshops to stakeholders regarding the whole process, especially on the roles and responsibilities of each actor involved. MoEYS should reconsidered the number of classroom teaching of student teachers during the teaching practicum.

References

- Alemdag, E., & Simsek, P. O. (2017). Pre-Service Teachers' Evaluation of Their Mentor Teachers, School Experiences, and Theory- Practice Relationship. *International Journal of Progressive Education*, 13(2), 165-179.

- Almomani, F. (2016). Challenges of Practicum at College of Education: Supervisors & Students' Teachers Perspective. *International Journal of Novel Research in Humanity and Social Sciences*, 3(3), 45-52.
- Darling-Hammond, L. (2005). *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*. Teachers College Press.
- Ebrahim, A., Eyadat, W., & Alshammari, F. (2007). *Challenges in Teaching Practice at the College of Education based on the Perceptions of Pre-Service Teachers: The Case for Kuwait University*. Stanisław Juszczak.
- Greenberg, J., Pomerance, L., & Walsh, K. (2011). *Student teaching in the United States*. National Council on teacher quality.
- Maphosa, C., Shumba, J., & Shumba, A. (2007). Mentorship for students on teaching practice in Zimbabwe: Are student teachers getting a raw deal? *South African Journal of Higher Education*, 21(1), 296-307.
- Marais, P., & Meier, C. (2004). Hear our voices: student teacher's experience during practical teaching. *Africa Education Review*, 1(1), 220-233.
- Merc, A. (2011). Sources of foreign language student teacher anxiety: A qualitative inquiry. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 2(4), 80-94.
- Ministry of Education Youth, and Sport. (2016). *Bath Banhath Neng Sechdey Nae Norm Ka A Novath Kamvithy Sek Sa Kak Ro Kau Sal*. Phnom Penh.

-
- Mustafa, W., Mahmoud, S., Assaf, I., Al-Hamadi, A., & Abdulhamid, Z. (2014). Comparative analogy of overcrowded effects in classrooms versus solving 'cocktail party problem' (neural networks approach). *International Journal of Engineering Science and Innovative Technology (IJESIT)*, 3(2), 175-182.
- Murray-Harvey, R. T., Slee, P., Lawson, M. J., Silins, W., Banfield, G., & Russell, A. (2000). Under stress: The concerns and coping strategies of teacher education students. *European journal of teacher education*, 23(1), 19-35.
- Pich, P. (2016). *Quality of Practicum at Provincial Teacher Training Center in Kandal Province*. Phnom Penh.
- Phnom Penh Teacher Education College. (2017). *Report practicum*. Phnom Penh.
- Rasheed. (2017). *The practicum in teacher education in the Maldives: current practices, issues and future directions* [Doctoral dissertation, Faculty of Education]. Maldives National University.
- Uusimaki, L. (2013). Empowering pre-service teacher supervisors' perspectives: A relational-cultural approach towards mentoring. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 38(7), 45-58.
- Yunus, M. M., Hashim, W., Ishak, N. M., & Mahamod, Z. (2010). Understanding TESL pre-service teachers' teaching experiences and challenges via post-practicum reflection forms. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9(1), 722-728.
- Zanting, A., Verloop, N., & Vermunt, J. D. (2001). Student teachers' beliefs about mentoring and learning to teach during teaching practice. *British journal of educational psychology*, 71(1), 57-80.
-

Author

Miss Saran Sok

Master of Education, Faculty of Research and Pedagogy,

St.271, Group 19, Phum 11, Sangkat Teuk Laork 3, Khan Toul Kork,

Phnom Penh.

Tel: +855 12 592 216 Email: sok.saran@ptec.edu.kh

การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้กิจกรรม
ค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสตึก
จังหวัดบุรีรัมย์ และโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์

Developing Thai Reading and Writing Skills through Thai
Language Conservation Camp Activities for Students in
Lower Secondary Schools, Satuek School in Buri Ram Province,
and Nadee Witthaya School in Surin Province

วิภาวณีย์ สารทรัพย์^{1*}/ สิริลักษณ์ บุ่งทอง²/ ศุภชัย ภัคดี³/ จันจิรา เชียงฉิน⁴/
อธิพร ประเทืองเศรษฐ์⁵/ นิตยา เรืองสุวรรณ⁶/ ศิรประภา สันตะวงค์⁷
Wipawan Sarasup/ Siriluck Boongthong/ Supachai Pagdee/
Janjira Siangchin/ Athiporn Prathuangset/ Nittaya Rueangsuwan/
Siraprapa Santawong

^{1,2,3,4,5,6,7}สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 21 พฤษภาคม 2566
ปรับปรุงแก้ไข : 8 มิถุนายน 2567
ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้
กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก จังหวัด
บุรีรัมย์และโรงเรียนนาดีวิทยาสังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบ

ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่าน และการเขียนภาษาไทยก่อนเรียนและหลังการใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยและเพื่อประเมินความพึงพอใจของการจัดกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทย กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 169 คน และนักเรียนโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 275 คน โดยเป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย และแบบประเมินวัดความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีการทางสถิติ t-test Dependent และการประเมินความพึงพอใจของการจัดกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทย โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยและหลังการใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดค่ายรักษารักษาภาษาไทยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.72) 2. นักเรียนโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์ มีผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยและหลังการใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดค่ายรักษารักษาภาษาไทยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51)

คำสำคัญ : กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทย, ทักษะการอ่าน, ทักษะเขียนภาษาไทย

Abstract

This research article presents the development of Thai reading and writing skills through Thai language conservation camp activities for students in lower secondary school, Satuek School in Buri Ram Province, and Nadee Witthaya School in Surin Province The objective is to compare Thai reading

---

and writing skill achievement before the utilization of Thai conservation camp activities, and to assess satisfaction with these activities. The target group comprises 169 lower secondary school students from Satuek School, Buri Ram Province, and 275 students from Nadee Wittaya School, Surin Province. This sample is selected through purposive sampling. The tools used were included a test to measure Thai reading and writing skills, as well as a satisfaction assessment form. The statistics utilized in the research encompass the comparison of achievement in Thai reading and writing skills before and after studying, employing statistical methods such as the t-test (Dependent), and assessing satisfaction in organizing Thai conservation camp activities. The data were analyzed using mean ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.). The research results found that 1. Satuek School Buri Ram Province, students demonstrated higher achievement in Thai reading and writing skills after participating in Thai conservation camp activities compared to their performance before studying, with statistical significance at the .05 level. Additionally, students expressed the highest level of satisfaction with the Thai conservation camp ($\bar{x} = 4.72$). 2. Nadee Wittaya School in Surin Province, students demonstrated higher achievement in Thai reading and writing skills after participating in the activities of the Thai conservation camp compared to their performance before studying, with statistical significance at the 0.05 level. Additionally, the students expressed the highest level of satisfaction with the Thai language conservation camp ($\bar{x} = 4.51$).

Keywords: Thai Conservation Camp Activities, Reading Skills, Thai Writing Skills

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารและการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการสื่อสารที่ถูกต้องสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2552) กล่าวไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยว่า “ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง” โดยผู้ใช้ภาษาสามารถใช้ทักษะทางภาษาไทยทั้งทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูดให้เกิดผลดี อีกนัยหนึ่งคือ ใช้ทักษะการพูด การเขียน เป็นเครื่องมือในการส่งสาร และใช้ทักษะการอ่าน ฟัง ดู เป็นเครื่องมือรับสาร ภาษาไทยจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติซึ่งก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ กระบวนการคิด วิเคราะห์ วิจรณ์ และสร้างสรรค์

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพทุกระดับ พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสร้างความมั่นใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งในกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 กำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สภามหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดมาตรฐานการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา และจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 กำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้

มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา แต่ละระดับประเภทการศึกษาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนดซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้ มาตรฐานที่ 1 ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 ด้านการวิจัยและนวัตกรรม มาตรฐานที่ 3 ด้านการบริการวิชาการ มาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย มาตรฐานที่ 5 ด้านการบริหารจัดการ ซึ่งโครงการค้ายักษ์ภาษาไทยสอดคล้องกับมาตรฐานที่ 3 ด้านการบริการวิชาการ โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคมโดยกว้าง รูปแบบการให้บริการวิชาการมีความหลากหลาย รวมทั้งบูรณาการกับพันธกิจอื่นๆ ด้วยความโปร่งใส ชัดเจน และตรวจสอบได้เพื่อทำให้ผู้เรียนได้นำไปใช้เป็นประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นผลกระทบเชิงบวก สร้างคุณค่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ครอบครัว ท้องถิ่น ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างเข้มแข็ง

การให้บริการวิชาการนอกจากจะทำประโยชน์ให้กับสังคมแล้ว มหาวิทยาลัยยังได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์ อันนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรมีการบูรณาการ เพื่อประโยชน์ทางการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย พัฒนาคำแห่งทางวิชาการของอาจารย์ สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษาจากการให้บริการทางวิชาการด้วย

อีกทั้งแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งกำหนด 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาท้องถิ่น “พัฒนาท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ ด้วยการวิจัย นวัตกรรม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา” ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาครู “ผลิตครูนวัตกรรม สร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ สู่มาตรฐาน World Class เพื่อมุ่งสู่การเป็นจุดศูนย์กลาง (Hub) ของประเทศเพื่อนบ้าน” ยุทธศาสตร์ที่ 3 การยกระดับคุณภาพการศึกษา “ยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ และมุ่งสร้างนวัตกรรมที่เพิ่มคุณค่าและมูลค่าในระดับสากล” และยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการ “พัฒนาระบบบริหารจัดการ

และบุคลากร สู่การเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น อย่างยั่งยืนด้วยมาตรฐานระดับสากล” โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ควบคู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำด้านการพัฒนาและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ปฏิบัติตนตามคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของคนไทย 4 ประการ ประกอบสัมมาชีพ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตอาสาและคำนึงถึงความเป็นธรรมของสังคมเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของประเทศชาติซึ่งมีเป้าหมายหมายที่สอดคล้องกับความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้รับผิดชอบโครงการค่ายรักษารักษาภาษาไทย ได้แก่ ยกย่องความรู้ภาษาไทย สามารถนำความรู้ความสามารถไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติให้ก้าวสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ทั้งนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีปรัชญาว่า “มาตรฐานวิชาการ สืบสานภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม พัฒนานวัตกรรม คุณธรรมนำความรู้ สู่การเป็นพลเมืองที่ดีและวิสัยทัศน์ที่ว่า “องค์กรความเป็นเลิศทางวิชาการ นักผานเครือข่ายชุมชน วิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” ด้วยเหตุนี้ สาขาวิชาภาษาไทยจึงได้จัดโครงการค่ายรักษารักษาภาษาไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการ (PLC) ซึ่งโครงการนี้จะมีกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาระดับพื้นฐานเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่ว่าเป็นทักษะที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อผู้เรียนในทุกระดับชั้น เพราะเป็นทักษะพื้นฐานที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาในรายวิชาอื่นได้อย่างเข้าใจมากยิ่งขึ้น

ที่ผ่านมา รายวิชาภาษาไทยไม่ได้รับความสนใจจากผู้เรียนมากนัก เพราะมีเนื้อหาที่มากและยากจึงส่งผลให้ผู้เรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมนี้จึงได้นำรูปแบบการจัดกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยมาใช้ในการจัดกิจกรรมจัดทำโครงการเพื่อให้การทำกิจกรรมมีความน่าสนใจ และนักเรียนได้เรียนรู้ภาษาไทยในรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากเดิม เพราะกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยเป็นกิจกรรม (Active Learning) อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติ หรือลงมือทำ กระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งผู้สอนมีบทบาทใน

การอำนวยความสะดวกและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง จนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติบทบาทที่สำคัญของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะได้มีโอกาสที่จะแสดงออก เช่น การพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เรียน การได้ประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนควรมีโอกาสได้มีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมการเรียนรู้ของตน (พนมพร เผ่าเจริญ, 2551) ซึ่งกิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทยที่นำมาใช้ในการจัดทำโครงการนี้จะเป็นกระบวนการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยใช้เกม (Game) ซึ่งทิตินา แคมมณี (2543) ได้ให้ความหมายของเกม คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมเทคนิคการมีส่วนร่วม กระบวนการ Participation Action Research (PAR) เข้ามาบูรณาการในการเรียนการสอน ซึ่งใช้ได้ทั้งในชั้นนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน หรือชั้นการประเมินผล (จิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์, 2558) โดยจะจัดกิจกรรมเกมเกี่ยวข้องกับการอ่านและการเขียนภาษาไทย เพื่อช่วยสร้างความสนใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น อีกทั้งสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการอ่านและการเขียนภาษาไทย จนส่งผลให้เกิดความเข้าใจในการอ่านและการเขียนภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมตอนต้น โรงเรียนสตรี จังหวัดบุรีรัมย์และโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียนให้ดีขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมโครงการค่ายรักษ์ภาษาไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนเรียนและหลังการใช้กิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทย
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของการจัดกิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น กิจการการค้ารักษารักษาภาษาไทย

ตัวแปรตาม ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย

ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมโครงการรักษารักษาภาษาไทย

ด้านระยะเวลา

วันที่ 19 สิงหาคม 2566 โรงเรียนสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

วันที่ 1 กันยายน 2566 โรงเรียนนาดี อำเภอนาดี จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 169 คน และนักเรียนโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 275 คน โดยเป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือวิจัย

1. แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย
2. แบบประเมินวัดความพึงพอใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการติดต่อกับผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลอง
2. ชี้แจงทำความเข้าใจกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา
3. ทำการทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
4. ดำเนินการจัดกิจกรรมรักษารักษาภาษาไทย เป็นเวลา 1 วัน เป็นเวลา 8 ชั่วโมง จำนวน 4 ฐาน

5. เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทย จึงทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน เพื่อนำไปใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย และเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เปรียบเทียบคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (t-test for dependent samples) โดยใช้สูตรของ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2539: 201)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N - 1}}}$$

เมื่อ T แทน ค่าสถิติ
 $\sum D$ แทน ผลรวมของผลต่างระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำไปแปลผลกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยแปลความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2541) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนและหลังใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และนักเรียนโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนและหลังใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และนักเรียนโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนและหลังใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	d	t
ก่อนเรียน	169	5.63	6.63	168	18.38*
หลังเรียน	169	7.49	5.31	168	

จากตารางที่ 1 นักเรียนโรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 169 คน ได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) เท่ากับ 5.63 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 37.53 และจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.49 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 49.96 และเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (t-test) อยู่ที่ 18.38 จากการพัฒนาการอ่านและการเขียน โดยใช้กิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนและหลังใช้กิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนนาดี จังหวัดสุรินทร์

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	d	t
ก่อนเรียน	275	7.28	5.46	256	21.55*
หลังเรียน	275	9.15	4.14	256	

จากตารางที่ 2 นักเรียนโรงเรียนนาดี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 275 คน ได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) เท่ากับ 7.28 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 48.56 และจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.15 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 61.01 และเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (t-test) อยู่ที่ 21.55 จากการพัฒนาการอ่านและการเขียน โดยใช้กิจกรรมค่ายรักษ์ภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนาดี จังหวัดสุรินทร์ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อค่ายรักษ์ภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนสตรีจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 169 คน

หัวข้อการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ค่าแปล
1. ด้านวิทยากร	4.85	0.69	มากที่สุด
2. ด้านสถานที่/ระยะเวลา	4.62	0.66	มากที่สุด
3. ฐานจำผิดเขียนใหม่คำไทยง่ายนิดเดียว	4.73	0.55	มากที่สุด
4. ฐานสุภาพจิตพินิจคำ	4.76	0.50	มากที่สุด
5. ฐานจับให้ได้ ตอบให้ทัน	4.75	0.60	มากที่สุด
6. ฐานบิงโกพิชิตคำศัพท์	4.71	0.62	มากที่สุด

หัวข้อการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ค่าแปล
7. ด้านความรู้ ความคาดหวัง	4.62	0.67	มากที่สุด
รวม	4.72	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลความพึงพอใจต่อการจัดค่ายรักษารักษาภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนสตรีศรีสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความพึงพอใจด้านวิทยากรอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85$) ฐานสุภาชิตพิณิจคำ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.76$) ฐานจับให้ได้ ตอบให้ทัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.75$) ฐานจำผิดเขียนใหม่ คำไทยง่ายนิดเดียว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$) ฐานบิงโกพิชิตคำศัพท์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.71$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดทั้งสองด้านคือ ด้านสถานที่/ระยะเวลา และด้านความรู้ ความคาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$)

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อค่ายรักษารักษาภาษาไทย ของนักเรียนโรงเรียนนาดีจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 275 คน

หัวข้อการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ค่าแปล
1. ด้านพี่เลี้ยง	4.46	0.81	มาก
2. ด้านสถานที่/ระยะเวลา	4.36	0.78	มาก
3. ฐานอักษรภาษาไทย	4.56	0.71	มากที่สุด
4. ฐานพินิจคิดภาษา	4.53	0.71	มากที่สุด
5. ฐานอ่านร้อยกรอง ทำนองไทย	4.49	0.78	มาก
6. ฐานเรียงร้อยถ้อยคำ	4.59	0.73	มากที่สุด
7. ด้านความรู้ ความคาดหวัง	4.57	0.70	มากที่สุด
รวม	4.51	0.74	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลความพึงพอใจต่อการจัดค่ายรักษาราชการภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนนาดีจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมค่ายรักษาราชการภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความพึงพอใจฐานเรียงร้อยถ้อยคำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) รองลงมาคือด้านความรู้ ความคาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) ฐานอักษรภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ฐานพินิจคิดภาษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ฐานอ่านร้อยกรอง ทำนองไทย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) ด้านที่เลี้ยง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านสถานที่/ระยะเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$)

ผลการศึกษา

1. ผลการดำเนินการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมค่ายรักษาราชการภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสตึกจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนก่อนหลังการใช้กิจกรรมค่ายรักษาราชการภาษาไทย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมค่ายรักษาราชการภาษาไทยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของการจัดกิจกรรมค่ายรักษาราชการภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายรักษาราชการภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$)

2. ผลการดำเนินการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมค่ายรักษาราชการภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนนาดีจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านการเขียนก่อนเรียน และหลังการใช้กิจกรรมค่ายรักษัภาษาไทย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียน ภาษาไทยก่อนเรียนและการใช้กิจกรรมค่ายรักษัภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของการจัดกิจกรรมค่ายรักษั ภาษาไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนาดี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายรักษัภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$)

อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนและหลังการใช้ กิจกรรมค่ายรักษัภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 เนื่องจากค่ายรักษัภาษาไทยมีการจัดกิจกรรมฐาน ซึ่งแต่ละฐานมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอ่านและการเขียนภาษาไทยซึ่งการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของฐานทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ รู้สึกสนุกสนานกับรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนในชั้นปกติ จึงส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าการนั่งฟังบรรยายในชั้นเรียนเพราะผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง อีกทั้งนักศึกษาที่จัดกิจกรรมค่ายรักษัภาษาไทย อยู่ในช่วงวัยที่ไม่แตกต่างจากผู้เรียนมากนัก จึงส่งผลให้การเรียนรู้มีบรรยากาศที่เป็นกันเอง ดังนั้นจึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยการใช้ กิจกรรมค่ายรักษัภาษาไทยสูงกว่าก่อนเรียนนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดารุณีย์ สวัสดิ์, ศิริรัตน์ อินทรเกษม และพะยอม สินธุศิริ (2557) ที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้หลัง เข้าร่วมโครงการบูรณาการบริการวิชาการกับการจัดการเรียนการสอนต่อสัมฤทธิ์ความรู้ อยู่ในระดับดีมาก

2. ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนและหลังการใช้ กิจกรรมค่ายรักษัภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

0.5 เนื่องจากค่ายรักษาราชการไทยมีการจัดกิจกรรมฐาน ซึ่งแต่ละฐานมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอ่านและการเขียนภาษาไทยซึ่งการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของฐานทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ รู้สึกสนุกสนานกับรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนในชั้นปกติ จึงส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าการนั่งฟังบรรยายในชั้นเรียนเพราะผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง อีกทั้งนักศึกษาที่จัดกิจกรรมค่ายรักษาราชการไทยอยู่ในช่วงวัยที่ไม่แตกต่างจากผู้เรียนมากนัก จึงส่งผลให้การเรียนรู้มีบรรยากาศที่เป็นกันเอง ดังนั้นจึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยก่อนเรียนและการใช้กิจกรรมค่ายรักษาราชการไทยสูงกว่าก่อนเรียนนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ฟาริดากิตติวิโรจน์ และคณะ (2560) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนโดยรวมและรายฐานการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของการจัดกิจกรรมค่ายรักษาราชการไทยของนักเรียนโรงเรียนสตรีศรี จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดค่ายรักษาราชการไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านวิทยากร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$) ฐานสุภาชาติพินิจคำ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) ฐานจับให้ได้ ตอบให้ทัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) ฐานจำผิดเขียนใหม่คำไทยง่ายนิดเดียว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) ฐานบิงโกพินิจคำศัพท์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดทั้งสองด้านคือ ด้านสถานที่/ระยะเวลา และด้านความรู้ ความคาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$)

4. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดค่ายรักษาราชการไทยของนักเรียนโรงเรียนนาดีจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมค่ายรักษาราชการไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความพึงพอใจฐานเรียงร้อยถ้อยคำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) ด้านความรู้ ความคาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) ฐานอักษรภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ฐานพินิจคิดภาษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ฐานอ่านร้อยกรอง

ทำนองไทย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) ด้านที่เลี้ยง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) และ ด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านสถานที่ ระยะเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$)

นอกจากนี้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทย ของทั้งสองโรงเรียนคือโรงเรียนสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และโรงเรียนนาดีวิทยา จังหวัด สุรินทร์อยู่ในระดับมากที่สุดและนักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เนื่องจากวัย ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก จึงทำให้กิจกรรมนี้มีลักษณะเป็นแบบที่สอนน้อง โดยให้ความรู้ ผ่านกิจกรรมในฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การตอบคำถาม ใบงาน แบบทดสอบ และเกม ประจําฐานและมีของรางวัลเมื่อทำกิจกรรมภายในแต่ละฐานหรือตอบคำถามได้ อย่างถูกต้อง จึงส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความสนุกสนาน ซึ่งความสนุกสนาน ของกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทยส่งผลให้นักเรียนมีความอยากรู้อยากเห็น และทำให้เกิด การเรียนรู้มากยิ่งขึ้น จึงทำให้ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายรักษารักษาภาษาไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของดารุณีย์ สวัสดิ์, ศิริรัตน์ อินทรเกษม และพะยอม สิทธิศิริ (2557) ที่พบว่า คณะแนะนําความรู้หลังเข้าร่วมโครงการบูรณาการบริการวิชาการกับการจัดการเรียนการสอนต่อสัมฤทธิ์ความรู้ อยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ ศรีเทียม, ศุภรดา สุขประเสริฐ และอมรา ศรีแก้ว (2563) ที่พบว่า การประเมิน การจัดการค่ายวิชาการนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายวิชาการอยู่ในระดับ มากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมอื่นๆเพื่อเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนว่าวิธีใดส่งผล ต่อเนื่องของความคงทนในการเรียนรู้ได้ดีกว่า

2. ควรมีการพัฒนาทักษะด้านการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในรูปแบบการจัดการเรียนสอนแบบ ทักษะศึกษานอกสถานที่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์. (2558). *Active Learning: การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ*. คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ดารุณีย์ สวัสดิ์โชติดี, ศิริรัตน์ อินทรเกษม และพะยอม สิทธิศิริ. (2557). *ผลการบูรณาการบริการวิชาการกับการจัดการเรียนการสอนต่อผลสัมฤทธิ์ความรู้และความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตร*. คณะพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม
- ทิศนา แชนมณี. (2543). *14 วิธีการสอนสำหรับครูมืออาชีพ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนมพร เผ่าเจริญ. (2541). *การสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ : การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. ครูสภา.
- พาริตา กิตติวิโรจน์, นูรอ ยาเซ็ง, เดชदनัย จุ้ยชุม, กามิเลีย หะยีหะชา และสุไลมาน สมาแอ. (2560). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการบริหารวิชาการค่ายภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส*. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 38-39.
- มานพ ศรีเทียม, ศุภรดา สุขประเสริฐ และอมรา ศรีแก้ว. (2563). *การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมค่ายวิชาการของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านชัยภูมิ จังหวัดกำแพงเพชร*. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 5(10), 42-43.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2539). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

Authors

Miss Wipawan Sarasup

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University 186 Moo 1, Building 38

Surin-Prasat Road, Nok Mueang, Mueang Surin District, Surin 32000

Tel: 06-1369-6614 E-mail: wipawansarasup@gmail.com

Miss Siriluck Boongthong

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University 186 Moo 1, Building 38

Surin-Prasat Road, Nok Mueang, Mueang Surin District, Surin 32000

Tel: 08-8357-5751 E-mail: siriluck.b@ms.srru.ac.th

Mr.Supachai Pagdee

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University 186 Moo 1, Building 38

Surin-Prasat Road, Nok Mueang, Mueang Surin District, Surin 32000

Tel: 08-0720-4119

Miss Janjira Siangchin

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University 186 Moo 1, Building 38

Surin-Prasat Road, Nok Mueang, Mueang Surin District, Surin 32000

Tel: 08-7957-9531 E-mail: line_lek@gmail.com

Miss Athiporn Prathuangset

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University 186 Moo 1, Building 38

Surin-Prasat Road, Nok Mueang, Mueang Surin District, Surin 32000

Tel: 06-2419-9529 E-mail: athiporn23@gmail.com

Miss Nittaya Rueangsuwan

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University 186 Moo 1, Building 38

Surin-Prasat Road, Nok Mueang, Mueang Surin District, Surin 32000

Tel: 09-4519-5895 E-mail: nittaya340915@gmail.com

Miss Siraprapa Santawong

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University 186 Moo 1, Building 38

Surin-Prasat Road, Nok Mueang, Mueang Surin District, Surin 32000

Tel: 06-1157-2693 E-mail: sirapra.s@ms.srru.ac.th

การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแส่วผ้า
ในจังหวัดศรีสะเกษ
Creative Design Based on the Identity of Embroidery
in Si Sa Ket Province

กมลวรรณ พงษ์กุล^{1*}

Kamonwan Pongkul

¹คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 25 กันยายน 2566

ปรับปรุงแก้ไข : 9 เมษายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแส่วผ้า ในจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแส่ว กลุ่มแส่วผ้าโพนค้อ ตำบลโพนค้อ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ด้วยเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่ม แบบสอบถามความคิดเห็น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดการออกแบบ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดอัตลักษณ์ ทฤษฎีหรือสร้าง เพื่อนำมาออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าของกลุ่มแส่วผ้าโพนคือเป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สามารถแบ่งอัตลักษณ์เป็น 2 ด้าน คือ 1) อัตลักษณ์ร่วม โดยทุกกลุ่มแส่วผ้าทำเหมือนกัน ทั้งกระบวนการผลิต รูปแบบ ลวดลาย (ดั้งเดิม) ซึ่งมี 10 ลวดลาย ได้แก่ ลายตีนตะขาบ ลายหางสิงห์ ลายโซ่ลายขามดแดง ลายเชิงเทียน ลายใบโพธิ์ ลายดอกพิกุล ลายชั้ตตาแหลว ลายดอกไม้ และลายจกดาว และสีของด้ายแส่ว คือ สีขาว สีแดง สีเหลือง 2) อัตลักษณ์ปัจเจก คือ ลวดลายที่มีการออกแบบใหม่ให้เป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่มผ้า มี 3 ลวดลาย ได้แก่ ลายดอกค้อช่อลำดวน ลายดอกค้อ และลายใบค้อ โดยสามารถแบ่งกลุ่มลวดลายได้ 4 กลุ่มลวดลาย คือ 1) ลวดลายสัตว์ (ลายตีนตะขาบ, ลายหางสิงห์, ลายขามดแดง) 2) ลวดลายพืชหรือพันธุ์พฤกษา (ลายดอกค้อช่อลำดวน, ลายดอกค้อ, ลายใบค้อ, ลายดอกไม้, ลายใบโพธิ์, ลายดอกพิกุล) 3) ลวดลายสิ่งของเครื่องใช้ (ลายโซ่, ลายเชิงเทียน, ลายกุญแจ, ลายชั้ตตาแหลว) และ 4) ลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ (ลายจกดาว) นอกจากนี้ได้ทำการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่ได้จากแนวคิดลายแส่วผ้า นำไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จำนวน 1 คอลเลกชัน (Collection) ประกอบด้วย หมวก กระเป๋า รองเท้า ผ้าพัน/ผ้าคลุมไหล่ แล้วประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากกลุ่มเป้าหมาย พบว่ากลุ่มเป้าหมาย จำนวน 50 คน มีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยพบว่ามี ความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ในรูปแบบผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ รองเท้า ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.50) กระเป๋า ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.52) และหมวก ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ และมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.47)

คำสำคัญ : ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์, อัตลักษณ์, ลายแส่วผ้า

Abstract

The study, titled “Creative Design Based on the Identity of Embroidery in Si Sa Ket” aimed to 1) explore the identity of the embroidery in Si Sa Ket and 2) develop creative designs based on the identity of the embroidery in Si Sa Ket. A mixed-method research approach, involving both documentary and on-site data collection methods, was employed. Various research tools, such as interviews, observations, focus groups, and questionnaires, were utilized to gather information from relevant people. Then, the gathered data were analyzed through a combination of design concepts, creative economy principle, identity theory, and deconstruction theory to develop creative designs based on the identity of the embroidery in Si Sa Ket.

The study discovered that the identity of the embroidery in Si Sa Ket, particularly within the Phon Kho embroidery group located in Phon Kho Sub-district, Mueang District, Si Sa Ket, is a heritage passed down through generations and necessitates continuous learning throughout the embroidery process. In the present, embroidery has transformed into a product that generates increased income and boosts economic growth within the community. The identity of the embroidery can be classified into two distinct aspects: the individual identity and the collective identity. The collective identity refers to the production techniques, designs, patterns, and colors that remain consistent with those of other groups. Regarding the patterns of the individual identity of the embroidery, it encompasses three primary patterns: the palm flower and white cheese wood pattern, the palm flower pattern, and the palm leaf pattern. In contrast, the patterns of the collective identity include ten patterns, namely the centipede’s feet pattern, the lion’s tail pattern, the chain pattern, the weaver ant’s legs

---

pattern, the candlestick pattern, the bodhi leaf pattern, the bullet wood pattern, the Ta Laeaw sign pattern, the flower pattern, and the star-weaving pattern. These patterns can be categorized into four groups: 1) animal patterns (the centipede's feet pattern, lion's tail pattern, and weaver ant's legs pattern), 2) botanic and floral patterns (the palm flower and white cheese wood pattern, palm flower pattern, palm leaf pattern, flower pattern, bodhi leaf pattern, and bullet wood pattern), 3) miscellaneous-item patterns (the Chain pattern, candlestick pattern, key pattern, and Ta Laeaw sign pattern), and 4) nature-imitating patterns (the star-weaving pattern). Data has been collected and analyzed to generate creative designs inspired by the concept of embroidery and the design concepts. This process involved analyzing consumer groups and design trends, studying trends in lifestyle products and graphic design, and extracting insights from consumers and innovative products. The result was a single collection of creative designs comprising items such as hats, bags, shoes, and scarves/shawls. This collection was subsequently subjected to evaluation by design experts, and satisfaction levels among the target groups of 50 people were assessed. The findings revealed that the scarves/shawls gained the highest level of satisfaction ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.50), followed by the shoes ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.50), bags ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.52), and hats ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.56), respectively. Overall satisfaction There is an overall average. Overall satisfaction ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.47)

Keywords: Creative Design, Identity, Embroidery

บทนำ

คนอีสานได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายที่ตั้งถิ่นฐานเดิมของตน เพื่อหาแหล่งที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีทั้งวัฒนธรรมทางการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา แต่มีภูมิปัญญาที่มีความคล้ายคลึงกันมากที่สุดของ อีสาน นับตั้งแต่บรรพชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การทอผ้าและวัฒนธรรมของผ้า (โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ, 2543) ซึ่งสามารถจำแนกผ้าทอออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามเทคนิคการผลิตพอสังเขปได้ดังนี้ เทคนิคทอขัด เทคนิคมัดหมี่ เทคนิคขิด เทคนิคจก เทคนิคยก เทคนิคยกมุก เทคนิคเกาะ/ล้วง เทคนิคควบเส้น เทคนิคปักและปะ ซึ่งแต่ละเทคนิคจะมีความแตกต่างกันตามกลุ่มวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545) ทั้งนี้การทอผ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของคนไทยที่มีมาแต่สมัยโบราณ และมีการพัฒนาสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว ผู้ไท เขมร ส่วย เยอและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ กลุ่มชนเหล่านี้มีการทอผ้าสำหรับเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอยและใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ (พนารัตน์ เดชกุลทอง, 2552) ซึ่งนับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าผ่านการถ่ายทอดหลายชั่วอายุคน โดยจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รวมถึงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่รวมกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวไทยเชื้อสาย ลาว เขมร ส่วย เยอ แต่ในความหลากหลายยังมีความโดดเด่นที่เป็นวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ นั่นคือ “ปักผ้า” หรือเรียกว่าแส้วผ้า ซึ่งเป็นการปักลวดลายต่าง ๆ ลงบนผ้าทอมือโดยใช้ไหมร้อยเข็ม โดยลวดลายที่แส้วหรือปักลงบนตัวเสื้อแต่ละตัวนั้นเป็นการสร้างสรรค์ความคิดจินตนาการที่ปราศัญชาชาวบ้านแต่ละคนที่คิดค้นขึ้นมาเอง นั่นคือภูมิปัญญาที่ได้คิดค้นผสมผสานจากสิ่งที่ได้พบเห็นตามธรรมชาติ (เอกเทศ แสงลับ และพัชรา ปราศัญชเวทย์, 2558)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาด้านการแส้วผ้ามีความน่าสนใจจากหลากหลายมิติ เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ควรค่าแก่การศึกษารวบรวมเป็นองค์ความรู้ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ภายใต้นโยบาย Thailand 4.0 ที่ภาครัฐได้ให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และเชิงวัฒนธรรม (Creative and Cultural Economy) คือ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ โดยอิงองค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ทริพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทาง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ในการผลิตสินค้าและบริการ ในรูปแบบใหม่ และงานวิจัยในครั้งนี้ได้นำนโยบายการใช้ทุนทางวัฒนธรรม มาเป็น แนวทางในการดำเนินการวิจัย เพื่อการพัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นำไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ที่ถ่ายทอด เอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมผ่านการสร้างสรรค์ โดยการศึกษาและการวิจัยครั้งนี้เน้น กระบวนการวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากกระบวนการสังเคราะห์ จากการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนาม สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และศึกษาบริบทต่าง ๆ มุ่งเน้น การศึกษาอัตลักษณ์ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงเป็นแนวทางในการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่ให้นักลงทุนหลังได้นำองค์ความรู้ ไปประยุกต์ใช้ เป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต นำไปสู่การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญ ของการสร้างและพัฒนาผลงานด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ศิลปวัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ให้มรดกสายส่วผ้าให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ลายส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายส่วผ้าในจังหวัด ศรีสะเกษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านเนื้อหาอัตลักษณ์ลายส่วผ้า

2) กลุ่มเป้าหมายประเมินด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ และ 3) ประชากรและกลุ่มเป้าหมายด้านการประเมินผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยกลุ่มเป้าหมายด้านอัตลักษณ์ของลายแส้วผ้า เป็นกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนด้านอัตลักษณ์ของลายแส้วผ้า กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Information) จำนวน 3 คน ประกอบด้วยประธานกลุ่มหรือประธานชุมชนแส้วผ้า หรือผู้ผลิต แส้วผ้า และออกแบบลวดลายผ้าคราม กลุ่มเป้าหมายประเมินด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เป็นกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) จำนวน 3 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ นักออกแบบ และผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Information) จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ที่สนใจ ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ที่ได้รับการออกแบบจากอัตลักษณ์ลายแส้วผ้า ด้วยวิธีการสุ่ม จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามความคิดเห็น ข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้าและวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

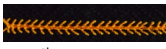
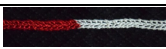

ผลการวิจัย

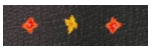
1. อัตลักษณ์ลายแส้วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ

อัตลักษณ์ลายแส้วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มแส้วผ้าโพนคือ ตำบลโพนคือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าเป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยการแส้วผ้าถือเป็นการปักลวดลายต่าง ๆ ด้วยมือ โดยใช้เส้นไหมหลากสีเส้นที่ผ่านการพันเกลียวแล้ว ทั้งนี้กลุ่มแส้วผ้าโพนคือถือเป็นกลุ่มแส้วผ้าที่สำคัญ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้รุ่นถัดไป อีกทั้งยังคงการแส้วผ้าที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นอยู่ ซึ่งอัตลักษณ์ลายแส้วผ้าในกลุ่มนี้แบ่งได้ 2 ด้าน คือ อัตลักษณ์ปัจเจกและอัตลักษณ์ร่วม ซึ่งจากการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ผ้าแส้ว ประกอบด้วย กระบวนการผลิต รูปแบบ ลวดลาย และสีของด้าย โดยอัตลักษณ์ร่วมที่ทุกกลุ่มแส้วผ้าทำเหมือนกัน คือ กระบวนการผลิตที่เป็นการแส้วผ้าหรือการปักผ้า

ด้วยด้ายสี เพื่อให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า โดยมีเทคนิคการการแสดผ้า แบบสอด 2 สอด 3 สอดหน้า สอดหลัง ซึ่งรูปแบบของการแสดผ้านิยมแสดผ้าลงบนเสื่อ แสดผ้าลงบนกระโปรง/ผ้าถุง และแสดผ้าลงบนผ้าพันคอ สีที่ใช้ในยุคโบราณนิยมใช้ด้าย 3 สี คือ สีขาว สีแดง สีเหลือง เป็นสีที่นิยมใช้แสดในช่วงรอยต่อเสื่อ เพื่อให้ชิ้นผ้าต่อกัน แต่ปัจจุบันมีปรับมาใช้สีที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ลวดลายในการแสดผ้าเป็นลวดลายดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ มี 10 ลวดลาย ได้แก่ ลายตีนตะขาบ ลายหางสิงห์ ลายโซ่ ลายขามแดง ลายเชิงเทียน ลายใบโพธิ์ ลายดอกพิกุล ลายชัฏดาหลวง ลายดอกไม้ และลายจกดาว และสีของด้ายแสด คือ สีขาว สีแดง สีเหลือง ในด้านอัตลักษณ์ปัจเจก คือ ลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มแสดผ้าโพนคือ ตำบลโพนคือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ โดยมี 3 ลวดลาย ได้แก่ ลายดอกคือ ซ่อลำตวน ลายดอกคือ และลายใบคือ โดยลายดอกคือซ่อลำตวน ลายดอกคือ ลายใบคือ ซึ่งในการจัดวางลวดลาย จะจัดวางตามตำแหน่งแต่ละข้างแสดเห็นว่าสมควร หรือจัดวางตามความต้องการของลูกค้า และลวดลายสามารถแบ่งกลุ่มลวดลายได้ 4 กลุ่มลวดลาย คือ 1) ลวดลายสัตว์ (ลายตีนตะขาบ, ลายหางสิงห์, ลายขามแดง) 2) ลวดลายพืชหรือพันธุ์พฤกษา (ลายดอกคือซ่อลำตวน, ลายดอกคือ, ลายใบคือ, ลายดอกไม้, ลายใบโพธิ์, ลายดอกพิกุล) 3) ลวดลายสิ่งของเครื่องใช้ (ลายโซ่, ลายเชิงเทียน, ลายกุญแจ, ลายชัฏดาหลวง) และ 4) ลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ (ลายจกดาว) ซึ่งเป็นลวดลายที่พบเห็นตามธรรมชาติและของใช้ที่พบเห็นในยุคนั้น

ตารางที่ 1 สรุปลักษณะลายแล้วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มแล้วผ้าโพนคือ ตำบลโพนคือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

อัตลักษณ์	ลวดลาย	กลุ่มลวดลาย	กระบวนการผลิต	รูปแบบ	สี
อัตลักษณ์ปัจเจก	 ลายดอกค้อช่อ ลำดวน	ลวดลายพืชหรือพันธุ์พฤษชา	การแล้วผ้าหรือการปักผ้าด้วยด้ายสีเพื่อให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า โดยมีเทคนิคการแล้วผ้า แบบสอด 2 สอด 3 สอดหน้า สอดหลัง	- แล้วผ้าลงบนเสื่อ แล้วผ้าลงบนกระโปรง/ผ้าถุง และแล้วผ้าลงบนผ้าพันคอ - จะจัดวางลวดลายความต้องการของลูกค้า เช่น ตามผืนผ้า หรือกระเป่าเสื่อ	นิยมใช้ด้ายสีขาว สีเขียว สีเหลือง สีแดง สีชมพู สีฟ้า และสีอื่น ๆ ตามแต่ช่างหรือลูกค้าต้องการ
	 ลายดอกค้อ				
	 ลายใบค้อ				
อัตลักษณ์ร่วม	 ลายใบโพธิ์	ลวดลายสัตว์		- นิยมแล้วผ้าลงบนเสื่อ แล้วลายตามขอบเสื่อ ชายเสื่อ และตรงรอยต่อผ้า - โดยลายตีนตะขาบลายหางสิงห์ลายโซ่ จะแล้วช่วงรอยต่อของเสื่อเพื่อเป็น	นิยมใช้ด้าย 3 สี คือ สีขาว สีแดง สีเหลือง
	 ลายดอกพิกุล				
	 ลายดอกไม้				
	 ลายตีนตะขาบ				
	 ลายหางสิงห์				
 ลายขามแดง					

อัตลักษณ์	ลวดลาย	กลุ่มลวดลาย	กระบวนการผลิต	รูปแบบ	สี
	 ลายโซ่	ลวดลาย สิ่งของ เครื่องใช้		การต่อเสื่อ ลายขมดแดง จะแสดตาม ขอบเสื่อเป็น การป้องกัน ชายเสื่อหลุดลุ่ย ลายเชิงเทียน ลายใบโพธิ์ ลายดอกพิกุล ลายชั้ดตาแหหลวง ลายดอกไม้ และลายจกดาว จะแสดบน เหนือขอบลาย ขมดแดง ขึ้นมา	
	 ลายเชิงเทียน				
	 ลายชั้ดตาแหหลวง				
	 ลายจกดาว	ลวดลาย เลียนแบบ ธรรมชาติ			

2. การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแสดผ้าในจังหวัด

ศรีสะเกษ

จากการรวบรวมข้อมูล และการลงพื้นที่ภาคสนามเก็บองค์ความรู้จากกลุ่มแสดผ้าโพนค้อ ตำบลโพนค้อ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าแนวคิดที่ได้จากอัตลักษณ์ลายแสดผ้ามี 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ปัจเจก (Individual Identity) ซึ่งเกิดจากการคิดค้นแต่ละพื้นที่ทำให้มีทั้งลายและสีที่แตกต่างกันเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ซึ่งพบว่ามีลวดลายที่คล้ายคลึงกัน และการใช้สีที่สืบทอดภูมิปัญญาเก่าแก่ของท้องถิ่นผสมกับการใช้สีสมัยใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์ร่วม ผู้วิจัยจึงได้นำ

แนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์มาประยุกต์ใช้เพื่อต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่ประกอบด้วยความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นสิ่งใหม่ และการมีความหมาย (วิจารณ์พานิช, 2548)

ภาพที่ 1 แรงบันดาลใจในการออกแบบ

และได้กำหนดแนวคิดในการออกแบบ วิเคราะห์กลุ่มผู้บริโภคทางด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ (Gen W) วิเคราะห์แนวโน้มในการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ปี 2023 แนวโน้มการออกแบบ ปี 2023 แนวโน้มผลิตภัณฑ์แฟชั่น (Product Fashion Trend 2023) แนวโน้มงานกราฟิก ปี 2023 สรุปได้เป็นผลิตภัณฑ์สินค้าไลฟ์สไตล์ (Lifestyle Product Trend) ปี 2023 และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความต้องการของผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากผู้บริโภค พบว่ามีความสนใจกลุ่มสินค้าเครื่องตกแต่งแฟชั่น เช่น กระเป๋า รองเท้า หมวก ลวดลายที่ผู้บริโภคคิดว่าจะมีความเหมาะสมกับการนำไปออกแบบ 3 อันดับแรก คือ 1) ลวดลายพืชหรือพันธุ์พฤกษา (ลายดอกคือ ช่อลำดวน, ลายดอกค้อ, ลายใบ ค้อ, ลายดอกไม้, ลายใบโพธิ์, ลายดอกพิกุล) 2) ลวดลายสัตว์ (ลายตีนตะขาบ, ลายหางสิงห์, ลายขามแดง) และ 3) ลวดลายสิ่งของเครื่องใช้ (ลายโซ่, ลายเชิงเทียน, ลายกุญแจ, ลายชัตตาเหลว) ด้านการใช้สีผู้บริโภคมีความต้องการหรือชื่นชอบ ลวดลายเส้นผ่ามีสีที่หลากหลาย โทนสีกลุ่มที่ต้องการ เป็นกลุ่มสีกลมกลืน

(Harmony color) วัสดุที่ผู้บริโภคนิยมสูงสุดคือวัสดุผสมผสาน รายละเอียด เทคนิค/วิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ คือ การพิมพ์ Digital Print

ภาพที่ 2 สรุปแนวความคิดการออกแบบ (Concept Design)

ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

การออกแบบแบบร่างลวดลายในการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มลวดลายเพื่อให้มีความสอดคล้องกับ Concept แบ่งเป็น 4 กลุ่มรูปแบบ ได้แก่ 1) กลุ่มลวดลายโบราณ (ดั้งเดิม) 2) กลุ่มลวดลายร่วมสมัย (Abstract Botanical Design) 3) กลุ่มลวดลายทันสมัย (Character Illustrations) 4) กลุ่มลวดลายล้ำยุค (3D Element) ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แบบร่างลวดลายที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

กลุ่มลวดลาย โบราณ (ดั้งเดิม)	กลุ่มลวดลาย ร่วมสมัย	กลุ่มลวดลาย ทันสมัย	กลุ่มลวดลาย ล้ำยุค
 รูปแบบที่ 1	 รูปแบบที่ 3	 รูปแบบที่ 5	 รูปแบบที่ 7
 รูปแบบที่ 2	 รูปแบบที่ 4	 รูปแบบที่ 6	 รูปแบบที่ 8

ผลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบร่างลวดลายที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ 1 คอลเลกชันประกอบด้วย หมวก กระเป๋า รองเท้า ผ้าพัน/ผ้าคลุมไหล่ ประเมินจากลวดลาย สี ความเหมาะสมของการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ และการตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มลวดลายทันสมัย แบบร่างที่ 5 มีความเหมาะสมมากที่สุด

การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์โดยใช้แนวทางการออกแบบจากการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของผู้บริโภค ที่รวบรวมข้อมูล จากแนวโน้มผลิตภัณฑ์สินค้าไลฟ์สไตล์ แนวโน้มการออกแบบกราฟิก ประกอบด้วย หมวก กระเป๋า รองเท้า ผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่ ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แบบร่างผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ประเภทสินค้าไลฟ์สไตล์ (Lifestyle Product)

หมวก				
 รูปแบบที่ 1	 รูปแบบที่ 2	 รูปแบบที่ 3	 รูปแบบที่ 4	 รูปแบบที่ 5
กระเป๋า				
 รูปแบบที่ 1	 รูปแบบที่ 2	 รูปแบบที่ 3	 รูปแบบที่ 4	 รูปแบบที่ 5
รองเท้า				
 รูปแบบที่ 1	 รูปแบบที่ 2	 รูปแบบที่ 3	 รูปแบบที่ 4	 รูปแบบที่ 5
ผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่				
 รูปแบบที่ 1	 รูปแบบที่ 2	 รูปแบบที่ 3	 รูปแบบที่ 4	 รูปแบบที่ 5

ผลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ประเภทสินค้าไลฟ์สไตล์ (Lifestyle Product) โดยประเมินจากรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งานประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับการใช้งาน ความสวยงามโดยรวมของเครื่องแต่งกาย และตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย (Gen W) โดยหมวกรูปแบบที่ 1 มีความเหมาะสมมากที่สุด กระเป๋าแบบที่ 2 มีความเหมาะสมมากที่สุด รองเท้ารูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมมากที่สุด ผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่รูปแบบที่ 4 มีความเหมาะสมมากที่สุด ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุบบรร่างผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ประเภทสินค้าไลฟ์สไตล์ (Lifestyle Product)

ลวดลาย สำหรับพิมพ์ Digital Print	รูปแบบหมวก	รูปแบบ กระเป๋า	รูปแบบ รองเท้า	รูปแบบ ผ้าพันคอ/ผ้า คลุมไหล่
				

ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์แฟชั่นจากลายแส่วผ้า

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากลายแส่วผ้า ในจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีต่อความงามความเหมาะสม และประโยชน์ใช้สอยจากกลุ่มผู้ที่สนใจ ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบจากอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าจำนวน 50 คน

ตารางที่ 5 รวมภาพตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ และสรุบบรร่างสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายเลือกแบบร่าง เพื่อนำไปผลิตชิ้นงานต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อ ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ จากอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ การประเมิน $\bar{X}$, S.D. ความพึงพอใจระดับ 0 – น้อยที่สุด, 1 – น้อย, 2 – ปานกลาง, 3 – มาก 4 – มากที่สุด

ผลิตภัณฑ์	รูปแบบผลิตภัณฑ์ เหมาะสม กับการใช้ งาน	ประโยชน์ ใช้สอย เหมาะสม กับการใช้ งาน	สามารถ แสดงออกถึง เอกลักษณ์ หรือ ภาพลักษณ์ ลายแส่วผ้า	มีความ สวยงาม	มีความ น่าสนใจ	ตอบโจทย์ ความ ต้องการ	รวม
หมวก	4.08(0.27)3	4.28(0.49)3	3.30(0.47)2	4.24(0.43)3	4.46(0.50)3	4.20(0.41)3	4.09(0.56)3
กระเป๋า	4.30(0.46)3	4.30(0.46)3	3.86(0.45)3	4.50(0.51)3	4.52(0.50)4	4.32(0.47)3	4.30(0.52)3
รองเท้า	4.20(0.40)3	4.26(0.44)3	4.02(0.32)3	4.38(0.49)3	4.36(0.49)3	4.24(0.42)3	4.24(0.45)3
ผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่	4.50(0.51)3	4.50(0.51)3	4.40(0.50)3	4.35(0.48)3	4.60(0.50)4	4.51(0.51)4	4.52(0.50)4
รวมทั้งหมด							4.29(0.47)3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คอลเล็กชัน ประกอบด้วย หมวก กระเป๋า รองเท้า ผ้าพัน/ผ้าคลุมไหล่ พบว่ามีความคิดเห็นที่สามารถเรียงลำดับความพึงพอใจ โดยประเมินจากรูปแบบผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน ประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับการใช้งาน สามารถแสดงออกถึงเอกลักษณ์หรือภาพลักษณ์ลายแส่วผ้า มีความสวยงาม มีความน่าสนใจ และตอบโจทย์ความต้องการ โดยพบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยพบว่ามีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ในรูปแบบผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ รองเท้า ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.50) กระเป๋า ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.52) และหมวก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ และมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.47) โดยมีข้อเสนอแนะ ให้มีการปรับลดลายให้มีการแสดงออกถึงเอกลักษณ์หรือภาพลักษณ์ลายแส่วผ้าอีกทั้งสามารถเพิ่มผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้อีก

อภิปรายผล

1. อัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ

อัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มแส่วผ้าโพนคือ ตำบลโพนคือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยสืบทอดด้วยผู้สืบทอดกันมาก่อนและต้องอาศัยการเรียนรู้ในทุกกระบวนการในการแส่วผ้า ในปัจจุบันพบว่าการแส่วผ้ากลายเป็นสินค้าที่สร้างรายได้และสร้างเศรษฐกิจในชุมชน สอดคล้องกับธีรพงศ์ สงผัด (2564) ที่ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าเก็บย้อมมะเกลือเป็น Premium OTOP และพัฒนากลุ่มสตรีทอผ้าบ้านเมืองหลวงสู่ผู้ประกอบการ Start Up พบว่าผลิตภัณฑ์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของลูกค้า คือ สินค้าที่มีสีสันและลวดลายที่สวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งอัตลักษณ์ลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ มีทั้งอัตลักษณ์ปัจเจกลายแส่วผ้า และอัตลักษณ์ร่วมของลายแส่วผ้า โดยกลุ่ม

นิยมแล้วผ้าลงบนเสื้อ แล้วผ้าลงบนกระโปรง/ผ้าถุง และแล้วผ้าลงบนผ้าพันคอ สีที่ใช้ในยุคโบราณนิยมใช้ด้าย 3 สี คือ สีขาว สีแดง สีเหลือง ปัจจุบันมีปรับมาใช้สีที่มีความหลากหลาย และมีลวดลาย 4 กลุ่มลวดลาย คือ 1) ลวดลายสัตว์ (ลายตีนตะขาบ, ลายหางสิงห์, ลายขามดแดง) 2) ลวดลายพืชหรือพันธุ์พฤกษา (ลายดอกค้อช่อลำดวน, ลายดอกค้อ, ลายใบค้อ, ลายดอกไม้, ลายใบโพธิ์, ลายดอกพิกุล) 3) ลวดลายสิ่งของเครื่องใช้ (ลายโซ่, ลายเชิงเทียน, ลายกุญแจ, ลายซัดตาแหลว) และ 4) ลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ (ลายจกดาว) ซึ่งเป็นลวดลายที่พบเห็นตามธรรมชาติและของใช้ที่พบเห็นสอดคล้องกับ เอกเทศ แสงลับ และ พัชรา ปราชญ์เวทย์ (2558) ที่อธิบายถึงลายปักของกลุ่มชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษในรูปแบบคอมพิวเตอร์กราฟิกมีอยู่ 30 ลายซึ่งเกิดจากแรงบันดาลใจทางด้านศาสนา จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเกิดจากรูปเลขาคณิตที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดทางด้านความเชื่อเรื่องผี โชคกลางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อในเรื่องธรรมชาติ รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ของภิกษุญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ที่กล่าวว่าอัตลักษณ์คือความเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (Social Aspect) ซึ่งลวดลายลายแล้วผ้ากลุ่มแล้วผ้าโพกค้อมีลวดลายที่เป็นปัจเจก รวมถึงมีอัตลักษณ์ร่วมที่แสดงออกถึงความคล้ายคลึงกันกับกลุ่มแล้วผ้าอื่น ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ

2. การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแล้วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำไปสู่การออกแบบจากแนวคิดการออกแบบ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์และทฤษฎีการสร้าง ซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ลายแล้วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษเป็นการสร้างขึ้นใหม่ และใช้ลวดลายของลายแล้วผ้ากลุ่มแล้วผ้าโพกค้อมาพัฒนาใหม่ให้มีความทันสมัยที่ได้จากทุนทางวัฒนธรรม โดยการผสมวัสดุ การทำลวดลาย สำหรับผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ประเภทสินค้าไลฟ์สไตล์ (Lifestyle Product) จำนวน 1 คอลเลกชัน (Collection) ประกอบด้วย หมวก กระเป๋า รองเท้า ผ้าพัน/ผ้าคลุมไหล่ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย Gen W สอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบของธีระชัย สุขสด (2544)

ที่กล่าวถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยส่วนของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่กับส่วนของการปรับปรุงหรือพัฒนามาจากของเดิม ทั้งนี้การนำลวดลายของลายแฉ่วผ้ากลุ่มแฉ่วผ้าโพนคือที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ให้เป็นสินค้า พบว่ามีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งรัฐบาลได้สนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถแข่งขันได้โดยใช้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบพัฒนาเพิ่มคุณค่า/มูลค่าให้แก่สินค้า ตามแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) และสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องใช้กระบวนการคิดผ่านการศึกษาข้อมูลของผลิตภัณฑ์และกลุ่มเป้าหมาย (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อสอบถามกลุ่มเป้าหมายในการคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ และออกแบบเป็นร่างผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ หลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผล เพื่อนำมาแก้ไข แล้วนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีรีโอสร้างของเดอริดา (Jaque Derrida อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2551) ที่ได้อธิบายว่าในความคิดและวัฒนธรรม เกิดแนวคิดวิธีปรากฏการณ์วิทยาที่ประกอบด้วย 3 ชั้น คือ การลดทอน (Reduction) การสร้าง (Construction) และการทำลาย (Destruction) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกัน โดยลวดลายของลายแฉ่วผ้ากลุ่มแฉ่วผ้าโพนคือมีการนำมาตัดทอน จัดวางใหม่ แยกโครงสร้างต่าง ๆ ออกแล้วนำมาประกอบบูรปร่างใหม่ เพื่อนำไปออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากลายแฉ่วผ้า นอกจากนี้ ในการคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ มีการสร้างเครื่องมือเพื่อสอบถามผู้เชี่ยวชาญให้จัดวางลวดลายและสีสันทัดโดดเด่น สอดคล้องกับบุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2561) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์ กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืด แม่สมศรี ตำบลทุ่งลุยลาย อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ที่ได้มีการออกแบบเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกิดการจดจำผ่านตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์

รวมไปถึงพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มตลาดสินค้าของกลุ่ม เช่นเดียวกันกับงานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเป็นการพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์เกิดความน่าสนใจและเพิ่มตลาดสินค้าของกลุ่มมากขึ้น โดยผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากลายแส่วผ้าในจังหวัดศรีสะเกษในครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ รูปแบบผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นรูปแบบรองเท้ายาว กระเป๋า และหมวกตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น เพื่อให้มีการสืบทอดการอนุรักษ์ พื้นฟู และถ่ายทอดลายแส่วผ้าทั้งจังหวัดศรีสะเกษให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของลายแส่วผ้าในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมกับกลุ่มแส่วผ้าอื่น
3. ควรมีการนำลายแส่วผ้ามาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพิ่มเติม เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างทางเลือกที่เหมาะสมให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2543). *ผ้าทอพื้นเมืองในภาคกลาง/โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. สถาบันพระปกเกล้า.

- ธีรพงศ์ สงผัด. (2564). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าเก็บย้อมมะเกลือเป็น Premium OTOP และพัฒนากลุ่มสตรีทอผ้าบ้านเมืองหลวงสู่ผู้ประกอบการ Start Up*. กระทรวงอุดมศึกษา.
- ธีระชัย สุขสด. (2544). *การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม*. โอเดียนสโตร์.
- บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืด แม่สมศรี ต.ทุ่งลุยลาย อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 10(2), 206-230.
- พนารัตน์ เดชกุลทอง. (2552). *การวิจัยและพัฒนากระบวนการทอผ้าพื้นบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง : กรณีศึกษาในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว [ดัชนีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรม การพัฒนาภูมิภาค]*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2551). *ทฤษฎีสังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2545). *เอกสารประกอบการจัดสรรงบประมาณโครงการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนากิจการดำเนินงานของเครือข่ายวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2545*. ม.ป.พ.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- เอกเทศ แสงลับ และพัชรา ปราชญ์เวทย์. (2558). *การใช้คอมพิวเตอร์กราฟิกในการสร้างลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ*. มหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2559 (Thailand Research Expo 2016).

Author

Mrs.Kamonwan Pongkul
Ph.D., Lecturer of Product Design Program,
Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket Rajabhat University
319 Thai Panta Road, Pho Sub-district, Mueang Si Sa Ket district,
Si Sa Ket Province 33000
Tel: 09-2965-4263 E-mail: kamonwan.k@sskru.ac.th

ผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุน
ทางสังคมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียด
ของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น
Effects of Mental Health Literacy Promoting Program with
Social Support for Stress Management among Caregivers of
Long-Term Care in the Khon Kaen Municipality

ปราณี เนาวนิตย์^{1/} นาฏนาภา ทีบแก้ว ปัดชาสุวรรณ์^{2/} กฤตภาส สีหะวงษ์^{3*}

Pranee Naowanit/ Natnapa Heebkaew Padchasuwan/ Krittapart Sihawong

^{1, 2, 3}สาขาพฤติกรรมสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Health Behavior and Health Promotion, Faculty of Public Health, Khon Kaen University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 28 มกราคม 2567

ปรับปรุงแก้ไข : 4 มีนาคม 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 14 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

ความเครียดเป็นปัญหาสุขภาพจิตที่สำคัญของทั่วโลก ซึ่งความเครียดเรื้อรังจะนำไปสู่อาการเจ็บป่วย ส่งผลถึงสุขภาพร่างกายไปจนถึงการนำไปสู่การฆ่าตัวตาย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบกลุ่มละ 30 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย กิจกรรม

การบรรยาย การรับชมวีดิทัศน์ สานิต การปฏิบัติจัดการความเครียด และการติดตามการนำไปใช้ที่บ้าน ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบได้รับการบริการตามปกติจากเจ้าหน้าที่ ระยะเวลา 10 สัปดาห์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ โดยใช้สถิติ Paired t-test และ Independent t-test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากทดลองกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจิต ทักษะความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด ทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต ทักษะการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด ทักษะการจัดการความเครียดตนเองและการปฏิบัติตนเพื่อจัดการความเครียด มากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยระดับความเครียดน้อยกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ และน้อยกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ ดังนั้นโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม สามารถส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงได้

คำสำคัญ : การจัดการความเครียด, ผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง, ความรอบรู้ด้านสุขภาพจิต

Abstract

Stress is a worldwide major mental health problem, and chronic stress can lead to illness. It affects physical health and, in severe cases, may lead to suicide. This research is a quasi-experimental study aimed at examining the outcomes of a program designed to promote mental health literacy combined with social support and to foster stress

management behavior among caregivers of dependent people in Khon Kaen Municipality. The sample group consisted of caregivers for dependent people, divided into two groups: an experimental group and a comparison group, each comprising 30 people. The experimental group received a program to promote mental health literacy along with social support, created by the researcher. The program consisted of lecture activities, watching a video demonstrating stress management practices, and tracking usage at home. The comparison group received normal services from officials for a period of 10 weeks. The collected data were then analyzed to compare differences in mean scores within groups and between the experimental group and the comparison group, utilizing Paired t-test and independent t-test statistics, with the statistical significance level set at 0.05.

The results showed that, after the experiment, the experimental group demonstrated significantly higher mean scores in various skills, such as accessing mental health information, cognitive skills for managing stress, mental health communication skills, mental health media literacy skills, decision-making skills to manage stress, self-stress management skills, and stress management practices, compared to both their pre-experiment scores and those of the comparison group (p -value < 0.001). After the experiment, the experimental group exhibited a significantly lower mean stress level than before the experiment (p -value < 0.001) and significantly less stress than the comparison group (p -value < 0.001). Therefore, the program, which promotes mental health literacy along with social support, has the potential to foster stress management behavior among caregivers of dependent people.

Keywords: Stress Management, Caregivers of Long-Term Care, Mental Health Literacy Promoting

บทนำ

ความเครียดเป็นปัญหาทางด้านสุขภาพจิตที่สำคัญของทั่วโลก จากการวิจัยของ ซิกน่า (Cigna) พบว่า ร้อยละ 84 ของคนทั่วโลก มีปัญหาความเครียดซึ่งเกิดจากการทำงาน โดยร้อยละ 13 ไม่สามารถจัดการกับความเครียดได้ และในภูมิภาคเอเชีย พบมีปัญหาคความเครียดร้อยละ 91 ปัญหาคความเครียดเรื้อรังจะนำไปสู่อาการเจ็บป่วยทั้งทางจิตใจ ส่งผลเกี่ยวเนื่องโดยตรงไปถึงสุขภาพร่างกาย เช่น มีอาการลำไส้แปรปรวนหรืออาการปวดหลังส่วนล่าง และอาการเจ็บป่วยเหล่านี้จะนำไปสู่ค่าใช้จ่ายในการรักษาอีกจำนวนมาก ซิกน่า (Cigna) และทีมผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพแห่งภูมิภาคเอเชียเปิดเผยว่า ค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของประชากรจาก 9 ประเทศ รวมถึงประเทศไทย มีสาเหตุมาจากความเจ็บป่วยที่เกิดจากปัญหาความเครียดเรื้อรัง โดยประชากรประเทศออสเตรเลียมีจ่ายค่าดูแลรักษาความเจ็บป่วยที่เกิดจากปัญหาความเครียดมากถึง 22,911 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 18.8 ของค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพทั้งหมด ขณะที่ประเทศไทยจ่ายค่าดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากความเครียดสูงถึง 717 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 21,500 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 4.3 ของค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพทั้งหมด (Cigna, 2019) ความเครียดเป็นปัญหาด้านสุขภาพจิตที่บุคคลต้องเผชิญในช่วงชีวิต มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก (วัฒน์ยี่ เย็นจิตร และคณะ, 2559) นอกจากนี้ความเครียดยังมีอิทธิพลต่อการเจ็บป่วยทางสุขภาพจิต โดยเฉพาะความเครียดเรื้อรัง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาการวิตกกังวลและโรคซึมเศร้า (Cigna, 2019) ปัจจุบันพบว่าประชากร 800,000 คน เสียชีวิตเนื่องจากการฆ่าตัวตายในทุกปี และในทุก ๆ 40 วินาที จะมีคนที่ฆ่าตัวตาย 1 คน ปัญหาการฆ่าตัวตายยังเป็นสาเหตุสำคัญของการเสียชีวิต ในกลุ่มอายุ

15-29 ปี ประเทศไทยติด 1 ใน 3 ของอัตราการฆ่าตัวตาย คือ 14.4 ต่อ 100,000 ประชากร รองจากประเทศอินเดียและศรีลังกา (World Health Organization, 2018)

สถานการณ์สุขภาพจิต ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายแห่งชาติ พบว่า มีอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ ในปี 2562 มีคนไทยฆ่าตัวตายสำเร็จ 6.64 คนต่อแสนประชากร ปี 2563 มีคนไทยฆ่าตัวตายสำเร็จ 7.37 คนต่อแสนประชากร และปี 2564 คนไทยมีความเครียดสูง นำไปสู่การฆ่าตัวตาย สำเร็จ 7.8 คนต่อแสนประชากร หรือกว่า 5,000 คน นอกจากนี้พบว่าวัยแรงงาน ช่วงอายุ 25-59 ปี เป็นวัยที่ฆ่าตัวตายสำเร็จสูงสุด ร้อยละ 74.7 รองลงมาเป็นวัยสูงอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 22.1 (กรมสุขภาพจิต, 2564) จากการให้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตผ่านสายด่วนสุขภาพจิต 1323 พบว่า ปัญหาที่ขอรับบริการมากเป็นอันดับ 1 ได้แก่ เรื่องความเครียด ในปี พ.ศ. 2562 สายให้ข้อมูลประมาณ 41,000 ครั้ง สายให้คำปรึกษาประมาณ 87,000 ครั้ง ขณะที่ปี พ.ศ. 2563 สายให้ข้อมูลมีประมาณ 54,000 ครั้ง สายให้คำปรึกษามีประมาณ 110,000 ครั้ง สำหรับกลุ่มอายุที่ใช้บริการมากที่สุด คืออายุ 22-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 70 ของผู้ใช้บริการทั้งหมด รองลงมาคือกลุ่มวัยรุ่น อายุ 15-21 ปี ร้อยละ 15 และผู้สูงอายุ (กรมสุขภาพจิต, 2564)

ผู้ดูแลซึ่งเป็นกลุ่มวัยแรงงานที่พบว่ามีปัญหาฆ่าตัวตายสำเร็จสูงที่สุด นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลผู้มีภาวะพึ่งพิงที่บ้าน โดยผู้ดูแลเป็นบุคคลที่ให้การช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวันของผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ช่วยเหลือฟื้นฟูเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ รวมทั้งการดูแลด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างใกล้ชิด ดังนั้นด้วยระยะเวลาในการดูแลที่ต่อเนื่องและยาวนาน อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ดูแลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้าและความเครียด เมื่อมีความเครียดสูง อาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคล โดยพบว่าปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความเครียด (stress mediator) ประกอบด้วย กระบวนการคิด ความสามารถในการกำกับตนเอง วิธีการรับมือกับความเครียด การสนับสนุน

ทางสังคมและพื้นฐานทางบุคลิกภาพของบุคคล นอกจากนี้ความเครียดยังคงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเจ็บป่วยทางจิต โดยเฉพาะความเครียดเรื้อรังซึ่งมีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาการวิตกกังวลและโรคซึมเศร้า (Pozos-Radillo et al, 2015)

ปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชมีปัจจัยสำคัญที่มาจากความเครียด การจัดการกับความเครียดเป็นการจัดการปัญหาจากรากของปัญหาสุขภาพจิต ดังนั้นกลยุทธ์ที่สำคัญและจำเป็นจะต้องพัฒนาคือ ทักษะทางด้านความคิดและทักษะทางสังคม การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพจิต (Mental health literacy) ถือเป็นกลยุทธ์ในด้านการพัฒนาทักษะทางความคิด (Cognitive skill) และทักษะทางสังคม (Social skill) ของบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลสารสนเทศในทางส่งเสริมและคงไว้ซึ่งการมีสุขภาพที่ดีเพื่อตนเอง การพัฒนาระดับสุขภาพจิตที่ดี ครอบคลุมพัฒนาสมรรถภาพของจิตใจเป็นหลัก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) จากการศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจัดการความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า ภายหลังจากการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ด้านสุขภาพจิตและการปฏิบัติในการจัดการความเครียดด้วยจิตวิทยาเชิงบวกสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (วัชรินทร์ เสาะเห็ม และพรณี ปัญชรหัตถกิจ, 2562) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาโปรแกรมพัฒนาความสุขร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมในผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า ตำบลห้วยเตย จังหวัดมหาสารคาม พบว่าภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุหลังเข้าร่วมโปรแกรมต่ำกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และต่ำกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (พิกุล ทับวิธ, 2563) และมีการศึกษาผลของโปรแกรมการจัดการความเครียดทางพฤติกรรมโดยสังเขปต่อสถานะทางจิต การรับมือกับทัศนคติต่อความเครียดและภาวะของผู้ดูแลขณะดูแลผู้ป่วยจิตเภท (Elvan Emine Ata, 2017) จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสถานการณ์ปัญหาสุขภาพจิตในปัจจุบัน ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการสาธารณสุข จึงได้จัดทำโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจัดการ

ความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อันจะนำไปสู่การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

วัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกรรมการจัดการความเครียด ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังการทดลองในด้านทักษะการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจิต ทักษะความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด ทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต ทักษะการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด ทักษะการจัดการความเครียดตนเอง และการปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกรรมการจัดการความเครียด ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังการทดลองในแต่ละด้านทักษะการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจิต ทักษะความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด ทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต ทักษะการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด ทักษะการจัดการความเครียดตนเอง และการปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด

2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนความเครียด ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

2.4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนความเครียด ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

โปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง

1. การส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิต
  - 1.1 กิจกรรมเข้าถึงข้อมูลสุขภาพจิต
  - 1.2 กิจกรรมความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด
  - 1.3 กิจกรรมการสื่อสารสุขภาพจิต
  - 1.4 การรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต
  - 1.5 กิจกรรมการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด
  - 1.6 กิจกรรมการจัดการความเครียดตนเอง
2. การสนับสนุนทางสังคม (Social support)

กิจกรรมการติดตามเยี่ยมบ้านโดยทีมสหสาขาวิชาชีพ CM CG และการติดตามการนำไปใช้ที่บ้านโดยใช้ Application Line เพื่อเสริมสร้างพลังใจให้ความรู้ให้คำปรึกษาครอบครัวและญาติผู้ดูแล ชักถามปัญหาอุปสรรค รวมทั้งกระตุ้นเตือนญาติผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง มีการปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียดและมีกลไกในการเผชิญความเครียดที่เหมาะสม

ตัวแปรตาม

พฤติกรรมกรรมการจัดการความเครียด

1. ความรอบรู้ด้านสุขภาพจิต
  - ทักษะการเข้าถึงข้อมูล
  - ทักษะความรู้ความเข้าใจ
  - ทักษะการสื่อสาร
  - ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
  - ทักษะการตัดสินใจ
  - ทักษะการจัดการตนเอง

2. การปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษา การศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิต ร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 30 คน ดำเนินการในช่วงเดือนสิงหาคม ถึง พฤศจิกายน 2566

2. รูปแบบการศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) วัดผลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง (The two-group pretest posttest design)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชากรไทยที่มีอายุ 20-59 ปี เป็นผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยคัดเลือกตามคุณสมบัติของเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิต ร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้แนวคิดความรู้ด้านสุขภาพพร้อมกับการสนับสนุนทางสังคม ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและนำแนวคิดความรู้ด้านสุขภาพพร้อมกับการสนับสนุนทางสังคม มาประยุกต์ใช้ ซึ่งโปรแกรมดังกล่าวจะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ระยะเวลา 10 สัปดาห์ ดำเนินการจัดกิจกรรมในช่วงเดือน สิงหาคม ถึง พฤศจิกายน 2566 รายละเอียด ดังนี้

1.1 การส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิต

1) กิจกรรมเข้าถึงข้อมูลสุขภาพจิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทักษะของผู้ดูแลในการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพจิตและการจัดการความเครียด ดำเนินการในสัปดาห์ที่ 1 เน้นการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพจิตและเข้าถึงวิธีการจัดการความเครียด ด้วยการบรรยาย พร้อมทั้งการสาธิตการเข้าถึงแหล่งข้อมูล การค้นหาข้อมูลที่ต้องการ และสรุปบทเรียนของกิจกรรมพร้อมมอบหมายให้ผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงไปปฏิบัติที่บ้าน ใช้เวลา 30 นาที และในสัปดาห์ที่ 2 เป็นการติดตามการนำไปใช้ที่บ้านด้วย Application Line (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

2) กิจกรรมความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ การจำแนกปัญหาสุขภาพจิตและวิธีการจัดการความเครียด ดำเนินการในสัปดาห์ที่ 1 เน้นการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิต ด้วยการบรรยายเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตเบื้องต้นและการจัดการความเครียด พร้อมทั้งสาธิตวิธีปฏิบัติจัดการความเครียด และสรุปทเรียนของกิจกรรมที่ได้ ใช้เวลา 30 นาที พร้อมมอบหมายให้ผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงไปปฏิบัติที่บ้าน และในสัปดาห์ที่ 4-5 เป็นการติดตามการนำไปใช้ที่บ้านด้วย Application Line (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

3) กิจกรรมการสื่อสารสุขภาพจิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารเชิงบวกเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการความเครียด ดำเนินการในสัปดาห์ที่ 1 โดยการบรรยาย สาธิตและฝึกปฏิบัติการสื่อสารเชิงบวก ใช้เวลา 30 นาที และในสัปดาห์ที่ 7 เป็นการติดตามการนำไปใช้ที่บ้านโดย Application Line (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

4) การรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทักษะการรับรู้สื่อข่าวสารอย่างมีสติ ดำเนินการในสัปดาห์ที่ 1 โดยการบรรยายวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย ความน่าเชื่อถือและการเรียนรู้ผ่านการบรรยายและฝึกปฏิบัติ

5) กิจกรรมการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทักษะตัดสินใจประเมินสุขภาพจิตตนเองผ่าน Mental Health check in ใช้เหตุผลหรือวิเคราะห์ผลดี ผลเสีย และกำหนดทางเลือกหรือเลือกวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องในการจัดการความเครียด โดยการบรรยาย ฝึกปฏิบัติ ใช้เวลา 30 นาที ดำเนินการในสัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 10 และติดตามการนำไปใช้ที่บ้านด้วย Application Line (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

6) กิจกรรมการจัดการความเครียดตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทักษะการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติจัดการความเครียดตนเอง ด้วยวิธีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การนวดคลายเครียด การหายใจคลายเครียด การจินตนาการคลายเครียด และการฝึกสมาธิ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง โดยการชมวิดีโอและฝึกปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด

ตนเอง ดำเนินการในสัปดาห์ที่ 1 ถึง สัปดาห์ที่ 10 และติดตามการนำไปใช้ที่บ้าน โดย Application Line (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

1.2 การสนับสนุนทางสังคม (Social support)

เพื่อติดตามเยี่ยมบ้านโดยทีมสหสาขาวิชาชีพ Care Manager (CM) และ Care Giver (CG) ในการเสริมสร้างพลังใจ ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาครอบครัวและผู้ดูแล ชักถาม ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งกระตุ้นเตือนให้ญาติผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง มีการปฏิบัติ เพื่อจัดการความเครียด และมีกลไกในการเผชิญความเครียดที่เหมาะสม ดำเนินการในสัปดาห์ที่ 3 สัปดาห์ที่ 6 และสัปดาห์ที่ 9 โดยผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ติดตามเยี่ยมบ้านรายบุคคล ใช้เวลาครั้งละ 30 นาที และติดตามการนำไปใช้ที่บ้านโดยใช้ Application Line (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

2. เครื่องมือรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรม การจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ประกอบด้วยเครื่องมือ 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัวต่อเดือน โรคประจำตัว ประสบการณ์การดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง และความสัมพันธ์ของผู้ดูแล ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพจิต เกี่ยวกับการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ส่วนที่ 3 แบบสอบถาม ความรู้ด้านสุขภาพจิต ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการปฏิบัติจัดการความเครียดตนเอง และส่วนที่ 5 แบบวัดความเครียด (ST-5) (อรรถวรรณ ศิลปะกิจ, 2551)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อทดสอบการแจกแจง ของข้อมูลและการทดสอบสมมติฐาน 1) สถิติ

เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) บรรยายลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การแจกแจงความถี่และร้อยละ การวัดเชิงปริมาณ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการจัดการความเครียด ของญาติผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ทั้งก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติ Paired t-test และคำนวณช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (95% CI) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ทั้งก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติ Independent t-test และคำนวณช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (95% CI)

ผลการดำเนินงานวิจัย

ข้อมูลทั่วไป กลุ่มทดลอง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 80.00 เพศชาย ร้อยละ 20.00 ช่วงอายุมากที่สุด คือ ช่วงอายุ 49-58 ปี ร้อยละ 43.33 สถานภาพส่วนใหญ่ คือ สมรส ร้อยละ 60.00 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษา ปวส./อนุปริญญา 30.00 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ค้าขาย ร้อยละ 23.33 ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 60.00 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 ปี ร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 53.33 ซึ่งความสัมพันธ์ของผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นเป็นบิดา-มารดา ร้อยละ 53.33

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพทางเพศเพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ก่อนและหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ความรอบรู้ด้านสุขภาพจิต	ก่อนการทดลอง (N = 30)						หลังการทดลอง (N = 30)					
	$\bar{x}$	S.D.	Mean diff	95% CI	t	p-value	$\bar{x}$	S.D.	Mean diff	95%CI	t	p-value
การเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจิต												
กลุ่มทดลอง	15.23	3.17	0.10	-1.48 to 1.68	0.13	0.900	26.20	1.35	10.80	9.78 to 11.82	1.28	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	15.13	2.96		15.40			2.43					
ทักษะความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด												
กลุ่มทดลอง	1.73	0.83	0.00	-0.41 to 0.41	0.00	1.000	6.00	1.15	4.30	3.80 to 4.80	7.21	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	1.73	0.74		1.70			3.33					
ทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต												
กลุ่มทดลอง	13.63	2.74	1.83	0.39 to 3.27	2.54	0.140	24.97	1.25	9.60	8.71 to 10.49	1.59	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	15.47	2.85		15.37			2.09					
ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต												
กลุ่มทดลอง	12.80	2.24	0.03	-1.18 to 1.11	0.58	0.954	22.03	1.54	9.13	8.27 to 10.00	1.06	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	12.83	2.18		12.90			1.81					
ทักษะการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด												
กลุ่มทดลอง	10.07	2.12	0.03	-1.04 to 1.11	0.62	0.951	16.70	1.26	6.20	5.31 to 7.09	3.95	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	10.03	2.04		10.50			2.08					
ทักษะการจัดการความเครียดตนเอง												
กลุ่มทดลอง	4.97	1.25	0.07	-0.68 to 0.55	0.22	0.829	8.63	0.89	3.14	3.11 to 4.09	4.74	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	5.03	1.13		5.03			1.00					

การปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด												
กลุ่มทดลอง	17.87	3.31	0.00	-1.71	0.00	1.000	30.57	1.74	12.03	10.99	3.16	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	17.87	3.31		1.71			18.53	2.26		13.07		
ระดับความเครียด												
กลุ่มทดลอง	6.03	0.77	0.23	-0.69	1.03	0.308	3.27	0.83	3.10	2.61	2.58	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	6.27	0.98		0.22			6.37	1.07		3.59		

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพทางเพศเพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ก่อนและหลังการทดลอง ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ความรอบรู้ด้านสุขภาพจิต	กลุ่มทดลอง (N = 30)						กลุ่มเปรียบเทียบ (N = 30)					
	$\bar{x}$	S.D.	Mean diff	95%CI	t	p-value	$\bar{x}$	S.D.	Mean diff	95%CI	t	p-value
การเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจิต												
ก่อนการทดลอง	15.23	3.17	10.97	9.70	17.73	<0.001	15.13	2.96	0.27	-0.59	1.68	0.103
หลังการทดลอง	26.20	1.35		12.23			15.40	2.43		-0.58		
ทักษะความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด												
ก่อนการทดลอง	1.73	0.83	4.27	3.70	15.51	<0.001	1.73	0.74	0.33	-1.21	0.44	0.662
หลังการทดลอง	6.00	1.15		4.83			1.70	0.75		0.19		
ทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต												
ก่อนการทดลอง	13.63	2.74	11.47	10.34	20.84	<0.001	15.47	2.85	0.10	-0.43	0.39	0.703
หลังการทดลอง	25.10	1.27		12.59			15.37	2.09		0.63		
ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต												
ก่อนการทดลอง	12.29	2.24	9.23	8.36	21.71	<0.001	12.83	2.18	0.07	-0.38	0.44	0.662
หลังการทดลอง	22.03	1.54		10.10			12.90	1.81		0.24		
ทักษะการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด												
ก่อนการทดลอง	10.07	2.12	6.43	5.59	15.53	<0.001	10.03	2.04	0.47	0.12	2.73	0.011
หลังการทดลอง	16.50	1.20		7.28			10.50	2.08		0.82		

ทักษะการจัดการความเครียดตนเอง												
ก่อนการทดลอง	4.79	1.25	3.67	3.14	14.12	<0.001	5.03	1.13	0.00	-0.24	0.00	1.000
หลังการทดลอง	8.63	0.89		to 4.20			5.03	1.00		to 0.24		
การปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด												
ก่อนการทดลอง	17.87	3.31	12.70	11.40	19.96	<0.001	17.87	3.31	0.67	-1.25	2.34	0.026
หลังการทดลอง	30.57	1.74		to 14.00			18.53	2.26		to -0.84		
ระดับความเครียด												
ก่อนการทดลอง	6.03	0.77	2.77	2.37	14.13	<0.001	6.27	0.98	0.10	-0.33	0.90	0.375
หลังการทดลอง	3.27	0.83		to 3.17			13.00	3.33		to 0.13		

อภิปรายผลการวิจัย

1. ทักษะการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจิต

จากผลการศึกษา พบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้สุขภาพจิต ด้านทักษะการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพจิต สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 10.80, 95%CI = 9.78 ถึง 11.82; p-value < 0.001) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 10.97, 95%CI = 9.70 to 12.23; p-value < 0.001) ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมเข้าถึงข้อมูลสุขภาพจิต โดยเน้นการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพจิตและเข้าถึงวิธีการจัดการความเครียด ด้วยสไลด์นำเสนอประกอบการบรรยายการสืบค้นข้อมูล ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการสุขภาพจิตและค้นหาแหล่งขอความช่วยเหลือเบื้องต้น พร้อมทั้งสาธิตและฝึกการเข้าถึงข้อมูลโดยใช้โทรศัพท์มือถือ รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้กำลังใจผู้ดูแลที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรินทร์ เสาะเทิ้ม และพรรณณี บัญชรหัตถกิจ (2562) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจัดการความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีความเครียดในระดับปานกลาง อายุ 25-59 ปี กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริม

ความรอบรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ สนทนาปรึกษา การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การสาธิตและฝึกปฏิบัติ ระยะเวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพจิตและการปฏิบัติในการจัดการความเครียดด้วยจิตวิทยาเชิงบวก สูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001)

2. ทักษะความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด

จากผลการศึกษา พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้สุขภาพจิต ด้านทักษะความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 4.30, 95%CI = 3.80 ถึง 4.80; p -value < 0.001) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนน สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 4.27, 95%CI = 3.70 ถึง 4.83; p -value < 0.001) ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด โดยเน้นการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพจิต สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การจำแนกปัญหาสุขภาพจิตและวิธีการจัดการความเครียด ด้วยการบรรยายเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตเบื้องต้นและการจัดการความเครียดตนเอง ด้วยสไลด์นำเสนอ และวิดีโอประกอบการบรรยายพร้อมทั้งสาธิตวิธีปฏิบัติจัดการความเครียดด้วยตนเอง โดยใช้โทรศัพท์มือถือ รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้กำลังใจผู้ดูแลที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เอื้อจิต สุขพล และคณะ (2563) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพสำหรับประชาชนกลุ่มวัยทำงาน รูปแบบวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนวัยทำงานที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) โปรแกรมพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของกองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข กิจกรรมประกอบด้วย การฝึกประเมินและวิเคราะห์หาสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงของตนเอง การให้ความรู้

การอภิปรายกลุ่มการสาดิตและสาดิตย้อนกลับ การฝึกบันทึกพฤติกรรม การใช้ตัวแบบ การทำสัญญาใจ และการเยี่ยมบ้าน และ 2) แบบประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่าหลังเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและสูงกว่า กลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต

จากผลการศึกษา พบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 15.47 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มทดลองที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 13.63 แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้สุขภาพจิต ด้านทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเฉลี่ยคะแนนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 1.83, 95%CI = 0.39 to 3.27; p-value = 0.140) ซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มเปรียบเทียบได้รับข้อมูลจากปัจจัยภายนอกก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม ส่วนภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้สุขภาพจิต ด้านทักษะการสื่อสารสุขภาพจิต สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 9.60, 95%CI = 8.71 ถึง 10.49; p-value < 0.001) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 11.47, 95%CI = 10.34 ถึง 12.59; p-value < 0.001) ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมการส่งเสริมทักษะการสื่อสารเชิงบวก เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการความเครียด ด้วยการบรรยายเกี่ยวกับปัญหาของการสื่อสาร ด้วยสไลด์นำเสนอและประกอบการบรรยายพร้อมทั้งสาธิตวิธีปฏิบัติ การสื่อสารเชิงบวก รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้กำลังใจผู้ดูแลที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อังคณา สมคม และคณะ (2564) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการสื่อสารทางบวกต่อความเครียดและการเผชิญความเครียดของญาติผู้ดูแลผู้ป่วยวิกฤต การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมการสื่อสารทางบวกมีผลต่อความเครียดและการเผชิญความเครียดของญาติผู้ดูแลผู้ป่วยวิกฤต โดยคะแนน

ความเครียดและการเผชิญความเครียดลดลงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) และคะแนนความพึงพอใจของญาติผู้ดูแลผู้ป่วยวิกฤตหลังได้รับโปรแกรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับสูง

4. ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต

จากผลการศึกษา พบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้สุขภาพจิต ด้านทักษะการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 9.13, 95%CI = 8.27 ถึง 10.00; $p\text{-value} < 0.001$) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 9.23, 95%CI = 8.36 ถึง 10.10; $p\text{-value} < 0.001$) ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อการรับรู้สื่อข่าวสารและการเข้าถึงสื่ออย่างมีสติ พร้อมทั้งสาธิตและฝึกปฏิบัติ รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้กำลังใจผู้ดูแลที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุโณทัย ปาทาน และสิริมา มงคลสัมฤทธิ์ (2562) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมความรอบรู้ด้านการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเทศบาลเมืองปทุมธานี ผลการศึกษา พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมฯ อสม. ในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p < 0.001$) อสม. ในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความรอบรู้ด้านการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

5. ทักษะการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด

จากผลการศึกษา พบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้สุขภาพจิต ด้านทักษะการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 6.20, 95%CI = 5.31 ถึง 7.09; $p\text{-value} < 0.001$) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 6.43, 95%CI = 5.59 ถึง 7.28; $p\text{-value}$

<0.001) ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมส่งเสริมทักษะตัดสินใจประเมินสุขภาพจิตตนเองใช้เหตุผลหรือวิเคราะห์ผลดี ผลเสีย และกำหนดทางเลือกหรือเลือกวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง พร้อมทั้งสาธิตและฝึกปฏิบัติประเมินสุขภาพจิตตนเอง รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้กำลังใจผู้ดูแลที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรินทร์ เสาะเข็ม และพรรณี บัญชรหัตถกิจ (2562) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีความเครียดในระดับปานกลาง อายุ 25-59 ปี กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ สนทนาสุขภาพ การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การสาธิตและฝึกปฏิบัติ ระยะเวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ด้านสุขภาพจิตและการปฏิบัติในการจัดการความเครียดด้วยจิตวิทยาเชิงบวกสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001)

6. ทักษะการจัดการความเครียดตนเอง

จากผลการศึกษา พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้สุขภาพจิต ด้านทักษะการจัดการความเครียดตนเอง สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 3.14, 95%CI = 3.11 to 4.09; p -value < 0.001) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนน สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 3.67, 95%CI = 3.14 ถึง 4.20; p -value < 0.001) ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมส่งเสริมทักษะการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และกำหนดทางเลือกในการจัดการความเครียดตนเอง ด้วยวิธีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การนวดคลายเครียด การหายใจคลายเครียด การจินตนาการคลายเครียดและการฝึกสมาธิ โดยการชมวิดีโอและฝึกปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียดตนเอง รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้กำลังใจผู้ดูแลที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรินทร์ เสาะเข็ม และพรรณี บัญชรหัตถกิจ (2562) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้าน

สุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีความเครียดในระดับปานกลาง อายุ 25-59 ปี กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ สุนทรียสาธก การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การสาธิตและฝึกปฏิบัติ ระยะเวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ด้านสุขภาพจิตและการปฏิบัติในการจัดการความเครียดด้วยจิตวิทยาเชิงบวกสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$)

7. การปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด

จากผลการศึกษา พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 12.03, 95%CI = 10.99 ถึง 13.07; $p\text{-value} < 0.001$) และ ภายหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนน สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 12.70, 95%CI = 11.40 ถึง 14.00; $p\text{-value} < 0.001$) ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเลือกปฏิบัติจัดการความเครียดตนเอง ด้วยวิธีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การนวดคลายเครียด การหายใจคลายเครียด การจินตนาการคลายเครียดและการฝึกสมาธิ ชมวิดีโอและฝึกปฏิบัติในการจัดการความเครียดตนเอง และติดตามการนำไปใช้ที่บ้านด้วย Application Line รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้กำลังใจและติดตามปัญหาอุปสรรคในการนำกลับไปปฏิบัติเองที่บ้านของผู้ดูแล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุโณทัย ปาทาน และสิริมา มงคลสัมฤทธิ์ (2562) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เทศบาลเมืองปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ อสม. ในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุ สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p < 0.001$) อสม. ในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจิต

ผู้สูงอายุภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

8. ระดับความเครียด

จากผลการศึกษา พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยระดับความเครียด น้อยกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 3.10, 95%CI = 2.61 ถึง 3.59; p -value < 0.001) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยระดับความเครียดน้อยกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean difference = 2.77, 95%CI = 2.37 ถึง 3.17; p -value < 0.001) โดยก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยระดับความเครียดเท่ากับ 6.03 ซึ่งเกิดจากกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิต ประกอบด้วยกิจกรรมความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด กิจกรรมการสื่อสารสุขภาพจิต กิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อสุขภาพจิต กิจกรรมการตัดสินใจเพื่อจัดการความเครียด กิจกรรมการจัดการความเครียดตนเอง และการสนับสนุนทางสังคม ด้วยกิจกรรมการติดตามเยี่ยมบ้าน โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ CM/CG และผู้วิจัย เพื่อเสริมสร้างพลังใจ ให้คำปรึกษาครอบครัวและผู้ดูแล ชักถามปัญหาอุปสรรค รวมทั้งกระตุ้นเตือนให้ผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง มีการปฏิบัติเพื่อจัดการความเครียด และมีกลไกในการเผชิญความเครียดที่เหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ Zohreh, Parvin and Esmat (2021) ได้ศึกษาผลของการฝึกอบรมการจัดการความเครียดต่อกลยุทธ์การเผชิญความเครียดและการรับรู้ความสามารถของตนเองในผู้ป่วยไตเทียม การทดลองทางคลินิกแบบสุ่มที่มีกลุ่มควบคุม ผลการศึกษาพบว่า คะแนนของกลยุทธ์ในการรับมือความเครียดและคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนเองในทุกมิติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มแทรกแซงและกลุ่มควบคุม ($p < 0.001$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Foteini et al. (2016) ศึกษาโปรแกรมการจัดการความเครียด 8 สัปดาห์และการส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ ผู้เข้าร่วมได้รับการสุ่มให้เข้าร่วมกลุ่มแทรกแซงหรือกลุ่มควบคุม รวมถึงการผ่อนคลายกล้ามเนื้อและภาพจำลอง การฝึกหายใจในช่องท้อง การให้คำปรึกษากิจกรรมและโภชนาการและ

การฝึกอบรมการปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจ พบว่าความเครียดที่รับรู้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.001$) สอดคล้องกับการศึกษาของ วชิรินทร์ เสาะเห็ม และพรรณิ บัญชรหัตถกิจ (2562) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีความเครียดในระดับปานกลาง อายุ 25-59 ปี กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก ระยะเวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ด้านสุขภาพจิตและการปฏิบัติในการจัดการความเครียดด้วยจิตวิทยาเชิงบวกสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) และสอดคล้องกับการศึกษาของ เอื้อจิต สุขพูล และคณะ (2563) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพสำหรับประชาชนกลุ่มวัยทำงานรูปแบบวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนวัยทำงานที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้

1) กิจกรรมการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพจิตโดยใช้โทรศัพท์มือถือช่วยให้อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการความเครียด การจำแนกปัญหาสุขภาพจิตเบื้องต้น รับรู้ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร สืบค้นข้อมูลด้านสุขภาพจิต การเข้าถึงบริการสุขภาพจิตและค้นหาแหล่งขอความช่วยเหลือเบื้องต้น และรู้วิธีการจัดการความเครียดตนเอง ทำให้อาสาสมัครสามารถนำไปปฏิบัติได้ ส่งผลให้เกิดความรู้ด้านสุขภาพจิตอยู่ในระดับสูง

ขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงของระดับความเครียดที่ลดลงได้ จึงเสนอให้นำรูปแบบกิจกรรมไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของกลุ่มอื่น ๆ

2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง ควรเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีร่วมกัน ทำให้เกิดมุมมองเชิงบวกและสนใจเข้าร่วมกิจกรรม

3) การติดตามเยี่ยมบ้าน ร่วมกับทีมสหสาขาวิชาชีพและผู้นำในพื้นที่นั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสามารถให้คำแนะนำในการปฏิบัติจัดการความเครียดและช่วยเหลือผู้ดูแลในการผู้ดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงได้ ส่งผลให้ผู้ดูแลและผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงมีกำลังใจที่ดี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการนำโปรแกรมไปประยุกต์ใช้และขยายผลต่อไปในกลุ่มอื่น ๆ เช่น Care Giver อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่อาจเกิดความเครียดในระหว่างการทำงาน เพื่อช่วยให้เกิดการผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานได้

2) ควรมีการติดตามเยี่ยมบ้าน ร่วมกับทีมสหสาขาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามและกระตุ้นเตือนผู้ดูแลให้มีการปฏิบัติจัดการความเครียดเมื่อเกิดความเครียด เพื่อให้เกิดการผ่อนคลายความเครียดได้

3) ควรมีการศึกษารายละเอียดเพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเครียดของญาติผู้ดูแล เพื่อจะได้หาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือต่อไป

3. ข้อจำกัดในการทำวิจัย

ระหว่างการศึกษา มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และรณรงค์จัดกิจกรรมสัปดาห์สุขภาพจิตแห่งชาติขึ้น เป็นการจัดโครงการรณรงค์งานสัปดาห์สุขภาพจิตแห่งชาติ ประจำปี 2566 ในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งอาจจะมีอิทธิพลต่อกลุ่มตัวอย่างได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2564). *วิเคราะห์สถิติของสายด่วน 1323*.
<https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2417>
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *รายงานอัตราการฆ่าตัวตาย ปี พ.ศ. 2563*.
https://dmh.go.th/report/suicide/stat_prov.asp
- พิกุล ทับวิธร, ดวงกมล ปิ่นเฉลียว และทิพย์ฉิมพร เกษโกมล. (2563). ผลของโปรแกรมพัฒนาความสุขร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมในผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า ตำบลห้วยเตย จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพ*, 13(2), 590-602.
- วัชรินทร์ เสาะเห็ม และ พรรณี บัญชรหัตถกิจ. (2563). ผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพจิตร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจัดการความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13(3), 44-55.
- วัฒน์ยี่ เย็นจิตร, พัชรินทร์ พลอยสิทธิ, โทณ แห้วเพชร และเอกชัย โภคยศสวรรค์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียด คุณภาพชีวิต ค่าใช้จ่าย กับผลการศึกษาของนักศึกษาที่ศนมาตรศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 25(3), 477-486.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *การสำรวจสุขภาพจิตของคนในประเทศไทย พ.ศ. 2563*.
<http://Si Sa Ket.nso.go.th>
- เอื้อจิต สุขพูล, ชลดา กิ่งมาลา, ภาวิณี แพงสุข, ธวัชชัย ยืนยาว และวัชวีรงค์ หวังมัน. (2563). ผลของโปรแกรมการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพสำหรับประชาชนกลุ่มวัยทำงาน. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 29(3), 419-429.

- อรุณทัย ปาทาน และสิริมา มงคลสัมฤทธิ์. (2562). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสร้างเสริม
ความรอบรู้ด้านการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ
หมู่บ้าน เทศบาลเมืองปทุมธานี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*,
12(2), 215-231.
- อังคณา สมคง, สุทัศน์ ศุภนาม และกรรณิกา รักษ์ยิ่งเจริญ. (2564). ผลของโปรแกรม
การสื่อสารทางบวกต่อความเครียดและการเผชิญความเครียดของญาติผู้ดูแล
ผู้ป่วยวิกฤต. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 37(2), 100-110.
- อรรวรรณ ศิลปะกิจ. (2551). แบบวัดความเครียดฉบับศรีธัญญา. *วารสารสุขภาพจิต
แห่งประเทศไทย*, 16(3), 177-185
- Cigna International. (2019). *Chronic Stress: are we reaching health system
burn out*. <https://cignainternational.com/360-well-being-study/>
- Elvan, E.A. and Selma, D. (2017). The effect of a brief cognitive behavioral
stress management programme on mental status, coping with
stress attitude and caregiver burden while caring for schizophrenic
patients. *Arch Psychiatr Nurs.*, 32(1), 112-119.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29413060/>
- Pozos-Radillo, E., Preciado-Serrano, L., Plascencia-Campos, A. and Rayas-
Servin, K. (2015). Chronic Stress and Its Association with
Psychological, Behavioral and Physiological Variables of Mexican
College Students. *Advances in Applied Sociology*, 5(12), 299-305.
doi: 10.4236/ aasoci.2015.512029.
- World Health Organization. (2018). *Latest data*. <https://Si Sa Ket.who.int/data/gho>

Zohreh, G.B., Parvin, M.S. and Esmat, N. (2021). The impact of stress management training on stress-related coping strategies and self-efficacy in hemodialysis patients: a randomized controlled clinical trial. *BMC Psychol*, 9(1), 177-186.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34758875/>

Authors

Miss Pranee Naowanit

Student of Program in Health Behavior and Health Promotion,
Faculty of Public Health, Khon Kaen University
Tel: 08-7459-1966 Email: na_pranee@kkumail.com

Assistant Professor Dr.Natnapa Heebkaew Padchasuwan
Program in Health Behavior and Health Promotion, Faculty of
Public Health, Khon Kaen University
Tel: 08-4364-1458 Email: natnpa@kku.ac.th

Mr.Krittapart Sihawong

Student of Program in Health Behavior and Health Promotion,
Faculty of Public Health, Khon Kaen University
Tel: 06-1923-6491 Email: krittapart.s@kkumail.com

การสร้างสรรค่านาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย

The Creation of Thai Folk Dance: Rum Tone Nonthai

สกุลรัตน์ อ่อนสันเทียะ^{1*}

Sakulrat Onsuntia

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2567

ปรับปรุงแก้ไข: 17 เมษายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบการเล่นรำโทนบ้านโคกมกง ตำบลสำโรง อำเภอนोनไทย จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค่านาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและวิธีการประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทัศนะของผู้เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ และงานวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด จนได้ข้อสรุปของผลวิจัย ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบการเล่นรำโทนบ้านโคกมกง การเล่นโนนของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมกงมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อจากพิธีกรรมในการเลี้ยงตาปู่ จะมีเข้าทรงและจะตีโนนเดี่ยวโนนคู่ประกอบการเข้าทรง มีการนำข้าวเหนียวมาปั้นเงิน 12 ทอง 15 เป็นนัยว่ามั่งมี สร้างขวัญกำลังใจและไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

ชาวบ้านโคกมกคจะนิยมละเล่นรำโทนเพื่อความสนุกสนานตามงานประเพณี เทศกาล
วันตรุษสงกรานต์ งานมงคลของชุมชน

2. สร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทน
โนนไทย ตามองค์ประกอบการแสดง 7 ข้อ ดังนี้ 1) การออกแบบแนวคิดในการสร้างสรรค์
การแสดง 2) การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง 3) การออกแบบเครื่องดนตรีและบทร้อง
4) การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 5) การออกแบบรูปแบบการแปรแถว
6) การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง 7) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง
ซึ่งการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านรำโทน จึงสามารถสร้างความเป็นสุนทรีย์
ทางด้านนาฏศิลป์ได้อย่างสวยงามโดดเด่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของ
วัฒนธรรมรำโทนได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้เล็งเห็นคุณค่าของการละเล่นรำโทนซึ่งเป็น
เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน สามารถนำไปต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย
ต่อไปในอนาคตได้

คำสำคัญ : นาฏศิลป์พื้นบ้านโคราช, การแสดงสร้างสรรค์, รำโทนโนนไทย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the history and components of the traditional dance performance called "Ram Thon" in Ban Khok Mongkol, Samrong District, Nakhon Ratchasima Province, and 2) to create and develop a folk-art performance, the "Ram Thon-Non Thai" set. The research methodology included structured interviews and subgroup meetings, analyzing perspectives of individuals involved and experts in various fields, and extracting information from documents, scripts, books, articles, and previous research.

The results of this research were as follows:

1. The origin and elements of the "Ram Thon" dance in Ban Khok Mongkol: The tradition of performing the "Ram Thon" dance in the community of Ban Khok Mongkol is deeply rooted in the lifestyle and beliefs of the local residents. The dance, performed during ceremonies to honor ancestors, involves both solo and paired movements. It incorporates rhythmic tones that can be played in unison or as a duet. The use of molded glutinous rice in the form of 12 silver and 15 gold pieces symbolizes prosperity, encouragement, and protection against illness. This practice signifies the community's belief in generating blessings, strength, and warding off diseases and fevers. The residents of Ban Khok Mongkol commonly participate in "Ram Thon" during traditional events, such as Songkran celebrations and community festivities, for entertainment purposes.

2. The creation of a folk-art performance, the "Ram Thon Non Thai" set comprises seven aspects, including conceptualization, choreography, dance movements, music and singing, costumes, stage arrangement, performers, and supporting equipment. The development process can generate aesthetic excellence in the presentation of traditional performing arts while preserving and expressing the cultural identity associated with the "Ram Thon" dance.

Keywords: Folk-Arts of Korat, Creative Performance, Ram Thon Non Thai

บทนำ

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยนั้นนอกจากแล้วได้ว่าเป็นการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแสดงของท้องถิ่นที่แฝงไปด้วยความสนุกสนาน แสดงออกที่มีลีลา

ท่าทางความฉับไวและความเชื่ออันเป็นประเพณี โดยมีเครื่องดนตรีประกอบอื่น ๆ สนุกสนาน ซึ่งจะมีความแตกต่างระหว่างเครื่องดนตรีประกอบอื่น ๆ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันตามภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ ศิลปะการแสดงพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่สมควรอย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์และพัฒนาดำรงอยู่คู่สังคมไทย เนื่องจากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีความบันเทิงความสุขใจ ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี ทั้งนี้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นมักจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันอันเป็นผลมาจากอิทธิพลทางความคิด ความเชื่อ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น รวมถึงอิทธิพลจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมอื่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะการแสดงพื้นบ้านแต่ละท้องถิ่นจะเห็นได้จากการแสดงสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง ลีลาเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี การแสดงเหล่านี้สะท้อนถึงสัญลักษณ์แห่งจิตใจของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ และความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะการแสดงพื้นบ้านนี้เองได้สร้างความภูมิใจให้แก่สมาชิกในสังคมสืบมา (สมหวัง คงประยูร, ม.ป.ป: 17)

รำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่มีลักษณะร้องรำกันเป็นวง เป็นลักษณะหนึ่ง ที่พบในนาฏศิลป์พื้นบ้านของไทยที่มีความเก่าแก่ จากหนังสือและตำราวิชาหลายเล่ม ระบุถึงประวัติความเป็นมาของการละเล่นรำโทนไว้หลายกรณี เช่น หนังสือรำโทน ของสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กล่าวไว้ว่า “พบว่ามีการเล่นรำโทนก่อนสมัย สงครามโลกครั้งที่ 2 แถวบ้านแพะ จังหวัดสระบุรี โดยชาวบ้านเป็นผู้เล่น” (ปิ่นเกศ วัชรปาณ, 2559: 14)

บ้านโคกมงคูล ตำบลสำโรง อำเภอนอนไทย จังหวัดนครราชสีมา ก็เป็นอีก ชุมชนหนึ่งที่มีการเล่นรำโทน ซึ่งการเล่นรำโทนของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมงคูล เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายายสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นิยมเล่นกันในช่วงวันตรุษ สงกรานต์ นอกจากนี้ชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมงคูล ยังมีประเพณีสำคัญประจำหมู่บ้าน ที่ประกอบขึ้นทุกปี คือ พิธีเลี้ยงศาลตาปู่ หรือชาวบ้านเรียกว่า พิธีเลี้ยงบ้าน จะทำกัน ในวันพุธแรกของเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคม ในการเลี้ยงศาลตาปู่จะมีร่างทรง (เฒ่าจ้ำ)

มาประกอบพิธีกรรม ซึ่งจะมีการตีโหนดประกอบพิธีกรรมเป็นจังหวัดต่าง ๆ และจะมีชาวบ้านนำเอาเครื่องสังเวद्य อาหารคาวหวานต่าง ๆ มาเช่นไหว้ เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ ไข่ต้ม ผลไม้มงคล 7 อย่าง และขนมมงคล จากนั้นร่างทรงจะเป็นผู้นำประกอบพิธีเสีงทายดินฟ้าอากาศรวมทั้งเหตุเภทภัยที่อาจเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน หรือจะมีการทำนายทายทักตามความเชื่อของชาวบ้าน จากนั้นร่างทรงก็ลุกขึ้นรำด้วยท่าร่าที่อ่อนช้อยสวยงามตามจังหวะเสีงโหนด ชาวบ้านที่มาร่วมในพิธีไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายต่างก็ลุกขึ้นรำเกี่ยวพาราสีกันอย่างสนุกสนาน เมื่อตะวันตกยงเริ่มค้อยลงชาวบ้านต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้านจะแบ่งอาหารคาว หวานและผลไม้คนละเล็กคนละน้อยกลับไปกินเพื่อความเป็นสิริมงคลกับชีวิตและครอบครัว (ประจบ ชิงสันเทียะ, สัมภาษณ์เมื่อ 7 กรกฎาคม 2565)

จากความเป็นมา และความน่าสนใจของรำโหนดในชุมชนบ้านโคกมงคัลที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะสร้างสรรค์ชุดการแสดงขึ้นมาใหม่ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโหนดโนนไทย โดยเป็นการแสดงที่ผสมผสานระหว่างการละเล่นพื้นบ้าน และการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงศาลตาปู่ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมงคัล ซึ่งการละเล่นรำโหนดของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมงคัลจะละเล่นกันในช่วงเวลาพลบค่ำหลังเสร็จภารกิจจากการทำมาหากิน และในช่วงวันตรุษสงกรานต์ ลักษณะการละเล่นเน้นการเกี่ยว-พาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว โดยมีโหนดเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ จึงถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่ปู่ย่า ตายาย ได้ถ่ายทอดไว้ให้ลูกหลานคนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง ได้ทราบถึงศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีคุณค่าของบ้านโคกมงคัล ตำบลสำโรง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ให้แพร่หลายสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบการละเล่นรำโหนด บ้านโคกมงคัล ตำบลสำโรง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

---

2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทน
โนนไทย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. มีฐานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา องค์ประกอบการละเล่นรำโทน
โนนไทย บ้านโคกมกมล ตำบลสำโรง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
2. ได้ผลงานการสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน
ชุด รำโทนโนนไทย จำนวน 1 ชุด ที่ใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
3. ได้แนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงรำโทน เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงาน
ทางวิชาการสำหรับผู้สนใจต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัย การสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด
รำโทนโนนไทย โดยบูรณาการความรู้จากการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติ
ความเป็นมา บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาการละเล่นรำโทนบ้านโคกมกมล ร่วมกับ
แนวคิด การออกแบบการแสดง รูปแบบการแสดง องค์ประกอบการแสดงการ และทฤษฎี
การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์เพื่อก่อให้เกิดการสร้างสรรคชุดการแสดงขึ้นมาใหม่ ที่เป็น
เอกลักษณ์และนำไปสู่การอนุรักษ์เผยแพร่ต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาประวัติความเป็นมา บริบทชุมชน ประวัติการละเล่นรำโทน องค์ประกอบการเล่นรำโทนโนนไทย บ้านโคกมกคล ตำบลสำโรง อำเภอนोनไทย จังหวัดนครราชสีมา มีกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ภูมิปัญญา จำนวน 8 คนซึ่งเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน ประวัติและองค์ประกอบการเล่นรำโทน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้านจำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ชมการสร้างสรรคการแสดง เรื่อง การสร้างสรรคนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำโทนโนนไทย จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูลในผลการวิจัยเพื่อสร้างสรรคการแสดง เรื่อง การสร้างสรรคานาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทน โนนไทย มี 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากปราชญ์ภูมิปัญญา ด้านบริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาองค์ประกอบการเล่นรำโทนบ้านโคกมกคล 2) แบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อใช้ประเมินความพึงพอใจ

ในการสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย เก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน

3. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์แบบประยุกต์จากแบบดั้งเดิมสู่การแสวงหาทำรำใหม่ ๆ พงมาน สมรรคบุตร (2538) และพิระพงศ์ เสนไสย (2546) หลักการสร้างสรรค และองค์ประกอบการแสดงด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) บนพื้นฐานบริบทเอกลักษณ์ชุมชน อมรา กล้าเจริญ (2546) ถือเป็นสิ่งสำคัญซึ่งสามารถนำมาเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรคผลงานวิจัยได้เป็นอย่างดี เช่น การออกแบบแนวคิดการแสดง การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง การออกแบบเครื่องดนตรีและบทร้อง การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ การออกแบบรูปแบบการแปรแถว การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง และการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง รวมถึงเรื่องราวที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานของบริบทชุมชน

3.2 การสร้างสรรคชุดการแสดง โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มปราชญ์ภูมิปัญญา เกี่ยวกับประวัติชุมชน และองค์ประกอบการละเล่นรำโทนโนนไทย บ้านโคกมวงคต เพื่อบูรณาการสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งยังคงความเป็นเอกลักษณ์ชุมชนบ้านโคกมวงคต โดยเริ่มจาก 1) การออกแบบแนวคิดในการสร้างสรรคการแสดง 2) การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง 3) การออกแบบเครื่องดนตรีและบทร้อง 4) การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 5) การออกแบบรูปแบบการแปรแถว 6) การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง 7) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง

3.3 การวิพากษ์ผลงาน โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์ด้านการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน จำนวน 5 คน ทำให้ได้ผลงานการสร้างสรรคการแสดง เรื่อง การสร้างสรรคนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย มีความอ่อนช้อย

สวยงามเหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการ การสร้างสรรค์การแสดงทางนาฏศิลป์ ที่มีคุณภาพ

3.4 การประเมินชุดการแสดง โดยการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู และนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกมวงคล

3.5 ประเมินผลชุดการแสดง โดยมีการประเมินความพึงพอใจในการขยายความรู้ต่อผู้ที่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ รวมถึงประเมินความพึงพอใจจากผู้เข้าชมการแสดง ชุด รำโทนโนนไทย

3.6 นำผลงานสร้างสรรค์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย แสดงและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

3.7 นำองค์ความรู้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกมวงคล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสังเกต มาเรียบเรียงแยกแยะประเด็นและตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น แล้วนำกลับไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วจึงนำมาสร้างสรรค์ชุดการแสดง การจัดทำรายงานการวิจัย โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

รูปแบบการสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย สามารถแบ่งองค์ประกอบได้ 7 ข้อ ดังนี้ 1) การออกแบบแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง 2) การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง 3) การออกแบบเครื่องดนตรีและบทร้อง 4) การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 5) การออกแบบรูปแบบการแปรแถว 6) การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง 7) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงในองค์ประกอบแต่ละข้อ จึงเป็นรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงาน

การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ในด้านวัฒนธรรมรำโทน ประวัติความเป็นมาการละเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล และองค์ประกอบการละเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล โดยใช้ผู้แสดงจำนวน 10 คน นักแสดงชายจำนวน 5 คน นักแสดงหญิง จำนวน 5 คน แสดงในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ซึ่งจะสื่อถึงการละเล่นรำโทนของชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกมงคล ใช้องค์ประกอบการละเล่นรำโทน โดยประกอบด้วย ลีลาท่ารำ รูปแบบการแปรแถว เครื่องดนตรีบรื่อง เครื่องแต่งกายเครื่องประดับ และคัตนนักแสดง เพื่อนำมาสร้างสรรค์การแสดง ชุด รำโทนโนนไทย โดยรูปแบบการแสดงจะเริ่มต้นด้วยการรำตีบทตามคำร้องเกี่ยวกับประวัติการละเล่นรำโทนโนนไทย บ้านโคกมงคล

ช่วงที่ 1 เป็นการกล่าวโอเอกรินนำ พูดถึงประวัติความเป็นมาของการละเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล เพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการเข้าทรงบูชาศาลตาปู่ที่ชาวบ้านในชุมชนให้ความเคารพ จะมีการขอมมาก่อนเริ่มพิธี ผู้วิจัยได้นำเอาสำเนียงการขับร้องทำนองเพลงโคราชมาใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงเป็นเอกลักษณ์ของการละเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงของการเกี่ยวพาราสี ของหนุ่มสาวโดยมีรูปแบบการรำเป็นวงกลม ผู้วิจัยนำมาสร้างสรรค์ในรูปแบบการแปรแถว เพื่อให้การรำมีความหลากหลาย น่าสนใจและความสวยงามมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้สร้างสรรค์ดนตรีให้มีจังหวะที่เร็วขึ้น เพื่อให้เห็นถึงความสนุกสนานของการละเล่นรำโทน

ช่วงที่ 3 เป็นการเชิญชวนให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้มาร่วมกันสืบสานอนุรักษ์ประเพณีการละเล่นรำโทน และได้ทำดนตรีให้มีจังหวะเร็วขึ้นให้สนุกสนานและทันสมัยมากขึ้น และได้นำเอาอุปกรณ์เข้ามาประกอบการแสดง คือ โทน เพราะโทน ถือว่าเป็นเครื่องประกอบการแสดงที่เป็นตัวหลักของการละเล่นรำโทน และผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับการแสดงโดยจะเน้นถึงความสามารถและทักษะที่หลากหลายของนักแสดง โดยนำท่าทางการตีโทนของชาวบ้าน นำมาสร้างสรรค์ผสมผสานรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ให้มีลีลาท่ารำที่สวยงามสามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่แสดงออกมาให้ผู้ชมสามารถ

รับรู้และเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ การออกแบบสร้างสรรค์เครื่องดนตรี ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านโคราช คือ วงมโหรีโคราช โดยเน้นจังหวะโทนเป็นสำคัญ การออกแบบเครื่องแต่งกายสร้างสรรค์จากความเป็นพื้นที่บ้านที่แสดงถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อสะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะของการแต่งกายพื้นบ้านของคนในชุมชนบ้านโคกมงคล เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการแสดง กระทบการทำรำที่สร้างสรรค์ขึ้นให้สอดคล้องกับแนวคิดอย่างเหมาะสมโดยศึกษาทำรำต้นแบบ ทำดั้งเดิม ดังนี้ 1) ทำรำพื้นบ้านดั้งเดิม 2) ทำรำสร้างสรรค์ 3) ทำรำดั้งเดิม ทำปักกินยักไหล่ 4) ทำรำสร้างสรรค์

ภาพที่ 2 ทำรำพื้นบ้านดั้งเดิม

ภาพที่ 3 ทำรำสร้างสรรค์

ภาพที่ 4 ทำรำดั้งเดิม ทำปี่กนกโยกไหล

ภาพที่ 5 ทำรำสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ลีลาทำรำ ต้องการนำเสนอลักษณะลีลาทำรำประกอบการตีโทน ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นจุดเด่นในการแสดง ดังนั้น จังหวะโทนจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวสื่อสาร ถ่ายทอดเรื่องราวการแสดงในครั้งนี้

อภิปรายผล

แนวคิดในการแสดง

การสร้างสรรค์ชุดการแสดงนี้ มีแนวคิดมาจากการละเล่นรำโทนของชาวบ้าน ชุมชนบ้านโคกมงคล เป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดจากการผสมผสาน ระหว่างการละเล่นรำโทน ลักษณะการละเล่นรำโทนเน้นการเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว โดยมีโทนเป็นเครื่องดนตรีประกอบการแสดง มีขั้นตอนการแสดง ดังนี้

การออกแบบลีลาทำรำในการแสดง

การสร้างสรรค์การแสดงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการทำรำในการละเล่นรำโทน เช่น การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว การเล่น

รำโทนในวันตรุษสงกรานต์การสงฆ์ผู้สูงอายุ และการเชิญชวนคนหนุ่มสาวเพื่อร่วมสืบสานประเพณี การละเล่นรำโทน ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นรูปแบบการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ที่มีลีลาท่าร่าที่อ่อนช้อยสวยงามตามแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับพิธีพวงศ์ เสนไสย (2546) มีการสร้างสรรค์กระบวนการท่าร่าขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นที่นิยมและน่าสนใจมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมท่าร่าเพื่อนำมาสร้างสรรค์ชุดการแสดงให้เกิดความสวยงามอ่อนช้อย ซึ่งการออกแบบลีลาท่าร่าในช่วงแรกจะเป็นการใช้ท่าร่าตีบทตามคำร้อง ที่กล่าวถึงที่มาความสำคัญของการละเล่นรำโทน ช่วงกลางจะเป็นการใช้ท่าร่าแบบดั้งเดิมทำปีกินยักไหล่ ท่าสไล่นายอำเภอ โดยผู้เล่นจะรำเป็นวงกลมและแปรแถวแบบสมัยใหม่ และช่วงสุดท้ายจะใช้ท่าร่าตามคำร้องเพื่อเชิญชวนหนุ่มสาวให้มาร่วมอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีการละเล่นรำโทน

ดนตรีประกอบการแสดง

การสร้างสรรค์ดนตรีประกอบการแสดง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการละเล่นรำโทนบ้านโคกมวงคล โดยใช้ดนตรีวงมโหรีโคราชประกอบการแสดง โดยเน้นใช้จังหวะโทนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสำเนียงของดนตรีจะบ่งบอกถึงความเป็นชาวโคราชซึ่งเป็นถิ่นบ้านเกิดของชาวบ้าน

การออกแบบเครื่องแต่งกาย

จากการศึกษาพบว่า เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญในการแสดงเป็นอย่างยิ่ง เพราะเครื่องแต่งกายจะช่วยส่งเสริมการแสดงให้มีความน่าสนใจ น่าชมมากยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจถึงการแสดงออกของผู้แสดง รวมถึงเข้าใจแนวคิด ความหมายในการสร้างสรรค์ชุดการแสดง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลให้สอดคล้องกับแนวคิดของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547: 225) เพื่อให้การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงถูกต้องตามหลักการและเหตุผล โดยผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องแต่งกาย ดังนี้

นักแสดงชาย : นักแสดงสวมเสื้อแขนสั้นคอพระราชนาสนีศรีกรม ผ้าขาวม้ามัดเอว
นุ่งผ้าโจงกระเบนสีน้ำเงินเข้ม สวมเครื่องประดับเงิน

นักแสดงหญิง : นักแสดงสวมเสื้อแขนตึกตาระบายสีชมพูบานเย็น นุ่งผ้า
โจงกระเบนสีม่วง ทรงผมดอกกระพุ่ม ทัดดอกตะแบกสีชมพู สวมเครื่องประดับเงิน

รูปแบบการแปรแถว

การสร้างสรรค์การแสดง ชุด รำโทนโนนไทย บ้านโคกมงคล มีรูปแบบการแปรแถวในช่วงที่ 1 นักแสดงจะเดินออกมาทั้งชายและหญิง เดินสวนแถวกันเป็นแถวหน้ากระดาน โดยนักแสดงหญิงจะเดินสวนด้านหน้า นักแสดงชายจะเดินสวนด้านหลัง แล้วเดินวนเป็นวงกลม ปรับแถววิ่งขอยเข้ามาตั้งแถวเป็นแถววิคว่า โดยเป็นการรำตีบทตามคำร้อง รูปแบบการแปรแถวในช่วงที่ 2 เป็นวงกลมใหญ่เพื่อสื่อให้เห็นถึงการร้ายรำของการละเล่นรำโทนแบบดั้งเดิม หนุ่มสาวจะรำเกี่ยวพาราสักกันเป็นคู่ ๆ ผู้วิจัยจึงได้สร้างสรรค์ทำรำเพิ่มเติม และปรับรูปแบบการแปรแถวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น วงกลม แถวหน้ากระดานสับหว่าง แถววิคว่า เพื่อให้เกิดความสวยงามมากขึ้น และรูปแบบการแปรแถวในช่วงที่ 3 เป็นการรำตีบทตามคำร้อง เกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีการละเล่นรำโทนของชุมชนบ้านโคกมงคลที่

การคัดเลือกนักแสดง

การคัดเลือกนักแสดง ชุด รำโทนโนนไทย ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงจากสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ใช้นักแสดงทั้งหมด 10 คน เป็นนักแสดงชาย 5 คน นักแสดงหญิง 5 คน โดยคัดเลือกนักแสดงที่มีบุคลิกภาพที่ดีรูปร่างดีสมส่วน มีความสูงไล่เลี่ยกัน มีพื้นฐานในการรำที่ดี มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และฝึกฝนตนเองอยู่ตลอดเวลา มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และสามารถที่จะถ่ายทอดการแสดง ชุด รำโทนโนนไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้วิจัยได้ใช้โขน และชั้นน้ำ เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ใช้โขน เนื่องจาก โขนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะหลักที่เป็นเอกลักษณ์ของการละเล่นรำโขน ชั้นน้ำเป็นเอกลักษณ์ที่ใช้สรงน้ำพระ และใช้รดน้ำคำหัวขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ ในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย

การคืนข้อมูลให้กับชุมชน หลังจากผู้วิจัยได้สร้างสรรค์การแสดง ชุด รำโขนโนนไทยเสร็จสิ้นตามวัตถุประสงค์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้เผยแพร่ผลงานวิจัย ถ่ายทอดทำรำชุด รำโขนโนนไทย ให้แก่ชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมวงคล นักเรียนโรงเรียนบ้านสำโรงเพื่อเป็นการขยายฐานข้อมูลและถ่ายทอดความรู้คืนให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันมีค่าของชุมชนบ้านโคกมวงคลไว้ โดยผู้วิจัยได้ลงชุมชนบรรยายองค์ความรู้ ถ่ายทอดทำรำแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชน โดยพบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมการรับฟังการบรรยาย การถ่ายทอดทำรำ สามารถเล่าถึงเอกลักษณ์การละเล่นรำโขนโนนไทย บ้านโคกมวงคล ได้อย่างถูกต้อง และสามารถถ่ายทอดทำรำได้อย่างสวยงามรวมถึงครู นักเรียน โรงเรียนบ้านสำโรง ก็สามารถถ่ายทอดทำรำ รำโขนโนนไทย ได้อย่างสวยงามเช่นกัน ในการเข้าร่วมกิจกรรม การคืนความรู้ให้กับชุมชน ถือว่าเป็นการคืนความรู้ให้กับคนในชุมชน และได้ร่วมทำกิจกรรมกันอย่างสนุกสนาน

การติดตามผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประโยชน์และคุณค่าที่คนในชุมชนได้รับอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นได้จากคุณครูสำรวย เขียวสันเทียะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสำโรง ได้นำการแสดง ชุด รำโขนโนนไทย ไปถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนบ้านสำโรง เมื่อเด็ก ๆ นักเรียนได้รับการถ่ายทอดทำรำจากคุณครูสำรวย เขียวสันเทียะ ก็เกิดความสนใจรักในศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านในชุมชนของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ อยากจะถ่ายทอดทำรำและสืบสานการแสดง ชุด รำโขนโนนไทย ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป โดยคุณครูสำรวย เขียวสันเทียะ และนักเรียนโรงเรียนบ้านสำโรง ได้รับเชิญไปแสดงในงานสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนเป็นประจำ เช่น งานบวชนาค งานสงกรานต์ งานกฐิน งานผ้าป่า ฯลฯ จึงทำให้ผลงานวิจัยการสร้างสรรค์การแสดง

ในครั้งนี้ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนของหลักสูตรนาฏศิลป์พื้นบ้านของโรงเรียนบ้านสำโรง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านสร้างสรรค์ ที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนบ้านโคกมกงศ ตำบลสำโรง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานวิจัย การสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย มีข้อเสนอแนะในการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. การแสดง ชุด รำโทนโนนไทย ควรนำไปเผยแพร่สู่ชุมชน และชุมชนใกล้เคียง โดยแสดงในงานสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านรำโทนสืบต่อไป

2. นำการแสดง ชุด รำโทนโนนไทย ไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป

3. การแสดง ชุด รำโทนโนนไทย สามารถนำไปต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการวิจัยและเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านชุดอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

ปีนเกศ วัชรปาดม. (2559). *การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์*. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

พจมาน สมรรถบุตร. (2538). *แนวคิดประดิษฐ์ท่ารำเชิง*. สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏอุดรธานี.

พีระพงศ์ เสนไสย. (2546). *นาฏยะประดิษฐ์*. ประสานการพิมพ์.

สมหวัง คงประยูร. (ม.ป.ป). *ศิลปะพื้นบ้าน*. โรงพิมพ์ส่งเสริมธุรกิจ.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์*

พ.ศ. 2325-2477 (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา กล้าเจริญ. (2546). *รำโทน: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง*.
งานวิจัยภาคศึกษานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา.

Author

Assistant Professor Sakulrat Onsuntia

413 Moo 8, Muenwai district, Mueang Nakhon Ratchasima District,

Nakhon Ratchasima Province 30000

Tel. 08-9945-3909 Email: ann.sakulrat2520@gmail.com

กระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี
และออกแบบฉลากบนบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขาย
Group of Coffee Farmer's Development Process
in Ubon Ratchathani Province and Design Packaging to
Promote Sales

เจษฎา สายสุข¹/ ประทักษ์ คุณทอง^{2*}/ ธัชชาดา โคตรมงคล³

Jessada Saisook/ Pratak Koonthong/ Thachada Kotmongkon

¹สาขาเทคโนโลยีการออกแบบออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Program in Product design technology, Faculty of Industrial Technology,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

²สาขาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Program in Arts and design, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Sisaket Rajabhat University

³สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Program in Logistics Management, Faculty of Industrial Technology,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 11 มีนาคม 2567

ปรับปรุงแก้ไข : 4 มิถุนายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟและดำเนินการสร้างรูปแบบกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดอุบลราชธานี และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเริ่มจากการวางแผนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนประชุมนักวิจัยเพื่อวางแผนการวิจัยเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นทำการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และทำการศึกษาข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึกแบบสอบถาม และการประชุมย่อยของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อหาประเด็นของปัญหาและแนวทางในการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ผลงานวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟกลุ่มเริ่มต้นในจังหวัดอุบลราชธานี ที่รวบรวมได้มีทั้งหมด 30 รายในหลายอำเภอ เมื่อดำเนินการพัฒนากลุ่มโดยได้ทำการเลือกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูญาภา บ้านพลาญชัย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ในรูปแบบ 3 ขั้นตอน คือ การจัดตั้งกลุ่ม การเคลื่อนไหวของกลุ่ม และการเจริญเติบโตของกลุ่ม พบว่าในการสร้างรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม ถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กลุ่มวิสาหกิจอื่นที่มีความสนใจสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของตนเอง และในแนวทางการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขายพบว่าทางกลุ่มได้เลือกบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 5 เพื่อนำไปใช้บรรจุกาแฟแบบเมล็ดคั่ว

คำสำคัญ : การพัฒนากลุ่ม, การออกแบบตราสัญลักษณ์, บรรจุภัณฑ์, ผู้ปลูกกาแฟ

Abstract

The objective of this research was to study the process of farmers' participation in the creation of coffee farmers' groups and to create a model of a group of coffee growers who are strong with participation in Ubon Ratchathani Province. The research implementation process starts with planning to establish a knowledge organization for development, which involves a meeting of researchers to plan research and set goals. Determine various activities for conducting research on the development process of coffee farmer's groups in Ubon Ratchathani Province. Then, a body of knowledge synthesis for development is done, which is a process of reviewing theories and literature related to research. Then study the data from the observations. In-depth interviews, questionnaires and small meetings among coffee farmers in Ubon Ratchathani Province to find issues of problems and guidelines for the integration of coffee farmers in Ubon Ratchathani Province. The research found that coffee farmers in the beginning group in Ubon Ratchathani province Collected a total of 30 cases in many districts. When conducting group development, a group of farmers who grow coffee at Phu Ya Kha, Ban Plan Chai, Non Ko Sub-district, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province were selected in a 3-step format: group movement and group growth. It was found that in creating a model of a group of strong coffee farmers with participation It is a good role model for other enterprises. Those who are interested can apply the pattern to suit their own context and potential and in the guidelines for developing packaging to promote sales, it was found that the group had chosen the 5th type of packaging to be used to package roasted coffee beans.

Keywords: Group Development, Logo Design, Package Design, Coffee Grower

บทนำ

ปัจจุบันกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรเนื่องจากแนวโน้มการบริโภคกาแฟสดในประเทศไทย และต่างประเทศ มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งค่านิยมในการบริโภคกาแฟของคนรุ่นใหม่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้กาแฟมีแนวโน้มการขยายตัวที่ดีและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องคาดการณ์ว่าใน 5 ปีข้างหน้าหรือประมาณปี พ.ศ. 2570 คนไทยจะมีการบริโภคกาแฟเพิ่มมากขึ้นถึง 3 เท่าตัว หรือประมาณ 300,000 ตันต่อปี ซึ่งในประเทศไทยมีการปลูกกาแฟอยู่ 2 สายพันธุ์ คือ โรบัสต้า และ อาราบิก้า โดยผลผลิตกาแฟโรบัสต้ามีประมาณ 19,700 ตัน คิดเป็นร้อยละ 67 และ อาราบิก้า มีผลผลิตประมาณ 9,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 32 และสายพันธุ์อื่น ๆ อีกไม่ถึงร้อยละ 1 โดยมีเนื้อที่เพาะปลูกกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ส่วนใหญ่จะมีการนิยมปลูกกันมากในภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย โดยสายพันธุ์โรบัสต้า คิดเป็นร้อยละ 54.07 จะนิยมปลูกในภาคใต้เนื่องจากเป็นสายพันธุ์ที่มีความทนต่อสภาพภูมิอากาศที่ร้อน และสายพันธุ์อาราบิก้า คิดเป็นร้อยละ 45.20 นิยมปลูกในภาคเหนือซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่ชอบลักษณะภูมิประเทศที่สูงมีอากาศไม่ร้อนเกินไป และสายพันธุ์อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 0.7 (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2558)

จังหวัดอุบลราชธานีก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเกษตรกรเริ่มนำกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้ามาปลูกในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งผลผลิตยังมีจำนวนน้อย ซึ่งคาดว่าในอีก 2-3 ปีหลังจากนี้จะมีปริมาณผลผลิตกาแฟสูงขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกกาแฟในรูปแบบพันธะสัญญา โดยผลผลิตที่ได้จะส่งให้โรงงานคั่วเมล็ดกาแฟซึ่งรับซื้อคืน โดยราคาซื้อขายกันอยู่ที่กิโลกรัมละ 85 บาท ทำให้เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 50,000 บาทต่อไร่ หากพิจารณาถึงผลตอบแทน และแนวโน้มในการบริโภคกาแฟที่สูงขึ้น จึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่ควรสนับสนุนให้กับเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี แต่ถึงอย่างไรเมื่อพิจารณาถึงเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก เช่น การขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูก

กาแพในจังหวัดอุบลราชธานี การขาดความรู้ความเข้าใจในการปลูกกาแฟที่มีประสิทธิภาพ การขาดตราสัญลักษณ์รูปแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์และการแปรรูปกาแฟ การขาดระบบข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมโยง ข้อมูลระหว่างตลาดกลาง การผูกขาดของสถานประกอบการ แปรรูปเมล็ดกาแฟระดับกลางน้ำ และการขาดการติดต่อให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ จากปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นในการพัฒนากลุ่มผู้เล่นในห่วงโซ่อุปทานกาแฟทุก ๆ ระดับ ได้แก่ ควรมีการพัฒนาผู้ประกอบการผู้ปลูกกาแฟในระดับต้นน้ำ จะส่งผลให้เกิด การรวมกลุ่มความร่วมมือเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้เล่นตลอดโซ่คุณค่า ซึ่งประกอบไปด้วย เกษตรกร สถานประกอบการ และ ผู้บริโภค ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการผลิต เมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพอีกทั้งยังทำให้ทุกส่วนของห่วงโซ่อุปทานทราบถึงต้นทุนที่เหมาะสม ตั้งแต่กระบวนการ การวางแผน จัดหาวัตถุดิบ ผลิต จนถึงการส่งมอบ ภายใต้ระบบ สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562)

การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขายนั้นอยู่ในห่วงโซ่อุปทานระดับ กลางน้ำ ควรมีการพัฒนานวัตกรรมเพื่อประสิทธิภาพกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรม ขนาดกลางขนาดย่อม ผลิตเมล็ดกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ส่งผลให้เกิดนวัตกรรม เครื่องแก้วเมล็ดกาแฟต้นแบบที่เหมาะสมกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises) และทำให้ทราบถึงแนวทางในการตัดสินใจด้านการตลาด ด้านการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ด้านการจัดการและด้านการเงิน สำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟของจังหวัดอุบลราชธานี และในระดับปลายน้ำ มีการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟในจังหวัด อุบลราชธานี ได้ทราบถึงองค์ประกอบของการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ ปัจจัยทาง การตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ามุมมองของประชาชนทั่วไปต่อผลิตภัณฑ์ อันนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การตลาดระยะยาวในอนาคต (อุบลวรรณ ชื่อสัตย์, 2563)

ดังนั้นการสร้างกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็น จุดเริ่มต้นตั้งแต่ระดับต้นน้ำ ในการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร เพื่อให้สามารถ พัฒนาความรู้ความเข้าใจในการปลูกกาแฟได้อย่างถูกต้อง เกิดการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี

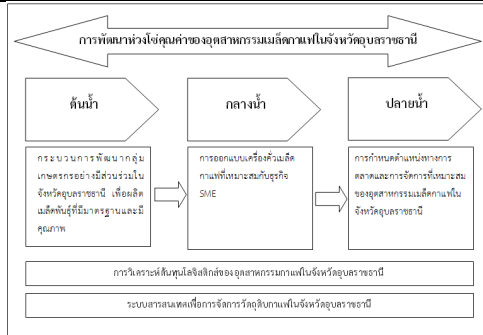
การปลูกกาแฟให้มีประสิทธิภาพ และสร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาด รวมไปถึงสามารถขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในการให้ความรู้ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร ในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ความรู้ในการปลูกเมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพ และสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อผลิตเมล็ดกาแฟที่มีมาตรฐาน ตลอดจนสถานประกอบการ และผู้สนใจ ด้้องค์ความรู้ด้านอื่น ๆ จากผลงานการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจากความสำคัญดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น สร้างโอกาสในการเป็นเจ้าของเทคโนโลยีที่สนับสนุนต่อความมั่นคงในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ และพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อสร้างรูปแบบกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

โดยงานวิจัยนี้เป็นการกำหนดกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมเมล็ดกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีในระดับต้นน้ำส่งผลให้ กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีได้ความรู้ในการปลูกเมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพและมาตรฐานและสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อผลิตเมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพ ตลอดจนสถานประกอบการและผู้สนใจได้อรรถความรู้ด้านอื่น ๆ จากผลงานการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

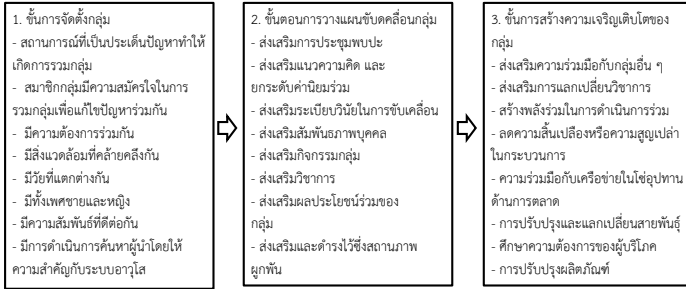
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟและดำเนินการสร้างรูปแบบกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดอุบลราชธานี และพัฒนาบรรทัดฐานภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเริ่มจากการวางแผนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนประชุมนักวิจัยเพื่อวางแผนการวิจัยเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นทำการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนการการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และทำการศึกษาข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึกแบบสอบถาม และการประชุมย่อยของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อหาประเด็นของปัญหาและแนวทางในการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาระบบการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาระบบการการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยการรวบรวมรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟกลุ่มเริ่มต้น โครงสร้างการพัฒนากลุ่ม และ กระบวนการรวมกลุ่ม ดังนี้

โครงสร้างการพัฒนาการกำหนดโครงสร้างการพัฒนากลุ่มมีรูปแบบ

ภาพที่ 1 โครงสร้างการพัฒนาการพัฒนากลุ่ม

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นมาประมาณปี พ.ศ.2561 มีเกษตรกรในอำเภอเขื่องใน และอำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการส่งเสริมให้ทดลองปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้า (เพาะเมล็ด) โดยปลูกคั่นกลางในแปลงสวนยาง สวนป่าและสวนกล้วย โดยเว้นระยะห่าง 2 เมตร หรือตามสภาพของพื้นที่ ในลักษณะมีร่มเงาของต้นไม้ วิธีการปลูกยังไม่มียุทธศาสตร์ที่แน่นอน พบว่ากาแฟสายพันธุ์นี้มีการเจริญเติบโตที่ดี โดยหลักการพบว่ากาแฟจะเริ่มให้ผลผลิตในปีที่ 3 และจะเพิ่มผลผลิตเต็มที่ในปีที่ 4 โดยเกษตรกรตั้งข้อสังเกตว่ากาแฟจะชอบเจริญเติบโตในพื้นที่ได้ร่มเงา ต้นไหนที่ได้ร่มเงามาก ๆ จะให้ผลผลิตดีกว่าต้นที่อยู่กลางแจ้ง ส่วนการตลาดนั้นพบว่า เกษตรกรนำเมล็ดกาแฟสดไปขายให้กับร้านรับซื้อในพื้นที่อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ในราคา กิโลกรัมละ 80 บาท เป็นราคาที่ดี ถือเป็นรายได้เสริมที่ควบคุมได้ประจำปีของเกษตรกรเนื่องจากกาแฟให้ผลผลิตปีละครั้ง ภายหลังจากที่อำเภอเขื่องใน มีผู้ลงทุนเปิดโรงคั่วกาแฟขนาดย่อมจึงได้เกิดแหล่งรับซื้อเมล็ดกาแฟเพิ่มมากขึ้น และมีการแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรในจังหวัดหันมาปลูกกาแฟ ทำให้พื้นที่ปลูกกาแฟมีการขยายตัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่ากาแฟเป็นพืชที่เป็นความต้องการของตลาด ผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยจะเพิ่มพื้นที่ปลูกในสวนป่า สวนกล้วย และสวนยางพารา เพื่อสร้างรายได้มากขึ้นในอนาคต เพราะไม่ต้องเพิ่มพื้นที่ปลูก แต่เป็น

การปลูกแซมในสวนป่า สวนกล้วย หรือสวนยางพารา ที่มีอยู่เดิม ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่า
บนพื้นที่ที่มีอยู่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัด
อุบลราชธานีขึ้นในช่วงเวลานั้น

ภาพที่ 4 ลักษณะการปลูกกาแฟของชุมชนภูห้วยคา

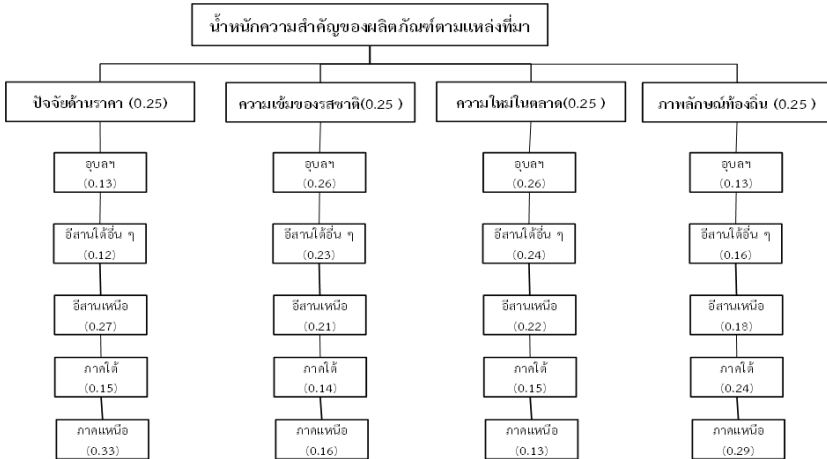
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจการของกลุ่มผู้ปลูกกาแฟภูห้วยคา การให้
ความรู้ และการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ พัฒนาแบรนด์กาแฟภูห้วยคา ดังภาพ

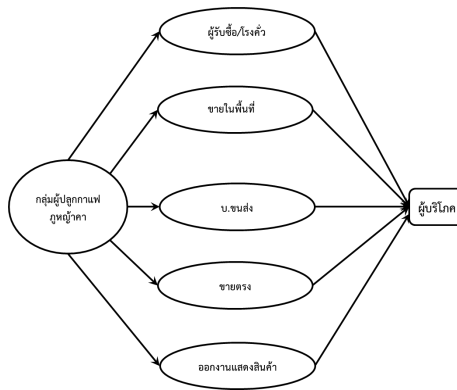
ภาพที่ 5 การให้ความรู้ การพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ การแปรรูปและการตลาด
สำหรับกาแฟภูห้วยคา

การวางแผนการตลาด กลุ่มใช้หลักตลาดนำการผลิตโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก
ในการวางแผนการตลาด โดยผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟที่เน้นท้องถิ่นมีคู่แข่งจากแหล่งผลิตอื่น ๆ
ในประเทศ ประกอบด้วย เมล็ดกาแฟจากภาคเหนือ จังหวัดอีสานเหนือ ภาคใต้ และ จังหวัด

อีสานใต้ อื่น ๆ โดยมีการวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญเพื่อจัดลำดับในการวางแผนการตลาด
 ดังแสดงในภาพ

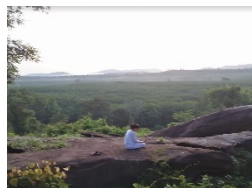
ภาพที่ 6 น้ำหนักความสำคัญผลิตภัณฑ์เพื่อจัดลำดับในการวางแผนการตลาด

ภาพที่ 7 น้ำหนักความสำคัญเพื่อจัดลำดับในการวางแผนการตลาด

จากภาพพบว่ากลุ่มมีช่องทางทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อยู่ 5 ช่องทาง คือ ผ่านทาง ผู้รับซื้อหรือโรงคั่ว ขายเป็นพื้นที่ ใช้บริษัทขนส่ง ขายตรง และ ออกงานแสดงสินค้า

ในการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูเขา คาซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อนำเสนอผลการออกแบบตราสัญลักษณ์ คือ ชุมชนภูเขาคาเป็นชุมชนที่มีการอาศัยอยู่บนภูเขาคาซึ่งมีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยพื้นที่ล้อมรอบไปด้วยป่าสงวน ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา แต่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามที่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันมากนัก เช่น ลานหินที่มีลักษณะคล้ายกับเขาเฉลียงใน อ.โขงเจียม มีลานพื้นที่กางเต็นท์เพื่อดูพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้า มีฝูงช้างป่าที่อาศัยในป่าระหว่างชายแดนไทยลาว เป็นชุมชนมีอยู่ร่วมกันของชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยไม่เกิดปัญหา และเป็นพื้นที่ภายใต้การดูแลของศูนย์การเรียนรู้ตาวจตระเวนชายแดนชุมชนป่าภูเขาคา ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินคร ซึ่งเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี 2557 และในปี พ.ศ. 2561 พระองค์ได้ทรงพระราชทาน ตันกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้า ให้กับชุมชนภูเขาคาปลูก นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ชาวบ้านได้เริ่มมีการปลูกกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้าในหลายพื้นที่จนถึงปัจจุบัน จากความเป็นมาของชุมชนดังกล่าวผู้วิจัยได้สนใจที่จะนำอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีความโดดเด่นมาเพื่อออกแบบเป็นตราสัญลักษณ์ที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 7

ลักษณะทั่วไปของชุมชนภูเขาคา

<p>ลักษณะทั่วไป อาศัยอยู่บนภูเขาสูงที่มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้มีการปลูกกาแฟ มีช้างป่าที่หากินบริเวณป่าของชุมชน และมีลานหินที่มีลักษณะคล้ายกับเขาเจ็ดยิงในอ.โขงเจียมและมีภูเขาล้อมรอบ</p>	<p>รูปร่าง รูปทรง ที่ใช้ในการออกแบบ การลักษณะทั่วไปของชุมชน และการสอบถามสมาชิกชุมชนผู้ปลูกกาแฟ ทำให้ได้นำเอารูปร่างรูปทรงที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ได้แก่ รูปช้าง กาแฟ ภูเขา เพราะสามารถนำมาต่อยอดในการออกแบบสื่อสารให้กับผู้คนได้ดีที่สุด</p>
---	--

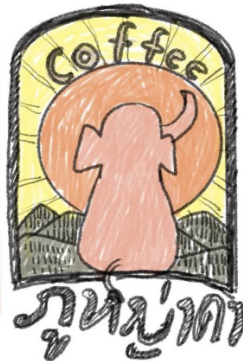
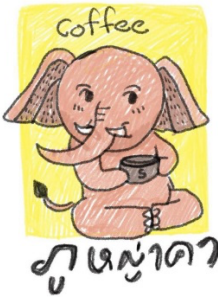
ภาพที่ 8 ลักษณะทั่วไป และรูปร่างรูปทรงในการนำมาออกแบบ

รูปทรงจากลักษณะทั่วไปของชุมชนภูษาคาเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบ	ช้าง		กาแฟ		ภูเขา	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. สวดลายแสดงถึงลักษณะเฉพาะถิ่นชุมชนภูษาคา	4.41	0.87	4.31	0.13	3.90	0.44
2. มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการออกแบบ	4.33	0.71	4.50	0.83	3.97	0.80
3. ความโดดเด่นในการนำสวดลายไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างเหมาะสม	4.21	0.82	4.45	0.41	4.00	0.50
4. มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	4.25	0.85	4.30	0.83	3.87	0.74
รวม	4.42	0.50	4.31	0.31	3.90	0.41

จากตารางพบว่า ชุมชนภูญ้าคา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการนำรูปแบบ ลวดลายจากลักษณะทั่วไปของชุมชนภูญ้าคา มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาตราสัญลักษณ์ ในภาพรวมจากของชุมชนภูญ้าคา มีความคิดเห็นในระดัความเหมาะสมตามค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ลายช้าง ($\bar{x}$ = 4.42) ลายกาแฟ ($\bar{x}$ = 4.31) และ ลายภูเขา ($\bar{x}$ = 3.90)

ภาพที่ 8 การออกแบบตราสัญลักษณ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูญ้าคา การนำเอาอัตลักษณ์ของกลุ่มชุมชนภูญ้าคา มาออกแบบ

ภาพที่ 9 การออกแบบตราสัญลักษณ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูญ้าคา การนำเอาเอกลักษณ์ของสัตว์ในชุมชนภูญ้าคา มาออกแบบ

รูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2

รูปแบบที่ 3

ภาพที่ 10 รูปแบบบรรจุภัณฑ์ 3 รูปแบบเพื่อให้ทางกลุ่มเลือกนำไปใช้กับผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว

จากการประชุมกลุ่มภรรยาผู้ค้าเพื่อเลือกตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม จำนวน 18 คน พบว่า สมาชิกเลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 5 จำนวน 13 คน เลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 2 จำนวน 4 คน เลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 1 จำนวน 1 คน และเลือกตราสัญลักษณ์แบบที่ 3 จำนวน 0 คน ดังนั้นตราสัญลักษณ์ที่จะนำมาใช้ในการติดในบรรจุภัณฑ์ แบบที่ 5 และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ 1 ซึ่งแสดงตัวอย่างในการติดบรรจุภัณฑ์กาแฟของกลุ่มเกษตรกรภรรยาผู้ค้า ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภรรยาผู้ค้า

สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

ในการสร้างรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่มีความเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม ในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำการเลือกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูหลวงอำเภอบ้านพลานชัย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตเต็มฤดูกาลแล้ว กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟภูหลวงอำเภอบ้านพลานชัย ดังนี้

บริบทชุมชนภูหลวงอำเภอบ้านพลานชัย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีที่ตั้งของหมู่บ้าน ทิศเหนือจรดบ้านหินสูง ทิศใต้จรดบ้านป่าเลา ทิศตะวันออกมีพื้นที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตกจรดบ้านป่าเลา โดยพื้นที่ส่วนหนึ่งชาวบ้านพลานชัยได้มีการย้ายขึ้นไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ภูหลวงโดยเป็นพื้นที่ติดกับพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน เลยมีการเรียกชุมชนดังกล่าวว่าชุมชนบ้านหลวงโดยเป็นชุมชนที่ขึ้นตรงกับบ้านพลานชัย ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าต้นน้ำลำธารพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าสงวนซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา ทำไร่มันสำปะหลัง สวนปาล์ม ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ลักษณะภูมิอากาศ มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และ ฤดูหนาว ลักษณะของดินในพื้นที่เป็นดินร่วน ดินทราย ดินเหนียว พื้นที่เหมาะแก่การทำสวนยางพารา ทำไร่ ทำนา บางส่วน มีแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น

การศึกษาและการเก็บข้อมูลเพื่อออกแบบตราสัญลักษณ์เพื่อใช้บนบรรจุภัณฑ์ โดยใช้รูปแบบสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นพื้นที่ภูหลวง โดยทำการออกแบบทั้งหมด 6 รูปแบบและใช้กลุ่มผู้ประกอบการ และชาวบ้านในการคัดเลือกรูปแบบของตราสัญลักษณ์เพื่อใช้บนบรรจุภัณฑ์ โดยรูปแบบที่ 5 มีผลการประเมินที่ได้ความนิยมมากที่สุด และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ใช้มีความเหมาะสมที่สุดจากการคัดเลือกจากกลุ่มชาวบ้าน และองค์กร โดยรูปแบบที่ 1 มีความเหมาะสมในการนำไปใช้งานมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1) ควรมีการสนับสนุนให้เกษตรกรในกลุ่มภูษาคา ควรเน้นการปลูกกาแฟในรูปแบบของเกษตรอินทรีย์เพื่อสามารถเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้บริโภคและยังสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับเมล็ดกาแฟได้

2) หน่วยงานราชการควรสนับสนุนความรู้ด้านบัญชี ด้านการตลาด และการพัฒนาตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ เพื่อยกระดับให้กลุ่มภูษาคา สามารถบริหารจัดการกลุ่มและแปรรูปกาแฟเพื่อจำหน่ายได้ ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น

3) กลุ่มเกษตรกรควรมีการเพิ่มมูลค่าให้กับสารกาแฟโดยทำกาแฟชนิดพิเศษ เช่น กาแฟชีซ่า กาแฟชีชะมด เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2558). *คู่มือการดำเนินงานเครือข่าย*

วิสาหกิจชุมชนตามแผนปฏิบัติการกรมการพัฒนาชุมชน. กระทรวงมหาดไทย.

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). *บทวิเคราะห์ธุรกิจเรื่องธุรกิจผลิตกาแฟ*. กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์.

อุบลวรรณ ชื่อสัตย์. (2563). *ปัจจัยสัดส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพการบริการ*

กรณีศึกษาพฤติกรรมทางเลือกใช้บริการร้านกาแฟสด ร้านมา นานา เต๋อ

อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารโครงการทวีปริญญาทาง

รัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Authors

Mr.Jessada Saisook

Product design technology Program, Faculty of Industrial Technology
Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratthani Road, Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel: 09-0240-7007 Email: por_grace@hotmail.com

Mr.Pratak Koonthong

Arts and design Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Sisaket Rajabhat University 319 Thai Panta Road, Pho Sub-district,
Mueang Si Sa Ket district, Si Sa Ket Province 33000

Tel: 08-6724-2049 Email: kikankak@gmail.com

Miss Thachada Kotmongkon

Logistics Management Program, Faculty of Industrial Technology
Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratthani Rd., Mueang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel: 09-6874-1845 Email: thachada.k@ubru.ac.th

การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดง
ของวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด อำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
The Package Designing to Promote *Ventilago denticulata*
Willd (Rang Daeng) Product of Baicha Koh Kret Community
Enterprise in Koh Kret District of Nonthaburi Province

ศิริรัตน์ แจ่มรักษ์สกุล^{1/} พรทิพย์ ตันติวิเศษศักดิ์^{2*}

Sirat Jangruksaku/ Pornthip Tantivisetshak

¹สาขาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Logistics and Supply Chain Management Department, Dhurakij Pundit University

²สาขาธุรกิจระหว่างประเทศ (หลักสูตร 2 ภาษา) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

International Business Department (Bilingual Program), Dhurakij Pundit University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 21 มีนาคม 2567

ปรับปรุงแก้ไข : 25 พฤษภาคม 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) พัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด 3) ประเมินความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาสำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด ดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์และสอบถามถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน นำเสนอแนวคิดในการพัฒนา

บรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับช่องทางการขาย และวัตถุประสงค์ประสงค์ของการนำไปใช้ จากการเก็บข้อมูลพบว่า บรรจุภัณฑ์ที่มีอยู่เป็นทรงกลมทำให้เปลืองพื้นที่การจัดเรียงสินค้าในแต่ละช่องทางการขาย ลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ยังไม่สามารถสื่ออารมณ์ลักษณะของชุมชนที่ชัดเจนได้ ขาดรายละเอียดข้อมูลผลิตภัณฑ์และช่องทางการติดต่อ ตราสัญลักษณ์ขาดความเป็นเอกลักษณ์ และรูปทรง สีและลวดลายไม่ทันสมัย ทำให้บรรจุภัณฑ์ไม่น่าสนใจ และไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณร่วมกันในการสำรวจความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยศึกษากับสมาชิกของกลุ่มจำนวน 13 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดง โดยรวมเฉลี่ยในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 โดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ข้อมูลรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ ความสะดวกในการใช้งาน และลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ตามลำดับ และความพึงพอใจในระดับมากที่สุด วัสดุโครงสร้างที่มีความเหมาะสม ขนาดบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับบรรจุภัณฑ์ภายใน ตราสัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์เก็บรักษาสินค้าระหว่างการขนย้ายได้ ตามลำดับ

คำสำคัญ : วิสาหกิจชุมชน, บรรจุภัณฑ์, อัตลักษณ์ชุมชน

Abstract

This research had objectives for 1) to study problems and needs for package designing for enhancing the image of the product of Baicha Koh Kret community enterprise, sub-district Koh Kret, district Koh Kret, Nonthaburi province. 2) to develop packaging for Rang Daeng product for Baicha Koh Kret community enterprise. 3) to evaluate the consumers's satisfaction to the packaging for

Product Promotion of Baicha Koh Kret community enterprise. Conducts by participatory research with the community, starting with qualitative research by interview and inquire about the community's problems and needs. Present the concepts of packaging development aligned with distribution channels and usage purposes. From the data collecting found out that the existing round-shaped packaging wastes each distribution space, the patterns of packaging were still not clearly express the identity of the community, lacks product information and contact channels, and the symbols and logos were lack of uniqueness. The shape, color, and patterns were outdated, which made the packaging unattractive and could not make extra value. Therefore, researchers developed the pattern of package to satisfy the demands of the community enterprise. And using the quantitative research methods to explore the satisfaction of packaging design. By study comprised 13 members of the community enterprise. Analyze the data by using statistics, averages, and standard deviations. The result of study found out the community enterprise satisfy the packaging for *Ventilago denticulata Willd* (Rang Daeng) product. The highest average satisfaction was at 4.21, which had the highest level of satisfaction on packaging structure, information on the package, ease of use, and patterns on the package that convey the community's identity accordingly. Similarly, a high level of satisfaction includes appropriate packaging materials, suitability of outer package size with inner package size, logos and symbols on the packaging, and product protection during transportation.

Keywords: Community Enterprises, Package, Community Identity

1. บทนำ

ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรมาผลิตสินค้าหรือบริการ ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนยังผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนและส่งผลกระทบต่อการสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้ให้การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การพัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน โดยรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทั่วประเทศ ดังนั้นการยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์จึงมีความจำเป็น (จิราพร มหาอินทร์ และคณะ, 2554) การที่ผลิตภัณฑ์จะจำหน่ายได้และประสบความสำเร็จในตลาดได้นั้น เจ้าของสินค้าจะต้องสร้างจุดเด่นหรือจุดขายที่แตกต่างและน่าสนใจ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สินค้าจะต้องพึ่งพาบรรพบุรุษให้เป็นแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ซึ่งบรรพบุรุษที่มีหน้าที่หลากหลายตั้งแต่การปกป้องสินค้าระหว่างการขนส่ง การจำหน่าย จนถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและการส่งเสริมการขาย (วีราวรรณ มารังกูร, 2561) การออกแบบบรรพบุรุษที่เหมาะสมจะส่งเสริมและยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งในการทำธุรกิจและขยายตลาด และทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความโดดเด่นและน่าสนใจ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2556 เดิมเกษตรกรเคยทำสวน ปลูกผลไม้หลายชนิด แต่ประสบปัญหาน้ำท่วมในปี 2554 ทำให้ผลไม้ต่าง ๆ เสียหายหมด การฟื้นฟูต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และผลไม้ต้องใช้เวลาอันนานจึงจะสามารถเก็บผลผลิตได้ ดังนั้นจึงหันมาสนใจปลูกรางแดงเพื่อจำหน่ายในรูปแบบชาขง โดยมีกรรวมกลุ่มสมาชิกผู้ปลูกชาจำนวน 30 คน และร่วมกันลงทุนในกลุ่มเป็นเงิน

ประมาณ 10,000 บาท นำไปซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เต้าแก๊ส กะละมัง เครื่องอบเครื่องแพ็ก ฯลฯ และสามารถแปรรูปใบชาให้มีคุณภาพดีขึ้น ในปัจจุบันถึงแม้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ดจะมีแบรนด์และโลโก้ แต่ก็ไม่ได้บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มฯ รวมถึงผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะทำการจัดจำหน่าย คือ ยาต้มรางแดง ซึ่งได้ผ่านการขออนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และได้รับหมายเลขจดแจ้ง G 363/65 เป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้น ก็ยังไม่มีแบรนด์และโลโก้ตามที่ต้องการจากการสอบถามข้อมูลกับทางกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มมีความต้องการบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มในรูปแบบกล่อง เพื่อวางจำหน่ายบนชั้นวางสินค้าในช่องทางการจัดจำหน่ายของเครือข่ายกลุ่มฯ ได้ จากความต้องการดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของกลุ่มฯ ใบชาเกาะเกร็ด ให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมเป็นที่จดจำของกลุ่มผู้บริโภค เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด
2. เพื่อพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาสำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพปัญหาและความต้องการการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการของตลาด โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มฯ โดยข้อมูลที่ได้มาจากการสอบถาม

2. ข้อมูลด้านการประเมินความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาสำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ผ่านการขออนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) แล้ว

3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด จากการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากร คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 36 คน และกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดง

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ การออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด

ตัวแปรตาม คือ

1. ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดง
2. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด

3.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการ 8 เดือน เริ่มจากเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2566

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด เลขที่ 75/11 หมู่ 2 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

4. แนวคิดทฤษฎี

คณะผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ผลิตรภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน และบรรพบุรุษ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานและแนวทางในการกำหนดแนวคิดของการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

4.1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 22 ตอนที่ 6 ก, ข 1) ได้กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน ระหว่างชุมชน ทั้งตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ทรงพล วันสูงเนิน และปิยนุช เวทย์วิวัฒน์ (2559) กล่าวว่า การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปสู่การประชาคมเป็นหนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และในที่สุดจะก้าวไปถึงการเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากนำไปสู่เศรษฐกิจสากล

4.2. แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน

ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน หมายถึง สินค้าและบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ รวมถึงการดูแล การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาไทย และกระบวนการทางความคิด การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น

จุดขายที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก ปรีชา ปั่นกล้า (2554) ได้กล่าวว่าการสร้างผลิตภัณฑ์ ชุมชนควรมีการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดหรือกำลังเป็นที่นิยมอยู่ในขณะนั้นโดยใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ความงามเอกลักษณ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางความรู้สึกและคุณค่าทางจิตใจแก่ผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์นั้นจะเป็นตัวสร้างแรงกระตุ้นให้กับผู้ซื้อสินค้าได้เป็นอย่างดี ผู้บริโภคจะเลือกสินค้าที่มีความแตกต่างที่ไม่เหมือนใคร ผู้บริโภคจะเกิดการรับรู้ ความเข้าใจ และเข้าถึงผลิตภัณฑ์กันคนละแบบ ผู้บริโภคส่วนมากจะมองหาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ที่ตอบสนองความต้องการผู้ซื้อได้ และองค์ประกอบบนผลิตภัณฑ์ก็ล้วนมีอิทธิพลกับการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภค และเป็นปัจจัยอันดับต้นของผู้บริโภคที่ใช้ในการตัดสินใจซื้อสินค้า ดังเช่น ณรงค์ศักดิ์ วดีศิริศักดิ์ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์สามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างง่ายดาย

4.3. แนวคิดเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์ หมายถึง ภาชนะที่ใช้ในการขนส่งผลิตภัณฑ์ไปยังแหล่งใช้ประโยชน์ โดยความประหยัดและปลอดภัย สูดาวง เรืองรุจิระ และปราณี พรรณวิเชียร (2529) กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดกระบวนการทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ สร้างสรรค์ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อให้กับผลิตภัณฑ์ ซึ่งก็คล้ายกับ ประชิต ธิณบุตร (2531) อธิบายว่า บรรจุภัณฑ์ หมายถึง หน่วยรูปแบบของวัตถุภายนอกของผลิตภัณฑ์ ที่ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครอง หรือห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ภายในไม่ให้เกิดความเสียหาย สะดวกในการขนส่ง และเอื้อประโยชน์ในทางการค้าและการบริโภค บรรจุภัณฑ์ (Packaging) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งในทางเศรษฐกิจการขนส่งและการจำหน่ายสินค้าทุกประเภท ทั้งนี้เพราะสินค้าแทบทุกชนิดจำเป็นต้องอาศัยบรรจุภัณฑ์แทบทั้งสิ้น ผลิตภัณฑ์มากกว่าร้อยละ 70 ต้องใช้บรรจุภัณฑ์ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ป้องกันผลิตภัณฑ์จากสภาวะสิ่งแวดล้อมภายนอก และรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ไว้ให้นานที่สุด พร้อมทั้งก่อให้เกิดความสะดวกในการนำผลิตภัณฑ์ออกใช้

นอกจากนี้บรรจุกฎบัตรยังมีส่วนในการเพิ่มคุณค่าของผลิตภัณฑ์และเร่งเร้าให้เกิดความต้องการเพื่อผลทางการตลาดอีกด้วย (ประชิด ทิถบุตร, 2531)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากผลงานวิจัยของ เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์ (2561) ศึกษาการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุกฎบัตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้แทนกลุ่มและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุกฎบัตรในระดับน้อย ในขณะที่เดียวกันยังคงมีความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน ซึ่งองค์ความรู้จากการสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของชุมชน ได้แก่ 1) กลุ่มอาชีพแปรรูปอาหาร ประกอบด้วย 5 ผลิตภัณฑ์ 2) กลุ่มอาชีพเย็บผ้าและทอผ้า ประกอบด้วย 16 ผลิตภัณฑ์ 3) กลุ่มอาชีพของที่ระลึก ประกอบด้วย 4 ผลิตภัณฑ์ และ 4) กลุ่มอาชีพงานกระดาษสา ประกอบด้วย 3 ผลิตภัณฑ์ โดยได้ทำการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับตัวแทนกลุ่มและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จนได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุกฎบัตรของชุมชนในรูปแบบใหม่ขึ้นมา จากนั้นให้ตัวแทนกลุ่มและกลุ่มวิสาหกิจประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นจากกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผลการประเมินความพึงพอใจพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

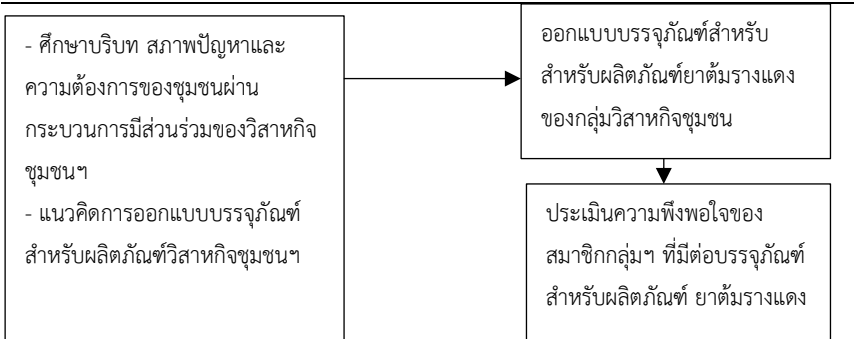
นิอร ดาวเจริญพร และรุ่งฤทัย ราพิงจิต (2566) การออกแบบตราสินค้าและบรรจุกฎบัตรเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์ตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์ อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย โดยดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งวิธีดำเนินการเริ่มด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษถึงปัญหาและความต้องการ สังเคราะห์แนวคิดในการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุกฎบัตร และใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณในการสำรวจความพึงพอใจที่มีต่อตราสินค้าและบรรจุกฎบัตร โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ใช้การสุ่มแบบบังเอิญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา ปัญหาและความต้องการตราสินค้า

และบรรจุกฎเกณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์ พบว่า ลักษณะตราสินค้าขาดความโดดเด่น สี อักษรที่ใช้ขาดความทันสมัยความชัดเจนที่จะสื่อถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและจดจำได้ยาก บรรจุกฎเกณฑ์ไม่ดึงดูดความสนใจ ไม่ทันสมัยและไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ได้ มีความต้องการให้พัฒนารูปแบบ บรรจุกฎเกณฑ์ให้ข้อมูลที่สามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชุมชน มีความร่วมสมัยและความคิดสร้างสรรค์ สร้างการจดจำและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้ ผลการพัฒนาออกแบบตราสินค้าและบรรจุกฎเกณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์ พบว่า จากการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนทุ่งเสลี่ยมและจังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย สัญลักษณ์ของชุมชน ลวดลายผ้าทอ และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการออกแบบลวดลายกราฟิกบนตราสินค้าและบรรจุกฎเกณฑ์ให้มีความร่วมสมัยรูปแบบเรียบง่ายสร้างการจดจำ ผลการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายมีต่อตราสินค้าและบรรจุกฎเกณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์ พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อตราสินค้า อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 และความพึงพอใจที่มีต่อบรรจุกฎเกณฑ์ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17

6. กรอบแนวคิดงานวิจัย

การพัฒนาบรรจุกฎเกณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาดมสมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด คณะผู้วิจัยมีการศึกษาความต้องการและอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำการออกแบบและพัฒนารบรรจุกฎเกณฑ์ต้นแบบและทำการสำรวจความพึงพอใจที่มีต่อบรรจุกฎเกณฑ์ต้นแบบ โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบการวิจัยของการศึกษา

7. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบรรจุกณ์ท์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาดัมรงแดงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด

1. ข้อมูลพื้นฐานสภาพปัญหาและความต้องการออกแบบพัฒนาบรรจุกณ์ท์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2556 โดยคุณมงคลชัย หรั่งซ่าง โดยจากการวิเคราะห์และสอบถามจากผู้ประกอบการ พบว่า สถานการณ์ยอดขายของกลุ่มในปี 2566 ลดลงกว่า 50% เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2565 ในขณะเดียวกัน ประกอบกับปัจจุบันทางกลุ่มได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะทำการจัดจำหน่าย คือ ยาดัมรงแดง ซึ่งได้ผ่านการขออนุญาตจาก ออย. และได้รับหมายเลขจดแจ้ง G 363/65 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดังภาพที่ 2

แสดงรายละเอียดผลิตภัณฑ์สมุนไพร [Details of Medicinal Product]

เลขที่ใบสำคัญการขึ้นทะเบียน / ใบรับแจ้งรายละเอียด (Marketing Authorization Number) :	G 363/65
วันอนุมัติ (Approval Date) :	19 ธันวาคม 2565
วันหมดอายุ (Validity Date) :	18 ธันวาคม 2570
ชื่อทางการค้า (Trade name in Thai) :	ชาดื่มชาอู่หลง ชาพรีเมียมจากสวนในบางเขน
ชื่อทางการค้า (Trade name in English) :	-
รูปแบบผลิตภัณฑ์ (Dosage Form) :	ชาผง
ประเภทผลิตภัณฑ์สมุนไพร :	ผลิตภัณฑ์สมุนไพร
ชนิดผลิตภัณฑ์สมุนไพร :	ชาจากสมุนไพร (ชาสมุนไพร)
ข้อบ่งใช้ (Indication) :	บรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย
เจ้าของผลิตภัณฑ์ (Product License Holder) :	นาง ธนฉวี พริ้ง
ที่ตั้งเจ้าขอผลิตภัณฑ์ (Locate of Product License Holder) :	บ้านเลขที่ 75/11 หมู่ 2 ตำบล บางพลี อำเภอ บางพลี จังหวัด สมุทรปราการ

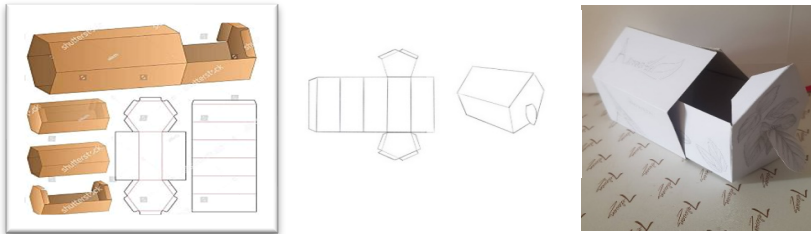

ภาพที่ 2 รายละเอียดผลิตภัณฑ์ที่ได้ผ่านการขออนุญาตจาก ออย. และได้รับหมายเลขจดแจ้ง G 363/65 และบรรจุภัณฑ์แบบเดิม

ในขณะที่บรรจุภัณฑ์สำหรับสินค้ายาคำตำรางแดงที่เพิ่งได้รับ ออย. มานั้น ทางกลุ่มฯ คิดไว้ระหว่างที่ยังไม่มีบรรจุภัณฑ์ คือ บรรจุลงกล่องทรงกลมตามรูป แต่ทางกลุ่มฯ ก็เห็นว่าไม่เหมาะสมและขาดความสวยงาม รวมถึงการวางบนชั้นวางที่ยุ่งยากเปลืองพื้นที่ ดังนั้นจึงมีความต้องการบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มฯ สามารถให้ข้อมูลสินค้าได้ แต่ดูเรียบง่ายและทันสมัย ในรูปแบบกล่องที่สามารถจัดวางบนชั้นวางสินค้าได้อย่างเหมาะสมไม่เปลืองพื้นที่ชั้นวางและสามารถจัดวางในช่องทางการจัดจำหน่ายของเครือข่ายกลุ่มฯ ได้อย่างสวยงาม

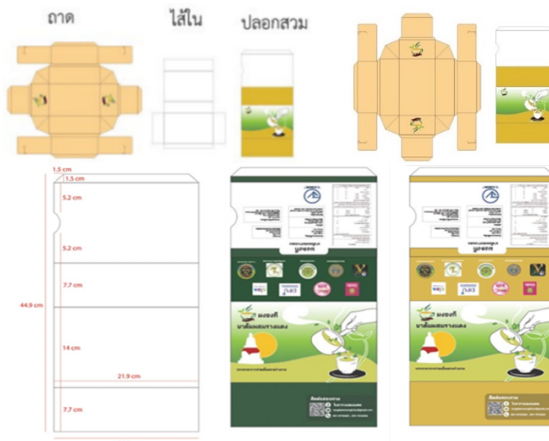
2. การออกแบบบรรจุภัณฑ์

คณะวิจัยได้นำข้อมูลอัตลักษณ์ชุมชนที่ได้จากการสนทนากลุ่มร่วมกับชุมชน เพื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มฯ มากที่สุด มาเป็นแนวทางการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้า โดยการทดลองออกแบบบรรจุภัณฑ์ครั้งที่ 1 และทดลองทำการพัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์ต้นแบบด้วยกระดาษ เพื่อนำไปสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกในกลุ่มฯ และพิจารณาความเหมาะสมของบรรจุภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการ

ภาพที่ 3 แสดงแบบร่างบรรจุภัณฑ์ครั้งที่ 1

จากการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกในกลุ่มฯ เพื่อประเมินบรรจุภัณฑ์ พบว่า 1) ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด มีความคิดเห็นว่ารูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบมานั้นไม่สามารถจัดวางบนชั้นวางสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสินค้าจะไม่สามารถวางซ้อนกันได้ ทำให้สิ้นเปลืองพื้นที่จัดวางสินค้า และ 2) ทางกลุ่มฯ มีความต้องการบรรจุภัณฑ์ที่เป็นกล่องสี่เหลี่ยม ที่บรรจุสินค้าขนาด 16 ซอง และสามารถวางซ้อนกันได้ จากผลการประเมินดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้การทดลองออกแบบบรรจุภัณฑ์ ครั้งที่ 2 โดยนำข้อคิดเห็นจากครั้งที่ 1 มาทำการปรับแก้ไขแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มฯ ได้ดังนี้

ภาพที่ 4 แบบร่างบรรจุภัณฑ์ครั้งที่ 2 หลังทำการปรับแก้ไข เพื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่ม

จากการทดลองออกแบบบรรจุภัณฑ์ครั้งที่ 2 ทางกลุ่มวิจัยได้ทำการนำแบบบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาไปทำการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกในกลุ่มฯ และพิจารณาความเหมาะสมของบรรจุภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ดมีความพึงพอใจกับแบบบรรจุภัณฑ์ จึงทำการจัดทำแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ (Prototype) เพื่อดูความสอดคล้องระหว่างแบบและบรรจุภัณฑ์ต้นแบบก่อนดำเนินการผลิตบรรจุภัณฑ์เพื่อนำไปใช้จริง

ภาพที่ 5 แบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ (Prototype)

3. ประเมินความพึงพอใจ

การประเมินความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาสำหรับผลิตภัณฑ์ชาต้มรางวัลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ดฯ จากการเก็บข้อมูลความพึงพอใจด้วยแบบสอบถามจากสมาชิกของกลุ่มฯ ใบชาเกาะเกร็ด จำนวน 13 คน ได้ผลสรุปความพึงพอใจดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะแกร์ดที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชาต้มรวงแดง

ความพึงพอใจด้านบรรจุภัณฑ์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
1. รูปแบบของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์โดยรวมมีความเหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์	4.50	0.61	มากที่สุด	1
2. วัสดุของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.15	0.49	มาก	5
3. บรรจุภัณฑ์มีขนาดที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่บรรจุภายใน	4.15	0.75	มาก	6
4. บรรจุภัณฑ์มีความสะดวกในการใช้งาน	4.35	0.81	มากที่สุด	3
5. บรรจุภัณฑ์เก็บรักษาสินค้าระหว่างขนย้ายได้	3.85	0.99	มาก	8
6. ลวดลายบนบรรจุภัณฑ์สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน	4.30	0.80	มากที่สุด	4
7. แสดงข้อมูลรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ได้ครบถ้วน	4.45	0.83	มากที่สุด	2
8. ตราสัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม	3.90	0.97	มาก	7
รวม	4.21	0.78	มากที่สุด	

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชาต้มรวงแดงของกลุ่มฯ ใบชาเกาะแกร์ดในภาพรวม พบว่า กลุ่มฯ ใบชาเกาะแกร์ดมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์

สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดงในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 เมื่อพิจารณา
รายชื่อ พบว่า รูปแบบของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์โดยรวมมีความเหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์
การแสดงข้อมูลรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ได้ครบถ้วน บรรจุภัณฑ์มีความสะดวกในการใช้งาน
และลวดลายบนบรรจุภัณฑ์สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
สำหรับวัสดุของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม บรรจุภัณฑ์มีขนาดที่เหมาะสมกับ
ผลิตภัณฑ์ที่บรรจุภายใน ตราสัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม และบรรจุภัณฑ์
เก็บรักษาสินค้าระหว่างขนย้ายได้ มีระดับความพึงพอใจมาก ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงได้
ดำเนินการผลิตบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ยาต้มรางแดง โดยทำการปรับเปลี่ยนเพื่อให้
เหมาะสมสำหรับการผลิตและสำหรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ดังรูป

ภาพที่ 6 ภาพบรรจุภัณฑ์ที่ได้ดำเนินการผลิตสำหรับกลุ่มฯ เพื่อใช้ในการจัดจำหน่ายสินค้า

8. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยออกแบบบรรจุภัณฑ์ยาต้มรางแดง ของกลุ่มฯ ใบชาเกาะเกร็ด
ซึ่งได้ผ่านการขออนุญาตจาก ออย. และได้รับหมายเลขจดแจ้ง G 363/65 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว
แล้ว โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มฯ ที่แสดงความคิดเห็นนำเสนอ
ความต้องการ รูปแบบ ข้อมูลอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ
พัฒนาบรรจุภัณฑ์สอดคล้องกับ วิภาวดี พรหมพุทธา และขาม จาตุรงค์กุล (2565) และ
นิอร ดาวเจริญพร และรุ่งฤทัย ร้าพึงจิต (2566) ด้วยการศึกษาถึงปัญหาและความต้องการ

สังเคราะห์แนวคิดในการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ โดยได้มีแนวคิดในการออกแบบอัตลักษณ์ตราสินค้าโดยได้ถอดอัตลักษณ์ของชุมชนจากการลงพื้นที่นำไปสู่การออกแบบและวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เช่น สี สีสตล์ เทคนิคการวางลาย ในการออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจและจดจำได้ง่ายเกิดต้นแบบของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนที่สร้างรายได้ อย่างยั่งยืนให้กับชุมชนในอนาคต

วิสาหกิจชุมชนใบชาเกาะเกร็ด ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะเกร็ด (ลุงโบราณ, 2567) อันเป็นชุมชนเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีพื้นที่ประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยเป็นชุมชนมอญเก่าแก่ทำให้มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมรูปแบบชาวมอญภายในชุมชน ชุมชนแห่งนี้ยังเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เรียกว่า “เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด” นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีศาสนสถานที่สำคัญของชาวมอญอย่าง “วัดปรมัยยิกาวาส หรือ พระเจดีย์มูเตา หรือ เจดีย์เอียง” ตั้งอยู่บริเวณหัวแหลมของเกาะเกร็ด ริมแม่น้ำเจ้าพระยา คือพื้นที่สำคัญของเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีในปัจจุบัน ดังนั้นในการออกแบบบรรจุภัณฑ์จึงได้มีการนำเจดีย์เอียงอันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของเกาะเกร็ดมาเป็นองค์ประกอบในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยประกอบลงในตราสินค้าที่บรรจุภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับ สมิตรา ศรีวิบูลย์ (2554) ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมที่รวดเร็วในปัจจุบัน ผู้บริโภคจึงมักตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า โดยพิจารณาจากสัญลักษณ์หรือแบรนด์ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะตัว รวมถึงชื่อเสียงของผู้ผลิตจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

ในขณะที่ผลการประเมินความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์യാตมรางแดงของกลุ่มฯ ใบชาเกาะเกร็ดที่พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยในด้านรูปแบบของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์โดยรวมมีความเหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์ การแสดงข้อมูลรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ได้ครบถ้วน มีความสะดวกในการใช้งาน และลดทลายบนบรรจุภัณฑ์สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับดำรงศักดิ์ ชัยสนธิ และก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา (2542: 17-18) ได้กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์จะทำหน้าที่ป้องกันคุ้มครองสินค้าที่บรรจุอยู่

ภายในไม่ให้ยุบ สลาย เสียรูป หรือเสียหายอันเกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมและสภาพการขนส่ง ให้คงสภาพลักษณะของสินค้าให้เหมือนเมื่อผลิตออกจากโรงงานให้มากที่สุด การออกแบบลวดลายบนกล่องบรรจุภัณฑ์ยามั้รวางแดงของกลุ่มฯ ใบชาเกาะเกร็ด โดยมีลวดลายของใบชาวางแดงและแก้วชาจากการเทน้ำชา เป็นลวดลายที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับระหว่างใบชาวางแดง การชงชา และเกาะเกร็ด แสดงถึงลักษณะผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน จดจำได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ ปุ่น คงเจริญเกียรติ และสมพร คงเจริญเกียรติ (2541: 205) ได้กล่าวว่า ลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ เป็นวิธีการกำหนดลักษณะรายละเอียดที่มีผลทางด้านจิตวิทยาต่อผู้บริโภค ที่จะดึงดูดความสนใจและยังเป็นการสร้างบุคลิกลักษณะพิเศษของสินค้า อันจะนำมาซึ่งความทรงจำของผู้บริโภค สอดคล้องกับอรัญญาจี เจ๊ะสะแม และยอดนภา เกษเมือง (2564: 89) ได้กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่มีคุณค่าสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และทำให้เกิดต้นแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน สามารถนำแนวคิดการวิจัยไปพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของชุมชนต่อไป รวมถึงสามารถเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างให้เกิดความเชื่อมโยงในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนในอนาคต อีกทั้งการแสดงข้อมูลรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ที่ครบถ้วน เช่น ช่องทางติดต่อผ่านทาง Facebook เบอร์โทรศัพท์ และที่อยู่ทำให้ดึงดูดความสนใจ จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค สอดคล้องกับ กษมา สุรเดชา และคณะ (2563: 220) ได้กล่าวว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจสามารถขายสินค้าได้หลากหลายกลุ่มมากขึ้นและสามารถนำไปฝากขายได้ตามร้านขายของฝาก เพราะรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความสวยงาม ประกอบกับการระบุรายละเอียดที่ชัดเจนของสินค้า ทำให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในกระบวนการผลิตมากขึ้น และนำมาซึ่งการตัดสินใจซื้อในที่สุด

9. ข้อเสนอแนะ

9.1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1) ควรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่มีหลากหลาย และหลายขนาดสำหรับการบรรจุผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน และยังสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการใช้งานที่ต่างกันได้ เช่น ซื่อเพื่อบริโภคเอง หรือซื่อเพื่อนำไปเป็นของฝาก เป็นต้น

2) ควรใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อให้เกิดต้นแบบ ต่อยอดทางความคิดและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นจากทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3) ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐานสินค้าให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่และนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม เป็นการสร้างโอกาสในการแข่งขันและขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้าไปถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น

9.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรดำเนินการวิจัยทางการตลาด เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม และเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ให้กลุ่มวิสาหกิจทั้งขนาดเล็กและขนาดย่อมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างความยั่งยืน และมีโอกาสในการแข่งขันในเวทีการค้าในระดับชาติและนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กษมา สุรเดชา. (2563). การออกแบบตราสินค้าและพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์กล้วยอบเนยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมูสวรรค์หมู่ไทยศรีโยธิน. *วารสารพิกุล*, 18(1), 219-237.
- จิราพร มหาอินทร์, อรุณี พึ่งพัฒนานุกุล, ฐิตินันท์ พงษ์คะเชนทร์ และขวัญฤทัย วงศ์คำแหงหาญ. (2554). การดำเนินงานและการส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกาย จังหวัดปทุมธานี. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์. (2561). การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 15(2), 101-114.
- ณรงค์ศักดิ์ วัตศิริศักดิ์. (2555). นวัตกรรมของการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการตลาดเชิงสุนทรีย์ : กรณีศึกษาบรรจุภัณฑ์น้ำผลไม้ [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณศึกษบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ดำรงศักดิ์ ชัยสนธิ และก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา. (2542). *การบรรจุภัณฑ์*. วังอักษร.
- ทรงพล วันสูงเนิน และปิยนุช เวทย์วิวรรณ. (2559). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการผู้รับเหมาก่อสร้างขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย. *วิศวกรรมสารฉบับวิจัยและพัฒนา*, 27(4), 7-16.
- นิอร ดาวเจริญพร และรุ่งฤทัย ราพิงจิต. (2566). การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์ ตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์ อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย, *Journal of Roi Kaensam Academic*, 8(4), 174-191.
- ประชิด ทิถบุตร. (2531). *การออกแบบบรรจุภัณฑ์*. โอเดียนสโตร์.
- ปรีชา บั่นกล้า. (2554). *ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์ของนักออกแบบไทยร่วมสมัย*. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย.

ปุ่น คงเจริญเกียรติ และสมพร คงเจริญเกียรติ. (2541). *บรรจุภัณฑ์อาหาร*. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมสมาคมการบรรจุภัณฑ์ไทย.

ลุงโบราณ. (2567, 14 มีนาคม). “เจดีย์เอียง” วัดปรมัยยิกาวาส เกษะเกร็ด เมื่อยังไม่เอียง.

https://Si Sa Ket.silpa-mag.com/history/article_6198

วิภาวดี พรหมพุทธา และชาม จาตุรงค์กุล. (2565). โครงการออกแบบอัตลักษณ์ตราสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย โดยได้แรงบันดาลใจจากดอกไม้เมืองเลย กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายชุมชนบ้านกกบก อ.วังสะพุง จ.เลย. *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 23*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีรารวรรณ มารังกูร. (2561). *การจัดการการตลาด (Marketing Management)* (พิมพ์ครั้งที่ 5). เจเจจินจัน เน็ตแอนด์ก๊อปปี เซ็นเตอร์.

สุดาตวง เรืองรุจิระ และปราณี พรรณวิเชียร. (2529). *หลักการตลาด* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ประกายพริก.

สมิตรา ศรีวิบูลย์. (2554). *ออกแบบ ออกแบบรนต์*. อีเลฟแวนด์คัตเลอร์ส.

อรรฮาจี เจ๊ะสะแม และยอดนภา เกษเมือง. (2564). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปทุมนาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 15(2), 79-90.

Authors

Assistant Professor Sirat Jangruksakul
Logistics and Supply Chain Management Department
College of Innovative Business and Accountancy
Dhurakij Pundit University, 110/1-4 Prachachuen Road,
Laksi, Bangkok, 10210
Tel: 06-1515-9669 Email: sirat.jan@dpu.ac.th

Miss Pornthip Tantivisetksak
Ph.D., International Business Department (Bilingual Program),
International College, Dhurakij Pundit University,
110/1-4 Prachachuen Road, Laksi, Bangkok, 10210
Tel: 08-3789-9166 Email: Pornthip.tan@dpu.ac.th

การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ (D-HOPE)
แบบบูรณาการในอุตสาหกรรมการค้าและบริการในพื้นที่อำเภอเมือง
จังหวัดตาก

The Potential Development and Promotion of
Entrepreneurship (D-HOPE) Based on an Integrated Approach
in Trade and Service Industry in Mueang District,
Tak Province

ดุซสดี มุกดาอ่อน^{1*} / แคทรีเยา พร้อมเพรียง² / ณัชชียา โมฝู³ / สุวัจนกานดา พูลเฮียด⁴ /
ศิริศักดิ์ ศักดิ์ศิริคุณ⁵ / เออมอร พิพัฒน์วัฒนะโยธิน⁶

Dutsadee Mukda-on/ Kattareeya Prompreing/ Natchiya Mofu/ Sirisak
Saksirikun/ Suwatchanakanda Phuniat/ Aim-orn Pipatvattanayothin

^{1,2,3,4,5,6}สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ, คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก

Program in Tourism and Hospitality, Faculty of Business Administration and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna Tak

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 19 มีนาคม 2567

ปรับปรุงแก้ไข : 2 มิถุนายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการ
กลุ่มองค์กร และครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการในชุมชนให้สามารถจัดกิจกรรมที่ผู้บริโภคลง
มือทำด้วยตนเอง (Hands-On Program Exhibition) ตามแนวทาง D-HOPE พัฒนา

เส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
สัมมาชีพชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่บริหารจัดการโดยชุมชน จัดทำสื่อเพื่อ
ประชาสัมพันธ์ออนไลน์ การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลหัวเตี้ยด อำเภอมืองตาก
จังหวัดตาก เป็นการผสมผสานงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการ
เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างกับสถานประกอบการที่เกี่ยวข้อง และ
การเก็บแบบสอบถามจากประชากรในพื้นที่ ผลการศึกษาทั้ง 5 ผลิตภัณฑ์ โดยพิจารณา
เป็นรายผลิตภัณฑ์ข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผลิตภัณฑ์ข้าวข้าวเกรียบ และ
ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาดำ มีค่าเฉลี่ยรวมที่เท่ากัน คือ 4.24 อยู่ในระดับมากที่สุด
รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ไส้เมี่ยงมะพร้าว มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.87 อยู่ในระดับมาก
ถัดมาคือ ผลิตภัณฑ์แกงมะอะะ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.80 อยู่ในระดับมาก ถัดมาคือ
ผลิตภัณฑ์เมี่ยงคำจอมพล มีค่าเฉลี่ย คือ 3.60 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

คำสำคัญ : การจัดนิทรรศการแบบกระจายที่ผู้เข้าร่วมสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง,
อุตสาหกรรมการค้าและการบริการ

Abstract

This research aimed to 1) develop the capacity of entrepreneurs, organization groups, and households participating in the community projects to be able to organize the activities that consumers can do by themselves (Hands-On Program Exhibition) according to the D-HOPE guidelines, 2) develop tourism routes linked to OTOP villages for tourism, OTOP Nawatwithi, community livelihood and community-based tourism managed by the community, and 3) create media to promote online community tourism in the area of Hua Diat Subdistrict, Mueang Tak District, Tak Province. the rice cracker salad product and the black sesame cracker

product It has the same overall mean value of 4.24, which is at the highest level, followed by coconut miang filling products. It has an overall average value of 3.87, which is at a high level. Next is Mahae curry products. It has an overall average of 3.80, which is at a high level. Next is Miang Kham Chomphon products, which has an average of 3.60, which is at a high level, and respectively.

Keywords: D-HOPE, Trade and Service Industry

บทนำ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ที่ผ่านมารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติขยายตัวอย่างมากและส่งผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องมีการเติบโตอย่างชัดเจน ทั้งในด้านโรงแรม ร้านอาหาร ค้าส่ง ค้าปลีก และผลตอบแทนจากการผลิตต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยวแล้ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังส่งผลดีต่อการจ้างงานและการลงทุนโดยรวมของประเทศในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสนับสนุนอีกด้วย ประกอบกับทางรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้เม็ดเงิน กระจายลงสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็นหนึ่งในกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาในด้านต่างๆ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมช่วยยกระดับรายได้ในชุมชนและท้องถิ่นให้ดีขึ้น

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในประเด็นที่ 3 สร้างคุณค่าใหม่

ในอนาคต ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ เป็นการสร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะ การสร้างโอกาสเข้าถึงบริการทางการเงิน การตลาด ข้อมูล รวมถึงการปรับบทบาทและโอกาสเข้าถึงบริการภาครัฐ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้า และการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลาง และลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) สอดคล้องตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทุกรูปแบบอย่างมีมาตรฐาน โดยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวทั้งระบบ เสริมสร้าง พัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวและบริการให้ครอบคลุมทุกรูปแบบ รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยวเพื่อก้าวสู่การเป็นผู้นำคุณภาพด้านการท่องเที่ยว สินค้าและบริการ และยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดตาก พ.ศ. 2561-2564 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ที่ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยว สินค้า OTOP ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตาก (2566) อำเภอเมืองตาก เป็นอำเภอในจังหวัดตาก มีศูนย์กลางทางด้านคมนาคม และจุดเชื่อมต่อไปยังอำเภอ แม่สอด มีศูนย์กลางค้าชายแดนไทย-พม่า อำเภอเมืองตากเดิมชื่อ "เมืองระแหง" อดีตรัฐมณฑลอยุธยาอยู่มาก่อน ดั้งมีหลักฐานศิลปะมอญปรากฏอยู่ ตัวเมืองเดิมตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านตาก เมืองนี้สร้างขึ้นก่อนสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ต่อมาเมื่อได้สถาปนารุ่งสุโขทัยเป็นราชธานีแล้ว เมืองตากมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญด้านฝั่งตะวันตก ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โปรดเกล้าฯ ให้อ้ายตัวเมืองตากจากฝั่งขวาของแม่น้ำปิงมายังฝั่งซ้ายบริเวณตำบลบ้านระแหงจนกระทั่งทุกวันนี้ ปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น 14 ตำบล 95 หมู่บ้าน 1 เทศบาล และ 10 อบต. มีประชากร 99,736 คน เป็นชาย 50,020 คน หญิง 49,716 คน มีพื้นที่ 1,600 ตารางกิโลเมตร หนึ่งในนั้น คือ ตำบลหัวเดียด ที่คณะผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่วิจัย

ซึ่งตำบลหัวเดียด อำเภอเมือง จังหวัดตากนี้เป็นชุมชนที่มีประวัติมายาวนานมาก ประวัติของชุมชนหัวเดียดเดิมที่เป็นพื้นที่มีป่าไม้อยู่มาก ต่อมาคนชาวเหนือได้อพยพมาบุกเบิกถากถางป่าและได้อพยพมาอยู่จำนวนมากขึ้น และป่าที่ขึ้นอยู่นั้นคือป่าพง และต่อมาได้มีวัดตั้งขึ้น ชื่อว่าวัดสันป่าพง ในส่วนคำว่าหัวเดียด มาจากลักษณะของการสื่อสารพูดคุยของคนในชุมชนเป็นคนเสียงดัง หรือในภาษาพื้นเมืองจะเรียกว่า “อู้กันเดียดดัง” ซึ่งเป็นลักษณะของคนหัวเดียดจนทุกวันนี้ จึงถือว่าเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการศึกษาศักยภาพและส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการที่ชุมชนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (D-HOPE)

ในการพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิด ประเทศไทย 4.0 สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งมีการกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นแผนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 5 ปีแรกสู่การปฏิบัติ กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ 1 ใน 10 ด้านที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรม คือ ตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ในความสำคัญของยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรม เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ทั้งภาคการเกษตร การบริการ และอุตสาหกรรม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ที่เน้นการใช้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมขั้นก้าวหน้าที่เข้มข้นมากขึ้น การเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมขนาดย่อม อุตสาหกรรมในครัวเรือน รวมถึงการสร้างสังคมผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าได้และขายสินค้าเป็น โดยอาจจะพิจารณาจากความเปลี่ยนแปลงความต้องการของผู้บริโภคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมาตรฐานของสินค้าและบริการที่สูงขึ้น และกำหนด

วัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในการสร้างมูลค่าและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของสินค้าและบริการ เพื่อพัฒนาปัจจัยสนับสนุนและอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ รวมทั้งการพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ

รัชพล จอมไชคุป และวีรพงษ์ อินทรวงศ์ (2019) กล่าวว่าไว้ว่า อุตสาหกรรมการค้า เป็นการค้าภายในอุตสาหกรรม โดยสินค้ามีความต่างกันโดยลักษณะและโดยคุณภาพ โดยธุรกิจอุตสาหกรรมมีลักษณะเด่น จำแนกได้จาก ค่าใช้จ่าย สินค้าทรัพย์สิน ค่าคงเหลือส่วนใหญ่ของกิจการรูปแบบอุตสาหกรรม ตลอดจน รายได้หลักของกิจการ เช่น ผลิตภัณฑ์ในตำบลหัวเตี้ยต ประกอบด้วย เมี่ยงคำจอมพล ยาข้าวเกรียบ ไล่เมี่ยงแกมมะแฮะ ข้าวเกรียบงาดำ เป็นต้น

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2555) กล่าวว่าไว้ว่า อุตสาหกรรมการบริการก็เช่นเดียวกัน คือการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการให้บริการ หรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับบริการตามความต้องการของผู้เข้ารับบริการ ซึ่งได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก และธุรกิจแหล่งท่องเที่ยวอันันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว และกำลังเป็นอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมากที่สุดในปัจจุบัน ในภาพรวมของอุตสาหกรรมการบริการนั้น ประกอบด้วยบริการหลายประเภทที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทั่วไป เช่น การบริการที่พักอาศัย การออกแบบและตกแต่งภายใน การบริการพยาบาลและเสริม การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การบริการประกันภัยและการเงิน การบริการขนส่ง การสื่อสารโทรคมนาคม และการบริการส่วนบุคคลต่าง ๆ สุขภาพ เช่น รีสอร์ท Homestay ร้านอาหารริมแม่น้ำ อีกทั้งยังมีการบริการพายเรือเยี่ยมชมทัศนียภาพตามธรรมชาติทั้งสองข้างทาง ซึ่งนับวันธุรกิจบริการก็จะพยายามสรรหาการบริการในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการและจำเป็นของสังคม และสภาพเศรษฐกิจของโลกในยุคโลกาภิวัตน์

สุธีรา อะทะมษา (2556) กล่าวว่า ฃ ฃณณนี้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ พฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การแข่งขันที่รุนแรงจากผู้ประกอบการต่างชาติ และปัญหาผู้ประกอบการบางส่วนขาดแนวคิดและทักษะในการขับเคลื่อนธุรกิจ ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการบูรณาการแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาชนบทเพื่อส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ (D-HOPE) ในอุตสาหกรรมการค้าและบริการ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาให้ผู้ประกอบการมีความรู้ ทักษะคุณลักษณะที่เหมาะสมในการจัดการและอุตสาหกรรมการค้าและบริการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการฐานนวัตกรรม สอดคล้องกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศ อันจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจและธุรกิจภาคบริการของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)

1. พัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการ กลุ่มองค์กร และครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการในชุมชนให้สามารถจัดกิจกรรมที่ผู้บริโภคลงมือทำด้วยตนเอง (Hands-On Program Exhibition) ตามแนวทาง D-HOPE
2. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม สัมมาชีพชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่บริหารจัดการโดยชุมชน
3. จัดทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลหัวเตี๋ยด อำเภอมืองตาก จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

โครงการการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ (D-HOPE) แบบบูรณาการในอุตสาหกรรมการค้าและบริการในพื้นที่อำเภอมือง จังหวัดตาก ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การวางแผน จัดตั้งคณะทำงาน กำหนดวัตถุประสงค์ แบ่งขอบเขต
หน้าที่ ฯลฯ

กิจกรรมที่ 2 การศึกษา และรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

2.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยครั้งนี้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ
ผู้ประกอบการ คือ เป็นผู้ประกอบการของชุมชนที่ดำเนินธุรกิจในพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ว่ากว่า
2 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบไปด้วย
ผู้ประกอบการ จำนวน 5 ราย ได้แก่ ชุมชนหัวเตี้ยต 5 ราย ได้แก่ ผู้ประกอบการไส้เมี่ยง
มะพร้าว ผู้ประกอบการเมี่ยงคำจอมพล ผู้ประกอบการข้าวเกรียบงาดำ ผู้ประกอบการ
แกมมะแะ ผู้ประกอบการยำข้าวเกรียบ เป็นต้น

2.2 ศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่
ของชุมชน เช่น ให้คนในชุมชนเขียน story ของชุมชน ความเป็นมา เช่น ชื่อผลิตภัณฑ์
คำเชิญชวน เข้าสู่เรื่องราวของผลิตภัณฑ์ สถานที่ดำเนินการ วันเวลา ช่วงเวลา หรือ
ฤดูกาลที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ และนำเสนอผลิตภัณฑ์ 5 ผลิตภัณฑ์ และให้คน
ในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทั้งหมด

กิจกรรมที่ 3 พัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการ กลุ่มองค์กร และ
ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการในชุมชนให้สามารถจัดกิจกรรมที่ผู้บริโภคลงมือทำด้วยตนเอง
(Hands-On Program Exhibition) ตามแนวทาง D-HOPE

3.1 ค้นหาผู้ประกอบการชุมชน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการส่งเสริม
การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการค้นหาผู้ประกอบการ

3.2 พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชน ในการจัดทำโปรแกรม
เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และรูปแบบการจัดนิทรรศการแบบกระจายให้ผู้ชมลงมือปฏิบัติ
ด้วยตนเอง (Decentralized Hands-On Program Exhibition: D-HOPE) โดยบรรยาย
ให้ความรู้เรื่องแนวทางการจัดนิทรรศการแบบกระจายให้ผู้ชมลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
(Decentralized Hands-On Program Exhibition: D-HOPE) และจัดกิจกรรมแบ่งกลุ่ม

ฝึกปฏิบัติการจัดทำโปรแกรมของผู้ประกอบการชุมชน (Champ) พร้อมนำเสนอเพื่อขายโปรแกรมให้แก่ผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการฯ

3.3 ออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมทดสอบโปรแกรม โดยมีผู้ร่วมทดสอบโปรแกรม จำนวน 10 ราย โดยมีผู้เชี่ยวชาญมาร่วมประเมินกิจกรรมทดสอบโปรแกรม

3.4 นำผลการทดสอบโปรแกรมมาปรับปรุงแก้ไข

กิจกรรมที่ 4 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม สัมมาชีพชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่บริหารจัดการโดยชุมชน

4.1 สำรวจแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหัวเดียวด

4.2 จัดกิจกรรมจัดทำแผนที่ชุมชนแสดงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและปักหมุดตำแหน่งโปรแกรมของผู้ประกอบการชุมชน

กิจกรรมที่ 5 การสรุปผลการดำเนินโครงการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการวิจัย การวิเคราะห์พัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการกลุ่มองค์กร และครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการในชุมชนให้สามารถจัดกิจกรรมที่ผู้บริโภคลงมือทำด้วยตนเอง (Hands-On Program Exhibition) ตามแนวทาง D-HOPE

ผลการวิจัย (Results)

ผลิตภัณฑ์ของชุมชนหัวเดียวดที่คัดเลือกมาทั้งหมด 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เมี่ยงคำจอมพล ผลิตภัณฑ์แกงมะแะ ผลิตภัณฑ์ไส้เมี่ยงมะพร้าว ผลิตภัณฑ์

ข้าวเกรียบงาดำ ผลิตภัณฑ์ยำข้าวเกรียบ นำเสนอเพื่อขายโปรแกรมของผู้ประกอบการชุมชน (Champ) ตำบลหัวเดียวด อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

ภาพรวมระดับความพึงพอใจในแต่ละด้านต่อการนำเสนอเพื่อขายโปรแกรมของผู้ประกอบการชุมชน (Champ) ตำบลหัวเดียวด อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ทั้ง 5 ผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล (Discussion)

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ (D-HOPE) แบบบูรณาการในอุตสาหกรรมการค้าและบริการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่บริหารจัดการโดยชุมชน และจัดทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลหัวเดียด อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ที่ผ่านมารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติขยายตัวอย่างมาก และส่งผลให้ธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องมีการเติบโตอย่างชัดเจน ทั้งในด้านโรงแรม ร้านอาหาร คำส่งคำปลีก และผลตอบแทนจากการผลิตต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว นอกจากรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยวแล้ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ยังส่งผลดีต่อการจ้างงานและการลงทุนโดยรวมของประเทศในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสนับสนุนอีกด้วย ประกอบกับที่ทางรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้เม็ดเงิน กระจายลงสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลายเป็น หนึ่งในกลไกการขับเคลื่อน การพัฒนาในด้านต่าง ๆ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อผลักดัน ให้เกิดการมีส่วนร่วมช่วยยกระดับรายได้ในชุมชนและท้องถิ่นให้ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) ได้กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิด ประเทศไทย 4.0 สอดคล้องกับ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งมีการกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นแผนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 5 ปีแรกสู่การปฏิบัติ กำหนด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ 1 ใน 10 ด้านที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรม คือ ตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ในความสำคัญของยุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรม เพิ่มขีด

ความสามารถทางการแข่งขัน ทั้งภาคการเกษตร การบริการ และอุตสาหกรรม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ที่เน้นการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมขั้นก้าวหน้าที่เข้มข้นมากขึ้น การเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมขนาดย่อม อุตสาหกรรมในครัวเรือน สมุนไพร เอื้อจิรพงษ์พันธ์, พักผจง วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย และประกอบ คุปรัตน์ (2553) รวมถึงการสร้างสังคมผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าได้ และขายสินค้าเป็น โดยอาจจะพิจารณาจากความเปลี่ยนแปลงความต้องการของผู้บริโภคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมาตรฐานของสินค้าและบริการที่สูงขึ้น และกำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในการสร้างมูลค่าและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของสินค้าและบริการ เพื่อพัฒนาปัจจัยสนับสนุนและอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ รวมทั้งการพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ

จากผลวิจัยพบว่า ตำบลหัวเตี้ยด อำเภอมือง จังหวัดตาก หัวเตี้ยดนี้เป็นชุมชนที่มีประวัติมายาวนานมาก ประวัติของชุมชนหัวเตี้ยดเดิมที่เป็นพื้นที่มีป่าไม้อยู่มาก ต่อมาคนชาวเหนือได้อพยพมาบุกเบิกถากถางป่าและได้อพยพมาอยู่จำนวนมากขึ้น และป่าที่ขึ้นอยู่นั้นคือป่าพง และต่อมาได้มีวัดตั้งขึ้น ชื่อว่าวัดสันป่าพง ในส่วนคำว่าหัวเตี้ยดมาจากลักษณะของการสื่อสารพูดคุยของคนในชุมชนเป็นคนเสียงดัง หรือในภาษาพื้นเมืองจะเรียกว่า “อู้กันเตี้ยดดัง” ซึ่งเป็นลักษณะของคนหัวเตี้ยด จนทุกวันนี้ และมีผลิตภัณฑ์ของชุมชนหัวเตี้ยดที่คัดเลือกมาทั้งหมด 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เมี่ยงคำจอมพล ผลิตภัณฑ์แกงมะแฮะ ผลิตภัณฑ์ไส้เมี่ยงมะพร้าว ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาดำ ผลิตภัณฑ์ยำข้าวเกรียบ ซึ่งกิจกรรม “การประชุมเชิงปฏิบัติการทดสอบโปรแกรมของผู้ประกอบการชุมชน (Champ)” ดำเนินการภายหลังจากจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ประกอบการชุมชน (Champ) ตำบลหัวเตี้ยด อำเภอมืองตาก จังหวัดตาก ทั้งนี้ จึงจัดกิจกรรมทดสอบโปรแกรม จำนวน 5 โปรแกรม ได้แก่ 1) เมี่ยงคำจอมพล 2) แกงมะแฮะ 3) เมี่ยงมะพร้าว 4) ข้าวเกรียบงาดำ และ 5) ยำข้าวเกรียบ เพื่อให้ผู้ประกอบการชุมชน (Champ) ได้ฝึกทักษะ

การนำเสนอโปรแกรมของตนเอง จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมลงมือทำ และการสื่อความหมายที่น่าสนใจ ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สามารถรองรับบริการนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง

ในการทดสอบโปรแกรมครั้งนี้ มีหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมทดสอบโปรแกรม ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ คนในชุมชน และคณะวิทยากร เป็นนักท่องเที่ยวในการทดสอบโปรแกรม และประเมินความพึงพอใจ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่อการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการนำมาพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้นต่อไป

1. วิเคราะห์พัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการ กลุ่มองค์กร และครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการในชุมชนให้สามารถจัดกิจกรรมที่ผู้บริโภคลงมือทำด้วยตนเอง (Hands-On Program Exhibition) ตามแนวทาง D-HOPE

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 35-44 ปี สถานะเป็นผู้ประกอบการ มีวุฒิการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี อาชีพหลักที่ทำรายได้ให้กับชุมชนมากที่สุด คือ ผลิตภัณฑจากอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งจำนวนสมาชิกในชุมชนมากกว่า 46 ครัวเรือน ชุมชนของท่านจัดอยู่ในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีประเภทใด ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนสินค้า OTOP

2. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว, OTOP นวัตวิถี, สัมมาชีพชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่บริหารจัดการโดยชุมชน

จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนหัวเดียวตามที่คุณประกอบการและชุมชนต้องการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากสถานประกอบการจริง การปฏิบัติจริง และได้นำไปชื่นชมผลงานตนเองที่มีหนึ่งเดียวในโลก

3. จัดทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลหัวเดียว อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเพจ (Facebook) ชื่อว่า Hua-Dead พร้อมกับการดูแลเพจ คือ ทางชุมชนหัวเดียวคเป็นดูแลเพจเป็นระยะเวลา 1 ปี

เอกสารอ้างอิง

- รัชพล จอมไชคุป และวัชรพงษ์ อินทรวงศ์. (2019). ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้ประกอบการ. *วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ*, 2(1), 255-260.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2555). *โครงการจัดทำมาตรการส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในพื้นที่ชายแดน*. ม.ป.ท.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทผจง วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย และประกอบ คุปรัตน์. (2553). *นวัตกรรมความหมายประเภทและความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- สุธีรา อะทะมษา. (2556). คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการและลักษณะของสถานประกอบการที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 28(85), 61-79.
- สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตาก. (2566, 30 ธันวาคม). *เกี่ยวกับจังหวัด*.
<https://tak.treasury.go.th/th/about/>
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ

Authors

Miss Dutsadee Mukda-on

Faculty of Business Administration and Liberal Arts

Rajamangala University of Technology Lanna Tak

41 Moo 7 Phahonyothin Road, Grand Mai Ngam Sub-district,

Mueang Tak District, Tak 63000

Tel: 08-1081-0272 Email: paewvaew12@rmutl.ac.th

Mrs.Kattareeya Prompreing

Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna

128 Huay Kaew Road, Mueang Chiang Mai District,

Chiang Mai, 50300

Tel: 08-1111-7677 Email: kattareeya14@rmutl.ac.th

Miss Natchiya Mofu

Faculty of Business Administration and Liberal Arts

Rajamangala University of Technology Lanna Tak

41 Moo 7 Phahonyothin Road, Grand Mai Ngam Sub-district,

Mueang Tak District, Tak 63000

Tel: 08-5876-4883 Email: natchiyamofu@rmutl.ac.th

Mr.Sirisak Saksirikun

Faculty of Business Administration and Liberal Arts

Rajamangala University of Technology Lanna Tak

41 Moo 7 Phahonyothin Road, Grand Mai Ngam Sub-district,

Mueang Tak District, Tak 63000

Tel: 08-6428-2971 Email: clikflip@gmail.com

Miss Suwatchanakanda Phuniat

Faculty of Business Administration and Liberal Arts

Rajamangala University of Technology Lanna Tak

41 Moo 7 Phahonyothin Road, Grand Mai Ngam Sub-district,

Mueang Tak District, Tak 63000

Tel: 06-3154-1953 Email: pooleaid@rmutl.ac.th

Miss Aim-orn Pipatvattanayothin

Rajamangala University of Technology Lanna Lampang

200 moo 17, Mueang Lampang District, Lampang 52000

Tel: 06-3343-5350 Email: aim_ornpipat@rmutl.ac.th

ผลการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน

โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา

The Effects of Health Education Using Traditional Herbs of
Students Health Care, Ban Kok Chang School, Phangnga
Province

กัญญาภัค นันทชัย^{1*}/ ชูดาภรณ์ ทองจุน²/ วิลาวณิชย์ ประสมกิต³

Kanyapak Nantachai/ Chudabhorn Thongjun/ Wilawan Prasomkit

¹สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยชุมชนพังงา

Associate Program in Community Health, Phangnga Community College

²สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัล วิทยาลัยชุมชนพังงา

Associate Program in Business Digital Technology, Phangnga Community College

³โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา

³Ban Kok Chang School, Phangnga Province

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 30 เมษายน 2567

ปรับปรุงแก้ไข : 5 มิถุนายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนและหลังได้รับสุศึกษาของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา และ 2) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแล

สุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา จำนวน 43 คน ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการให้สุขศึกษา แบบทดสอบความรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ Paired-t-test

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพหลังได้รับสุขศึกษาสูงกว่าก่อนได้รับสุขศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และระดับความพึงพอใจในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ± 0.67 คะแนน

คำสำคัญ : สุขศึกษา, สมุนไพรพื้นบ้าน, การดูแลสุขภาพ

Abstract

This research is the quasi-experimental research. The one group had pretest-posttest before and after experiment and had the objectives to 1) to compare the knowledge scores on using traditional herbs for health care before and after receiving the health education of students, Ban Kho Chang school, Phangnga province, and 2) to study the satisfaction level of health education providing by using traditional herbs to health care for students, Ban Kok Chang School, Phangnga province. The sample group of this research was students who were studying in Prathomsuksa 4 to Matthayomsuksa 3 at Ban Kho Chang school, Phangnga province, in number

of 43 students. By using the purposive sampling. The research tools were including a health education project, knowledge test, and satisfaction assessment form. The statistics that used for analyzing data were frequency, percentage, means, standard deviation, and hypothesis test with paired t-test.

The results of the research found out that the sample group had a knowledge score on using traditional herbs for health care after receiving health education higher than before receiving health education at a significance level of 0.01 and the overall satisfaction level of the sample group was in high level of health education using traditional herbs for health care, that average score was 4.23 ± 0.67 points.

Keywords: Health Education, Traditional Herbs, Health Care

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดการแข่งขันทางด้านการเรียนนำไปสู่ปัญหาทางด้านสุขภาพจิตและสุขภาพร่างกายมากขึ้นจากการสำรวจข้อมูลทางด้านสุขภาพของเด็กและเยาวชน พบว่า ในปี 2564 เด็กอายุ 6-14 ปี มีความไม่มั่นคงทางอาหาร ร้อยละ 28.0 มีความผิดปกติทางจิต ร้อยละ 19.4 ตรวจพบแอลกอฮอล์ในเลือด ร้อยละ 17.0 มีการออกกำลังกายอย่างเพียงพอ ร้อยละ 24.2 และมีระยะเวลาในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรศัพท์ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ โดยเฉลี่ย 4 ชั่วโมงต่อวัน (Thai Health Promotion Foundation, 2023) สำหรับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 10 ประการ ได้แก่ การดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด การรักษาฟันให้แข็งแรง

และแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง การล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่าย การกินอาหารสุก สะอาด ปราศจากสารอันตรายและหลีกเลี่ยงอาหารรสจัด สีสูดมด ดับหรี สุรา สารเสพติด การพนัน และการสำส่อนทางเพศ การสร้างความสัมพันธ์ ในครอบครัวให้อบอุ่น การป้องกันอุบัติเหตุด้วยความไม่ประมาท การออกกำลังกายสม่ำเสมอและตรวจสุขภาพประจำปี การทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ และการมีส่วนร่วม และร่วมสร้างสรรค์สังคม (กองสุศึกษา, 2561) โดยจากการสำรวจ พฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนความรอบรู้สุขภาพโดยรวมอยู่ใน ระดับพอใช้ ร้อยละ 56.76 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจ ทางสุขภาพ ด้านการเข้าถึงข้อมูลและการบริการสุขภาพ ด้านการสื่อสารเพื่อเพิ่ม ความเชี่ยวชาญในการดูแลสุขภาพตนเอง และด้านการจัดการเงื่อนไขทางสุขภาพของ ตนเองมีคะแนนพฤติกรรมสุขภาพอยู่ในระดับไม่ดีพอ และกลุ่มนักเรียนมีภาวะโภชนาการ สูงสมส่วน ร้อยละ 66.89 (ยุพาทรณ์ ตรีไพรวงศ์ และคณะ, 2563)

สำหรับการดูแลสุขภาพนั้นมีหลากหลายวิธี ได้แก่ การดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือก การดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน และการดูแลสุขภาพ ด้วยการแพทย์แผนไทยโดยการใช้สมุนไพรซึ่งสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น จึงช่วยลด ค่าใช้จ่ายในการรักษาและลดการนำเข้าของยาแผนปัจจุบันจากต่างประเทศที่มีราคา ค่อนข้างสูง จากการสำรวจพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง พบว่า พฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพของประชาชน ได้แก่ อายุ ประสบการณ์ใช้สมุนไพร ช่องทางในการได้มาซึ่งสมุนไพร ค่าใช้จ่ายหรือราคาของ สมุนไพร การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในการใช้สมุนไพร และการเปิดรับข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพของประชาชน ได้ร้อยละ 23.0 (พัชรพร หัตถิยา และคณะ, 2566) และจาก ข้อมูลความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรในนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนความรู้เรื่องสมุนไพร พื้นบ้านเฉลี่ยก่อนและหลังจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 12.80 คะแนน และ 23.77 คะแนน

ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ และพัชรินทร์ ชมภูวิเศษ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ คงศักดิ์ วัฒนะโชติ และกิตติภักดิ์ วงศ์กระโษ (2565) พบว่า ความรู้ของนักเรียนหลังผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 และจิตสำนึกของนักเรียนหลังผ่านกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับการศึกษาของ สิริริดา นัตสูงวงศ์ และคณะ (2565) พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ระดับความตระหนักในการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับมากและระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ในปัจจุบันการดูแลสุขภาพด้วยการใช้สมุนไพรได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากการแพทย์แผนปัจจุบันยังไม่สามารถรักษาโรคร้ายไข้เจ็บบางชนิดให้หายขาดได้ ประกอบกับความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่นจึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เริ่มหันมาส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคด้วยการเลือกรับประทานอาหารจำพวกพืชผักสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสมุนไพรนอกจากจะเป็นประโยชน์ทางยาแล้วยังมีความปลอดภัยจากสารเคมีอีกด้วย (ทัศนดาพร แจวจารณ์ และคณะ, 2566) สำหรับโรงเรียนบ้านคอกช้าง ตำบลบางเหียง จังหวัดพังงา เป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของสมุนไพรพื้นบ้าน ทำให้โรงเรียนจัดทำโครงการสวนสมุนไพรขึ้น โดยปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อของจังหวัดพังงา ได้แก่ ขมิ้นชัน มีสรรพคุณช่วยในระบบการย่อยอาหาร รักษาแผลในกระเพาะกรดไหลย้อน ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับลม ลดอาการจุกเสียด แน่นท้อง ชিং มีสรรพคุณขับลม แก้อาการท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ และกระวาน มีสรรพคุณแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ เป็นต้น

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ

ก่อนและหลังได้รับสุขศึกษาของนักเรียน และเพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา อันจะเป็นประโยชน์ในการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนและหลังได้รับสุขศึกษาของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนที่ได้รับสุขศึกษาการใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพมีคะแนนความรู้สูงกว่าก่อนได้รับสุขศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental design) แบบหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 75 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 43 คน ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ฉบับ ดังนี้

1. แผนการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพรายกลุ่ม จำนวน 1 แผน 3 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยนำแผนการให้สุขศึกษานำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหาตลอดจนความถูกต้องของภาษาที่ใช้ โดยใช้ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสอดคล้องกันตั้งแต่ร้อยละ 80.00 ขึ้นไป หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแผนการให้สุขศึกษาที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว มาทำการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะ

2. แบบทดสอบวัดความรู้ เรื่อง การใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวมเป็น 20 คะแนน ซึ่งมีค่าความยาก ตั้งแต่ 0.45-0.64 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.55-0.68 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78

3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ จำนวน 10 ข้อ

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1. ดำเนินการทดสอบความรู้ก่อนการให้สุขศึกษา ด้วยแบบทดสอบความรู้ เรื่อง การใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 43 คน

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ จำนวน 1 แผน รวมทั้งหมด 3 ชั่วโมง และบันทึกผลการเรียนรู้

3. เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ ดำเนินการทดสอบความรู้ก่อนการให้สุขศึกษา ด้วยแบบทดสอบความรู้ เรื่อง การใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรรพพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนและหลังได้รับสุขศึกษาของนักเรียน

4. ให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรรักษาบ้านในการดูแลสุขภาพ

5. นำคะแนนความรู้ก่อนและหลังได้รับสุศึกษาารวมถึงคะแนนที่ได้จากแบบประเมินความพึงพอใจ มาวิเคราะห์ผลด้วยวิธีทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรรักษาบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนและหลังได้รับสุศึกษาของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา โดยใช้สถิติ Paired t-test

2. การวิเคราะห์คะแนนระดับความพึงพอใจในการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรรักษาบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรรักษาบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนและหลังได้รับสุศึกษาของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา และศึกษาระดับความพึงพอใจในการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรรักษาบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา (n = 43)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. ชั้นการศึกษาที่กำลังเรียนในปีการศึกษา 2566		
- ประถมศึกษาปีที่ 4	5	11.63

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
- ประถมศึกษาปีที่ 5	10	16.28
- ประถมศึกษาปีที่ 6	9	13.95
- มัธยมศึกษาปีที่ 1	11	16.28
- มัธยมศึกษาปีที่ 2	12	23.26
- มัธยมศึกษาปีที่ 3	8	18.60
2. อายุ (ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	12.79 $\pm$ 0.75	

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 43 คน มีอายุเฉลี่ย 12.79 ± 0.75 ปี ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 23.26

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบข้อความถูกก่อนและหลังได้รับ สุขศึกษา (n = 43)

ข้อความ	ก่อนได้รับสุขศึกษา		หลังได้รับสุขศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ข้อใดคือสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการ เริ่มและงูสวัด	20	46.51	40	93.02
2. หย้าหนดแมวช่วยทำให้น้ำปัสสาวะ อยู่ในภาวะอย่างไร	35	81.40	37	86.05
3. สมุนไพรในข้อใดที่นำมาประกอบใน การทำลูกประคบ	28	65.12	38	88.37
4. อาการและโรคที่ไม่ควรใช้สมุนไพร คือข้อใด	39	90.70	39	90.70
5. ผู้ที่มีอาการความดันโลหิตสูง เราควร แนะนำให้ทานสมุนไพรตามข้อใด	27	62.79	41	95.35

ข้อคำถาม	ก่อนได้รับสุขศึกษา		หลังได้รับสุขศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6. พืชสมุนไพรในข้อใดใช้เป็นยาระบายอ่อน ๆ ได้ดี	28	65.12	36	83.72
7. ข้อใดไม่ใช่อาการที่เกิดจากการแพ้สมุนไพร	25	58.14	37	86.05
8. ว่านทางจระเข้ใช้รักษาโรคอะไรได้ดีที่สุด	26	60.47	34	79.07
9. สมุนไพรที่มีสรรพคุณเป็นยาช่วยในการย่อยอาหารแก้ท้องอืดท้องเฟ้อคือข้อใด	29	67.44	36	83.72
10. ข้อใดคือใบมะขามสมุนไพรที่มีสรรพคุณ	32	74.42	38	88.37
11. ข้อใดต่อไปนี้นำมาใช้ปลูกตอมสำหรับสมุนไพร	31	72.09	39	90.70
12. พืชสมุนไพรชนิดใดมีสรรพคุณแก้โรคกระเพาะอาหาร	39	81.40	40	93.02
13. สมุนไพรชนิดใดที่มีรสฝาด	40	93.02	41	95.35
14. ขิงมีสรรพคุณอย่างไร	38	88.37	36	83.72
15. สมุนไพรใดที่มีสรรพคุณบำรุงไฟธาตุ ขับลมในลำไส้ เจริญอาหาร	26	60.47	35	81.40
16. มะระขึ้นก็มีสรรพคุณอย่างไร	28	65.12	37	86.05
17. ข้อใดไม่ใช่สรรพคุณของขมิ้นชัน	36	83.72	38	88.37
18. สรรพคุณของสมุนไพรใด "ช่วยบำรุงสายตา รักษาอาการตาต้อ ตาฝ้าฟาง ตาแดง สายตาสั้น"	34	79.07	39	90.70

ข้อคำถาม	ก่อนได้รับสุขศึกษา		หลังได้รับสุขศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
19. สมุนไพรใดที่ทำให้ผิวหนังชุ่มชื้น	28	65.12	35	81.40
20. สมุนไพรในข้อใดรักษาสิวอักเสบ	42	74.42	38	88.37

จากตารางที่ 2 พบว่า ก่อนได้รับสุขศึกษาเรื่องการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ ข้อคำถามสมุนไพรชนิดใดที่มีรสฝาด ร้อยละ 93.02 รองลงมา คือ ข้อคำถามอาการและโรคที่ไม่ควรใช้สมุนไพรคือข้อใด ร้อยละ 90.70 และข้อคำถามซึ่งมีสรรพคุณอย่างไร ร้อยละ 88.37 ตามลำดับ หลังได้รับสุขศึกษาเรื่องการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ ข้อคำถามผู้ที่มีอาการความดันโลหิตสูงเราควรแนะนำให้ทานสมุนไพรตามข้อใดและข้อคำถามสมุนไพรชนิดใดที่มีรสฝาด ร้อยละ 95.35 รองลงมา คือ ข้อคำถามข้อใดคือสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเริ่มและงูสวัดและข้อคำถามพืชสมุนไพรชนิดใดมีสรรพคุณแก้โรคกระเพาะอาหาร ร้อยละ 93.02 และข้อคำถามข้อใดต่อไปนี้กล่าวไม่ถูกต้องสำหรับสมุนไพรและข้อคำถามสรรพคุณของสมุนไพรใด "ช่วยบำรุงสายตา รักษาอาการตาต่อตาฝ้าฟาง ตาแดง สายตาสั้น ร้อยละ 90.70 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนและหลังได้รับสุขศึกษาของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา (n = 43)

คะแนนความรู้	$\bar{x}$	S.D.	df	t	p-value	95%CI
ก่อนการให้สุขศึกษา	11.65	3.35	42	8.86	<0.01**	9.95-15.13
หลังการให้สุขศึกษา	17.86	2.28				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนได้รับสุขศึกษาเฉลี่ย 11.65 ± 3.35 คะแนน และมีคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพหลังได้รับสุขศึกษาเฉลี่ย 17.86 ± 2.28 คะแนน นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพเฉลี่ยหลังได้รับสุขศึกษาสูงกว่าก่อนได้รับสุขศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ตารางที่ 4 ระดับความพึงพอใจในการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา ($n = 43$)

ความพึงพอใจในการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน	คะแนน		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{x}$	S.D.	
1. อธิบายเนื้อเรื่องได้เข้าใจ ครบคลุมและต่อเนื่อง มีการยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจน	4.76	0.56	มากที่สุด
2. ระยะเวลาในการให้สุขศึกษามีความเหมาะสม	4.05	0.85	มาก
3. บุคลิกภาพ การแต่งกายและการพูดจาของผู้ให้สุขศึกษาเหมาะสม	4.22	0.71	มาก
4. สังเกตผู้ฟังอย่างทั่วถึงและกระตุ้นผู้ฟังให้แสดงความคิดเห็นเปิดโอกาสให้ซักถาม	4.05	0.64	มาก
5. ใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม	4.08	0.76	มาก
6. จัดสิ่งแวดล้อม เช่น การเตรียมสถานที่ แสงเสียง ได้เหมาะสม สร้างบรรยากาศ ในการส่งเสริมการเรียนรู้	4.20	0.45	มาก
รวม	4.23	0.67	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับความพึงพอใจในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการให้สุขศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 4.23 ± 0.67 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อวิทยากรในการอธิบายเนื้อเรื่องได้เข้าใจ ครอบคลุมและต่อเนื่อง มีการยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.76 ± 0.56 คะแนน รองลงมา ได้แก่ บุคลิกภาพ การแต่งกายและการพูดจาของผู้ให้สุศึกษาเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.22 ± 0.71 คะแนน และการจัดสิ่งแวดล้อม เช่น การเตรียมสถานที่ แสงเสียง ได้เหมาะสม สร้างบรรยากาศ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.20 ± 0.45 คะแนน ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องผลการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา มีประเด็นอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพก่อนและหลังได้รับสุศึกษาของนักเรียน โรงเรียนบ้านคอกช้าง จังหวัดพังงา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพเฉลี่ยหลังได้รับสุศึกษาสูงกว่าก่อนได้รับสุศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อธิบายได้ว่า คะแนนความรู้ที่เพิ่มขึ้นเกิดจากการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ได้แก่ การบรรยาย การถามตอบปัญหา การถ่ายทอดความคิด และการฝึกปฏิบัติ จึงทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ กฤตภูมิ ชมพูวิเศษ และพัชรินทร์ ชมภูวิเศษ (2563) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความพึงพอใจโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรพื้นบ้านมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 12.80 คะแนน และ 23.77 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มนัสชนก คำรังสี และราตรี ศิริพันธ์ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องประโยชน์ของสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่าการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิชาพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ เรื่องประโยชน์ของสมุนไพร มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องพืชสมุนไพร เศรษฐกิจในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เหมือนกับการวิจัยของ สิริินดา นัดสูงวงศ์ และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านลานแหลม อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า กิจกรรมนี้สามารถทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนความรู้เฉลี่ยหลังเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการความร่วมมือ รูปแบบวิธีการสอน และเนื้อหาต่าง ๆ มีการเชิญวิทยากรจากภายนอกที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมาบรรยายเพื่อให้ความรู้และมุมมองจากประสบการณ์จริง ทำให้เกิดความหลากหลายของเนื้อหา ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีขึ้นรวมถึงการฝึกการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ระดับความพึงพอใจในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการให้สุศึกษาโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.23 ± 0.67 คะแนน เนื่องจากผู้วิจัยใช้คำพูดที่นักเรียนเข้าใจได้ง่าย รวมไปถึงเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้รูปแบบการสอนที่มีความหลากหลาย ทำให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและรู้สึกสนุกสนานกับรูปแบบของวิธีการสอนทำให้นักเรียนทำตามได้ง่าย เช่น การสอนสาธิตและสาธิตย้อนกลับ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ อัญญาวุฒิ แก้วส่องศึก และดวงใจ พุทฺธเชม (2563) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อความรู้เกี่ยวกับการควบคุมอาหารและการลดน้ำหนักเพื่อสุขภาพที่ดีอยู่ในระดับมาก และเช่นเดียวกัน

กับการวิจัยของ กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ และพัชรินทร์ ชมภูวิเศษ (2563) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรพื้นบ้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า คะแนนความรู้ที่เพิ่มขึ้นเกิดจากการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ได้แก่ การบรรยาย การถามตอบปัญหา การถ่ายทอดความคิด และการฝึกปฏิบัติ จึงทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ควรมีการนำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายนี้ไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษานี้มีแผนการให้สุขศึกษาเพียง 1 แผน และทำการศึกษาในระยะเวลาสั้น ใช้ระยะเวลาเพียง 3 ชั่วโมง ควรเพิ่มแผนในการให้สุขศึกษาและระยะเวลาในการศึกษาเพื่อทำการวัดซ้ำในระยะเวลาที่เปลี่ยนไป ควรมีการติดตามผลความยั่งยืนของประสิทธิภาพในการให้แผนสุขศึกษา และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการให้สุขศึกษาในแต่ละช่วงวัย เช่น กลุ่มประถมศึกษาตอนต้น กลุ่มประถมศึกษาตอนปลาย และกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อศึกษาว่าการให้สุขศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุดในช่วงวัยใด และแต่ละช่วงวัยมีความแตกต่างกันในการเรียนรู้หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ และพัชรินทร์ ชมภูวิเศษ. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความพึงพอใจโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 15(2), 29-42.

- กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *การเสริมสร้าง
ความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพกลุ่มเด็กและเยาวชน
(อายุ 7-14 ปี) กลุ่มประชาชน 15 ปีขึ้นไป*. กระทรวงสาธารณสุข.
- คงศักดิ์ วัฒนะโชต และกิตติภฏ วงศ์กระโซ. (2565). กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้าง
จิตสำนึกต่อการอนุรักษ์พืชสมุนไพรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
สาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*,
8(3), 41-52.
- ทัศนดาพร แจวจารณ, ณัฐธัญญา สนั่นก้อน, นัชมีน เจ้กา, สุกาญจนา กำลังมาก และยมล
พิทักษ์ภาวศุทธิ. (2566). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพร
เพื่อดูแลสุขภาพในสถานการณ์โควิด-19 ในนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขต
พัทลุง. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
กาฬสินธุ์*, 16(2), 60-73.
- พัชรพร หัตถิยา, ชีระวุธ ธรรมกุล และอนัญญา ประดิษฐ์ปรีชา. (2566). ปัจจัยที่มีผล
ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพของประชาชนเขตอำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข*, 9(2), 285-
296.
- มนัสชนก คำรังสี และราตรี ศิริพันธ์. (2565). การพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่อง ประโยชน์
ของสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนองครักษ์ จังหวัด
นครนายก. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 21(2), 66-73.
- ยุพาภรณ์ ตีรไพรวงศ์, รัตติกร เหมือนนาคอน, ชัญญาวิรัชไชยวงศ์, วาสนา ขอนยาง และ
อรนิต นิคม. (2563). ความรอบรู้สุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพและภาวะ
โภชนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลตำบลโนนสูง
จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*, 3(3),
78-93.

- สิรินดา นัตสูงวงศ์, สันติ ศรีสวนแดง และประสงค์ ตันพิชัย. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่องการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(4), 1419-1436.
- อัษฎาวุฒิ แก้วส่องศึก และดวงใจ พุทธเชม. (2563). การศึกษาผลการใช้สื่อออนไลน์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมอาหารและการลดน้ำหนักเพื่อสุขภาพที่ดีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารวิชาการ ครุศาสตร์สวนสุนันทา*, 4(1), 1-10.
- Thai Health Promotion Foundation. (2023). *Thai health 2023*. Thai Health Promotion Foundation.

Authors

Miss Kanyapak Nantachai

Associate Program in Community Health,

Phangnga Community College, 69 Moo 6 Borsean Sub-district,

Thupput District, Phangnga Province, 82180

Tel: 09-0949-5089 Email: nantachaikanyapak1234@gmail.com

Miss Chudabhorn Thongjun

Associate Program in Business Administration in Business Digital

Technology, Phangnga Community College, 69 Moo 6

Borsean Sub-district, Thupput District, Phangnga Province, 82180

Tel: 09-1035-5598 Email: jamjam9339@hotmail.com

Mrs.Wilawan Prasomkit

Ban Kok Chang School, Moo 2 Bang Riang Sub-district,

Thupput District, Phangnga Province, 82180

Tel: 09-9140-0685 Email: wilawanpra910@gmail.com

การพัฒนาารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด

Development of an Evaluation Model of Pracharath School in
Southern Border Provinces: An Application of Multiple
Evaluation Approaches

ณัชฌานญา โกมนตรี^{1*}/ ณรงค์ศักดิ์ ropicorb²/ จิระวัฒน์ ต้นสกุล³/ ธีระยุทธ รัชชะ⁴

Natchaya Komontree/ Narongsak Rorbkorb/ Jirawat Tansaku/

Teerayout Rascha

^{1,2,3}สาขาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Department of Research and Evaluation, Faculty of Education, Prince of Songkla University

⁴สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Prince of Songkla University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 9 เมษายน 2567

ปรับปรุงแก้ไข : 29 พฤษภาคม 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

โครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นโครงการสำคัญของรัฐบาลในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานโครงการสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและเกิดประโยชน์ต่อการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพ การประเมินโครงการโดยอาศัยแนวคิดการประเมินที่หลากหลายเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับประเด็นวิจัยนี้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการประเมินโครงการ และ

พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการ ตัวอย่างวิจัยเป็น ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล ด้านการประเมินผล และด้านบริบทโรงเรียนประชารัฐจังหวัด ชายแดนภาคใต้ จำนวน 5 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเคราะห์รูปแบบการประเมิน และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และวิธี ดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) พัฒนารูปแบบการประเมิน และ 3) ประเมินรูปแบบการประเมิน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการประเมิน โดยการประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการประเมิน ระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล 2) ผลการพัฒนาตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการ มี 5 องค์ประกอบ และ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ ด้านการประเมินระบบ 3 ตัวบ่งชี้ ด้านปัจจัยนำเข้า 3 ตัวบ่งชี้ ด้านกระบวนการ 3 ตัวบ่งชี้ ด้านผลผลิต 3 ตัวบ่งชี้ และด้านการติดตามผล 3 ตัวบ่งชี้ และ 3) ผลการประเมินรูปแบบโครงการ มีคะแนนเฉลี่ย 4.92 อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเหมาะสมสำหรับใช้ในสร้างเครื่องมือการประเมินโครงการ

คำสำคัญ : การประเมินพหุแนวคิด, โรงเรียนประชารัฐ, จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The Pracharat School Project in the Southern Border Provinces is a significant government initiative aimed at creating educational opportunities for students in this area. To ensure the project's implementation aligns with real conditions and provides beneficial recommendations for its effective development, utilizing various evaluation concepts is deemed appropriate for this research. This study examines the synthesis of the components and indicators for project evaluation, and the development and verification of

the quality of the evaluation model. Data were gathered from five experts in measurement, evaluation, and the context of Pracharat schools in the southern border provinces. The instruments for the study included: 1) a synthesized evaluation model form and 2) an evaluation model suitability assessment form. The research procedure comprised three steps: 1) synthesizing relevant documents, 2) developing the evaluation model, and 3) evaluating the evaluation model. A multi-method evaluation was completed using descriptive statistics and qualitative procedures.

Results reveal that 1) The synthesis of components and indicators for evaluation, through the application of multi-concept evaluation, consists of five components: system evaluation, input factors, process, output, and follow-up. 2) The development and quality verification of the project evaluation model yielded five components and fifteen indicators, as follows: three indicators for system evaluation, three indicators for input factors, three indicators for process, three indicators for output, and three indicators for follow-up. And 3) The evaluation of the project model showed an average score of 4.92, indicating the highest level of suitability for use in creating project evaluation tools.

Keywords: Application of Multiple, Pracharath School, Southern Border Provinces

บทนำ

จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสภาพและบริบทที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ทั้งในเรื่องความรุนแรงจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การเป็นสังคม

พหุวัฒนธรรมที่ประชาชนมีความหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในพื้นที่ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำให้กับเด็ก เยาวชนในพื้นที่เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ รัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) ได้มีข้อสั่งการให้กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำโครงการที่เป็นลักษณะโรงเรียนประจำโดยไม่มีค่าใช้จ่าย มีที่พัก มีอาหารฟรี เพื่อเปิดโอกาสให้ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยไม่เกิน 30,000 บาท ได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น และในปีการศึกษา 2561 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วยเหลือนักเรียนยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในลักษณะโรงเรียนประจำ เปิดโอกาสให้นักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น

การประเมินโครงการ เป็นการช่วยให้เห็นว่าการกิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินงานมีผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบเป็นไปตามเป้าหมาย หรือตัวชี้วัดที่ระบุไว้หรือไม่ เป็นข้อมูลสารสนเทศของการดำเนินงานที่จะช่วยให้ผู้บริหารใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานต่อหรือว่ายุติการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นแนวทางหรือกรอบความคิดในการดำเนินงานครั้งต่อไป ซึ่งหากว่าการประเมินเป็นระบบ สามารถกำหนดประเด็นสำคัญได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินมีความเที่ยง ถูกต้อง ครอบคลุม ชัดเจน น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งรูปแบบการประเมินมีหลายรูปแบบ หลายประเภท แตกต่างกันตามทฤษฎี ข้อจำกัดของรูปแบบประเมิน และการนำไปใช้จัดเก็บข้อมูล การประเมินผล โดยการประเมินโครงการหากใช้วิธีการประเมินเพียงรูปแบบเดียว อาจจะได้ข้อมูลการประเมินที่ไม่ตอบสนองความต้องการของการประเมินโครงการได้อย่างครอบคลุม ยกตัวอย่าง เช่น การประเมินโครงการทางการศึกษาในประเทศไทย ที่ได้รับความนิยมนิยม ต้องการผลของสภาพบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินของ Daniel L. Stufflebeam แต่ผลการประเมินมีความคลาดเคลื่อนเพราะการนำไปใช้ จึงมีการพัฒนารูปแบบการประเมินเป็น ที่มุ่งประเมินประสิทธิผลการประเมินความยั่งยืน และการประเมินถ่ายทอดส่งต่อ แต่การประเมินรูปแบบนี้ยังขาดการประเมินระหว่างดำเนินการ เพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น และมีระยะเวลาใน

การประเมินนานจึงจะทราบผล ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพื่อให้มีผล การประเมินโครงการที่ครอบคลุม สอดคล้องกับความต้องการ และการนำไปใช้ประโยชน์ ที่มีจุดมุ่งหมายโครงการทั้งในเรื่องของผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ ผลกระทบบันปลาย การตัดสินใจคุณค่าและการนำไปสู่การตัดสินใจอย่างเหมาะสม การเลือกใช้หรือประยุกต์ใช้ รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง จึงไม่เพียงพอ

การประเมินพหุแนวคิด (Multiple Evaluation Approach) ที่เป็นการประเมิน หลายรูปแบบ มีกรอบแนวคิดทางการประเมินที่พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิด การประเมินที่แตกต่างกันอย่างน้อยตั้งแต่สองแนวคิดขึ้นไป การประเมินสำหรับเป็นกรอบ แนวทางในการพัฒนารูปแบบการประเมินที่เหมาะสมกับบริบทหรือสถานการณ์ของสิ่งที่มี ประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศอย่างเพียงพอต่อการตัดสินใจคุณค่าและนำไปสู่การตัดสินใจ อย่างเหมาะสมเกี่ยวกับสิ่งที่มีประเมิน ทำให้ช่วยเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการประเมิน และมีประโยชน์มากโดยเฉพาะการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของโครงการ สอดคล้องกับ (Hansen: 2005) ที่กล่าวสนับสนุนว่า ในความเป็นจริงสถานการณ์ของการประเมินมีความซับซ้อน ปัญหาทางการประเมินที่ขึ้นแม้จะเป็นปัญหาเดี่ยวแต่บางครั้งยังจำเป็นต้องใช้แนวคิด ทางการประเมินที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ (กาญจนา คำยาคี: 2553, Bledsoe & Graham, 2005: 302-319)

ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ พิเศษของรัฐบาล นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จึงสนใจเกี่ยวกับการประเมินโครงการ โรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนใต้ ตามแนวทางการประเมินพหุแนวคิด (Multiple Evaluation Approach) เป็นการประเมินโครงการด้วยรูปแบบการประเมินที่ผสมผสาน หลากหลายรูปแบบ ประกอบด้วย 1) รูปแบบการประเมิน CIPP ของ Stuftebeam 2) รูปแบบ การประเมิน Goal Free ของ Michael Scriven 3) รูปแบบการประเมิน Goal-based ของ Ralph W. Tyler 4) รูปแบบการประเมิน CSE ของ Marvin C. Alkin 5) รูปแบบการประเมิน ของ Cronbach 6) รูปแบบการประเมินของ Robert E. Stake และ 7) รูปแบบการประเมิน การฝึกอบรม ของ Donald L. Kirkpatrick และจัดเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพ และ

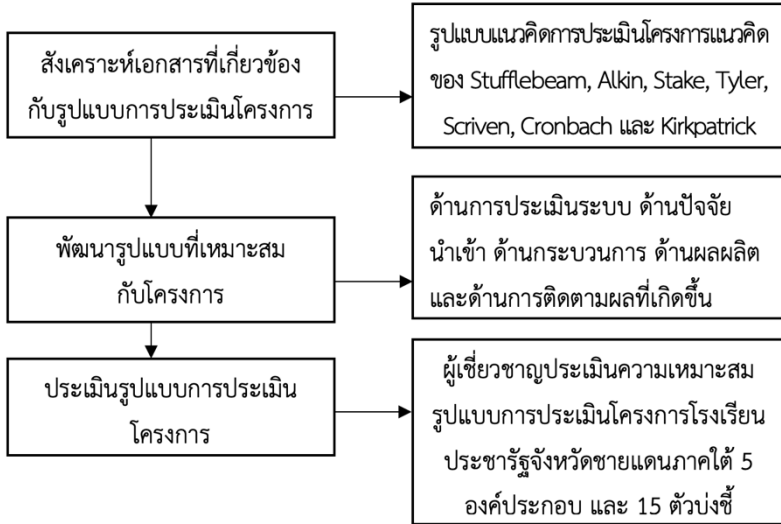
เชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ ในด้านการประเมินระบบ
ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน
ของผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงต่อ
การดำเนินการและมีประโยชน์ในการนำเสนอข้อแนะเพื่อการปรับปรุงโครงการให้มี
ประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการประเมินโครงการโรงเรียน
ประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียน
ประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์
องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ และพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการ ในการดำเนินการ
วิจัยการพัฒนาารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัย
ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 1 ลำดับขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ศึกษาแนวคิด เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการประเมินโครงการ โดยการประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด (Multiple Evaluation Approaches) เข้ามาใช้ในการประเมินโครงการ และนำ 1) รูปแบบการประเมิน CIPP ของ Stufflebeam 2) รูปแบบการประเมิน Goal Free ของ Michael Scriven 3) รูปแบบการประเมิน Goal-based ของ Ralph W. Tyler 4) รูปแบบการประเมิน CSE ของ Marvin C. Alkin 5) รูปแบบการประเมินของ Cronbach 6) รูปแบบการประเมินของ Robert E. Stake และ 7) รูปแบบการประเมินการฝึกอบรม ของ Donald L. Kirkpatrick จำแนกประเด็นการประเมินออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการประเมินระบบ (System Assessment) มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ของโครงการกับความต้องการ ความเป็นไปได้ของโครงการ และความเหมาะสมในการดำเนินงานของโครงการ และผสมผสานการประเมินที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) การประเมินระบบ (System Assessment) ของ Alkin 2) สภาพแวดล้อม (Context) ของ Stufflebeam และ 3) การประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) ของ Scriven

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มุ่งเน้นความเหมาะสมของสถานที่ ความเหมาะสมด้านวัสดุ อุปกรณ์ในโครงการ และความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ซึ่งผสมผสานการประเมินที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ของ Stufflebeam และ 2) การวางแผนโครงการ (Program planning) ของ Alkin

1.3 ด้านกระบวนการ (Process) มุ่งเน้นความเหมาะสมของการดำเนินงานโครงการ การดำเนินกิจกรรมของโครงการ และความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งผสมผสานการประเมินที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) กระบวนการ (Process) ของ Stufflebeam 2) กระบวนการปฏิบัติงาน (Transactions) ของ Stake 3) การดำเนินงาน (implement) ของ Alkin และ 4) การปรับปรุง (improvement) ของ Alkin

1.4 ด้านผลผลิต (Output) มุ่งเน้นความพึงพอใจต่อโครงการ ซึ่งผสมผสานการประเมินที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) ผลผลิต (Output) ของ Tyler 2) การประเมินผลผลิต (Product) ของ Stufflebeam และ 3) ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcome) ของ Stake

1.5 ด้านการติดตามผล (Follow-up Studies) มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งผสมผสานการประเมินที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) การติดตามผลที่เกิดขึ้น (Follow-up Studies) ของ Cronbach 2) พฤติกรรมที่เปลี่ยนไป (behavior) ของ Kirkpatrick 3) การประเมินผลผลิต (Product) ของ Stufflebeam และ 4) การติดตาม (Follow up) ของ Tyler

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาสังเคราะห์ การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด (Multiple Evaluation Approaches) เข้ามาผสมผสานกันเป็นองค์ประกอบหลัก

ในการสร้างรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้การประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด และสามารถจำแนกประเด็นการประเมินออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการประเมินระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้

นำรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร ตรวจสอบความเหมาะสม และความสอดคล้องกับการประเมินโครงการ

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้

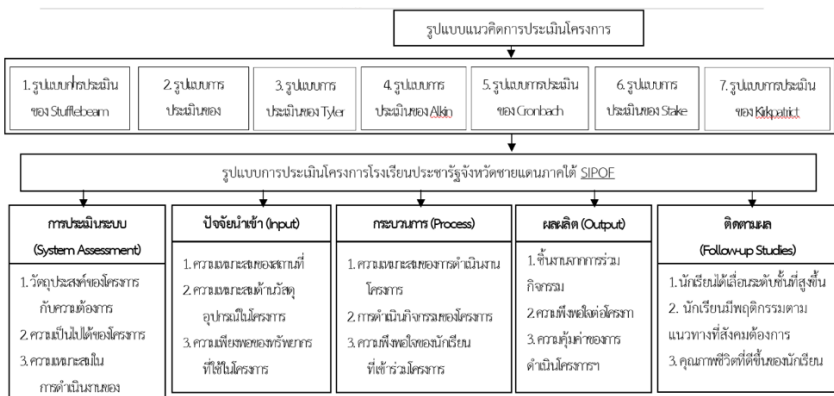
นำรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้แก้ไขแล้ว ประเมินรูปแบบโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ โดยการแยกประเด็นรูปแบบแนวคิดการประเมินโครงการออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรูปแบบกับนิยามเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้ใช้ในการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้และตอนที่ 2 พัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐ
จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลจากการสังเคราะห์เอกสารการพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการจากการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่ารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ซึ่งนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐ
จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากภาพที่ 2 กรอบแนวคิดรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าการพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการประเมินระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล โดยมีตัวบ่งชี้รวมทั้งหมด 15 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 พัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐ
จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลจากการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐ
จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถทางด้าน การวัดผล และ
การประเมินผลการศึกษา จำนวน 3 ท่าน และมีความรู้ ความสามารถทางด้านโครงการ
โรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 2 ท่าน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1
ตารางที่ 1 ผลตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐ
จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อ	องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ข้อสรุป
1	การประเมินระบบ (System Assessment) หมายถึง การประเมินที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ของโครงการกับความต้องการ ความเป็นไปได้ของโครงการ และความเหมาะสมในการดำเนินงานของโครงการ	1. วัตถุประสงค์ของโครงการกับความต้องการ	5	ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นว่างค์ประกอบและตัวบ่งชี้ด้านการประเมินระบบของรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเหมาะสม
		2. ความเป็นไปได้ของโครงการ	5	
		3. ความเหมาะสมในการดำเนินงานของโครงการ	5	
2	ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง การประเมินที่มุ่งเน้นความเหมาะสมของสถานที่ ความเหมาะสมด้านวัสดุ อุปกรณ์ในโครงการ และความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ	1. ความเหมาะสมของสถานที่	5	ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นว่างค์ประกอบและตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้าของรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐ
		2. ความเหมาะสมด้านวัสดุ อุปกรณ์ในโครงการ	5	
		3. ความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ	5	

ข้อ	องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ข้อสรุป
				จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเหมาะสม
3	กระบวนการ (Process) หมายถึง การประเมินที่มุ่งเน้น ความเหมาะสมของการ ดำเนินงานโครงการ การ ดำเนินกิจกรรมของโครงการ และความพึงพอใจของนักเรียน ที่เข้าร่วมโครงการ	1. ความเหมาะสม ของการดำเนินงาน โครงการ	5	ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบและตัว บ่งชี้ด้านกระบวนการ ของรูปแบบการ ประเมินโครงการ โรงเรียนพระราชรัฐ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเหมาะสม
		2. การดำเนิน กิจกรรมของ โครงการ	5	
		3. ความพึงพอใจ ของนักเรียนที่เข้า ร่วมโครงการ	4.8	
4	ผลผลิต (Output) หมายถึง การประเมินที่มุ่งเน้นความพึง พ้อใจต่อโครงการ	1. ชิ้นงานจากการ ร่วมกิจกรรม	4.6	ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบและตัว บ่งชี้ด้านผลผลิตของ รูปแบบการประเมิน โครงการโรงเรียน พระราชรัฐจังหวัด ชายแดนภาคใต้ มีความ เหมาะสม
		2. ความพึงพอใจต่อ โครงการ	5	
		3. ความคุ้มค่าของ การดำเนินโครงการ	5	
5	การติดตามผล (Follow-up Studies) หมายถึง การ ประเมินที่มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตที่ ดีขึ้นของนักเรียนที่เข้าร่วม โครงการ	1. นักเรียนที่เข้า ร่วมโครงการได้ เลื่อนระดับชั้นที่ สูงขึ้น	4.6	ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบและตัว บ่งชี้ด้านการติดตามผล ของรูปแบบการ ประเมินโครงการ โรงเรียนพระราชรัฐ
		2. นักเรียนที่เข้า ร่วมโครงการมี พฤติกรรมตาม	5	

ข้อ	องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ข้อสรุป	
		แนวทางที่สังคมต้องการ			
		3. คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ	4.8		

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ และ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. องค์ประกอบด้านการประเมินระบบ ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) วัตถุประสงค์ของโครงการกับความต้องการ 2) ความเป็นไปได้ของโครงการ และ 3) ความเหมาะสมในการดำเนินงานของโครงการความต้องการของชุมชนในการประกอบอาชีพ 2. องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความเหมาะสมของสถานที่ 2) ความเหมาะสมด้านวัสดุ อุปกรณ์ในโครงการ และ 3) ความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ 3. องค์ประกอบด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความเหมาะสมของการดำเนินงานโครงการ 2) การดำเนินกิจกรรมของโครงการ และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ 4. องค์ประกอบด้านผลผลิต ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ชี้นำงานจากการร่วมกิจกรรม 2) ความพึงพอใจต่อโครงการ และ 3) ความคุ้มค่าของการดำเนินโครงการ และ 5. องค์ประกอบด้านการติดตามผล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้เลื่อนระดับชั้นที่สูงขึ้น 2) นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมตามแนวทางที่สังคมต้องการ 3) คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จากการประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากผู้เชี่ยวชาญพบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การสังเคราะห์ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านการประเมินระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล ทั้งนี้โครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้วิธีการประเมินเพียงรูปแบบเดียว อาจจะได้ข้อมูลการประเมินที่ไม่ตอบสนองความต้องการของการประเมินโครงการได้อย่างครอบคลุม ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งคำนึงถึงรูปแบบการประเมินที่ชัดเจนขึ้นและสามารถประเมินได้ครอบคลุมทั่วทั้งกระบวนการ โดยนำหลักทฤษฎีหรือแนวคิดของนักประเมินหลาย ๆ ท่านเข้ามาประยุกต์ใช้ด้วยกัน หรือที่เรียกว่า การประเมินแบบพหุแนวคิด (Multiple Evaluation Approaches) มาใช้ในการสร้างรูปแบบการประเมินเพื่อนำจุดเด่น ของแนวคิดการประเมินแต่ละแนวคิดมาปรับใช้ประกอบด้วยแนวคิดการประเมิน 7 แนวคิด คือ 1) แนวคิดการประเมิน CIPP ของ Stufflebeam แนวคิด CIPP นี้มีจุดเด่นในการประเมินเพื่อการตัดสินใจของโครงการ 2) แนวคิดการประเมิน CSE ของ Marvin C. Alkin แนวคิด CSE นี้มีจุดเด่นในการประเมินกระบวนการในการดำเนินงานของโครงการ 3) แนวคิดการประเมินของ Robert E. Stake ซึ่งแนวคิดนี้มีจุดเด่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเข้าสู่การตัดสินใจคุณค่าต่อโครงการ 4) แนวคิดการประเมินของ Tyler ซึ่งแนวคิดนี้มีจุดเด่นด้านการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม 5) แนวคิดการประเมินของ Micheal Scriven ซึ่งแนวคิดนี้มีจุดเด่นในการปรับปรุง หรือดูความก้าวหน้าของโครงการ 6) แนวคิดการประเมินของ Cronbach ซึ่งแนวคิดนี้

มีจุดเด่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และ 7) แนวคิดการประเมินการฝึกอบรม ของ Donald L. Kirkpatrick แนวคิดการประเมินการฝึกอบรมนี้มีจุดเด่นในการประเมินผลของการฝึกอบรมโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ค้ายาศี (2553) ที่พบว่า รูปแบบการประเมินการฝึกอบรมข้าราชการทหารของกองทัพอากาศ โดยนำการประเมินพหุแนวคิดมาประยุกต์ใช้ นำมาซึ่งรูปแบบการประเมินที่เหมาะสมกับบริบทของสิ่งที่มุ่งประเมิน และเป็นการช่วยให้ได้เข้าใจถึงสถานการณ์ของการประเมินได้อย่างครอบคลุม ชัดเจน อีกทั้งยังเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ได้

2. ผลจากการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผลการประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของรูปแบบการโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ มี 5 องค์ประกอบ และ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. องค์ประกอบด้านการประเมินระบบ ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) วัตถุประสงค์ของโครงการกับความต้องการ 2) ความเป็นไปได้ของโครงการ และ 3) ความเหมาะสมในการดำเนินงานของโครงการความต้องการของชุมชนในการประกอบอาชีพ 2. องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความเหมาะสมของสถานที่ 2) ความเหมาะสมด้านวัสดุ อุปกรณ์ในโครงการ และ 3) ความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ 3. องค์ประกอบด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความเหมาะสมของการดำเนินงานโครงการ 2) การดำเนินกิจกรรมของโครงการ และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ 4. องค์ประกอบด้านผลผลิต ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ชิ้นงานจากการร่วมกิจกรรม 2) ความพึงพอใจต่อโครงการ และ 3) ความคุ้มค่าของการดำเนินโครงการ และ 5. องค์ประกอบด้านการติดตามผล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้เลื่อนระดับชั้นที่สูงขึ้น 2) นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมตามแนวทางที่สังคมต้องการ 3) คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ย 4.92 ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับ

ความเห็นของ ศิริชัย กาญจนวาสี (2547), เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546), Robbins (1986), พิสนุ พองศรี (2549) และสมคิด พรหมจ้อย (2542) กล่าวถึง รูปแบบการประเมิน เป็นกรอบความคิด ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม มุ่งเน้นแนวทางหรือแบบแผนในการประเมิน และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล สัญลักษณ์ และหลักการของการประเมิน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและความคุ้มค่าสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่าการพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการประเมินระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล โดยมีตัวบ่งชี้ทั้งหมด 15 ตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสม ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับนโยบายโครงการโรงเรียนพระราชวัง ควรนำรูปแบบการประเมินที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในเป็นแนวทางในการประเมินโครงการ เพื่อให้ผู้ใช้นโยบายมีข้อมูลสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. จากผลการวิจัย พบว่าการพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการประเมินระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล โดยมีตัวบ่งชี้ทั้งหมด 15 ตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสม ดังนั้นการนำไปใช้ สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนารูปแบบการประเมิน โครงการอื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัย พบว่าการพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนพระราชวังจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการประเมินระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล โดยมี

ตัวอย่างที่รวมทั้งหมด 15 ตัวอย่างที่มีความเหมาะสม และครั้งต่อไปควรมีการวิจัยตามการนำองค์ประกอบและตัวอย่าง และรูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้ว่ามีความเหมาะสมกับสภาพจริงในบริบทต่าง ๆ เพียงใด

2. จากผลการวิจัย พบว่าการพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการประเมินระบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านการติดตามผล โดยมีตัวอย่างที่รวมทั้งหมด 15 ตัวอย่างที่มีความเหมาะสม และครั้งต่อไปควรมีพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามองค์ประกอบและตัวอย่างในการประเมินโครงการโรงเรียนประชารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คำยาดี. (2553). *การพัฒนาารูปแบบการประเมินการฝึกอบรมข้าราชการทหารของกองทัพอากาศ: การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด* [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิสนุ พองศรี. (2549). *การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เทียมผ้าการพิมพ์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). *ทฤษฎีการประเมิน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2542). *เทคนิคการประเมินโครงการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2546). *การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bledsoe, K. L., and Graham, J.A. (2005). The use of multiple evaluation approaches in program evaluation. *American Journal of Evaluation*, 26(1), 302-319.

Hansen, M. B. and Vedung, E. (2005). *Evaluation of a standardized classification system*. Odense. Syddansk Universitetsforlag.

Robbins, S.P. (1986). *Organizational behavior: Concept, controversies and application* (3rd ed). Prentice-Hall.

Author

Miss Natchaya Komontree

Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Tel.: 08-1692-9514 Email: wonsittha@gmail.com

Mr.Narongsak Rorbkorb

Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Tel.: 08-7770-0226 Email: narongsak.r@psu.ac.th

Mr.Jirawat Tansakul

Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Tel.: 08-6947-3742 Email: jirawat.tu@psu.ac.th

Mr.Teerayout Rascha

Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Tel.: 08-5077-1115 Email: teerayout.r@psu.ac.th

สมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ Digital Literacy Competencies for Librarians at Rajabhat University Libraries

ลำพิ่ง บัวจันอัฐ^{1*}

Lampeung Boujanaut

¹สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Academic Recourse Information Technology, Sisaket Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ : 30 สิงหาคม 2566

ปรับปรุงแก้ไข : 2 เมษายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 19 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุด 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ เกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัลที่ทำงานในฝ่าย/งานที่แตกต่างกัน และ 3) ศึกษาปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงาน ของบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักสารสนเทศ ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 6 แห่ง จำนวนประชากรทั้งหมด 40 คน รวบรวมข้อมูลได้ จำนวน 40 คน (ร้อยละ 100) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน

โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็น รายคู่โดยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD)

ผลการศึกษาความเห็นด้านสมรรถนะการรู้ดิจิทัล พบว่า ในภาพรวมบรรณารักษ์ให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านคุณลักษณะเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) รองลงมาให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านทักษะ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) และให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านความรู้เป็นอันดับสาม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า บรรณารักษ์ที่มีฝ่าย/งานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลการศึกษาปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านนโยบายของมหาวิทยาลัย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร และด้านนโยบายของผู้บริหารห้องสมุด

คำสำคัญ : การรู้ดิจิทัล, ทักษะการรู้ดิจิทัล, บรรณารักษ์, สมรรถนะและสมรรถนะการรู้ดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research were to 1) study librarian's opinions of Rajabhat University regarding digital literacy competence, 2) compare the librarians' opinions on digital literacy competencies of librarians in different departments/jobs, and 3) to study improvement factors on digital literacy competency for the performance of Rajabhat University's librarian. This research is quantitative research, and its data is collected by questionnaire. The studied population is limited to six libraries of Rajabhat University in the

lower northeastern region comprising 40 people (100 percent for collecting data): librarian, information officer, and information scientist. The research data is analyzed by statistics: percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA, and Fisher's Least Significant Difference (LSD).

The studied results of opinions on digital literacy competency show that the most significant performance is a character in high level ($x = 4.13$). The second is skill performance which is a high level ($x = 3.81$). The third is knowledge competency which is a high level ($x = 3.73$). The hypothesis testing results revealed that it is not statistically significant on opinions of the digital literacy competencies when considering the difference between librarians with different departments or jobs. The average level of improvement factors for digital literacy competency in the performance of librarians of Rajabhat University libraries is high ($x = 4.48$) sorted in descending order: the external environment, university policy, infrastructure, personnel and personnel development, and policy of library administrators.

Keywords: Digital Literacy, Digital Literacy Skills, Librarianship, Competencies and Digital Literacy Competencies

บทนำ

เทคโนโลยีดิจิทัลถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญต่อการศึกษาเรียนรู้ และมีอิทธิพลอย่างมากต่อทิศทางการเรียนรู้ของประชากรโลกยุคดิจิทัล ที่ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ให้มีทักษะการรู้สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งเหล่านี้เป็นหนึ่งในทักษะ 4 ด้าน ของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 (ชุตินา สัจจามันท์, 2561) ในขณะเดียวกันรัฐบาลไทยได้มีความพยายาม

พัฒนาประเทศไปสู่ “ดิจิทัลไทยแลนด์” โดยมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนยังกำหนดให้ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Literacy) เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับข้าราชการ ในการปฏิบัติงาน การสื่อสารและการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และเป็นเครื่องมือช่วยให้ข้าราชการสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง บุคลากรภาครัฐซึ่งถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศที่สำคัญจำเป็นต้องเตรียมความพร้อม และปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนบริบทของภาครัฐ (เรณูภา สันธิ, 2564)

ปัจจุบัน พบว่า มหาวิทยาลัยของประเทศไทยมีวิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่มุ่งสู่การเป็น Smart University หรือมหาวิทยาลัยดิจิทัล เพื่อรองรับนโยบาย Digital Thailand 4.0 และการที่มหาวิทยาลัยจะไปถึงจุดนั้นได้ แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ห้องสมุด การเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมดิจิทัลที่มีการสร้างและใช้สารสนเทศดิจิทัลมากขึ้น และมีช่องทางการเข้าถึงสารสนเทศดิจิทัลที่หลากหลาย ส่งผลให้ความต้องการของผู้รับบริการห้องสมุดเปลี่ยนแปลงไป ยังส่งผลให้กระบวนการทำงานของห้องสมุดถูกปรับเปลี่ยน โดยให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและสารสนเทศดิจิทัลมากขึ้น ดังนั้นบรรณารักษ์จำเป็นต้องเตรียมความพร้อม และปรับตัวให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาสมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรมีการเสริมสร้างความเข้าใจ เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ งานบริหาร งานบริการ งานเทคนิค จากการสำรวจพบว่า ฝ่าย/งานดังกล่าว ปรากฏอยู่เป็นงานหลักของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ (นันทิดา พรหมวงศ์, 2561)

ในการวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาความคิดเห็นของบรรณารักษ์เกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัล รวมทั้งความคิดเห็น ด้านปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งคาดว่าผลการวิจัยจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุด

มหาวิทยาลัย เพื่อให้นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้บริหารห้องสมุดจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพของมหาวิทยาลัย และยกระดับคุณภาพการบริการของห้องสมุดให้มีศักยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุด
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัลที่ทำงานในฝ่าย/งานที่แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัล ในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สมมติฐานการวิจัย

บรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในฝ่าย/งานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะ ด้านการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ รวมทั้งปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานตำแหน่งบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 6 แห่ง ที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งผู้วิจัยเลือกโดยใช้หลักเกณฑ์ในด้านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้บริบทของมหาวิทยาลัยที่มีจำนวน

นักศึกษา จำนวนทรัพยากรสารสนเทศ และสภาพแวดล้อมที่มีความใกล้เคียงกันมากที่สุด ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ (ดรณี บุบผา, 2552)

กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด เพื่อเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยรวบรวมจากผู้ปฏิบัติงาน ตำแหน่งบรรณารักษ์ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ บรรณารักษ์ หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักบรรณสารสนเทศ นักสารสนเทศ ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ 6 แห่ง ในปีงบประมาณ 2566 (ตุลาคม 2565-กันยายน 2566) มีจำนวน 40 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัล สำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ และปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัล ในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่ง บรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักสารสนเทศ และนักบรรณสารสนเทศ ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 6 แห่ง รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมด จำนวน 40 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 โดยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 45.00) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 67.50) และพบว่า ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานระยะเวลา 11-15 ปี (ร้อยละ 32.50) ตำแหน่งงาน ปัจจุบันเป็นบรรณารักษ์ (ร้อยละ 90.00) และมีตำแหน่งทางวิชาการระดับปฏิบัติการ (ร้อยละ 90.00) ผลการศึกษาด้านฝ่าย/งานที่ปฏิบัติ พบว่าปฏิบัติงานในฝ่าย/งานเทคนิค มากที่สุด (ร้อยละ 60.00) และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์ (ร้อยละ 27.50) รองลงมา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ (ร้อยละ 22.50) และ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (ร้อยละ 15.00)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อสมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลการศึกษาสมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายสมรรถนะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านคุณลักษณะ เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.13$) รองลงมาให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านทักษะ เป็นอันดับสอง อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) และให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านความรู้ เป็นอันดับสาม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับความสำคัญ พบว่า สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก โดยภาพรวมให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ให้ความสำคัญในด้านการมีความ-ตระหนักถึงการป้องกันความเป็นส่วนตัว และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.71) สมรรถนะด้านทักษะ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในภาพรวม เป็นอันดับสอง เมื่อพิจารณาสมรรถนะด้านทักษะรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมให้ความสำคัญ

กับทักษะพื้นฐานสำหรับบรรณารักษ์เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.69) สมรรถนะด้านความรู้ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในภาพรวมเป็นอันดับสาม เมื่อพิจารณาสมรรถนะด้านความรู้รายด้าน พบว่า ในภาพรวมให้ความสำคัญกับความรู้อื่นๆ สำหรับบรรณารักษ์เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.69)

ตอนที่ 3 ผลการทดสอบสมมุติฐานในการวิจัย ผลการทดสอบสมมุติฐาน บรรณารักษ์ที่สังกัดฝ่าย/งานที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการรู้ดิจิทัล สำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏ ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัล ในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัล ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.63) เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านนโยบายของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.57) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.79) ด้านบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.66) และให้ความสำคัญน้อยที่สุด ในด้านนโยบายของผู้บริหารห้องสมุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.81)

เมื่อพิจารณารายด้านตามลำดับความสำคัญ พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ให้ความสำคัญในด้านพฤติกรรมของผู้ใช้ยุคดิจิทัลเป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.69) ด้านนโยบายของมหาวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ให้ความสำคัญในด้านการพัฒนา นักศึกษาให้มีทักษะดิจิทัลและทักษะศตวรรษที่ 21 เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก

($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.65) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าให้ความสำคัญในด้านเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงสำหรับการปฏิบัติงาน และด้านซอฟต์แวร์และแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและการจัดการทรัพยากรดิจิทัลเป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.81) ด้านบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าให้ความสำคัญในด้านการถ่ายทอดความรู้ (การสาธิต/การเป็นพี่เลี้ยงให้กับบุคลากรในหน่วยงาน) เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.71) ด้านนโยบายของผู้บริหารห้องสมุด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.68)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ สามารถอภิปรายสรุปความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อสมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และด้านคุณลักษณะ (Attributes) และปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. **สมรรถนะการรู้ดิจิทัลด้านคุณลักษณะ** เรียงลำดับความสำคัญ คือ การมีความตระหนักถึงการป้องกันความเป็นส่วนตัวและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ และการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย และการทำงานเป็นทีม ทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านทางอินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคมออนไลน์ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของทิพวรรณ สุขขวย (2558) ที่พบว่าสมรรถนะของนักวิชาชีพสารสนเทศในการปฏิบัติงานด้านลักษณะส่วนบุคคล อยู่ในระดับมาก คือ

จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพสารสนเทศความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว การเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มศักยภาพบริการ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เรณูภา สันติ (2564) ที่พบว่า สมรรถนะการรู้ดิจิทัลด้านคุณลักษณะบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย ในระดับมากที่สุด คือ มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความตระหนักถึงการป้องกันความเป็นส่วนตัวและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของพรชนิตร์ สีนาราช (2560) ที่สรุปว่าสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในด้านทัศนคติที่เหมาะสมได้แก่การมีสำนึกที่ดีในการใช้อินเทอร์เน็ต มีความตระหนักถึงการป้องกันความเป็นส่วนตัว และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งของตนและผู้อื่น การยึดมั่นในกฎระเบียบและบรรทัดฐานในการสื่อสาร การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นต้น

2. สมรรถนะการรู้ดิจิทัลด้านทักษะ (Skills) เรียงตามลำดับความสำคัญ และอภิปรายผลได้ ดังนี้

ทักษะพื้นฐานสำหรับบรรณารักษ์ คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารและการทำงานร่วมกันผ่านระบบออนไลน์ ทักษะการใช้อีเมลสังคมออนไลน์ในการปฏิบัติงาน ทักษะการทำงานเป็นทีม และทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของนันธิดา พรหมวงศ์ (2561) ที่พบว่าบรรณารักษ์ให้ความสำคัญกับทักษะการประยุกต์ใช้เว็บเครือข่ายทางสังคมในระดับมาก การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี สามารถคิดวิเคราะห์ วางแผนแก้ไขปัญหาและหาแนวทางเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ นอกจากนี้ ในการปฏิบัติงานห้องสมุดทุกฝ่าย/งาน ต้องมีการประสาน การทำงานในด้านต่าง ๆ การร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานทุกด้านให้ประสานสอดคล้องกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และตรงตามความต้องการมากที่สุด ซึ่งทุกฝ่าย/งาน ล้วนมีส่วนสำคัญที่จะสร้างสรรค์ และส่งมอบบริการที่ดีแก่ผู้ใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรภรณ์ จันทรสุตร์ (2556) ที่ศึกษาสมรรถนะหลักที่จำเป็น

สำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศระดับปฏิบัติการ ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่าสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ทิววรรณ สุขรวัย (2558) ที่พบสมรรถนะของนักวิชาชีพสารสนเทศ ด้านการทำงาน เป็นคณะในการให้บริการการวิจัยในระดับมาก

ทักษะเฉพาะวิชาชีพสำหรับงานบริการ คือ ทักษะการใช้แอปพลิเคชันอุปกรณ์พกพาหรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ สำหรับการทำงานเพื่อการให้บริการสารสนเทศดิจิทัล ทักษะการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการวิจัย และทักษะการออกแบบ การให้บริการดิจิทัล เพื่อสร้างนวัตกรรมบริการได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในยุคดิจิทัลปัจจุบัน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่มีในโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือ Smart Device รวมทั้งการสร้างแอปพลิเคชันของหน่วยงานขึ้นเอง เพื่อใช้ในการทำงาน และการให้บริการแก่ผู้ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งมีพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียและการสืบค้น สารสนเทศดิจิทัล รวมทั้งการใช้บริการออนไลน์ของห้องสมุดผ่าน Smart Device มากยิ่งขึ้น ซึ่งบรรณารักษ์จำเป็นต้องมีทักษะในด้านนี้ เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานและการให้บริการของห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรณุกา สันติ (2564) ที่พบว่าสมรรถนะทักษะเฉพาะวิชาชีพสำหรับงานบริการ ที่บรรณารักษ์ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ ทักษะการใช้แอปพลิเคชัน อุปกรณ์พกพาหรืออุปกรณ์เคลื่อนที่สำหรับการทำงาน เพื่อการให้บริการสารสนเทศดิจิทัล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมัทนา บุญประเสริฐ, แหวตา เตชชาติวรรณ และ วราภรณ์ วิทยานนท์ (2561) ที่พบว่าในห้องสมุด 4.0 บุคลากรห้องสมุดควรมีความสามารถ ทั้งการตระหนักรู้และทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริการและการสื่อสาร

ทักษะเฉพาะวิชาชีพสำหรับงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ คือ ทักษะการใช้ เมทาเดตา (Metadata) ได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากล ด้านทักษะลงรายการและการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลได้อย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการและมาตรฐานสากล และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บ และสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานในงานพัฒนาทรัพยากร

สารสนเทศห้องสมุด มีความสำคัญกับทักษะในด้านการวิเคราะห์และจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ เพื่อให้การปฏิบัติงานในการลงรายการทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทถูกต้องตามหลักวิชาการและมาตรฐานสากล ส่งผลให้ผู้ใช้สามารถสืบค้นและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว และตรงตามความต้องการมากที่สุด ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร แซ่อึ้ง (2560) ที่ศึกษาสมรรถนะของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่า บรรณารักษ์งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ มีความสำคัญในเรื่องความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศทักษะการลงรายการตามแบบมาตรฐานการลงรายการสารสนเทศสื่อดิจิทัล (RDA) การสืบค้นข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของเรณูภา สันติ (2564) ที่พบว่าบรรณารักษ์ฝ่ายปฏิบัติการให้ความสำคัญด้านทักษะการลงรายการ และการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและมาตรฐานสากล สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บและสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล และสามารถชี้เมทาตาหาได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากลในระดับมาก

ทักษะเฉพาะวิชาชีพสำหรับงานบริหาร คือ ทักษะการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ การบริหารจัดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลดิจิทัลเพื่อใช้ในการวางแผน และการตัดสินใจ ทักษะในการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวางแผน และจัดการเพื่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทักษะการวางแผนกำหนดทิศทาง นโยบายและยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อพัฒนาองค์กร และมีภาวะผู้นำ นำเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการดำเนินงาน และการจัดการเครือข่ายการทำงานออนไลน์ และทักษะการคาดการณ์และทำนายการเปลี่ยนแปลง ในสภาพแวดล้อมดิจิทัลภายใน ภายนอกองค์กร รวมถึงแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนและการจัดการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารห้องสมุดเห็นความสำคัญของระบบสารสนเทศสมัยใหม่ที่นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการบริหารจัดการองค์กร และบริการสารสนเทศดิจิทัล เช่น การนำเทคโนโลยี Big data มาใช้ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่าง

ถูกต้อง แม่นยำ และนำไปใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในด้านการวางแผนงานต่าง ๆ ของห้องสมุด ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันธิดา พรหมวงศ์ (2561) พบว่าสมรรถนะทางวิชาชีพของบรรณารักษ์ที่พึงประสงค์ในยุคดิจิทัลในด้านทักษะ คือ สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือในการวางแผนและจัดการเพื่อช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ มีภาวะผู้นำ และสอดคล้องกับงานวิจัยเรณูภา สันธิ (2564) ที่พบว่าบรรณารักษ์ฝ่ายบริหารให้ความสำคัญด้านสามารถใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ การบริหารจัดการวิเคราะห์ และ สังเคราะห์ข้อมูลดิจิทัลเพื่อใช้ในการวางแผนและการตัดสินใจ ในระดับมากที่สุด

3. สมรรถนะการรู้ดิจิทัลด้านความรู้ (Knowledge) เรียงตามลำดับความสำคัญ และอภิปรายผลได้ดังนี้

ความรู้พื้นฐานสำหรับบรรณารักษ์ คือ ความรู้ด้านสื่อสังคมออนไลน์ในการปฏิบัติงาน ความรู้ด้านประเด็นทางสังคม ความเป็นส่วนตัว และจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และความรู้ด้านการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย การรักษาความปลอดภัย ข้อมูลคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่าย ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร และการทำงานร่วมกันผ่านระบบออนไลน์ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจุบันกลุ่มผู้ใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่คือคนรุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่ม Generation W และ Generation Z ซึ่งเกิดและเติบโตในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีทักษะและสามารถเรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ได้อย่างรวดเร็ว โดยบรรณารักษ์งานบริการจำเป็นต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งโปรแกรมพื้นฐานที่ใช้ในการปฏิบัติงานและสนับสนุนการให้บริการของห้องสมุด เพื่อให้สามารถช่วยแก้ไขปัญหาในการทำงานและการให้บริการแก่ผู้ใช้ได้อย่างทันท่วงที สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2565) ในด้านความรู้ด้านการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย รวมถึงประเด็นทางสังคม ความเป็นส่วนตัว และจริยธรรม และยังสอดคล้องกับการกำหนดคุณลักษณะของบุคคลที่เป็น

ผู้รู้ดิจิทัลของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association, 2023) ที่กำหนดให้บรรณารักษ์ควรมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ เลือกใช้เทคโนโลยี และสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างมีจริยธรรมในโลกของยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของเรณูกา สันธิ (2564) ที่พบว่าบรรณารักษ์ฝ่ายปฏิบัติการให้ความสำคัญด้านความรู้ในประเด็นทางสังคม ความเป็นส่วนตัว และจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมาก

ความรู้เฉพาะวิชาชีพสำหรับงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ คือ ความรู้เกี่ยวกับระบบห้องสมุดอัตโนมัติด้านการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือก จัดหาทรัพยากรสารสนเทศผ่านระบบออนไลน์ และการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล และความรู้เกี่ยวกับระบบห้องสมุดอัตโนมัติด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าหน่วยงานให้บริการสารสนเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันได้มีการนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการงานห้องสมุด เพื่อให้สามารถใช้ฐานข้อมูลในการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พรพรรณ จันทร์แดง, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทิดา พรมงค์ (2561) ที่พบว่า สมรรถนะทางวิชาชีพของบรรณารักษ์ที่พึงประสงค์ ด้านความรู้ คือ การจัดการทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบใหม่ ๆ วิธีการจัดการฐานข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับภารกิจของหน่วยงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของเรณูกา สันธิ (2564) ที่พบว่า บรรณารักษ์ฝ่ายปฏิบัติการให้ความสำคัญด้านความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือก จัดหาทรัพยากรสารสนเทศผ่านระบบออนไลน์ และการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานสื่อดิจิทัล ความรู้เกี่ยวกับระบบห้องสมุดอัตโนมัติด้านการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร แสงอึ้ง (2560) ที่พบว่าบรรณารักษ์งานพัฒนาและวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ให้ความสำคัญในเรื่องความรู้ด้านฐานข้อมูล วิทยานิพนธ์และงานวิจัย ความรู้เกี่ยวกับเมทาดาทา (Metadata) ฐานข้อมูลออนไลน์ของหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ และมาตรฐานการลงรายการสารสนเทศสื่อดิจิทัล (RDA)

การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศผ่านฐานข้อมูลของสำนักพิมพ์ทั้งภาษาไทย/ภาษาต่างประเทศ ในระดับมาก

ความรู้เฉพาะวิชาชีพสำหรับงานบริหาร คือ ความรู้ด้านการจัดการความเสี่ยง ดิจิทัล ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสร้างทีมและการจัดการเครือข่ายการทำงานออนไลน์ และความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยี Big Data มาประมวลผล และใช้เป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ วิเคราะห์ข้อมูล และประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเรณูกา สันติ (2564) ที่พบว่าบรรณารักษ์ฝ่ายบริหารให้ความสำคัญด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลด้านการบริหารองค์กร และความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยี Big Data มาประมวลผลและใช้เป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ วิเคราะห์ข้อมูล และประเมินผลการดำเนินงาน ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันพันธ์ ปิลกสิริ (2555) ที่พบว่าผู้บริหารมีความคาดหวังต่อสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการรู้ดิจิทัลของบรรณารักษ์ในด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ การสื่อสาร การบริหารความเสี่ยง การจัดการความเปลี่ยนแปลง ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ความรู้เฉพาะวิชาชีพสำหรับงานบริการ คือ ความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชัน อุปกรณ์พกพาหรืออุปกรณ์เคลื่อนที่สำหรับการทำงาน การรู้จักผู้ใช้ในยุคดิจิทัลและเข้าใจพฤติกรรมการใช้สารสนเทศดิจิทัล และความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการวิจัย สาเหตุอาจเนื่องมาจากในสภาพปัจจุบันกลุ่มผู้ใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัย คือกลุ่มคนยุคดิจิทัลที่มีทักษะหลากหลาย และสามารถเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ได้อย่างรวดเร็ว โดยบรรณารักษ์งานบริการจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของผู้ใช้ยุคใหม่ มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และสนับสนุนการให้บริการของห้องสมุดยุคดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการผ่านระบบออนไลน์ รวมถึงการให้คำปรึกษา คำแนะนำในการใช้บริการ และช่วยเหลือผู้ใช้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเรณูกา สันติ (2564) ที่พบว่าบรรณารักษ์

ฝ่ายบริหารให้ความสำคัญกับความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือ และเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการวิจัย ในระดับมากที่สุด ส่วนฝ่ายปฏิบัติการให้ความสำคัญด้านการรู้จักผู้ใช้ในยุคดิจิทัลและเข้าใจพฤติกรรมการใช้สารสนเทศดิจิทัล และด้านความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชัน อุปกรณ์พกพาหรืออุปกรณ์เคลื่อนที่สำหรับการทำงานในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา จันทรสิงห์, ชุตินา สัจจนันท์ และจันทิมา เขียวแก้ว (2560) ที่พบว่าสมรรถนะหลักด้านการวิจัยของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ในด้านการออกแบบการบริการวิจัยที่เหมาะสม การวิจัยผ่านสื่อทันสมัยตามความต้องการของนักวิจัย การบริการสืบค้นงานวิจัยทั้งรูปแบบสิ่งพิมพ์ และอิเล็กทรอนิกส์มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด

4. ผลการศึกษาปัจจัยส่งเสริมสมรรถนะการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ เวียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก คือ พฤติกรรมของผู้ใช้ยุคดิจิทัล แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ บริการห้องสมุด และการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ และเทคโนโลยีที่สร้างความพลิกผัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ห้องสมุดทั่วโลกกำลังเผชิญกับการปรับเปลี่ยนของรูปแบบทรัพยากรสารสนเทศจากยุคสื่อสิ่งพิมพ์ไปสู่ยุคดิจิทัล โดยปัจจุบันห้องสมุดนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรและบริการสารสนเทศดิจิทัล ดังนั้นบรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมอย่างพลิกผัน จำเป็นต้องเพิ่มทักษะใหม่และพัฒนาทักษะเดิมที่มีอยู่ เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด และตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในยุคดิจิทัลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ เพชรราภรณ์ จันทรสุตร์ (2556) ที่พบว่านักวิชาชีพอีสารสนเทศระดับปฏิบัติการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จำเป็นต้องมีสมรรถนะหลักที่จำเป็นในด้านการเข้าใจพฤติกรรมผู้ใช้ โดยนักวิชาชีพอีสารสนเทศยุคใหม่จะต้องเข้าถึงและรู้จักผู้ใช้บริการ เข้าใจถึงความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างลึกซึ้ง และนำมาสู่การพัฒนา

กลยุทธ์การบริการสารสนเทศ การจัดการบริการสารสนเทศให้กับองค์กรที่มีพันธกิจหลักในการให้บริการสารสนเทศได้ประยุกต์ใช้ต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภรชตรา แสนวา (2555) ที่พบว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมในด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่ทำให้พฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้ใช้บริการเปลี่ยนไปมีผลต่อบทบาท และความรู้ความสามารถของ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีพฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต รูปแบบสารสนเทศที่ต้องการเปลี่ยนแปลงไปเป็น อิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลมากขึ้น

ด้านนโยบายของมหาวิทยาลัย คือ การพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะดิจิทัลและ ทักษะศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลักดันการนำเทคโนโลยี มาพัฒนาการดำเนินงาน ต่าง ๆ และการพัฒนานักศึกษาและบุคลากรสู่การเป็นพลเมือง โลก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีนโยบายในการพัฒนาสู่ การเป็นมหาวิทยาลัยดิจิทัล และเตรียมความพร้อมแก่นักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมในการทำงานในศตวรรษที่ 21 ด้วยการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ ที่จำเป็นด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับตลาดงานในอนาคต จึงมีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ดิจิทัล เพิ่มประสิทธิภาพระบบเครือข่ายไร้สาย พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล ทั้งนี้สอดคล้อง กับผลการวิจัยของชุดิมา สัจจันันท์ (2561) ที่พบว่าปัจจัยด้านการบริหาร เช่น นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล มหาวิทยาลัยดิจิทัล การจัดการเรียน การสอนออนไลน์ ตลอดจนพันธกิจ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารส่งผลต่อนโยบายการบริหาร จัดการ รูปแบบสื่อและบริการ และกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและ ดิจิทัล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของคมสัน พันธุ์ชัยเพชร และมาลี กาบมาลา (2557) ที่พบว่าปัจจัยด้านนโยบายของมหาวิทยาลัยมีนโยบายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีการ กำหนดแผนและการจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภรชตรา แสนวา (2555) พบว่าปัจจัยในด้าน นโยบายของสถาบันอุดมศึกษาที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์

สถาบันอุดมศึกษา คือ นโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถาบัน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปฏิรูปการเรียนการสอนและขยายบริการการศึกษา

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน คือ ด้านเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงสำหรับการปฏิบัติงาน ด้านซอฟต์แวร์และแอปพลิเคชันเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและการจัดการทรัพยากรดิจิทัล ด้านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายไร้สายที่รวดเร็ว และมีการสำรองข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารเห็นความสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสมัยใหม่ที่มีความสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีนโยบายมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเรณูภา สันติ (2564) ที่ได้ศึกษาปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่าบรรณารักษ์ฝ่ายบริหารให้ความสำคัญ ด้านมีเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงสำหรับการปฏิบัติงาน ในระดับมากที่สุด ส่วนบรรณารักษ์ฝ่ายปฏิบัติการ ให้ความสำคัญด้านมีระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายไร้สายที่รวดเร็ว และมีการสำรองข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกัมพล เกศสาลี และกันยารัตน์ เควียเช่น (2561) ที่พบว่าปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ด้านบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร คือ ด้านการถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน ด้านการตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะการรู้ดิจิทัล และการมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ และการสร้างผลงาน ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล ทั้งนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของศรีจันทร์ จันทรชีวะ (2563) ที่กล่าวว่าบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยควรตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมสมรรถนะวิชาชีพส่วนบุคคล เรียนรู้การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการพัฒนาวิชาชีพ และพัฒนาบริการสารสนเทศในยุคดิจิทัล และปรับกระบวนการทัศน์ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการแสวงหาความรู้ของผู้รับบริการ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Emiri (2015) ที่พบว่า ปัจจัยที่ทำให้บรรณารักษ์มีทักษะดิจิทัลในการปฏิบัติงาน คือ การศึกษาด้วยตนเอง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2565) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนากำลังคนภาครัฐให้มีทักษะด้านดิจิทัลในการปฏิบัติงาน โดยกำหนดให้ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ มีหน้าที่ในการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของตนเอง ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผู้อื่นให้เท่าทัน และสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

ด้านนโยบายของผู้บริหาร คือ การพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรม การปรับปรุงด้านสถานที่ และสิ่งแวดล้อมดิจิทัล ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายเพื่อการเป็นห้องสมุดดิจิทัล ด้านการวางแผนการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมบริการ และการจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ผลการวิจัยสอดคล้องกับเรณูภา สันติ (2564) ที่ได้ศึกษาปัจจัยด้านนโยบายของผู้บริหารห้องสมุด พบว่าบรรณารักษ์ฝ่ายบริหาร และฝ่ายปฏิบัติการให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนันทิดา พรหมวงศ์ (2561) ที่เสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพบรรณารักษ์ที่พึงประสงค์ในยุคดิจิทัลต่อองค์กร ในด้านการจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ความสะดวกแก่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการ สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภรชชตรา แสนวา (2555) พบว่า ปัจจัยในด้านนโยบายของห้องสมุดที่มีผลต่อบทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษาในระดับมาก คือ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศให้มีรูปแบบเป็นอิเล็กทรอนิกส์ และดิจิทัล การรวบรวมและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และให้บริการแบบออนไลน์ การพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการรู้ดิจิทัลที่สำคัญในด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ มีความสำคัญในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้นสถาบันทางการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรด้านบรรณารักษ์และสารสนเทศศาสตร์ หรือสารสนเทศศึกษา สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา หรือปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะการรู้ดิจิทัลที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน โดยครอบคลุมและส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน เป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและศักยภาพในหน่วยงานหรือองค์กรด้านสารสนเทศในอนาคต

2. ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สามารถประยุกต์ใช้สมรรถนะการรู้ดิจิทัลทั้ง 3 ด้าน ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในด้านต่าง ๆ ทั้งการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา หรือการจัดการความรู้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปพัฒนาสมรรถนะการรู้ดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและตอบสนองการให้บริการของห้องสมุด ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์การสรรหา หรือคัดเลือกบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานในองค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล เกศสาลี และกันยารัตน์ เคียวเซ่น. (2561). การรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. 12(2), 503-514.
- กาญจนา จันทร์สิงห์, ชุตินา สัจจามันท์ และจินทิมา เขียวแก้ว. (2560). การพัฒนารอบสมรรถนะด้านการวิจัยของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ*, 10(1), 1-15.

- คมสัน พันธุ์ชัยเพชร และมาลี กาบมาลา. (2557). พฤติกรรมสารสนเทศในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*, 32(2), 24-64.
- ชุติมา สัจจานันท์. (2561). *การพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกล ระดับอุดมศึกษา*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดรุณี บุบผา. (2552). *การศึกษาสภาพการบริหารจัดการพัสดุของมหาวิทยาลัยราชภัฏอีสานตอนล่าง* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทิพวรรณ สุขรวย. (2558). *สมรรถนะของนักวิชาชีพสารสนเทศในการปฏิบัติงานบริการสนับสนุนการวิจัยในห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นันทิดา พรมงศ์. (2561). *แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพบรรณารักษ์ที่พึงประสงค์ในยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พັນพันธ์ ปิลกศิริ. (2555). *ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชนิตว์ สีนาราช. (2560). *ทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้*. *วารสารห้องสมุด*, 61(2), 76-92.
- พรพรรณ จันทร์แดง. (2557). *ห้องสมุดยุคใหม่*. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- เพชรภรณ์ จันทร์สุตร. (2556). *การพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขศึกษบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มัทนา บุญประเสริฐ, แหวตา เตชาทวิวรรณ และวราภรณ์ วียานนท์. (2561). ความหมาย คุณลักษณะและการบริการของห้องสมุด 4.0 ในประเทศไทย : การวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 11(2), 17-33.

- เรณูกา สันธิ .(2564). *สมรรถนะการรู้ดิจิทัลสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยวิจัยไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีจันทร์ จันทร์ชิวะ. (2563). ส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัล : สมรรถนะในอาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 2(2), 1-6.
- ศิริพร แซ่อึ้ง. (2560). *การพัฒนาสมรรถนะของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภรชตรา แสนวา. (2555). *บทบาทและความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2565, 23 ธันวาคม). *โครงการพัฒนาทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล*. <https://Si Sa Ket.ocsc.go.th/>
- American Library Association. (2023,1 January). *Digital literacy, libraries, and public policy: Report of the Office for Information Technology Policy's Digital Literacy Task Force*. <https://Si Sa Ket.atalm.org>
- Emiri, O. T. (2015). Digital literacy skills among librarians in university libraries in the 21st Century in Edo and Delta states, Nigeria. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 4(8), 153-159.

Author

Mrs.Lampeung Boujanaut
Academic Resources and Information Technology
Sisaket Rajabhat University 319 Thai Panta Road, Pho Sub-district,
Mueang Si Sa Ket District, Si Sa Ket Province 33000
Tel: 08-9720-5131 Email: lampeung.b@365.sskru.ac.th

ส่วนประกอบของบทความ

บทความวิชาการ

ในการเขียนบทความวิชาการ ควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจน และมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม บทความวิชาการควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้น กระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปเนื้อหาของบทความให้ได้ใจความชัดเจน ให้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ หรือระหว่าง 150-200 คำ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

3. **คำสำคัญ (Keyword)** ระบุคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

4. **บทนำ (Introduction)** นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ

5. **เนื้อหา (Body of text)** ระบุเนื้อหาหลักของบทความ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นย่อย ๆ และมีการจัดเรียงลำดับหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา

6. **การอ้างอิง (References)** อ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา (In-text citation) โดยใช้ระบบนาม-ปี (Author-Year) ตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (7th edition) และเอกสารอ้างอิงทุกรายการที่ปรากฏในบทความต้องมีรายชื่อปรากฏอยู่ในรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ด้วย

บทความวิจัย

ให้นำเสนอผลการวิจัยที่ค้นพบอย่างเป็นระบบ โดยบทความวิจัยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้นกระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปสาระสำคัญของงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัย ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวแต่ละภาษาไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ หรือระหว่าง 150-200 คำ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

3. **คำสำคัญ (Keywords)** ระบุคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

4. **บทนำ (Introduction)** ระบุถึงความสำคัญของปัญหาที่ศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และประโยชน์โดยรวมที่จะเกิดขึ้นจากผลการวิจัย

5. **วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)** ระบุวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้ชัดเจนและสะท้อนถึงภาพรวมทั้งหมดของงานวิจัย

6. **วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)** ระบุวิธีวิจัยที่ครอบคลุมถึงประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7. **ผลการวิจัย (Results)** ระบุผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

8. อภิปรายผล (Discussion) นำเสนอผลการวิจัยโดยอ้างอิงถึงทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยที่ค้นพบหรือเห็นแย้งที่สมเหตุสมผล

9. ข้อเสนอแนะ (Recommendations) เสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

10. การอ้างอิง (References) ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (7th edition)

ตัวอย่างการอ้างอิงในเนื้อหา

1. (ผู้แต่ง, ปีพิมพ์: เลขหน้า) ไว้ท้ายข้อความที่อ้างอิง เช่น

(สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2549: 200-205)

(McCartney & Phillips, 2006: 498-499)

(Murphy, 1999: 85)

กรณีที่ไม่ปรากฏเลขหน้าให้ลงแค่ชื่อผู้แต่งกับปีพิมพ์ไว้ในวงเล็บเดียวกัน เช่น

(สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2549)

2. ผู้แต่ง (ปีพิมพ์: เลขหน้า) กรณีมีการระบุชื่อผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ไม่ต้องระบุไว้ในวงเล็บท้ายข้อความที่อ้างอิงอีก เช่น

ลดาพร บุญฤทธิ์ (2539: 49) ได้ศึกษาถึง.....

Kanokon Boonsarnsuk (2002: 14) studied.....

ตัวอย่างรายการอ้างอิง

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงกรณีที่เป็นหนังสือ

ไชยยง รุจจนเวท. (2530). 20 ปีสวนสมนไพร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. บริษัทไปยาลใหญ่ ศรีเอทีพีเฮาส์.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงกรณีที่เป็นวารสาร

กรัณฐรัตน์ บุญช่วยธนาสีทธิ์ และจุฑารัตน์ เสรีวัตร. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยในนักศึกษา คณะการแพทย์แผน ตะวันออกมหาวิทยาลัยรังสิต. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ ทางเลือก, 8(1), 76-80.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงกรณีที่เป็นวิทยานิพนธ์

ฉันทพร วณิชฤทธา. (2550). การจัดการความรู้ในชุมชน: กรณีศึกษาด้านการจัดการ ท้องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม [วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

1. เว็บเพจ มีผู้แต่งหรือหน่วยงานรับผิดชอบ
ผู้แต่ง. (ปี/วัน/เดือนที่เผยแพร่). ชื่อบทความ. ชื่อเว็บไซต์ (URL)
สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2554, 21 มิถุนายน). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ.
[http://Si Sa
Ket.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge](http://Si Sa Ket.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge)

ตัวอย่างการเขียนเอกสารการประชุมวิชาการ

ชื่อ/สกุล. (ปี). ชื่อบทความ. ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อหัวข้อการประชุม.
ชื่อการประชุม (น. เลขหน้า). ฐานข้อมูล.

พัชรภา ตันติชูเวช. (2553). การศึกษาทั่วไปกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประเทศ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ศึกษาโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทย. ใน ศิริชัย กาญจนวาสี

(บ.ก.), การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาระดับชาติ. การประชุมวิชาการและเผยแพร่
ผลงานวิจัยระดับชาติ (น. 97-102). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคม

1. ส่งบทความวิจัยฉบับเต็มในรูปแบบของ Word File จำนวน 1 ชุด เป็นแฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Office Word 2010 ขึ้นไป พร้อมแนบไฟล์สแกน PDF แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคม ส่งบทความผ่านทางเว็บไซต์ <http://huso-journal.sskru.ac.th> หรือ ส่งมาที่ E-mail: huso_journal@outlook.co.th (ติดต่อสอบถามเพิ่มเติมที่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่ 319 ถนนไทยพันทนา ตำบลโพธิ์อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 33000 โทรศัพท์ : 095-6129690/097-0404357)

2. เป็นบทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เกี่ยวกับสาขาภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน วรรณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ศิลปกรรม เศรษฐศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ความยาวของบทความโดยนับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิงและประวัติผู้เขียน จำนวน 15-20 หน้า ขนาดกระดาษ A5

4. แบบอักษร (Font) บทความ

4.1 ให้พิมพ์ด้วยตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14 และพิมพ์เนื้อหาในลักษณะคอลัมน์เดียว (One column) กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเป็นแบบระยะพิมพ์เดี่ยว (Single space) ระยะขอบบน-ล่าง 2 เซนติเมตร และระยะขอบซ้าย-ขวา 1.8 เซนติเมตร

4.2 ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยตัวหนา โดยใช้ขนาดอักษร 16 ชิดขอบขวา กรณีเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้อักษรตัวแรกเป็นตัวใหญ่สำหรับคำหลักต่าง ๆ

4.3 ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (และอาจารย์ที่ปรึกษา) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และให้ใช้หมายเลขกำกับชื่อผู้เขียนหรืออาจารย์ที่ปรึกษาเฉพาะที่เป็นภาษาไทยเท่านั้น พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้ขนาดอักษร 14 ชิดขอบขวา

4.4 ชื่อสาขาวิชา คณะ และสถาบันการศึกษาต้นสังกัด ให้พิมพ์ที่บรรทัดล่างต่อจากชื่อผู้วิจัย ชิดขอบขวา พิมพ์อักษรเป็นตัวบางขนาด 12 ใช้เขียนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แต่ให้ใช้หมายเลขกำกับเฉพาะที่ภาษาไทยเท่านั้น

4.5 หมายเหตุ ใส่ * ข้างหลังชื่อผู้ประสานงาน (Corresponding Author) หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้อื่นที่มีชื่อในผลงาน ในการเตรียมต้นฉบับบทความ หรือ ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ และประสานงานในการตอบสนองข้อคำถามและข้อวิจารณ์

5. เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ในกรณีที่เป็นบทความภาษาอังกฤษ ต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและลงนามรับรองจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ ก่อนส่งให้บรรณาธิการ

6. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

7. บทความต้องมีสาระสังเขป (บทคัดย่อ) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A5 หรือระหว่าง 150-200 คำ ในกรณีที่เป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

8. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามระเบียบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคม

9. ผลการพิจารณาให้ตีพิมพ์บทความ ให้ถือมติของกองบรรณาธิการเป็นที่สิ้นสุด

10. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้ผู้เขียน

11. ผู้เขียน/คณะผู้เขียน (ผู้วิจัย/คณะผู้วิจัย) ต้องเขียนข้อมูลส่วนตัวโดยย่อ เป็นภาษาอังกฤษไว้ในส่วนท้ายสุดของบทความต่อจากเอกสารอ้างอิง โดยให้ระบุค่านำหน้าชื่อ (นาย/นาง/นางสาว) ตำแหน่งทางวิชาการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์/รองศาสตราจารย์/ศาสตราจารย์) (ถ้ามี) คุณวุฒิปริญญาเอก (ดร.) (ถ้ามี) พร้อมใส่ข้อมูลที่อยู่ที่ครบถ้วน สมบูรณ์ รวมทั้งรหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร และอีเมลด้วย ในกรณีที่ เป็นนักศึกษา ปริญญาโทหรือปริญญาเอก ให้เขียนเฉพาะข้อมูลนักศึกษาเท่านั้น โดยไม่ต้องใส่ข้อมูลของ อาจารย์ที่ปรึกษา ตัวอย่างเช่น

Author

Assistant Professor Dr. Anansak Phuangok
Information Science and Library Science Program,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Sisaket Rajabhat University 319 Thai Panta Road, Pho Sub-District,
Mueang Si Sa Ket District, Si Sa Ket Province 33000
Tel: 09-3327-7303 Email: huso_journal@outlook.co.th

วิธีการจัดส่งบทความ

ท่านสามารถส่งบทความได้ 2 วิธี

1. ส่งแบบเสนอผลงานวิชาการและไฟล์ข้อมูลบทความ ผ่านทางเว็บไซต์ (วารสารวิชาการมนุษยและสังคม) <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>
2. ส่งบทความมาที่ E-mail: huso_journal@outlook.co.th หรือกองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ถนนไทยพันทา ตำบลโพธิ์ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 33000 โทรศัพท์ : 095-6129690/ 097-0404357 สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว จะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

เรียน บรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

ศาสตราจารย์   รองศาสตราจารย์   ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ดร.   อาจารย์   อื่น ๆ ระบุ .....

นาย   นางสาว   นาง

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งผลงานวิชาการ เรื่อง:

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อผลงาน (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของผลงานวิชาการ

บทความวิจัย   บทความวิชาการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าผลงานนี้

เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

ผลงานนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์
ในวารสารอื่น ๆ นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้และข้าพเจ้าได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา
ตรวจสอบความถูกต้องของ Abstract และบทความภาษาอังกฤษแล้ว

ลายมือชื่อเจ้าของบทความ .....
(.....)
วันที่.....

ลายมือชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา .....
(.....)
วันที่.....

แบบรับรองบทความวิจัย

จากปริญญาณิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เรียน บรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ดร. อาจารย์ อื่น ๆ ระบุ.....

นาย นางสาว นาง

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....
.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

ขอรับรองว่าได้ตรวจสอบบทความวิจัยจากปริญญาณิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง:

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย).....

.....
ชื่อผลงาน (ภาษาอังกฤษ).....

.....
ของนิสิต ชื่อ-สกุล.....

ว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน
และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

ลายมือชื่อ.....

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

วันที่.....